د اصحابانو کيسې

ژباړن:

[illegible]

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اصحابانو کيسې

ژباړن :

مولوي عبدالهادي حماد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه :

نــــوم	:	داصحابانو کيسي
ژبــــــــاړن	:	مولوي عبدالهادي حماد
کمپـــــــــــوز	:	په خپله ژباړن
د پښتنې طرحه او انلاين چاري	:	مختار احمد احسان - د لراوبر کتابتون

www.Larawbar.com

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اصحابانو کیسې

که څوک غواړي ، چې زړه يې نرم سي او د اسلام په حقیقت باندي پوه سي او هغه خوند وڅکي کوم ، چې په اسلام کي پروت دئ نو لاندي د اصحابانو قصې دي مطالعه کړي ځکه د اصحابانو ژوند د مسلمانانو لپاره عملي درس دئ.

ژباړن

مولوي عبدالهادي حماد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطبه او تمهيد

نحمده ونصلي ونسلم علي رسوله الکريم واله وصحبه واتباعه الحماة للدين القويم.

امابعد : دالله ﷻ ديوه سپېڅلي بنده حضرت مولاناعبدالقادررائپوري رحمه الله امر ماته په سنة **۱۳۵۳** هـ ق کي وسو چي زما سره احسان کونکی اوزما تربيت کونکی دئ (امر يې داصحابانو په اړه وو) چي زه داصحابانو په اړه څو قصې وليکم په ځانګړي ډول دلږ عمر لرونکو اصحابانو . اود ښځو ددينداری څه حالات په اردو (دژباړي وروسته په پښتو) ژبه وليکم څکه کوم کسان چي دقصو شوقيان دي هغه ددي پرځای چي ديوې اوبلي خوا ددرواغو قصې اوري که داقصې واوري نو ددوی ددين دترقۍ سبب به جوړسي.

ښځي چي دشپې کوچنيانو ته ددرواغو قصې کوي که دغه قصې وکړي دماشومانو زړونه به داصحابانو دمينې ډک سي اوددوی درنښت اوعظمت به يې په زړو کي راسي ديني کارونو ته به يې مينه پيداسي.

زما لپاره دغه امر منل يولازمي کار ووځکه زه دده په احسانو کي ډوب وم بل داچي دالله ﷻ ددوستانو رضا دداړو جهانو دکاميابۍ سبب کيږي خو دخپلي کم علمۍ په وجه مي زړه نه سوای کولای چي دده مبارک دخوښۍ سره برابر دي دغه کار وکړم. څلور کاله دغه امر ماته تکرارېدی زه دخپلي نه وړتيا څخه شرمېدم دوخت په تېرېدو سره په سنه **۱۳۵۷** هـ ق کي دصفري په مياشت دماغي ناروغي راپېښه سوه دکار څخه منعه سوم فکر مي وکړی چي دغه خالي ورځي که پدې برکتناکه کار ولګوم ښه به وي ځکه که زما دغه پاڼي ونه منل سوي نو بوختيا خو به مي په يوه برکتناکه کار کي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې کې شک نشته چې د الله ﷻ د دوستانو قصې او د دوی حالات ددې وړ دي چې سړی تحقيق او څيړنه پکښې وکړي او سبق ځنې حاصل کړي په ځانګړې توګه د اصحابانو رضي الله عنهم حالات چې الله ﷻ د خپل خوږ رسول ﷺ د ملګرتيا لپاره خاص کړي دي. دوی مبارکان ددې حقداره دي چې تابعداري يې وسي. د دوی پر ته د الله ﷻ د دوستانو په بيان سره د الله ﷻ رحمتونه نازليږي.

حضرت جنيد بغدادي رحمه الله فرمايي: قصې د الله ﷻ د لښکرو څخه يو لښکر دئ چې مريدانو ته، د زړونو طاقت په حاصليږي يو چا پوښتنه ځنې وکړه چې ددې لپاره يو دليل سته؟ ده مبارک په جواب کې ورته وفرمايل: الله ﷻ فرمايي:

⇳♊♎✌ ⌂⌨⬂⓿■🖬♦⬉ ❹⇗→◗✻☼ ⌂☒⬈🖏♦❒
→💣♐○⌨⬩✞🡐☼ ✍♦✌ ⇗✍🡐♌❾❷♑✍✁ ♎⬈✎✍♦⌛🖃☼❒🕮
❼♐× ☒🖰♦⬈✎🕭⌂♊♦❒ 🗐 ☒🖰⌂⑩✁☒⬩🡒▫ 🕘♎❍♐🖃
⮜◘⬩→♎⬉⬀❑⧫✌♦❒ ❻🖃⌂⬩⬂♑✍✁ ♏■☞⓿🕓⌂♎
(1)⮊⮋✠☞⇗ ♦×✓♎✡♎✌⬃⬩🡐☺▫🖬♎♑▤❽♦❷⬂🖏♎❶♦❒

ژباړه: د پيغمبرانو د قصو څخه موږ د اټولې قصې تاته بيانوو چې په سبب يې موږ ستا زړه ته طاقت ورکړو (يوه فايده خو دا سوه) او پدې قصو کې تاته داسې مضمون رسيږي چې خپله درست او واقعې وي او د مسلمانانو لپاره نصيحت (او دښو کارکولو) يادول وي.(2)

يوه بله خبره هم په زړه کې د کښينولو وړ ده هغه داده چې ديني کتابونه د نبي ﷺ د حديثو وي، د بزرګانو د حالاتو د بيان وي، د مسائلو کتابونه وي او که د مخورو خلګو د ارشاداتو او لاربښوونو کتابونه وي پکار نه ده چې يوار وکتل سي او بيا د تل لپاره پر دغه يوار کتلو باندې بسنه وسي بلکې پکار ده چې د غه کتابونه د خپل طاقت مطابق په تکرار سره وکتل سي.

---

(1) سورة هود الاية (١٢٠)
(2) بيان القرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابو سليمان داراني رحمه الله فرمايي: زه ديوه واعظ په وعظ کې کښېناستم دده وعظ زما په زړه کې اثر وکړی کله چې راولاړ سوم هغه اثر ختم سو دوهم ځل ورغلم ورته کښېناستم کله چې راولاړ سوم بيا اثر ولاړی دريم ځل ورغلم بيا ورته کښېناستم ددغه دريم ځل ناستي اثر تر کوره پوري و ،کورته چې ورغلم دالله جل جلاله دنافرمانۍ اسباب مې ټوله مات کړل دالله جل جلاله لاره مې اختيار کړه .

ددينې کتابونو حال هم داسې دئ په يوار چابک کتلو سره يې اثر کم وي په همدې وجه ددينې کتابونو لوستل په بيا بيا په کار دي.

دلوستونکو داسانۍ اودمضامينو په زړه کې کښېنولو په خاطر مې دغه رساله پر دوولسو بابونو اويوه خاتمه باندې وېشلې ده:

لومړی باب: ددين له امله سختۍ تېرول اوتکليفونه زغمل.

دوهم باب: دالله جل جلاله څخه خوف اوويره چې داصحابو کرامو رضي الله عنهم خاص عادت و.

دريم باب: داصحابو کرامو دزاهدانه اوفقيرانه ژوند نمونه.

څلورم باب: داصحابو دتقوا اوپرهيزګارۍ حالت.

پنځم باب:دلمانځه شوق اوپابندي.

شپږم باب:صدقه،ترځيل ځان دنورو اړتياوي مخکې پوره کول ، دالله جل جلاله په لاره کې مصرف کول

اوم باب: بهادري ، همت ، زړورتوب ،شجاعت اودمرګ شوق.

اتم باب: علمې بوختيا اودعلمې محنت نمونې.

نهم باب:دنبي صلی الله علیه وسلم دلارښوونو عملي کول.

لسم باب:دښځو جذبه اوبهادري اودرسول الله صلی الله علیه وسلم داولادونو بيان.

يوولسم باب:دماشومانو دينې شوق اوپه کوچنيوالي کې ددين پابندي.

دوولسم باب:دنبي صلی الله علیه وسلم سره دمحبت نمونې.

خاتمة: داصحابو کرامو رضي الله عنهم حقونه اوددوی لنډ فضيلتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی باب

ددین له امله سختۍ تیرول ، تکلیفونه او ستونزې ګالل

نبي کریمﷺ او اصحابو کرامو﵃ ددین د جوړولو لپاره دومره زیات تکلیفونه پر ځانونو باندې تېر کړي دي ،چې موږ نااهلو ته یې اراده کول هم ګران کار دئ د نوموړو مبارکو انسانانو په پېښو او سترې ژوند لیک باندې کتابونه ډک دي موږ دومره د کمزورۍ پر خوا روان یو چې د دوی په احوالو هم ځان نه خبرو ، عمل وربانديکول خو بېله خبره ده ، نو له همدې امله پدې کتاب کښې د نوموړو مبارکو انسانانو څو قصې د نمونې په ډول بیانوم چې ترټولو مخکې د نبي کریمﷺ د یوې قصې څخه پیل کوم ځکه د نبي کریمﷺ یادول دبرکت ذریعه ده .

(۱) د نبي کریم ﷺ دطایف د سفر قصه

کله چې څښتن تعالیﷻ نبي کریمﷺ پیغمبر کړ ، نهه کاله رسول اللهﷺ په مکه مکرمه کې تبلیغ کاوه او د خپل قوم د اصلاح او ګټې کوشش به یې کاوه مګر په مکه مکرمه کې د یوې کوچنۍ ډلې پرته چې مسلمانان سوي وه اود یوې کوچنې ډلې پرته چې کافران وه مګر د رسول اللهﷺ مرسته به یې کول نور ټوله د مکې اوسیدونکو د رسول اللهﷺ او مسلمانانو د ځورولو لارې لټولې، تکلیفونه به یې ور رسول پسخند به یې پر واهه آن تر دې چې څه به یې په توان وه په هغه اندازه به یې تکلیف ور رساوه ، د نبوت په لسم کال چې کله د نبي کریمﷺ اکا ابو طالب وفات سو د نوموړي مړینې د مکې کفارو ته د مسلمانانو د ځورولو نوره لاره خلاصه کړه په دغه وخت کې دوی په ښه ازاده پښه کولای سوای چې خلګ له اسلام او مسلمانېدو څخه منعه کړي ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله ﷺ او اصحابو کرامو ﷢ ته تر خپله وسه تکلیفونه ورورسوي ، نبي کریم ﷺ په دې موخه طائف ته تشریف یو وړی چې دهغه ځای او سیدونکي (ثقیف) نومي قوم چې یو لوی قوم وو مسلمانان سي نو مسلمانان به ددې تکلیفونو څخه خلاص سي او د اسلام دمبارک دین دخپرولو لپاره به یو بنسټ کښېښودل سي کله چې رسول الله ﷺ طائف ته ورسېدی نو دهغه قوم د مشرانو سره یې خبري پیل کړې چې ددغه قوم نوموتي او مخور مشران ګڼل کېده او د الله ﷻ د پاک دین و لوري ته یې را وبلل او د الله ﷻ د دین ومرستې ته یې متوجه کړه نوموړو کسانو ددې پر ځای چې د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ د دین مرسته وکړي یا لږ تر لږه د عربو مشهوره میلمه پالنه وکړي و رسول الله ﷺ ته یې په بې مخي سره مخامخ جواب ورکړی او د بد اخلاقۍ رویه یې غوره کړه پر دې بد اخلاقۍ باندي یې بسنه ونه کړه بلکي دا یې هم زړه نه قبلول چې رسول الله ﷺ دلته پاته سي. دوی درې واړه چې رسول الله ﷺ مشران بلل او دا یې هیله وه چې دوی به په شرافت سره خبري وکړي د دوی څخه ددې هیلې په خلاف یوه وویل: او هو ! بس یوازې ته وې چې الله ﷻ پیغمبر کړې بل څوک نه وو ، دوهم وویل: ستا پرته بل څوک نه و چې الله ﷻ رسول را لېږلی وای ، دریم وویل: زه ستا سره خبري کول نه غواړم ځکه که ته رشتیا د الله ﷻ له لوري څخه پیغمبرېې نو ستا دخبرو څخه مخ اړول خو لوی تاوان دئ (نو ښه دئ چې خبري نه در سره وکړم) او که درواغ وایې نو د درواغجن سره هم خبري نه کوم ، کله چې رسول الله ﷺ د دوی څخه نا امیده سو نو ددغه قوم د نورو خلکو سره یې خبري پیل کړې ځکه رسول الله ﷺ دهمت او خپلواکۍ غرو ، نور خلک هم دمشرانو پر پله روان سوه د رسول الله ﷺ دعوت یې نه ومانه بلکي رسول الله ﷺ ته یې وویل ژر زموږ د ښار څخه ووزه هر ځای چې ستا د خوښې ځای وي هلته ولاړ سه کله چې رسول ﷺ په نا امیدۍ سره دهغه قوم څخه را روان سو د هغه قوم ناوړه خلکو په رسول الله ﷺ پسې د کلي هلکان پسې کړه رسول الله ﷺ یې په کاڼو ویشتی ، پسخند به یې په واهه او چک چکي به یې پسې کولې تر داسي بریده چې د رسول الله ﷺ دواړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېلکي په وینو سرې سوې رسول الله ﷺ د دوی څخه بېرته راغلی کله چې د دغه شراچونکو څخه بې غمه سو نو په لاره کې یو ځای کښېناستی او دا دعا یې وویل:

اللهم الیک اشکو ضعف قوتي وقلة حیلتي و هوني علي الناس یا ارحم الراحمین انت رب المستضعفین وانت ربي الي من تکلني الي بعید یتجهمي ام الي عدو ملکته، آمري ان لم یکن بک علي غضب فلا ابالي و لکن عافیتک اوسع لي اعوذ بنور وجهک الذي اشرفت له الظلمات وصلح علیه امر الدنیا والاخرة من ان تنزل بي غضبک اویحل علي سخطک لک العتبي حتي ترضي و لاحول ولا قوة الا بک([3])

ژباړه: اې خدایه ! تا ته د خپلي کمزورۍ ، ناتوانۍ او په خلګو کې د رسوایۍ شکایت کوم ، اې ارحم الراحمین ذاته ! د نا توانانو رب یې ته زما پالونکی یې ما چاته پرېږدې؟ پردی ځوک چې مې ووینې تندی را باندې تریو کړي یا مې دښمن ته (پرېږدې) چې هغه ته تا پر ما باندې بر لاسی ورکړی وي ، اې خدایه ! که ته زما څخه ناراضه نه یې زما د هیڅا پروا نسته ستا ساتنه ما لره بس ده زه ستا د مخ (بلاکیفه) په رڼا پنا غواړم هغه رڼا چې تیارې یې ځلولي دي او د دنیا او آخرت کارونه پرې سم سوي دي زه له دې څخه پنا غواړم چې ته راته په غضب یې او یا راڅخه نا راضه یې ستا نا راضي ترهغه وخته پوري لیري کول لازمي د ه تر څو راضي کیږي (اې خدایه !) ستا پرته نه بل قوت سته او نه بل طاقت سته.

ښتن تعالي ﷻ چې یو صفت یې قهر دئ د خپل نازولي په ځورېدو یقیناً په قهرېږي نو دستي یې جبرائیل ﷺ راواستاوه او رسول الله ﷺ ته یې سلام ووایه بیا یې وویل چې ، الله ﷻ

([3]) کذا في سیرة ابن هشام قلت واختلفت الروایات في الفاظ الدعا کما في قرة العیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا ټولي خبري واورېدې او دقوم جوابونه يې هم واورېده يوه ملائکه چي اللهﷻ د غرونو واک او اختيار ورکړی ، اللهﷻ ستا د خدمت لپاره راواستول دستي هغه ملائکه را غلل سلام يې وواېه دسلام وروسته يې رسول اللهﷺ ته وويل: يا رسول الله ! امر وکړه که ته امر وکړې زه به پر دې قوم باندي غرونه را پورته کړم ټوله به چختانې (زره ،زره) کړم رسول اللهﷺ چي ډېر زړه سوانده ، رحم لرونکی پيغمبرو ملائکي ته يې په جواب کي وويل: زه د دوی هلاکېدل نه غواړم بلکي زه دوی ته دهدايت دعا کوم که دوی مسلمانان نسي اميد لرم چي د دوی په اولادو کي به مسلمانان پيدا سي چي دا للهﷻ عبادت او بندګي به کوي.

فايده: د رسول اللهﷺ په غوره اخلاقو او صبر کي فکر وکړئ څومره صبر يې درلودئ ،څومره مهربانه و هغو بد ورسره کول ده ښه ورسره کول يعني ددوزخ څخه د خلاصېدو او د جنت د پيدا کېدو دعا يې ورته کول ، اوس زموږ حال ته وګورئ موږ په داسي حالت کي قرار لرو چي يو څوک کوچني ښکنځل راته وکړي نو موږ بله لمبه سو او د هغه څخه داسي بدله اخلو (چي دهغه ښکنځلو څو برابره وي آن تردې) چي ټول عمر مو بدله نه خلاصېږي او نه مو زړه په سړېږي ، پر ظلم سربېره ظلم کوو او بيا د رسول اللهﷺ د تابعدارۍ او محمدي کېدو دعوه هم کوو تاسو وليدل چي د رسول اللهﷺ سره بد وسوه بيا هم ده ښه ورسره کول يعني د جنت د پيدا کېدو او د دوزخ څخه د خلاصون دعا يې ورته کول.

(٢) د حضرت انس بن نضر ؓ د شهادت قصه

حضرت انس بن نضر ؓ يو صحابي و چي د بدر په غزا کي يې ګډون نه و کړی نو موړي پدې وجه چي د اسلام په لومړنۍ لويه غزا کي يې ګډون نه وو کړی پر ځان به يې ملامتيا ويل ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوابدی او په زړه به غمجن و په هر صورت په دې هیله که د اسلام بله غزا پیښه سوه حتمًا به ګډون په کښې کوي ، د تقدیر پرېکړه وه چې د احد غزا پیښه سوه حضرت انس بن نضر ﷺ په ډېره مینه او زړورتوب په دې غزا کې ګډون وکړی د غزا په لومړی سر کې مسلمانانو فتحه (برلاسي) تر لاسه کړ خو د یوې تېروتني له امله مسلمانانو ماته وخوړه ، تېروتنه له دې څخه عبارت وه ،چې رسول اللهﷺ ځینو اصحابو کرامو ﷺ ته دنده ورکړې وه چې د غره پر یوه کوتل به کښېني ، مسلمانان که فتحه ترلاسه کړي او که ماته وخوري باید دوی ولاړ نسي خو له بده مرغه دوی هغه وخت ولاړ سوه چې په لومړیو کې مسلمانانو بریالیتوب تر ګوتو کړ ، کله چې دوی ولاړېده په دوی کې چې څوک آمر و هغه منع کړه چې مه ولاړېږئ خو دوی دا ویل چې کافرانو ماته وخوړه د تیښتي په حالت کې دي باید ورپسي ورسو او د غنیمت مالونه ورڅخه را ټول کړو او دا فکر یې کاوه چې د رسول اللهﷺ امر چې مورږ ته یې دنه ولاړېدو کړی و یوازي د بریالیتوب تر وخته پوري و آخر دا چې مسلمانان له دې ځای څخه ولاړ سوه دجګړې ډګر ته ورسېدل ، تښتېدونکو کافرانو چې دغه ځای خالي ولیدئ نو دوخته څخه یې ګټه واخستل او ددغه لوري څخه یې پر مسلمانانو باندي حمله وکړه مسلمانان د نا خبرۍ په حالت کې وه چې د سختو بریدونو سره مخ سوه د دووطرفونو څخه د کافرانو په منځ کې راغلل په پایله کې د ماتي سره مخ سوه مسلمانان په وارخطایۍ سره پر هر لوري تښتېدل ، حضرت انس ﷺ ولیدل چې یو صحابي حضرت سعد بن معاذ ﷺ را روان دئ.ده مبارک ورته وویل: اې سعده ! چیري ځې ؟ په الله ﷻ قسم کوم چې د احد دغره څخه د جنت بوی راځي ددې خبري د کولو وروسته یې توره پورته کړه په مېړانه د کافرانو په یوه ډله ورننوتی سخته جګړه یې پیل کړه ترهغه وخته پوري نه راووتی تر څو شهید سو د شهادت څخه وروسته چې وکتل سوه ټوله بدن یې غلبیل سوی و تر اتیاوو زیات زخمونه یې په بدن کې د تورو او غشو وه آن تر دې چې نه پېژندل کېدئ آخر د ګوتو پر بندو وپېژندل سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده:څوک چي په رېښتني او مخلصانه ډول د الله ﷻ د خوښۍ غوښتني په موخه زخمي سي يقيناً به په دنيا کي دجنت بوی ورته راځي حضرت انس ؓ چي په اخلاص د ښتن تعالي ﷻ د رضا غوښتونکی و په دنيا کي يې د جنت بوی بوياوه که په چا کي اخلاص موجود سي په دنيا کي به د جنت خوندونه ورته راسي ، ما د يوه معتبر سړي څخه چي د حضرت مولانا شاه عبدالرحيم رائپوري مخلص خادم و ـ دده مبارک يوه خبره اورېدلې ده چي ده مبارک ويل: (دجنت خوندونه راځي) د (روژې په فضائلو) کي مي دا قصه ليکلې ده.

۳: د حديبيې صلح(دروغي جوړي ته) د ابوجندل او د ابو بصير ؓ قصه

رسول الله ﷺ د هجرت په شپږم کال دعمرې کولو اراده وکړه دمکې مکرمې پر لوري روان سو دمکي کافران چي خبر سوه نو د رسول الله ﷺ راتگ يې ځان ته شرم او ذلت گڼله ځکه دوی دکبر اوغرور په نشو مست وه نو له همدې امله يې د مقابلې لاره خپله کړه رسول الله ﷺ چي حديبيه نومي ځای ته ورسيدئ په همدغه ځای کي بند سو د رسول الله ﷺ سره سرتيري اصحاب ؓ ملگري وه چي پر رسول الله ﷺ باندي يې ځان قربانونه خپل افتخار باله ، دستي جنگ کولو ته تيار سوه خو رسول الله ﷺ د مکې دمسلمانو اوسېدونکو له امله (چي هغوی ته ددوی له وجي تکليف پېښ نسي) ـ د جنگ اراده نه کول بلکي دروغي جوړي کوشش يې کاوه سره ددې چي اصحاب ؓ په پوره مېړانه وجنگ ته تيار وه مگر رسول الله ﷺ د کافرانو دومري لحاظ وکړی ، چي دهغوی ټول شرطونه يې ومنل که څه هم اصحابو ؓ ته دا سي تر زور لاندي روغه جوړه دمنلو وړ نه وه مگر دوی د رسول الله ﷺ تابع وه او ځانونه يې ترې قربانول نو دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا ددومرې مينې سره څه کولای شوای ؟(چې د رسول الله ◄ روغه يې نه وای منلې خامخا يې منل) آن تر دې چې د حضرت عمر ﷛ په څېر مېړنيو لا ومنل. په روغه جوړه کې يو شرط دا و چې، که د کافرانو څخه يو څوک مسلمان شي او د مکې څخه و مدينې منورې ته هجرت وکړي نو مسلمانان به نوموړي کس بېرته و کافرانو ته په لاس ورکوي او که خدای مه کړه د مسلمانانو څخه يو څوک مرتد (کافر) شي نو کافران به دغه کس مسلمانانو ته په لاس نه ورکوي د روغې جوړې دغه پرېکړه ليک لا نه و ليکل شوی چې د ابو جندل ﷛ په نامه يو صحابي راغلی چې د اسلام د راوړلو وروسته کفارو ډېر تکليفونه پر تېر کړي وه او په ځنځيرانو يې تړلی و د مسلمانانو د مرستې په هيله پرېواتی چې ګوندې مسلمانان زما مرسته وکړي او ددې تکليفونو څخه به خلاص شم خود هغه پلار (سهيل) چې د کافرانو له خوا وکيل واو تر دغه وخته پورې لا مسلمان شوی نه و بلکې د مکې د فتحې په وخت کې مسلمان شو ـ ابو جندل ﷛ يې په چپلاخه وواهه او پر بېرته بيولو يې ټينګار وکړ ، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: چې تر اوسه خو لا پرېکړه ليک نه دئ ليکل شوی پر موږ باندې لازمه نه ده چې مسلمان تاسو ته وسپارو ، کافرانو نه منل بيا رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : دغه يو سړی ماته په خواست را پرېږدئ ،کافران د پخوا په څېر پر ضد ولاړ وه هيڅ يې نه منل او ابو جندل ﷛ و مسلمانانو ته د مرستې نارې وهلې فرياد يې کاوه چې اې مسلمانانو ! زه مسلمان شوی يم او دې کافرانو پر ما ډېرې خوارۍ تيرې کړې دي تا سو مې بېرته په لاس ورکوی ؟ په دغه وخت کې چې د مسلمانانو پر زړونو باندې څومره زحمت تېريدئ و الله ﷻ ته معلوم دئ ويل او ليکل يې د بيان توان نه لري ، وروسته د خوږ نبي ﷺ په امر بېرته په لاس ورکړل شو . رسول الله ﷺ تسلي ورکړه او ورته وې فرمايل چې الله ﷻ به ډېر ژر ستا مرسته وکړي او تا ته به د خلاصون لاره خلاصه کړي.

د روغې جوړې د بشپړ کېدو څخه وروسته يو بل صحابي ﷛ د ابو بصير ﷛ په نامه هم مسلمان سو او مدينې منورې ته راورسېدئ کافرانو دستي دوه کسان پسې را واستول او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول اللهﷺ ته يې وويل: چي ،و تړون دوفا له مخي دغه کس په لاس راکړئ رسول اللهﷺ نوموړي صحابي بېرته په لاس ورکړئ ابو بصير ﷺ ناري کړي چي زه مسلمان سوی يم تاسو مي بېرته په لاس ورکوئ ؟ او بېرته مي ددغه ظالمانو ومنگلو ته سپارئ ؟ رسول اللهﷺ ده ته ورکړی چي الله ﷻ به ژر تا ته د خلاصون لاره خلاصه کړي. ابو بصير ﷺ د هغه دوو کافرانو سره يو ځای و مکې ته روان سو. پر لاري ابو بصير ﷺ ويوه کافر ته وويل چي دا ستا توره ډېره ښه معلوميږي (دا چي صفت خوښونکی سړی ډير ژر غوليږي) نو دستي هغه کافر خپله توره و مسلمان ابو بصير ﷺ ته دتيکي څخه را وايستل وربښکاره يې کړه ابو بصير ﷺ چي توره په لاس کي واخستل سمدلاسه يې پر دغه کافر باندي وچلول مړ يې کړی هغه دوهم کافر چي دا حالت وليدئ د تيښتي لاره يې خپله کړه وتښتېدئ مدينې منورې ته يې ځان ورساوه رسول اللهﷺ ته يې وويل: يا رسول اللهﷺ ! ابو بصير ﷺ زما ملگري ووژه او اوس زما واری دئ وژني مي په دغه حالت کي ابو بصير ﷺ هم راورسېدئ رسول اللهﷺ ته يې وويل: يا رسول اللهﷺ !ستا د دوی سره وعده او تړون و تا هغه پوره کړئ زما او د دوی تر منځ خو هيڅ تړون نسته رسول اللهﷺ ورته وفرمايل: ته جنگ تازه کونکی يې کاشکي ستا يو ملاتړ کونکی وای ابو بصير ﷺ پوه سو چي که اوس څوک راسي ما به بېرته په لاس ورکړي نو دستي ددغه ځای څخه ولاړی او د يوه درياب پر څنډه يې ژوند کول پيل کړه دمکې خلگ په دې پېښه خبر سو ه. ابو جندل ﷺ ته چي حال ورسېدئ تر توان يې ووتل په پټه يې ځان ور ورساوه دابو بصير ﷺ سره يو ځای سو ، آخر دا چي هر څوک چي به مسلمان کېدئ د دوی سره به يو ځاي کېدئ په ډېر لنډ وخت کي د دوی څخه يوه کوچنۍ ډله جوړه سوه (دالله ﷻ دربښتيني دين سره دميني په موخه په يوه ډيري سختۍ په يوه ځنگله کي تېرولې ځکه)په دغه ځنگله کي چي دوی اوسېدل د خوراک او چيښاک هيڅ انتظام نه و دالله ﷻ د دين په خاطر چي پر دوی باندي د لوږي او تندي څخه کوم تکليفونه تېرېدل والله ﷻ ته معلوم دي مگر د کومو ظالمانو د لاسه چي دوی سرگردانه او لالهانده وه او د دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه تښتېدلي وه د هغوی لاره يې بنده کړه کومه قافله چې به د کافرانو راتله دوی به جنګ ورسره کاوه ، آخر دا چې د مکې کافران د مسلمانانو د دغه کوچنۍ ډلې څخه تنګ سوه او رسول اللهﷺ ته يې يو سړی ولیږی او په ډېر عذر او زارۍ يې خواست ورته وکړی چې د اللهﷻ په خاطر دغه بې سره (بې اداري) ډله ځان ته راوبوله او په تړون کي يې داخله کړه تر څو زموږ ته د تلو او راتلو لاره خلاصه سي.

ويـل سـوی دي: چـي کلـه و ابـو بصـير AA تـه د رسـول اللهﷺ اجـازه لیـک ورسـېدئ چـي ومدينې ته د راتلو اجازه پکښي ليکلې وه ابوبصير AA د مرګ په حال کي و په لاس کي يې دغه ليک ونيوی وفات سو. رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَ اَرْضَاهُ.([4])

فايده: کوم څوک چي پر خپل دين ټينګ ودريږي په دې شرط چي دين يې ريښتني او حق دين وي يعني مسلمان وي نو لوی ، لوی طاقتونه يې هم د خپل دين څخه نه سي اړولای.

۴- د حضرت بلال AA اسلام او تکليفونه

حضرت بلال AA يو نوموتي او مشهور صحابي دئ چي د نبويﷺ مسجد لپاره د رسول اللهﷺ پـه ژونـد کـي تـل مـؤذن (اذان کـونکی) پاتـه سـوی دئ نومـوړي د يـوه کـافر مريـی و کلـه چي

([4]) (بخاري - وفتح)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان سو نو د مسلمان کېدو له امله ډېر تکلیفونه ورکړل سوه (امیه بن خلف) چې د مسلمانانو سخت دښمن و بلال ﷺ به یې د غرمې په وخت پر تودو شګو باندې ستوني ستخ پرې ایستلی و بیا به یې پر سینه باندې یو لو ډبره ورکښېښوده ددې لپاره چې ونه ښورې وروسته به یې ورته وویل: په دې سخت حالت کې مړ سه که خلاصون غواړې نو د اسلام څخه واوړه ، بلال ﷺ په دې سخت حالت کې هم د(اَحَد ، اَحَد) نارې وهلې یعني دا چې د عبادت لایق یو الله ﷻ دئ ، د شپې به یې په ځنځیرانو ټینګ و تړی بیا به یې په کروړو (اغزنو لښتو) واهه د ورځې به یې بیا په دغه زخمي بدن پر تودو شګو و غورزاوه ددې لپاره چې د سخت عذاب له امله به د اسلام څخه واوړي او یا به په دې حالت کې مړ سي آن تر دې چې عذاب ورکونکی به ستړی سو نو ځکه به یې په عذاب ورکولو کې واری سره کاوه کله به د ابو جهل واری و کله به د امیه بن خلف واری و لنډه دا چې هر سړي به کوشش کاوه چې نوموړي مبارک صحابي ته په عذاب ورکولو ځان ستړی کړي کله چې ابو بکر صدیق ﷺ دی مبارک په دا سې سخت حالت کښې ولیدئ نو په پیسو یې رانیوی بیا یې آزاد کړي.

فایده: بت پرستو عربو به بتانو ته خدایان ویل ددې ناوړه کار په مقابله کښې اسلام و خلګو ته د توحید(د خدای په یووالي) ښوونه کول یعني دا چې الله ﷻ یو دئ بتان خدایان نه دي همدا لامل وو چې بلال ﷺ په ژبه به په تکرار سره وویل: یو دئ، یو دئ ، دا د بلال ﷺ د مینې او محبت خبره وه چې د خپل یوه خدای ﷻ سره یې درلوده موږ وینو چې یو څوک د بل چا سره د لنډ وخت لپاره ددرواغو محبت لري هغه هم د خپل محبوب په نوم اخیستلو سره خوند اخلي او بیا ، بیا یې نوم اخلي نو د څښتن تعالی ﷻ سره چې څوک محبت او مینه لري ددې مینې به څه حال وي چې په دین او دنیا دواړو کې په کار راځي همدا لامل وو چې بلال ﷺ ته ډېر تکلیفونه ورکول کېده آن تردې چې د مکې هلکانو ته به په لاس ورکړل سو تر څو د سپکاوي په موخه یې په کوڅو کې وګرځوي اوده ته یوډول نه یوډول تکلیف ورسوي خو د بلال ﷺ زړه د الله ﷻ مینې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيـولی و د (يـو دی ، يـو دی) ذکـر يـې د خـولې څخـه نـه اچـوی دده مبـارک د دومـره سـختو تکليفونو تېرولو په بدله کې الله ﷻ درسول اللهﷺ په دربار کې د مؤذن دنده ورکړه درسول اللهﷺ سره په سفر او کوردواړو کې د آذان کولو دنده دده د غاړې وه کله چې رسول اللهﷺ وفات سو نوده درسول اللهﷺ څخه پرته ژوند کول او درسول اللهﷺ ځای خالي ليدل نه سوای زغملای نو ددې اراده يې وکړه چې پاته ژوند په جهاد کې تېر کړي په همدې وجه د جهاد کولو په موخه روان سو تر يو وخته پوري مدينې منورې ته نه راغلی يو ځل يې رسول اللهﷺ په خوب وليدئ رسول اللهﷺ ورته وفرمايل: دا څه ظلم دئ ماته خو بيخي نه راځې ؟ کله چې بلال AA ويښ سو دستي د مدينې منورې پر لور روان سو مدينې ته چې ورسېدئ حضرت حسن او حسين د اذان کولو امر ورته وکړی دده هم آذان وکړی ځکه د نازولو امر خو داسې نه و چې چا څه پکښې ويلي وای خلکو چې دده آذان واورېدئ درسول اللهﷺ خوږ ژوند ور ياد سو دمدينې منورې په خلکو کې شورماشور ګډ سو ښځې هم د کورو څخه په ژړا راووتې (درسول اللهﷺ دبيلتون اور لمبه ، لمبه سو خو د چا لاس ته شی نه ورتلی). حضرت بلال AA د څو ورځو د تېرولو وروسته بېرته ولاړی او په شلم هجري کال کې دمشق ته نژدې وفات سو .([5])

۵- د حضرت ابوذر غفاري AA اسلام

حضرت ابوذر غفاري AA يو مشهور صحابي دئ چې وروسته دلويو عالمانو او زاهدانو څخه وګرځېدئ.

([5]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت علي ﷺ دده په اړه وايي: ابو ذر ﷺ دومره علم لاسته راوړی دئ چې خلګ ځني عاجزه دي خو ابوذر ﷺ دغه علم محفوظ ساتلی دئ.

کله چې ابوذر ﷺ ته د لومړي ځل لپاره د رسول اللهﷺ د نبوت خبر ورسېدئ نو ده خپل ورور ته وويل: چې مکې ته ولاړ سه او د رسول اللهﷺ ټول حالات معلوم کړه او خبري يې په ښه غور سره واوره او دې خبري ته هم ځير سه چې رسول اللهﷺ وايي: ماته د آسمان څخه وحي راځي ځان په پوه کړه چې څنګه وحي راځي . دده ورور مکې ته ولاړی د حال معلومولو وروسته بېرته راغلی ابوذر ته يې وويل: ما رسول اللهﷺ وليدئ چې خلګو ته يې په نيکو خويو او نيکو عادتونو امر کاوه او د خولې څخه يې داسي کلام اورېدل کېدئ چې نه شعر و او نه د کائنانو (جادوګري) خبري وې د ابوذر غفاري ﷺ د ورور په دې لنډو خبرو ډاډ ونسو خپله يې د سفر اراده وکړه دستي مکې ته روان سو کله چې مکې ته ورسېدئ برابر مسجد حرام ته ولاړی دا چې ده رسول اللهﷺ نه پېژندئ او د چا څخه پوښتنه کول هم غوره کار نه ورته برېښېدئ نو تر ماښامه پوري په مسجد حرام کې واوسېدئ څرنګه چې د اصحابو دا عادت وو چې د مسافرانو خدمت ، د ناتوانو مرسته او ميلمه پالنه به يې کول نو حضرت علي کرم الله وجهه ابوذر غفاري ﷺ کور ته بوتی ميلمستيا يې ورکړه علي ﷺ د پوښتني اړتيا ونه ليده چې د ابوذر ﷺ څخه و پوښتي چې د څه لپاره راغلی يې دوهمه ورځ يې بيا تېره کړه د چا څخه يې پوښتنه ونه کړه چې رسول اللهﷺ څوک دئ دوهم ماښام بيا علي ﷺ بوتی ميلمستيا يې ورکړه فکر يې و کړی چې مسافر دئ د يو کار لپاره به راغلي وي ښايي نن به يې کار نه وي پوره سوی نو پاته سوی دئ علي ﷺ په دوهم ماښام بيا پوښتنه ځني ونه کړه او نه دده څخه داسي څه ښکاره سوه چې علي ﷺ پرې وپوهيږي او دده حال معلوم کړي چې دی د څه لپاره راغلی دئ ، دريمه ورځ ابو ذر غفاري ﷺ بيا مسجد حرام ته راغلی د چا څخه يې پوښتنه نه وکړه ښايي وجه به يې داوه چې د رسول اللهﷺ سره د دښمنۍ قصې ډېري مشهوري وې چا چې به د رسول اللهﷺ لټه کول هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به د تکلیف سره مخ کېدئ ده فکر کاوه چي ښايي که زه پوښتنه وکړم هغه به د دښمنۍ فکر وکړي مفت (وړيا) به په تکليف اخته سم ، دريمه شپه عليAA بوتی پوښتنه يې ځني وکړه چي د څه لپاره راغلي يې؟ او څه مقصد لري ؟ ابو ذر غفاريAA لومړی وعليAA ته قسم ورکړی او وعده يې ځني واخيسته چي صحيح حال به راته وايي وروسته يې خپل مقصد ورته وښودئ حضرت عليAA ورته وويل: په الله ﷻ قسم يادوم چي د شک پرته هغه د الله ﷻ رسول دئ سبا چي کله زه ځم هلته به دي بوزم مګر مخالفت بيخي زيات دئ ددې لپاره چي زما او ستا يو ځای تګ معلوم نسي او څوک را څخه ونه ويريږي نو که پر لاري څوک په مخه راغلي زه به پر ضرورت کښېنم بيا به په جامو سمولو اخته سم ته سيده روان سه لنډه دا چي عليAA او ابوذر غفاريAA د نبي کريم ﷺ و حضور ته ورسېدل ، ابو ذرAA د رسول الله ﷺ سره خبري وکړي دستي مسلمان سو رسول الله ﷺ په دې موخه چي ابوذرAA ته تکليف نه ورسيږي ورته وي فرمايل: اوس خپله مسلماني پټه وساته خپل قوم ته ولاړ سه هر کله چي الله ﷻ موږ ته بريالیتوب را نصيب کړی بيا به راسي ابو ذر غفاري ﷺ وفرمايل: اې د الله رسوله ! قسم په هغه ذات چي زما روح يې په قدرت کي دئ زه به دغه د توحيد کلمه د دغه بې ايمانو په منځ کي په لوړ آواز وايم دستي يې مسجدالحرام ته تشريف يووړی او هلته يې په لوړ اواز وويل:

(اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده ورسوله) کله چي ده کلمه خلاصه کړه د څلورو طرفونو څخه خلګ پر راپورته سوه دومره يې وواهه چي مرګ ته نژدې سو د رسول الله ﷺ اکا عباس چي په دغه وخت کي لا مسلمان سوی نه و ـ په دې موخه چي ابوذر خلاص کړي وخلکو ته يې وويل: دا سړی د غفار د قبيلې دئ د غفار قبيله وشام ته پر لاري پرته ده او تاسو د شام تجارت کوئ که دا سړی ووژل سي نو و شام ته به ستاسو لاره بنده سي خلکو چي دا خبره واورېده فکر يې وکړی چي زموږ ټولي اړتياوي د شام څخه پوره کېږي که د شام لاره بنده سي دا خو لوی تاوان دی نو لدې امله يې ابوذرAA پرېښودئ ابوذر غفاريAA دوهمه ورځ بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسجدحرام ته راغلی بیا یې دشهادت کلمه په لوړ آواز وویل خلګو ددغه کلمې داورېدلو زغم نه درلودئ دستي پر راوغورځېدل بیا یې وواهه عباس د تیري ورځې په څېر خلاص کړی چي ستاسو دتجارت لاره بندیږي .

فایده: درسول اللهﷺ د منعه کولو په صورت کي چي ابو ذرغفاري ته یې امر کړی و چي اسلام پټ ساته بیا هم ده مبارک اسلام ښکاره کړی او وهل یې پر ځان تېر کړه دا دده جوش او جذبه وه ځکه حقیقت داو چي اسلام یو حق دین دئ نو دابو ذرغفاري یقین و چي اسلام حق دین دئ نو د چا ټیکه ده چي له ویري به یې اسلام نه ښکاره کوم ؟او رسول اللهﷺ چي دی منع کاوه دا درسول اللهﷺ شفقت او مهرباني وه چي موږ ته خو داسلام په خپرولو کي تکلیفونه ډېر دي باید ددې تکلیفونو څخه دی خلاص وي کېدلای سي چي دی به یې ونه زغمي اصحابو کرامو چي به کله په دغه ډول د رسول اللهﷺ د لارښووني مخالف کار وکړی داددوی دا اللهﷻ اورسول اللهﷺ سره دمیني هغه غلبه وه چي دوی به یې داداره کولو توان نه درلودئ که نه نو ددې مجال خو بیخي دامکانه وتلی و چي دوی دې درسول اللهﷺ څخه مخالف کار وکړي ،یو نمونه به یې په راتلونکي باب کي راسي ، حضرت ابوذر غفاري ددې پر ځای چي په دین کي تکلیفونه نه ووینې د رسول اللهﷺ حقیقي تابعداري غوره کړه چي داسلام ښکاره کول دې دا هم یوه لویه خبره وه همدالامل و چي اصحابو تل بریالیتوب لاسته راوړی او په هر میدان کي به دوی بریالي وه د دنیا او آخرت ګټي به یې په برخه وې تر داسې بریده چي یو چا به یو ځلي د شهادت کلمه وویل داسلام تر بیرغ لاندې به راغلی بیا به لوي ، لوي طاقتونو ددین څخه نه سوای منع کولای او لوي ، لوي ظلمونو به ددې د دین څخه نسو ای اړولای .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د حضرت خباب بن الارت ﷜ تکلیفونــــه

حضرت خبـاب بـن الارت ﷜ دهغـه مبـارکو هسـتو څخـه دئ چـي خپـل ځـان يـې و سـختو امتحـانونو تـه وړانـدي کـړی دئ او د الله ﷻ پـه لاره کـي يـې ډيـر زيـات تکليفونـه تېـر کـړي دي نومـوړی هغه مسلمان صحابي دئ چي د پنځو يا شپږو کسـانو وروسـته دسـتي مسـلمان سـوی دئ . دهمدې وجهي څخه ده مبارک ډېر تکليفونه ګاللي دي. حضرت خباب ﷜ تـه بـه د اوسـپني زغره ورواغوستل سوه بيا به د غرمې په سختو ګرميو کـي و غورځـول سـو او د زحمت څخه به زياتي خولې ترې بهېدلې کله به داسي وسوه چي ستوني ستخ بـه پـر ګرمـو ډبـرو وغورځـول سـو چي د ډېره زحمته څخه بـه يـې د مـلا غوښـي ورسـتې سـوې او تـوی بـه سـوي حضـرت خبـاب ﷜ د يوې ښځي مريی و کله چي يې باداره خبره سوه چي خباب ﷜ د رسـول الله ﷺ سره ملا قـات کـوي نو دې به اوسپنه ګرمه کړه بيا به يې په دغه اوسپنه سر ورداغي . يوه ورځ حضرت عمـر فـاروق ﷜ په خپل خلافت کـي د خبـاب ﷜ څخـه دده دتکليفـونو پوښـتنه وکـړه چـي د اسـلام پـه لـومړيو کـي کـافرانو بانـدي تېـر کـړي وه ده مبـارک خپلـه مـلا ښـکاره کـړه او وې ويـل تاسـو زمـا مـلا و ګـوری عمر ﷜ چي دده ملا وليده وې ويل ما خو داسي ملا تر اوسه نه ده ليدلې خباب ﷜ ورتـه وويـل: کافرانو به زه پر اور وغورځولم کله چي به يې را پورته کړم زما د ملا پـه وازګـه او وينو بـه اور مـړ سو ، دا داصحابو کرامو ژونـد لـيـک و دومري سـختـۍ يې تېـرولـې ددې ددومـره سـختيو سـره . سره کله چي اسلام ترقي حاصله کړه دغه مبارکو اصحابو به ژړل او ويل به يې چي هسـي نـه چـي دغه ترقي زمونږ دتکليفونو بدله وي او آخرت ته مو شی نسـي پاتـه ، حضـرت خبـاب ﷜ فرمـايي : يـوه ورځ رسـول الله ﷺ د عـادت خـلاف ډېـر اوږد لمـونځ وکـړی مـوږ پوښـتـنه ځنـي وکـړه چـي يارسول ا لله ﷺ ! دا څومره اوږد لمونځ و ؟ رسول الله ﷺ راته وفرمايل : دا دويري او رغبت لمـونځ و پدې لمانځه کي ما و الله ﷻ ته درې دعـاوي وکړې دوې دعـاوي قبـولي سـوې يـوه نـه سـوه قبولـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ دعا مې دا وه چې يا الله ﷻ زما امت په قحط سالې سره مه هلاکوې ، دا دعا قبوله سوه ، دوهمه دعا مې داوه چې يا الله ﷻ زما پر امت باندې داسې ظالم آمر مه مقرروې چې زما پر امت دومره ظلمونه وکړي چې بيخي يې ختم کړي ، دا دعا مې هم قبوله سوه ، دريمه دعا مې دا وکړه چې يا الله ﷻ زما په امت کي خپل منځۍ جګړې مه اچوې دا دعا نه سوه قبوله.

حضرت خباب رضي الله عنه د اوه ديرشو کالو په عمر وفات سو دی لومړی صحابي و چې په کوفه کي دفن سو دده د مړيني وروسته حضرت علي رضي الله عنه دده و قبر ته ودرېدئ او وې فرمايل: پر حضرت خباب رضي الله عنه دې الله ﷻ رحم وکړي په خپله خوښه مسلمان سو په خپله خوښه يې هجرت وکړی ژوند يې په جهاد کي تېر کړی او ډېر تکليفونه يې پر ځان تېر کړل هغه څوک مبارک دی چي قيامت ياد ساتي او د حساب لپاره تياري کوي ، پر دومري مال باندې صبر کوي چې دده ګذاره په کېږي او خپل بادار يعني الله ﷻ راضي کوي.([6])

فايده: په حقيقت کي د الله ﷻ رضا د دغه کسانو په برخه وه ځکه دوی هر کار د الله ﷻ د رضا لپاره کاوه.

٧- حضرت عمار رضي الله عنه او دده مبارک د مور او پلار بيان

حضرت عمار رضي الله عنه او دده مور او پلار د اسلام لپاره د کافرانو د لاس څخه تر سختو هم زيات سخت تکليفونه تېر کړل د مکې مکرمې پر تودو شګلنه مځکه باندې عذاب ورکول کېدئ نبي کريم ﷺ چې به کله د دوی په لوري ولاړی دوی ته به يې د صبر تلقين ورکاوه او د جنت زيری به يې ورکوی دده پلار حضرت ياسر رضي الله عنه په دغه تکليفونو کي مړ سو کافرانو ترمرګه پوري آرام

([6]) (اسد الغابة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پرېښودئ او مور يې ابوجهل لعين په شرمګاه کې په نېزه ووهل او شهيده سوه د عمار رضی الله عنه مور حضرت سمية رضی الله عنها سپين سرې وه خوبيا هم دهيڅ شي پروايې ونه لرل تر مرګ پورې د اسلام څخه نه واوښته دا په اسلام کې لومړۍ شهيده وه او د اسلام لومړی مسجد يعني مسجد قبا عمار رضی الله عنه جوړکړی، کله چې رسول اللهﷺ مديني منورې ته تشريف يووړی عمار رضی الله عنه وويل چې د رسول اللهﷺ لپاره د سيورې يو ځای جوړول ضروري دئ چې پکښې تشريف ږدي غرمه آرام پکښې کوي او لمونځ سيورې ته کوي نو حضرت عمار رضی الله عنه اول ډبرې را ټولې کړې او مسجد قبا يې جوړ کړی حضرت عمار رضی الله عنه په جنګ کې په ډېره مينه او جذبه ګډون کاوه يوه ورځ په جنګ کې په جذبه راغلی او وې ويل: ځو د خپلو دوستانو سره يو ځای کيږو د محمدﷺ د ډلې سره يو ځای کيږو په دغه حالت کې تږی سو د او بو غوښتنه يې وکړه يو چا د اوبو پر ځای شيدې ورکړې ده مبارک شيدې وچيښلې بيايې وويل: مادرسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي چې ته به په ژوند کې وروستی شی شيدې چيښې د دغه خبرې وروسته شهيد سو د شهادت پر مهال يې عمر شپږنيوي (۹۲) کاله و ځينو بيا يو نيم کال کم عمر ښودلی دئ.([7])

۸ - د حضرت صهيب رضی الله عنه اسلام

حضرت صهيب رضی الله عنه د حضرت عمار رضی الله عنه سره يو ځای اسلام راوړی ، رسول اللهﷺ د حضرت ارقم رضی الله عنه په کور کې تشريف درلودئ چې دوی دوه هر يو جلا ـ جلا د رسول اللهﷺ په خدمت کې حاضر سوه خو نابېره په دروازه کې سره يو ځای سوه خپلې موخې يې يو و بل ته ښکاره کړې چې د رسول اللهﷺ فيض لاسته راوړل وه . کوم تکليفونه چې د مسلمانانو ودغه کوچنۍ ډلې ته

([7]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدل ده ته هم ورسېدل آخر تنګ سو د هجرت کولو اراده يې وکړه خو کافرانو داهم نه خوښول چي مسلمانان هجرت وکړي او يو بل ځای هوسا ژوند وکړي نو په هر چا چي به خبر سو ه چي هجرت کوي نو دهغه د نيولو کوشش به يې کاوه دنورو مسلمانانو په څېر چي کله په صهيب ﷺ خبر سوه چي هجرت کوي په ده مبارک پسي يې هم يو ډله پسې کړه چي وې نيسي او دتکليفونو څخه خلاص نه سي حضرت صهيب ﷺ د غشو کڅوړه را وايستل او هغې ډلي ته يې وويل: ګورئ ! تاسو پوهيږئ چي زه ښه غشي ويشتونکی يم تر څو چي زما په لاس کي يو غشی وي هيڅوک به ماته را نژدې نسي که مي غشي خلاص سي نو تر څو چي زما توره په لاس کي وي يو به هم ځان ته نژدې نه پرېږدم او که تاسو پيسې غواړئ نو زه به تاسو ته خپلي پيسي وښيم ورسئ هغه واخلئ دوې مينځياني مي په مکه کي دي هغه هم بوزئ ده مبارک چي و خلګو ته دا خبري واورولې هغوی په پيسو راضي سوه دی يې پرېښودئ ده مبارک خپل ځان په پيسو رانيوئ او هجرت يې وکړئ په دې اړه لاندني آيات نازل سو :

←❍✿○⬂▦♦☼ ❽⌘❷⇳⌖□④ ♊♦✌ ⬁□✍□✡♑✍✁ ☙⬀✍✌♦❒

▤ ★✏✍✁ ⬃✞✍✿➭⬄❺⬩✋ ♦⬈✏✍♦⬄✍✌⬀✍✁

✍⑩✍♦⌛✍➔⬂♑✍✍✍✉ ✍✍❒↓⬈♦❻ ✦✏✍✁♦❒

(8) ⬅⌘⬃✍⬀

ژباړه: ځيني د خلګو څخه د الله ﷻ د رضا دلټولو لپاره خپل ځانونه په پيسو اخلي الله ﷻ پر خپلو بندګانو باندي زيات نرمي کوونکی دئ.

په دغه وخت کي رسول الله ﷺ په قباء مسجد کښې تشريف درلودئ چي صهيب ﷺ يې وليدئ او ورته وې فرمايل: تا په خپل تجارت کي ګټه وکړه حضرت صهيب ﷺ فرمايي: په دغه وخت کي

---

(8) البقره الاية (٢٠٧) ، درمنثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول اللهﷺ خرماوي خوړلې زما سترګه خوږېدل ما هم په خوراک شروع وکړه رسول اللهﷺ راته وويل: ستا سترګه خوږ ده ته خرماوي خوري؟ ما ورته وويل: يا رسول اللهﷺ! وهغه لوري ته يې خورم چې هغه سترګه روغه ده رسول اللهﷺ چې دده جواب واورېدئ وې مسل ، حضرت صهيبAA زيات خرڅ کاوه آن تر دې چې يو ځلې حضرت عمر فاروقAA ورته وويل: چې ته بې ځايه خرڅونه کوې ده مبارک ورته وويل: چې پر نا حقه کار هيڅ ځای خرڅ نه کوم حضرت عمر فاروقAA چې کله وفات کېدئ نو وصيت يې وکړی چې ماته دي حضرت صهيبAA د جنازې لمونځ را کړي.(9)

٩ - د حضرت عمر AA د اسلام راوړلو قصه

د حضرت عمرAA پاک نوم هم دمسلمانانو لپاره ويارږ دئ دده مبارک دايمان دجذبې له امله (١٣٠٠) کاله وروسته دکافرانو په زړه کي وېره پرته ده ، عمرAA د اسلام راوړلو څخه مخکې د مسلمانانو په تکليف ورکولو کي مشهور و درسول اللهﷺ د وژني هڅې يې کولې، يوه ورځ د کافرانو يوه جرګه جوړه سوې وه په دغه جرګه کي غوښتنه سوې وه چې څوک به محمدﷺ ووژني؟ عمرAA وويل: زه به يې ووژنم ، خلګو ورته وويل: ښېشکه ته يې وژلای سې ده هم دستي توره را واخيسته د محمدﷺ د وژني قصد يې وکړی کله چې دی را روان سو پر لاري سعد بن ابي وقاصAA په مخه ورغلی پوښتنه يې ځني وکړه چې چيري ځې اې عمره! عمرAA ورته وويل: ځمه چې محمدﷺ ووژنم (العياذ باالله) د بنو زهره قوم سعد بن ابي وقاصAAورته وويل: خومره بې فکره سوی يې که ته محمدﷺ ووژني دبنو زهره قوم ، د بنو

(9) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

هاشم قوم او دبنو عبد مناف قوم به تا ووژني عمرؓ ته درد (غصه) ورغله او ورته وې ویل: فکر کوم چي ته هم بې دینه سوی (مسلمان سوی) یې ؟ نو اول به ستا کار دروکړم یعني وه به دي وژنم بیا به ګورم ، دا خبره یې وکړه توره یې راوکښل سعد بن ابي وقاصؓ[10]) وویل: هو زه مسلمان سوی یم خپله توره ده هم را وکښل د دواړو طرفو څخه د تورو وارونه شروع سوه دجګړې په اوږدو کي حضرت سعد بن ابي وقاصؓ و عمرؓ ته وویل: ته لومړی د خپل کور څخه ځان خبر کړه چي ستا خپله خور او اخښی دواړه مسلمان سوي دي ، عمرؓ چي دا خبره واورېده د درد څخه ډک سو او برابر د خور کور ته روان سو د خور کور ته چي ورسېدئ دده اخښي حضرت خبابؓ چي مخکي یې قصه تېره سوه دروازه تړلي وه دخپلي میرمني سره یوځای دقرآنکریم په تلاوت بوخت و عمرؓ په زوره دروازه ووهل حضرت خبابؓ دده د ږغ سره دننه پټ سو دقرآن کریم سیپاره د چابکۍ له امله دباندي ځني پاته سوه خور یې دروازه خلاصه کړه د عمرؓ په لاس کي یو شی و په هغه یې خور په سر کي ووهل او ورته وې ویل: دخپل ځان دښمني ! بې دینه سوې (مسلمانه سوې) یې ؟ دخور تر سر یېویني رواني سوې عمرؓ دننه ورغلی و اخښي ته یې وویل : څه مو کول او دا آواز د چا و ؟ اخښي یې ورته وویل خبري اتري مو کولې عمرؓ ورته وویل: ایا تا خپل دین پرایښی او بل دین ته اوښتی یې اخښي یې ورته وویل: که بل دین حق وي نو بیا ؟ عمرؓ چي دا واورېدل دستي یې اخښی تر ږیره ونیوی ږیره یې ځني وکښل پر مځکه یې را غوځار کړی ښه یې وواهه خور یې د خلاصولو کوشش کاوه خو ده پرمخ باندي په دومره زور سره په چپلاخه ووهل چي تر مخ یې ویني رواني سوې آخر داخو هم دعمر خور وه ورته وې ویل: موږ په دې وجه وهل کیږو چي مسلمانان سوي یو ښښکه موږ مسلمانان یو څه چي ستا په وس وي هغه وکړه په دغه حالت کي د

(10) ځینو علماؤ دده پر ځای د بل صحابي نوم لیکلي دئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمرAA پرهغه سپاره سترګي ولګېدې چي په تلوار کي دباندي پاته سوي وه او دقرآنکريم اياتونه پرې ليکلي وه په دغه وخت کي د عمرAA درد په وهلو کم سوی و او دخور وينه يې وليده چي ډېره بهېدلې وه شرم ورغلی نو خورته يې وويل: ښه ته راته ووايه داڅشي دئ ؟ خور يې ورته وويل: ستا لاس نا پاکه دئ ناپاکه لاس ودې سپارې ته نسي ورتلای عمرAA چي هر څومري ټينګ سو خو خور يې و بې اودسه او بې غسله چاته د قرآنکريم اياتونه نه ورکول آخر عمرAA ولاړی غسل يې وکړی او هغه پاڼه يې واخيستله په دغه پاڼه کي سورة طه ليکلی و او ويل يې شروع کړل ، کله چي تر ✌♦ ✦✐✍✁ ✍♦☼❒📖 ✗✎✎♉❄☼✐♋

❼✐❄⇳⑨🡸⌛⇳⇖✍✍♦▫ ⚐✍♦☼❒📖 ✍♦✐♋ ♦❍⏲♦✍✐♋

✐✐✎✐ ✓❽✖❷⇩📄✐✐✐✐ ■❒🗐❑■🗗❍⏲✍✍✁ ✐⚐✐✐❒📖♦❒

پوري ورسېدئ حال يې بدل سو خور او ا خښبي ته يې وويل: ښه دئ ما هم د محمدﷺ خدمت ته بوزئ ددې خبري په اورېدلو سره حضرت خبابAA دباندي راووتی او ورته وې ويل: اې عمره ! زه تاته زيری درکوم چي پرون دپنجشنبې په ورځ رسول اللهﷺ داسې دعا وکړه ، چي اې اللهﷻ ! په عمر او ابو جهل کي چي کوم يو تاته خوښ وي په هغه سره اسلام ته قوت ورکړې يعني مسلمان يې کړه (دوی دواړه په قوت سره مشهور وه) خبابAA زياته کړه: معلومېږي چي د رسول اللهﷺ دعا ستا په هکله قبوله سوې ده ددې څخه وروسته عمرAA درسول اللهﷺ وخدمت ته حاضر سو او دجمعې په سهار يې اسلام راوړی.([11])

کله چي حضرت عمرAA مسلمان سو د کافرانو مرال تيټ سو خو بيا هم مسلمانان يوه کوچنۍ ډله وه او په کافرانو ټوله مکه ډکه وه بلکي ټول عرب کافران وه د عمرAA په مسلمانېدو کافرانو نور هم زور واخيستی مشورې او جلسې يې شروع کړې او د با عزته

([11]) خصائص

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو د له منځه وړلو کوشش یې کاوه او بېلا بېل پلانونه یې جوړول مګر مسلمانانو ته دعمر AA په مسلمانېدو یو ویاړ ور په برخه سو هغه داو چې مسلمانانو په مسجدحرام کې په ښکاره لمونځ کول شروع کړه،حضرت عبدالله بن مسعود AAفرمايي:دعمر AA مسلمانېدل دمسلمانانو فتحه وه او هجرت یې دمسلمانانو ملاتړ و او خلافت یې رحمت و.([12])

۱۰:و حبشې ته د مسلمانانو هجرت او په شعب ابي طالب کې نظر بنده کېدل

حضرت محمدﷺ او مسلمانان په مکة کې دسختو تکليفونو سره مخ وه او ورځ تر بلې تکليفونه د کمېدو پر ځای زیاتېدل نوحضرت رسول اکرمﷺ اصحابو تـه اجازه ورکړه چې ددې ځای څخه بل ځای ته ولاړ سي زیاتو اصحابو کرامو وحبشې تـه هجرت وکړی دحبشې پاچا که څه هم عیسایي و تر دغه وخته پوري لا مسلمان سوی نه و مګر د زړه په نرموالي او عدل خوښوني سره مشهور و دخدای تعالي (رجب) په میاشت کې دنبوت په پنځم کال د یوولسو یا دوولسو نارینوو دڅلورو یا پنځو ښځو پوري یوې ډلې وحبشې ته هجرت وکړی د مکې خلګ په پسې سوه چې ولاړ نه سي مګر په لاس نه ورغلل اصحاب کرام حبشې ته ځني ورسېدل حبشې ته چې ورسېدل مسلمانان په هغه ځای کې خبر سول چې دمکې خلګ ټول مسلمانان سوي دي او اسلام غالب سوی دئ دوی مبارکان په دې خبره ډېر خوشحاله سوه او ببرته خپل وطن ته را روان سوه کله چې مکې ته را نژدې سوه ورتـه معلومه سوه چې پورتنی خبره بې بنسټه ده او دمکې خلګ د پخوا په څېر بلکې تر هغه لا زيات دمسلمانانو په زورولو اخته دي نو ډېر خوابدي سوه ځينو مبارکو اصحابانو بېرته و حبشې ته تشريف يووړی ، ځينو بيا ديو

([12]) (اسد الغابة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چا څخه پناه واخيسته او مکې ته داخل سوه دغه هجرت ته د حبشې لومړی هجرت ويل کيږي ، ددې څخه وروسته يوه لويه ډله د درواتيا نارينه و ، اتلس ښځو څخه جوړه وه په بېل ـ بېل ډول يې وحبشې ته هجرت وکړی دغه هجرت ته د حبشې دوهم هجرت ويل کيږي ، ځينو اصحابو يو هجرت وکړی او ځينو دواړه هجرتونه وکړه ، کافرانو چې مسلمانان وليدل چې په حبشه کې آرام ژوند تېروي نو نور يې درد (غصه) زياته سوه او ډېري تحفې يې برابري کړې يوې ډلې ته يې په لاس ورکړې د حبشې پاچا نجاشي ته يې ور واستولې ، همدا ډول يې هغه خاصو کسانو (پادريانو) ته تحفې ورواستولې چې د پاچا سره يې نژدې ناسته درلوده د مکې د کافرانو ډله چې کله حبشې ته ورسېده نو لومړی يې د واکمنانو او پادريانو سره وليدل او تحفې يې ورکړې ددوی څخه يې وعده واخيسته چې پاچا ته به يې سپارښت کوي بيا دغه ډله د پاچا و دربارته حاضره سوه لومړی يې پاچا ته سجده وکړه بيا يې تحفې ورکړې ورسره يې خپل خواست هم ورته وړاندي کړی چې خواست يې په دې ډول و : اې پاچا ! زموږ دقوم يو څو بې عقلانو هلکانو خپل زوړ دين پرې ايښې دئ يو نوی دين يې غوره کړی دئ داسې دين دئ چې نه يې موږ پېژنو او نه يې تاسو پېژنی دلته ستاسو هيواد ته راغلي دي دلې او سيږي موږ د مکې مشرانو ، ددغه هلکانو پلرونو ، اکا ګانو او خپلوانو رالېږلي يو چې دغه کسان بېرته له ځانه سره بوزو تاسو دوی موږ ته وسپاری د دوی د خبري سره سم هغه واکمنانو او پادريانو چې دوی رشوت ورکړی و د دوی طرفداري او پلوي وکړه پاچا ورته وويل : کومو کسانو چې زما په هيواد کې پناه اخيستې وي دخبرني پرته يې تاسو ته نه سو سپارلای لومړی به هغه راغواړم معلومات به ځني لاسته کوم که چيري ستاسو خبره صحيح وه نو تاسو ته به يې دروسپارم او که ستاسو خبره درسته نه وه نو ستاسو غوښتنه نه سم پوره کولای ، دستي يې مسلمانان راوغوښتل په لومړی وخت کښې مسلمانان ډېر خوابدي سول چې څه به کوو ، خو د الله ﷻ مرسته او فضل و چې په همت يې دا پرېکړه وکړه چې پاچا ته به ورځو او پاکه خبره به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته کوو ، کله چې مسلمانان و شاهي دربار ته را ورسېدل لومړی یې سلام وواېه ، دستي یو چا نیوکه پرې وکړه چې دوی د پاچا ادب ونه کړی یعنې پاچا ته یې سجده ونه کړه ، مسلمانانو ورته وویل چې زموږ نبيﷺ د اللهﷻ څخه پرته وبل چاته دسجدې کولو اجازه نه ده راکړې ، ددې خبرو وروسته پاچا د دوی د حالاتو پوښتنه وکړه حضرت جعفرؓ ورمخکې سو پاچا ته یې وویل: موږ په ډېر سخت جهالت کې پراته وو نه مو اللهﷻ پېژانده او نه دهغه په رسولانو خبر وو د ډبرو عبادت به مو کاوه مرداري به مو خوړلې بد کارونه به مو کول خپلوي مو پرې اېښې وي زورور سړي به کمزوري کس واژه موږ په دې حالت کې وو چې اللهﷻ یو رسول راولېږی داسي رسول دئ چې موږ یې نصب ، صداقت ، ایمانداري او پرهیزګاري ښه پېژنو دغه رسول موږ د یوه اللهﷻ یعنې د شریک پرته و عبادت ته راوبللو د ډبرو او بتانو دعبادت څخه یې منعه کړو ، د ښو کارونو حکم یې راته وکړی ، د بدو کارونو څخه یې منعه کړو ، موږ ته یې د رېښتیا ویلو ، امانتدارۍ ، وصیله رحمۍ ، د همسایه سره د ښه سلوک ، دلمانځه کولو ، روژې نیولو ، خیرات ورکولو او دښو اخلاقو حکم وکړئ ، دزنا ، بدکارۍ ، درواغ ویلو ، دیتیم دمال خوړلو ، پر چا د تهمت ویلو او داسي نورو بدو عملونو څخه یې منعه کړو . موږ ته یې د قرآنکریم ښوونه راکړه موږ په هغه ایمان راوړی او دهغه حکمونه مو ومنل همدا لامل و چې زموږ قوم زموږ دښمنان سوه او دهر ډول تکلیفونو رارسول یې شروع کړه موږ اړ سو چې د خپل نبيﷺ د لارښووني سره سم ستاسو په هیواد کي پناه واخلو . پاچا وویل: کوم قرآن چې ستاسو نبي تاسو ته راوړی دئ د هغه څخه ماته یو څه راوړی حضرت حعفرؓ د سورة مریم لومړني اياتونه ورته تلاوت کړه پاچا چې دقرآنکریم دغه اياتونه واورېده ـ دی او دده پادریان چې دلته موجود وه ټولو ډېر وژړل آن تردې چې ږیري یې لندې سوي وروسته پاچا وویل: په اللهﷻ قسم یادوم چې دغه کلام او هغه کلام چې حضرت عیسيؑ راوړی دئ دیوه نور څخه را وتلي دی بیا یې دمکې وخلګو ته انکار وکړئ چې زه و

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو ته دغه مسلمانان نسم سپارلای دمکې خلګ ډېر خوابدي سوه او ډېر سپک سوه پخپلو منځو کي یې مشوره پیل کړه دمشورې په بهیر کي یوه وویل : زه به سبا یو داسې چل وکړم چي پاچا د دوی ریښې پربکړي ملګرو ورته وویل: داسې کار نه دئ په کار ځکه که څه هم دوی مسلمانان سوي دي بیا هم زموږ خپلوان دي خودغه سړی نه ومنل سبا بیا و پاچا ته ورغلل پاچا ته یې وویل: پاچا صاحب !دغه مسلمانان ستاسو د پیغمبر حضرت عیسیعليه السلام په هکله بې ادبي خبري کوي او وایي چي حضرت عیسیعليه السلام د خدایﷻ زوی نه دئ پاچا د دوهم ځل لپاره مسلمانان راوغوښتل ، مسلمانان د غوښتني پر مهال د تېر وار په پرتله زیات خواشیني سول په هر صورت مسلمانانو ویلي دي چي موږ پاچا ته ورغلو پاچا راته وویل: تاسو دعیسیعليه السلام په هکله څه وایاست ؟ مسلمانانو ورته وویل: موږ دعیسیعليه السلام په هکله هغه څه وایو چي اللهﷻ زموږ پر نبيﷺ باندي نازل کړي دي پاچا ورته وویل: ستاسو پر نبيﷺ باندي د عیسی ▲ په هکله څه نازل سوي دي ؟ مسلمانانو ورته وویل : عیسی ▲ داللهﷻ نبي دئ ، داللهﷻ بنده دئ ، داللهﷻ روح دئ ، داللهﷻ کلمة ده ،اللهﷻ د یوې پیغلې (بې واده) ښځي یعني بي بي مریمي▲ په وجود کي پیدا کړی او بیا یې وزیږوی. نجاشي پاچا ورته وویل: ستاسو خبري ریشتیا دي ځکه عیسیعليه السلام هم تر دغه خبرو زیاتي نه دي ویلي دپاچا سره ناستو پادریانو بک، بک شروع کړی یعني خبري یې سره واړولي خو پا چا ورته وویل: تاسو چي هر څه وایاست خو حقیقت داسې دئ لکه مسلمانان چي وایي ددې څخه وروسته یې دمکې کافرانو ته ببرته تحفې په لاس ورکړې او مسلمانانو ته یې وویل: تاسو نور په امن کي یاست هر څوک چي تاسو ته تکلیف رسوي تاوان به ورکوي بیا یې دغه اعلان هم وکړی چي مسلمانان په امن دي هر څوک چي تکلیف ورکوي تاوان باندي لازم دئ.([13])

([13]) (خمیس)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه وخت کي په حبشې کي د مسلمانانو عزت نور هم زيات سو دمکې د کافرانو ډله سپکه او رسوا سوه په دغه کار دمکې دکافرانو دحسد جذبه نوره هم زياته سوه او حضرت عمر ﷺ هم اسلام راوړی و دده مبارک په اسلام سره هم دوی ډېر سوځيدل ، دوی غوښتل چي دمسلمانانو سره د نورو خلګو ليدل بند سي او په يو ډول نه په يو ډول د اسلام ډېوه مړه کړي آخر داچي دمکې مشرانو مشوره وکړه ـ په مشوره کي يې وويل چي اوس نو د محمد ﷺ وژل ضروري دئ مګر د محمد ﷺ وژل څه آسان کار نه و ځکه بنو هاشم يو لوی خاندان و بنو هاشم که څه هم مسلمانان نه وه مګر د محمد ﷺ و وژلو ته هم تيار نه وه نو له همدې امله کافرانو يو وعده سره وکړه چي د بنو هاشم او بنو عبد المطلب سره پرېکوڼ کوي يعني ددغه دوو قومو سره به نه ښوک خبري ، نه به ښوک ورسره کښېني ، نه به ښوک رانيول او خرڅول ور سره کوي ، نه به ښوک کورته ورځي او نه به يې کورته پرېږدي تر هغه وخته پوري چي دوی نبي کريم ﷺ ومرګ ته نه وي حواله کړي د دوی دغه وعده دخولې پر خبرو خلاصه نه سوه بلکې په عملي ډول يې دمحرم (حسن حسين) په لومړۍ دنبوت په اووم کال يو پرېکړه ليک وليکی او په مکة مکرمه کي يې و ځړاوه او ټولو خلګو ته يې خبر ورکړ ی چي ددغه پرېکړه ليک به پوره درنښت کوي او په پلي کولو کي به يې پوره کوشش کوي ددغه پرېکړي له وجهي اصحاب کرام ﷺ د دوو غرونو په منځ کي يعني په يوه سخته وچه مځکه کي چي په (شعب ابي طالب) سره يادېده ـ نظر بند سوه نه چا خبري ورسره کولي او نه ښوک ورسره يو ځای کېده او نه دوی د چا سره يو ځای کيدلای سوای نه يې دچا څخه شی رانيولای سوای او نه يې د هغه چا سره ملاقات کولای سوای چي د مکې دباندي څخه به راتلی او نه د دوی څخه ښوک دباندي راوتلای سوای که به راووتی کافرانو به واهه دمسلمانانو څخه که به ښوک يو شی ته اړ سو نو کافرانو به جواب ورکاوه ددوی اړتيا به يې هيڅ نه پوره کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه مبارکو انسانانو چې لږ غله دانه درلوده په لږ وخت کې خلاصه سوه د خوراک هيڅ نه سوه ورپاته ، د سختو لوږو ورته مخ سو ، دلوږو داسې تکليفونه پرې تېر سوه چې آخر به ددوی اولادونه او ښځو د لوږې د سخت تکليف له امله ژړل ، دوی مبارکان به هم د لوږې څخه په سخت تکليف اخته وه خو د خپل ځان تر تکليف به د اولادونو په لوږه زيات غمګين وه. د څښتن تعالیﷻ پېرزوينه وه چې درې کاله وروسته هغه پرېکړه ليک چې په مکه مکرمه کې ځړېدئ وينو وخوړی اصحاب کرام د پورتنې ناورين څخه خلاص سوه پر اصحابو کرامو چې هر څومره لوږې، تندې او تکليفونه تېر سوه خو دوي پر خپل دين ټينګ ولاړ وه. او ددين د خپرولو څخه يې لاس نه واخيستی.

فايده: پورتنې تکليفونه هغه کسانو پرځان تېر کړي دي چې نومونه يې تر اوسه ځلانده دي او موږ ځانو نه ددوی تا بعداران بولو ، د بريالیتوب په ډګر کې د اصحابانو په څېر د ترقۍ خوبونه وينو (او د حقيقي تګ لارې څخه يې ډېر ليرې يو) لږ تر لږه موږ ته هم يو څه فکر کول پکار دي چې دغه مبارکو اصحابانو ددين لپاره څومره قربانۍ ورکړي دي او موږ ددين ، اسلام او مذهب لپاره څه کړي دي ؟او حال دا چې بريالیتوب د کوشش او زيار په نتيجه کې لاسته راځي. موږ غواړو چې هوسا ، ارام او ددنيا په لمنه کې ژوند وکړو. په بې دينۍ او عيش کې د کافرانو سره اوږه پر اوږه روان يو د اسلام ترقي دي هم راسره وي، دا کله کيداي سي.

ترسم نه رسی بکعبه ای اعرابی

کين راه که تومی روی بترکستان است

ژباړه: وېرېږم اې صحرايي ! چې وکعبې ته به ونه رسيږې ځکه دغه لاره چې ته پرې روان يې ترکستان ته تللې ده.

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم باب

د الله ﷻ څخه خوف او وېره

اصحاب کرام ﷺ د قربانۍ ورکولو او تکلیفونو تېرولو سره ـ سره د الله ﷻ څخه زیات وېرېدل د دوی د تکلیفونو د نمونې په ډول تاسو څو قصې ولوستلې چې د دین لپاره یې مال، عزت او خپل ځان قرباني کړي وه ، الله ﷻ دې وکړي چې دوی دومره او خوف څخه یوه لږه حصه په موږ کې هم پیدا سي د بېلګې په ډول د دوی د خوف او وېرې څو قصې بیانوم:

۱ د سیلۍ په وخت کې د نبي ﷺ طریقه

حضرت عایشة (رضي الله عنها) فرمایي: کله چې به وریځ، سیلۍ او داسې نور پېښ سوه د رسول الله ﷺ پر مخ به اثر ښکاره سو او د مخ مبارک رنګ به یې بدل سو کله به د ننه ولاړی او کله به د باندې راووتی او دا کلمة به یې ویل: اَللّهُمّ اِني اَسئَلُکَ خیَرَهَا وَخَیرَمَافِیهَا وَخَیرَمَاأُرسِلتَ بِهِ وَاَعُوذُبِکَ مِن شَرهَا وَشَرمَافِیهَا وَشَرمَاأُرسِلتَ بِهِ.

ژباړه: اې خدایه ! ﷻ زه د دې هوا خیر غواړم او کوم څه چې په دې هوا کې دي (چې د باران او نورو څخه عبارت دي) د هغو خیر غواړم او د کوم مقصد لپاره چې دي د غه هوا رالېږلې ده د هغه خیر غواړم اې خدایه ﷻ ! زه د دې هوا د شر څخه پنا غواړم کوم څه چې په دې هوا کې دي د هغه د شر څخه پنا غواړم او د کوم څه لپاره چې دي رالېږلې ده د هغه د شر څخه پنا غواړم. کله

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې به باران شروع سو رسول ﷺ به خوشاله سو ، حضرت عايشه ؓ فرمايي: ما د رسول ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې اې د الله ﷻ رسوله ! خلک چې وريځ ويني خوشالېږي ته تر هغه وخته پرېشانه يې چې باران شروع کېږي رسول الله ﷺ وفرمايل: زه څه باور نلرم چې په دې وريځ کې به د الله ﷻ عذاب وي او که به باران وي، د عاديانو قوم دا عادت درلودئ چې وريځ به راغله دوی به خوشالېدل يوه ورځ وريځ راغله دوی خوشاله وه چې باران دئ مګر په هغه وريځ کې د الله ﷻ عذاب و ټوله يې هلاک کړه.([14])

الله ﷻ د عاديانو په اړه فرمايلي دي:

•⊠◆☜▫☠✪⊡▤◆⑩ ⊛◈⊕☐♦◆⊘ ◆□◆❶❏❏▯♦❻ ✉○☺■▣♦▫

✂⊠⓿◷◻♎ ☎✂❑↗♍✉♦🔔 ⬀☠✂♦☺◆③♎⑩⬃❏❏📖

✉◆✋ ◆❑➔♎ ⬀✍◆✉ 🗐 ✉◆☼↖❷♎⮌⬂❼☜ ⌧♈✂❻🔔◆⬊

✉❑♎❸♎▫ ✂⊠③✂❻ ☎ ◷♎○☠✉ ☹↗⬇▫▣◻☓⬃➔◆✌⬄♋✉✂

❑✍↗✉ ↖❷♎♓✋◻⑨➔✍ ⬅✂✂⬀ ∢☹↗♎♍❑📖 ↖☹✂⊠⓿◆↖

☎✂❑←♦◆⌨⇧◷❒▫ ✉❑♎✂♒◆❻ ⊠❷⬂✋❑☠✉ ◎↗⬄✂⊠★

◻⌨♎♍◷⊠⓿⊠✉ 🗐 ⬀☠↙♎←☸⬀◷✿○◆✋ •♦☠☽ ✂❽◆❷↖③ ••

◆×✓♎✋⊠❷⇧↗←☺⬂♍✉✂ ◆⚐⬀❑♦☽⬂♍✉✂ ❽⊠❽⬂♑♦✞

([15]) ⬅✂☠⬀

ژباړه: د عاديانو قوم چې کله وريځ وليده چې د مځکې پر لوري را روانه وه نو وې ويل: دا وريځ پر موږ باران اوروي (الله ﷻ وفرمايل) نه داسې نه ده بلکې دا هغه عذاب دئ چې تاسو يې د راتلو ژر غوښتنه کول (او پيغمبر ته به موويل: که ته رښتني يې نو پر موږ عذاب راولـه ، الله ﷻ

([14]) درمنثور
([15]) سورة الاحقاف الاية (٢٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې په دې ډول بیان کړی دئ:) یوه سخته سیلۍ ده چې سخت عذاب پکښې دئ او هر شی به د الله ﷻ د حکم سره سم تباه کړي وروسته د هغه سیلۍ په وجه ټول داسې هلاک سوه چې دودانیو پرته هیڅ نه پکښې ښکاریدل (الله ﷻ فرمایي:) موږ په دغه ډول مجرمانو ته عذاب ورکوو.(16)

فایده: تاسو وګورئ چې هغه څوک چې د دنیا او آخرت سردار دئ دومره زیات د الله ﷻ څخه ویریږي سره له دې چې ټولو ته معلومه ده چې الله ﷻ په قرآنکریم کې د رسول ﷺ سره وعده کړې ده چې ستا په شتون کې به ودوی ته عذاب نه ورکوم ددې وعدې سره ـ سره بیا هم رسول الله ﷺ ته د سیلۍ او وریځې د راتګ په وخت کې به د تیرو قومونو عذاب ور په یاد سو.

د رسول الله ﷺ په حال کې یو څه فکر کول پکار دي که تاسو وګورئ موږ هر وخت په ګناهونو کې اخته یو زلزلې او نور ډول ـ ډول عذابونه وینو بیا هم ددې پر ځای چې د الله ﷻ څخه و ویریږو ، توبې و باسو او لمونځونه وکړو بې ځایه تحقیقات شروع کړو.

۲- په تیاره کښې د حضرت انس ؓ عمل

نضر بن عبدالله ؓ فرمایي: د حضرت انس ؓ په ژوند کې یوه ورځ دورځې تیاره خوره سوه زه د حضرت انس ؓ و حضور ته ورغلم او ورته ومې ویل: چې د نبي ﷺ په زمانه کې هم دا ډول شیان راتلل انس ؓ راته وویل: د نبي ﷺ په زمانه کې چې به لږه هوا تیزه سوه موږ به د قیامت څخه ویریدو او په چټکۍ سره به و مسجد ته تلو.

یو بل صحابي ابودرداء ؓ فرمایي: د رسول ﷺ دا عادت و چې کله به سیلۍ را والوته نبي ﷺ به و مسجد ته تشریف یو وړی.(17)

(16) بیان القرآن
(1717) جمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: په اوس وخت کې لوی ـ لوی مصیبتونه او بلا وي راځي بیا هم هیڅوک مسجد ته نه دي تللي عام خلک خو پرېږده بلکې خاصو خلکو هم دا کار نه دئ کړی خپله په زړه کې ددې سوال په جواب کې فکر وکړئ.

۳_ د لمر ترندي نیولو په وخت کې د رسول ﷺ عمل

د رسول الله ﷺ په زمانه کې د اصحابو کرامو سره دا فکر و چې رسول ﷺ به د لمر د تر ندي نیولو په وخت کې څه کوي او دا به یې ویل: چې ددې کار خبرنه دي وسي.کله چې به لمر ترندي ونیوی اصحابانو مبارکانو به خپل کارونه پر ښودل په چابکۍ سره به راغلل همدا ډول د نوی عمر هلکان چې د غشي ویشتلو په تمرین به اخته وه په چابکۍ سره به را غلل څو وګوري چې رسول الله ﷺ څه کوي؟ رسول الله ﷺ به دوه رکعته د کسوف (دلمر ترندي نیولو) لمونځ ادا کړی او ډېر به یې لمونځ اوږد کړی دومره به یې اوږد کړی چې خلک به بې هوښه پر بوتل په لمانځه کې به یې ژړل او فرمایل به یې: اې خدایه ﷻ ! تا زما سره وعده نه وه کړې چې ستا په شتون کې به پر دوی عذاب نه راولم ؟او نه به په داسې وخت کې عذاب پرې راولم چې دوي په استغفار اخته وي؟(یعني اې الله ﷻ ! دا ترنده لیرې کړې).

الله ﷻ په سورة الا نفال کې در سول ﷺ سره وعده کړې ده چې ته په دوی ک موجو ي یې پر دوی به عذاب نه راولم ، نه په داسې وخت کې عذاب پرې راولم چې دوی په استغفار اخته وي ځکه الله ﷻ فرمایي:

⬀☠←♑♦🖃✍ℯ𝓇⓿⌧➔⇖⓿♉♐ ✦✎✍✂ ♒♍🕭•🗎 ✍♦✋♦❐

✦✎✍✂ ♒♍🕭⌧🖏 ✍♦✋♦❐ 🗐 ⬀☠✑♐❸♉▫ ✽♦☼❐🕮♦❐

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

♦♌❒⇱❷⊗▦⬂⬄♦✌⬄○◻④ ⬀☠➔♎◆❒ ⬀☠←♑♦✍✍℮❶⊡➔⇱✌
.(18) ⬑⌧⌧⬏

ژباړه: الله ﷻ داسې نه دئ چې پر دوی عذاب راولي او حال دا چې ته په دوی کې یې او نه الله ﷻ په عذاب کونکی دی حال دا چې دوی استغفار ویونکي وي.

رسول الله ◄ و خلګو ته داسې نصیحت وکړی: که چیرې لمر یا سپوږمۍ تر نده ونیسي نو وویرېږئ او د لمانځه و لوري ته هڅه وکړئ زه چې کوم څه کوم د آخرت حالات وینم که تاسو ته دا حالات معلوم سي نو خندا به کمه کړی او ژړا به ډېره کړی کله چې مو داسې حالات (د لمر او سپوږمۍ ترنده) و لیدل لمونځ کوئ، دعا کوئ او صدقه ورکوئ.

۴- نبي کریم ﷺ تول‌ه شپه په ژړا تېرول

رسول الله ﷺ یو ځلې تول‌ه شپه په ژړا تېره کړه او تر سهار یې په لمانځه کې د آیات وایه:

⬀☠⬃&◻✠⊗✉⬧▫ ⬀☠⬃&⬀▯✍℮❶⊡➔➔✍ ♌⊗➀
⬀☠←♑⬧♐ ⬀❷⊗▦⬂⬄⬧✍ ♌⊗➀◆❒ ☎ ⊠⊚←⑩✍♦⌛⊗⇱
↓❽③✍❿⊡➔⬂♐✍✁ ✽✍☼❒🕮 ⊡⌨✵☼⊗✉⬧▫
(19) ⬑⬎⬎⊗⬏⬤⚐⑩⬉▤◻♦⬂🖳✍✁

ژباړه: (اې خدایه!) که ته دوی په عذاب کړې (ستا اختیار دئ)، دوی ستا بنده ګان دي (مالک اختیار لري چې خپلو بندګانو ته دګناه په بدل کې سزا ورکړي) او که ته دوی ته مغفرت

(18) سورة الانفال الاية (۳۳)
(19) سورة المآئده الاية (۱۱۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي (نو هم ستا اختيار دئ) بېشکه ته ،هم ته غالب يې او د حکمت څښتن يې (معافي به دي د حکمت موافق وي) ([20])

د امام ابو حنيفة﷬ په اړه راغلي دي چي يوه شپه يې ټوله لاندينی آيات په لمانځه کي لوستي او ژړل يې:

♦⚐⬀❑♦⓿⬂♌◉☞✂ ☎✂❐↓❽⌚♦☞⬂✍☞✂♦❒
([21]) ⬑☒⌀⬀ ♦♌❑⬉✍⌘❷⇕⬈⬉☺⬂♌◉☞✂ ☞❑♣⚘⑨❑📖

ژباړه: جلا سئ اې مجرمانو ! نن ورځ (په دنيا کي خو تاسو او سپېڅلي خلګ ګډ اوسېدلاست)

د قيامت په ورځ به مجرمان جلاوي او سپېڅلي خلګ به جلا وي د الله ﷻ دغه حکم چي سړی واوري هر څومره چي سړی وژاړي لږ ده ځکه نه ده معلومه چي موږ به د مجرمانو په ډله کي يو او که به د سپېڅلو خلګو په ډله کي يو.

۵- د الله ﷻ څخه د حضرت ابوبکر ﷛ وېره

د ټولو اهل سنتو په اتفاق سره حضرت ابوبکر ﷛ د انبياوو نه پرته تر ټو لو انسانانو غوره انسان دئ او دده مبارک جنتي کېدل يقيني دي پخپله رسول ﷺ د جنتي کېدو زيری ورکړی دئ بلکي د جنتيانو د يوې ډلي سردار يې ښودلی دئ، او د جنت د ټولو دروازو څخه يې د بلني زيری ورکړی دئ او دا يې هم فرمايلي دي چي زما په امت کښي به تر ټولو لومړی حضرت ابوبکر صديق ﷛ جنت ته داخليږي دده مبارک ددومره فضليتو سره ـ سره بيا هم د الله ﷻ څخه دومره

[20] بيان القرآن
[21] سورة يسين الاية (٥٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرېدئ چې ويل به يې: کاشکې زه درخته وای چې پرې سوې وای کله به يې ويل: ارمان چې زه هم وابنه وای چې يو حيوان خوړلی وای او کله به يې ويل ارمان چې زه د يو مؤمن انسان د بدن وېښته وای.

يوه ورځ ده مبارک يو باغ ته تشريف يوړی يو حيوان يې ناست وليدئ سوړ اسويلی يې وکښی او حيوان ته يې وويل: ته څومره په خوند خوړل او څښل کوې، د درختو په سايو کې ګرځې او پر تاباندې د اخرت هيڅ حساب او کتاب نسته ارمان چې ابوبکر هم ستا په څېر وای يعني دا يې د الله ﷻ دوېرې خوښه وه چې حيوان وای.(22)

ربيعه اسلمي رضي الله عنه فرمايي: يوه ورځ زما او د حضرت ابوبکر رضي الله عنه په منځ کې څو خبرې زياتې سوې ده مبارک ماته يو سخت لفظ وو ايه چې پرما ښه ونه لګېدئ ژر يې فکر بدل سو او راته وې ويل ته هم هغسې بل لفظ ماته وو ايه چې بدله خلاصه سې او آخرت ته شی پاته نسي ما دويلو څخه انکار وکړی، ده مبارک را ته وويل چې وو ايه که يې نه وايې زه نبي ﷺ ته ورځم او عرض به ورته وکړم ما پدې جواب سره هم د ويلو څخه انکار وکړی، دی ولاړ سو او دولاړی پدغه وخت کې د بنو اسلم د قوم څخه څه خلګ راغلل او وې ويل: دا عجيبه خبره ده چې خپله يې هم زياتی کړی دئ او هم رسول الله ﷺ ته شکايت کوي ما دې خلګو ته وويل تاسو دغه سړی پېژندلی دئ دا څوک دئ؟ دا ابوبکر صديق رضي الله عنه دئ که دی خوابدی سي نو د الله ﷻ نازولی رسول ﷺ به له ما څخه خوابدی سي او د نازولي رسول ﷺ په خفګان سره الله ﷻ ناراضه کېږي که الله ﷻ را څخه ناراضه سي نو بيا د ربيعه په هلاکت کې څه شک سته؟ ربيعه رضي الله عنه فرمايي: ددې څخه وروسته زه د رسول ﷺ و حضور ته حاضر سوم او قصه مې ورته وکړه نبي ﷺ و فرمايل: ښه

---

(22) تاريخ الخلفاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي وکړه تاته جواب او بدله اخيستل پکار نه و مګر د هغه په بدله کښې داسې ووايه چې ابوبکره ! تا دې الله ﷻ معاف کړي.

فايده: داد حضرت ابوبکر صديق ؓ د الله ﷻ دوېرې لږ خبره وه وحضرت ابوبکر صديق ؓ ته بد له اخيستل دومره قدر او ارزښت درلودئ چې لومړی يې و ربيعه ؓ ته خپله خواست وکړی او بيايې د نبي ﷺ په واسطه ددې اراده وکړه چې ربيعه ؓ بدله واخلي نن مونږ او تاسو په سلګو نو خبري يو او بل ته کوو او ددې فکر هم په ذهن کي نه راځي چې په آخرت کي به ددې خبرو بدله اخيستل کېږي او يا به حساب او کتاب راسره کېږي.

۲- د حضرت عمر ؓ حالت او دَحَرَه واقعه

حضرت عمر ؓ به زيات وخت يوه کڅوړه واخيسته او وبه يې ويل ارمان چې زه دا کڅوړه وای کله به يې ويل ارمان چې زه خپلي مور نه وای زېږولی يوه ورځ يو سړی ورته راغلی او ورته وې ويل: فلانکی سړی پر ماظلم کوي تاسو راسره ولاړ سئ د هغه څخه زما بدله راواخله ده مبارک هغه سړي په يوه دوره وواهه او ورته وې ويل کله چې زه د کار د پاره کښېنم ته نه راځې او کله چې زه په نورو کارونو اخته سم نو ته راسې او راته وايې چې بدله راواخله، هغه سړی ولاړی، ده مبارک دستي يو سړی پسي ولېږه او هغه يې راوغوښتی او دوره يې په لاس ورکړه ورته وې ويل اې سړيه ! ته ما وهلی يې اوس ته زما څخه بدله واخله هغه سړي ورته وويل ماته د الله ﷻ لپاره بخښلی يې.

حضرت عمر ؓ کورته تشريف يووړی دوه رکعته نفل يې ادا کړه بيايې خپل ځان ته وويل: اې عمره ! ته کښته وې الله ﷻ لوړ کړې ، ته ګمراه وې الله ﷻ هدايت درکړی، ته ذليل وې الله ﷻ عزت درکړی بيايې د خلکو پاچا جوړ کړې اوس تاته يو سړی راځي او درته وايي چې زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظلم بدله را واخله ته يې په دوره وهې سبا به د قيامت په ورځ خپل رب ته څنګه جواب وايې ده مبارک په دغه ډول تر ډېره وخته پورې پرځان ملامتي ويل.([23])

د حضرت عمر ﷺ مربی (غلام) حضرت اسلم ﷺ وايي: زه يوه ورځ د حضرت عمر ﷺ سره (حَرَه ــ[24]) نومي ځای ته تلم يوځای مي په يو ځنګل کښې اور تر سترګو سو حضرت عمرﷺ وفرمايل: ښايي دا يو قافله وي چي د شپې په وجه به ښار ته نسوای تلای د ښار د باندي به پاته سوې وي راځه چي پوښتنه پرې وکړو او ددوی د نن شپې د حفاظت انتظام وکړو هلته چي ورسېدو ومو ليدل چي يوه ښځه ناسته ده څو کوچني اولادونه ورسره دي ژاړي او چغې وهي يو ديګ پر نغري پروت دئ د اوبو ډک دئ لاندي اور ترې بليږي مونږ سلام ورته وواېه او ورنژدې ورتلو اجازه مو ځني واخيسته حضرت عمرﷺ پوښتنه ځني وکړه چي دا کوچنيان ولي ژاړي؟ ښځې ورته وويل: ډېر وږي سوي دي د لوږې له امله ژاړي ده مبارک بيا پوښتنه ځني وکړه چي په ديګ کښې څه دي؟ ښځې ورته وويل دا ديګ مي د کوچنيانو د خوشحاله کولو لپاره د اوبو ډک کړی او پر اور مي ايښې دئ چي ددوی زړونه پرې ډاډه سي او ويده سي ، ښځې زياته کړه چي زما او د امير المومنين عمرﷺ په منځ کښې به الله ﷻ فيصله کوي چي زما ددې ستړې حال څخه ځان نه خبروي حضرت عمرﷺ په ژړا سو او وې ويل الله دې پر تا رحم وکړي عمر ستا د حال څخه څه خبر دئ ؟ ښځې وويل هغه زمونږ امير جوړ سوی دئ او زمونږ د حال څخه ځان نه خبروي اسلمﷺ وايي چي زه حضرت عمرﷺ د ځان سره بېرته بوتلم او په يوه ګونۍ (بورۍ) کښې يې د بيت المال څخه اوړه، خورماوې، وازګه، څه کالي او څه پيسې واچولې ګونۍ يې ښه ډکه کړه ماته يې وويل چي دا زما پر ملا باندي کښېږده ما ورته وويل زه به يې يوسم ده مبارک راته وويل: يا زما پر ملا باندي يې کښېږده، دوه درې واره مي ټينګار وکړی چي زه به يې يوسم

([23]) اسد الغابة
([24]) مدينې ته نژدې د يو ځای نوم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده نه راسره منل آخر ده راته ویل ایا د قیامت په ورځ زما بار ته پورته کولای سې ؟ ماورته وویل: یا نه يې سم پورته کولای ده مبارک راته وویل نو دابه هم زه پورته کوم ځکه چې د قیامت پـه ورځ پوښتنه زما څخه کیږي ، آخر زه مجبوره سوم چې ګونۍ دده پـر مـلا بانـدې کښـېږدم ،حضرت عمر﷜ په ډېره چابکۍ سره د ښځې و ځای ته تشریف یووړی زه هم ورسره وم هلتـه چې ورسـېدو ده مبارک په پخپل لاس په دیـګ کښـې څه اوړه، څه وازګه او خورماوي ودیـګ تـه واچولې او ددیګ لړل يې شروع کړه ، د نغري اوربې پخپله پوه کاوه اسلم﷜ وایي دده مبارک د ږیرې څخه دود وتل ماولیدل اخر دا چې ډېره يې په دود توره سوه ددې څخه وروسته يې پخپل مبارک لاس ددیګ څه خواړه راویسته او په هغه کوچنیانو يې وخوړل هغه ښه ماړه سوه په خندا او لوبو اختـه سوه او کوم څه چې پاته سوه هغـه يې ددوی د بل وخت لپـاره وروسـپارل ښـځه هم ډېره خوشـاله سوه اووې ویـل الله تعـالیﷻ دې تاتـه د خیـر بدلـه درکـړي تـه ددې وړ يې چې د عمـر﷜ پـر ځـای باندې خلیفه سې.(ښځې داخبره له دې امله وکړه)چې ښځې دی نه پېژانده چې امیـر المـومنین دئ ، عمر﷜ دې ته تسلي ورکړه او ورته وې ویل کله چې ته خلیفه ته ورسې مابه هلتـه پیـدا کـړې عمر﷜ ددوی څخه لږ لیرې پر مځکه کښېناستی د لږ ناستې وروسته روان سو او وې ویل: زه لـه دې وجهې څخه کښېناستم چې مادغه کوچنیان په ژړا لیدلي وه زما زړه و غوښتل چې لږ ساعت يې په خندا هم ووینم.([25])

حضرت عمر﷜ د سهار په لمانځه کښې زیات وخت سوره کهف،طه او داسې نور لوی- لوی سورتونه لوستل او دومره به يې ژړل چې اواز به يې تر څو صفونو پوري رسېدئ یوه ورځ يې د سهار په لمانځه کښې سورة یوسف لواسته کله چې دې ځای ته راورسېدئ: ♦✌☙•🕭

☑❼⚖❄⬃❽⇖❍◆❒ ✍☙☐ॐ♦✉ ☎✁❑⬈▤⇳⍋❐🕮 ✏☙⍓☺❃✡⚖❾

([25]) اشهر مشاهیر منتخب کتر العمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

✆⌧🖫■❼ ✁🕶✎★ ❐◆🕮❐⇱⇳🖬■☠⇱ 👌⌧⮫☙ ✁🕶✎★ 👌◆🕶 ◆●
✍⬧➔⬃🖬■☺←❑♍☙⬀⌧⌧⬁ (26) نو د ژړا له وجهې یې اواز بند سو تر خولې یې ږغ نه خاتی.

کله به د تهجد په لمانځه کښې په ژړا پرېوتی او ناجوړه به سو.

فایده: داد الله ﷻ د وېرې ښځه د هغه چا حالت دئ چې د نامه ښځه یې لوی ــ لوی پاچاهان وېرېدل او رېپېدل نن ورځ یعنې دیارلسنیم سوه کاله وروسته یې هم دبدبه ، شان او شوکت منل سوی دئ، نن یو پاچا نه ، حاکم نه بلکې یو کوچنی آمر هم د خپل رعیت سره داسې معامله نه کوي.

۷- د حضرت عباس ﷺ نصیحت

وهب بن منبه 🏛 فرمایي: د حضرت عبدالله بن عباس ﷺ د سترګو دید لمنځه ولاړی یوه ورځ ما کعبې شریفې ته بوتی هلته چې ورسېدئ د یوې ډلې خلګو ښځه د جګړې اواز راتلی ماته یې وویل ما دغه طرفته بوزه نو ماهلته بوتی ده مبارک درسېدو سره سم سلام ووایه هغو خلګو دده ښځه د کښېنا ستلو غوښتنه وکړه ده انکار وکړی او وې فرمایل تاسو ته معلومه نه ده چې د الله ﷻ د خاصو بنده ګانو ډله هغه خلګ دي چې د الله ﷻ د وېرې ښځه خاموشه وي حال دا چې هغه خلګ نه عاجزه او نه ګونګیان وي بلکې ښه پاکې خبرې کوونکي وي، ویونکې وي، پوهه لرونکي وي خو د الله تعالی ﷻ لوی ذکر ددوی زړونه حیران کړي وي ددغه و جهې ښځه یې زړونه مات وي او ژبې یې خاموشه وي کله چې دوی ته په دغه حالت کې پوخوالی پیدا سي نو نېک

(26) سورة یوسف الایة (۸٦)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه په چابکۍ سره کوي. (اې خلګو ! ښه کسان خو داسې وي لکه چې ومې ويل) نو تاسو و لي دومره لږ سوي ياست ؟ يعني اوازونه مو پورته کړي دي.

وهب بن منبه فرمايي ددې څخه وروسته مادوه کسان هم يو ځای ونه ليدل.

فايده: حضرت عبدالله بن عباس په د الله د ويرې څخه دومره ژړل چې هروخت به يې په مخ کې داوښکو دبهېدو له امله دوې نښې د نالو په څېر معلومې وې.

په پورتنۍ قصه کښې عبدالله بن عباس د نيکو کارونو لپاره يوه اسانه تګلاره وښودل هغه دا چې هر څوک د الله د لويې فکر وکړي د هغه لپاره هر ډول نېک کار اسانه وي او بيا هغه يقيناً د اخلاصه ډک وي که موږ په شپه او ورځ کښې يعني ۲۴ ساعته کښې په دغه ډول يولږ فکر وکړو نو دغه ګران کار دی ؟

۸- د تبوک په سفر کښې د ثموديانو په کلي تېرېدنه

د تبوک غزا يوه مشهوره غزا ده او د رسول وروستۍ غزا ده کله چې رسول اکرم ته خبر ورکړل سو چې د روم پاچا پر مدينه منوره د حملې کولو اراده لري يو لوی لښکر ورسره دئ او د شام پر لاره مدينې ته راځي نو رسول الله د هجرت په نهم کال د خدای تعالي(رجب) دمياشتي پر پنځمه د پنج شنبې په ورځ دروم د پاچا مقابلې ته د مدينې منورې څخه روان سو لکه څرنګه چې سخته ګرمي وه او مقابله هم ډېره سخته وه لدې و جهې نبي صفا اعلان وکړی چې د روم د پاچا مقابلې ته ځو تياري وکړی ، نبي پخپله ددې کار لپاره چنده کول شروع کړل دا هغه غزا ده چې حضرت ابوبکر صديق خپل د کور ټول سامان ددې جګړې لپاره راوړی او کله رسول الله ورته وويل چې اې ابوبکر صديق ! د کور خلګو ته دې يو شی پرېښودئ حضرت ابوبکر ورته وويل: چې د کور د خلګو لپاره مې الله او دده درسول دنوم برکت او ددوی رضا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحالي پرېښودل، حضرت عمر ﷺ ددې غزاء لپاره د خپل کور نيم سامان راوړی چي قصه به يې په شپږم باب څلورم شمېره کښې راسي، حضرت عثمان غني ﷺ ددريمي حصې د جنګياليو سامان ورکړی همدا ډول هر مسلمان تر خپل توان زيات شيان راوړل لکه څرنګه چي په عمومي ډول مسکنت زيات وو نو لس ـ لس کسان به پر يوه او ښ باندي په وار سره سپرېدل له همدې امله ددې جنګ وجنګياليو ته جيش العسرة (د سختۍ لښکر) ويل سوی دئ. دا جګړه ډېره سخته وه او سفر هم ډېر ليري و ګرمي هم زيات وه دومره ګرمي وه چي په دغه وخت کښې د مديني منورې د خرماو باغونه پاخه ولاړوه حال دا چي دمسلمانانو لپاره د ټول کال د رزق د جمع کېدو وخت و دا په حقيقت کښې د الله ﷻ سخت امتحان و ديوې خوا د الله تعالي څخه وېره وه او دنبي ﷺ امر و چي د تللو پرته بله لار نه وه د بلې خوا دټول کال رزق له منځه تلل و ځکه ټولي درختي پخې وي هغه ټولي بې سرپرسته پاتېدې خو ددې ټولو سختو تکليفونو سره د الله ﷻ وېره پردوی مبارکانو باندي غالبه سول او درسول الله ﷺ سره روان سول يوازې منافقان ، معذورين، ښځې، کوچنيان او هغه کسان پاته سول چي په مدينه کي ورته اړتيا وه او يادا سي کسان پاته سول چي ددوی لپاره سپرلۍ نوې د ژړا په حالت کښې پاته سول الله ﷻ يې په اړه ايات نازل کړی:

☒🖰⬀❑⬧✍❒🕮 ✏🙰♦✌ ✃⬧➊⬂➀ ⚘▫⬄⬁🕭⅄✏🙰✃ ➐■✍♦⬉ ⬧⬧♦❒
✏🙰♦✌ ⭠⑨⬂♉❒🕮 ✋⬧ ❁💣▫⬛➔🕭 ⬄⚐⭠♑■⬛⬁☺⬄⬧♦✌⬁♐
☎✃❑⅄♐◆❑⬧✍ ⬁❍⬂⓿■⬛♦⬉ ⬀☠→⌛➔⬛⬁☝⬃❑❒🕮
⬈➚⬂✌⊙🙰✏🙰✃ ⌘♊⬁✌↓⅄⓿⬁▦⬧✍ ⬄⚐⭠♑⬉⬁⬉⓿⇳⬉❒🕮❑❒

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

♦♌❑→⑪♏▦☾⭦③ ☜♦✍ ☎✂❒←⑨⬀♑⬩⑥ ⬩❑🕮 ☜🕔✡♦❽⍓❍
(27) ⬅⌦⌘⬀

دیادوني وړه چي دري کسان د ضرورت پرته پاته سول چي قصه به یې وروسته راسي کله چي رسول ﷺ او اصحاب ﷺ د ثمودیانو پر کلي تېرېدل نو نبي ﷺ خپل مخ مبارک په لمن پټ کړی او اوښه یې تېزه کړه اصحابو کرامو ﷺ ته یې امر وکړی چي پر دې ځای په تېزۍ سره تېر سئ ، د ظالمانو په کلي کښي په ژړا تېر سئ او په دې وېره تېر سئ چي خدای مکړه هغه عذاب پر تاسو نازل نسي کوم چي پردوی نازل سوی دئ.(28)

فایده: د الله تعالي خوږ او نازولی بنده او دده سرتیري دوستان چي د خپلي قربانۍ ثبوت ورکوي په دغه ځای کښي په تېزۍ سره تېرېږي او رسول ﷺ په ژړا د تلو حکم ورکوي چي خدای مکړه هغه عذاب پر دوی نازل نسي (کوم چي پر ثمودیانو نازل سوی و) زموږ حال وګوره په کوم کلي کښي چي زلزله وسي د هغه ځاي څخه د سیل ځای جوړوو ، دوران سوو ودانیو وسیل ته ورځو ژړا خو څه کوي بلکي په زړه کښي د ژړا فکر لا نه کوو.

۹- په تبوک کښي د حضرت کعب ﷺ غیر حاضري او د هغه توبه

د تبوک په غزا کښي د معذورانو څخه پرته د اتیاوو څخه زیات منافقان د انصارو څخه وه چي په جنګ کي یې ګډون نه و کړی په دغه پیمانه د کلو او صحراو خلګ هم وه ، ددې څخه علاوه یوه لویه ډله د باندنیو خلګو څخه داسي وه چي خپله هم په غزاء کښي نه وه تللي او نور یې هم منعه کول لکه چي الله ﷻ ددوی بیان داسي کوي:

(27) سورة التوبة الاية (۹۲)
(28) اسلام ، خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاتَنفِرُوا فِي الحَر.

ژباړه: (منافقانو به نورو خلکو ته ویل:) په ګرمۍ کښې مه وځئ.

یعني دوی به خلک منعه کول چې سخته ګرمي ده مه ځئ او حال دا چې الله ﷻ فرمایي ددوزخ د اور ګرمي ډېره سخته ده.

ددغه خلکو څخه علاوه درې ربښتني پاخه مسلمانان هم وه چې د قوي عذر څخه پرته په جنګ کښې نوه شریک سوی یو کعب بن مالک، دوهم هلال بن امیه او دریم مراره بن ربیعه دا درې سره مبارک اصحابان د نفاق دعذر په وجهه نوه پاته سوي بلکې خوشحالي یې د پاته کېدو سبب سو.

کعب خپل حالات په تفصیل سره بیانوي وروسته به راسي، د مراره بن امیه باغ ښه د میوو ډک و فکر یې وکړی چې که چیري زه ولاړ سم نو ټوله میوې به ضایع سي زه تل په غزاو کښې شریک سوی یم که دا ځل نسم ولاړ نو څه پروا لري ددغه وجهي څخه پاته سو خو کله چې په حقیقت پوه سو نو دباغ ټولي میوې یې د الله ﷻ په لاره کښې صدقه کړې ځکه دغه میوې دده د پاته کېدو سبب ګرځېدلي وې.

دهلال اولادونه او خپلوان یو خواته تللي وه نابېره په دغه وخت کښې سره جمع سول ده هم دا فکر وکړی چې زه تل په غزاو کښې شریک سوی یم که دا ځل شریک نسم نو څه تاوان لري کله چې په حقیقت پوه سو نود زړه له دردده یې د ټولو قریبانو سره د اړیکو پرېکولو اراده وکړه ځکه دغه اړیکې دده د پاته کېدو سبب ګرځېدلي وې.

د حضرت کعب قصه په احادیثو کې زیاته راغلېده خو دی مبارک خپل حالت په تفصیل سره داسې بیانوي: زه د ټولو غزاو په وخت کې دومره شتمن نه وم لکه د تبوک دغزا په وخت کې چې شتمن وم ما پدغه وخت کې دوې او ښاني درلودې او بل هیڅ وخت زه ددوو اوښانو مالک سوی نه وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبي ﷺ عادت داو چي هر چيري به يې د جنګ اراده وکړه نو د جنګ د ځای معلومات به يې نه ورکاوه بلکي د نورو اړخونو حالات به يې پوښتل ځرنګه چي د تبوک په غزاء کښي ګرمي ډېره وه، سفر هم ليري و او د دښمن دلښکر شمېر هم زيات و نو ځکه يې په ښکاره اعلان وکړی تر څو خلګ تياري وکړي همدا وجهه وه چي د نبي ﷺ يو لوی شمېر مسلمانانو نومونه ثبت کړه آن تر دې چي د نومونو ليکل يې مشکل سو که چا غوښتي وای چي ځان پټ کړي نو د خلګو دډېروالي له امله يې ځان په ډېره اسانۍ سره پوټوالای سوای کعب ﷺ وايي پدغه وخت کي ميوې ببيخي پخې وې ما به سهار د سفر د سامان دتيارولو اراده وکړه خو ماښام به سو هيڅ قسم تياري به مي نه وکړه مګر ما په خپل زړه کښي دا فکر کاوه چي زما سره هر څه سته که زه پخه اراده وکړم نو ژربه وسي تر داسي وخته چي نبي کريم ﷺ روان سو او مسلمانان ورسره روان سوه زما دسفر سامان تيار نسو بيا به مي هم دا فکر کاوه چي په يوه يا دوې ورځو کښي به ځان تيار کړم وربه سم پدغه ډول مي نن او سبا ته کول تر داسي وخته چي دنبي ﷺ هلته د رسېدو وخت ډېر نژدې سو هغه وخت مي هم کوشش کاوه خو سامان مي تيار نسو پدغه وخت کي چي ما په مدينه منوره کي شاوخوا وکتل نو يوازي به مي هغه کسان تر سترګو کېدل چي د نفاق داغ به پرې لګېدلی و او يابه معذوره وه ، نبي ﷺ چي تبوک ته ورسېدی پوښتنه يې وکړه چي کعب ﷺ نه معلوميږي څه پېښه ده يو ملګري وويل: اې د الله رسوله ! هغه خپل مال او ښکلا مست وګرځاوه حضرت معاذ ﷺ دغه کس ته وويل: غلطه خبره دي وکړه مونږ ته چي څومره معلومات سته هغه ښه سړی دئ نبي ﷺ چوپ سو هيڅ يې ونه ويل تر داسي وخته چي د څو ورځو وروسته ما درسول الله ◄ د بېرته راتلو خبر واورېدئ نو ډېر غمجن او فکرمن سوم په زړه کښي به مي ددرواغو عذرونه راتلل چي دنبي ﷺ د درد (غصې) څخه به ځان په خلاص کړم بيابه د بخښي خواست ځني وکړم پدې اړه مي د خپلي کورنۍ د هر يوه سره مشوره کول بالاخره په زړه کښي مي دا پرېکړه وکړه چي د ريښتيا پرته مي بل شی نسي خلاصولای نو مي ټينګه اراده وکړه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي ﷺ ته به رېښتيا وايم ، د نبي ﷺ مبارک عادت دا و چي کله به يې د سفر څخه تشريف راوړی نو لومړی ځل به يې مسجد ته تشريف يووړی او هلته به يو لږ وخت و اوسېدئ چي د خلګو سره ملاقات وکړي ، رسول الله ﷺ د تبوک څخه د راتګ پر وخت د خپل عادت سره سم مسجد ته ولاړی منافقان به ورته راتلل د دروا غو عذرونه به يې ورته ويل او قسمونه به يې ورته اخيستل نبي ﷺ به د هغو ښکاره حال قبلاوه او پټ حال به يې الله ﷻ ته سپاری په دغه وخت کي زه حاضر سوم او سلام مي وواية نبي ﷺ د خوابدتيا په ډول مسکۍ سو او اعراض يې را څخه وکړی ماته يې هيڅ توجهه ونه کړه ما ورته وويل: اې د الله رسوله ! تاسو زما څخه مخ واړوه په الله تعالي دي مي قسم وي چي نه زه منافق يم او نه مي په ايمان کي شک سته ده مبارک راته وويل: دې خوا ته راسه زه ورنژدې سوم او کښېناستم نبي ﷺ راته و فرمايل: کوم شی د تلو څخه منعه کړی وې؟ آياتا او ښاني نه وي رانيولي؟ ما ورته وويل: اې د الله رسوله ! که ستا پر ځای د يو بل شتمن سړی سره مخامخ وای نو زما دا يقين دئ چي د هغه قهر څخه به مي په يوه مناسب عذر ځان خلاص کړی وای ځکه الله ﷻ ماته د خبرو کولو طريقه را زده کړې ده خو ستاسي په اړه ماته معلومه ده چي که چيري نن تاسو په دروا غو راضي کړم نو الله ﷻ به را څخه ناراضه سي او که پاک رېښتيا درته ووايم تاسو به راته په غصه سی خو نژدې دی چي الله ﷻ به ستاسو خفګان ليري کړي نو ځکه زه رېښتيا درته وايم حقيقت دا و چي قسم په الله ﷻ ما هيڅ عذر نه درلودئ او څومره چي زه په اوس وخت کي فارغ او طاقتمن وم ددې څخه مخکي هيڅ وخت نه وم سوی، نبي ﷺ راته وفرمايل: رېښتيا دي وويل بيا يې راته وويل چي ولاړ سه فيصله به الله ﷻ کوي زه د دغه ځای څخه ولاړ سوم زما د قوم خلګو پرما ملامتي وويل: چي تا ددې څخه مخکي هيڅ ګناه نده کړې که چيري تا عذر ويلی وای نبي ﷺ به ستاسو لپاره د بخښني خواست کړی وای د نبي ﷺ استغفار ستا لپاره بس و ما ددوی څخه و پوښتل چي آيا داسي يو بل څوک سته چي داسي معامله ورسره سوي وي خلګو راته وويل: دوه نور کسان سته و نبي ﷺ ته يې داسي خبري وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه تاچې وکړي او نبي ﷺ داسي جواب وکړی لکه تاته چي يې درکړی يو هلال بن اُميه ﷜ او دوهم مراره بن ربيع ﷛ دی.کعب ﷜ فرمايي: ما دوه نور نېکان کسان وليدل چي بدريان هم وه (يعني دبدر په غزا کي يې ګډون هم کړی و) زما په برخليک را سره شريک وه نبي اکرم ◄ زموږ ددرو سره وو سره د خبرو منعه وکړه چي هيڅوک به زموږ سره خبري نه کوي.

دا قانون دئ چي هغه چاته ځوک غصه کوي چي د هغه سره يې اړيکي زياتي وي او مينه ورسره لري ، زورونه وهغه چاته ورکول کيږي چي په هغه کي اهليت وي د چاسره چي داسي استعدادنه وي هغه ته نه څوک غصه کوي او نه زورونه ورکوي همدا وجه وه چي نبي ﷺ د منافقينو پر ځای و دوی درو ته په غصه سو ځکه په دوی کي اهليت موجود و. کعب ﷛ فرمايي: خلګو زمونږ سره خبري پرېښودې ګويا زموږ دنيا بدله سوه آن تر دې چي پر موږ باندي فراخه مځکه تنګه معلومېده تول خلګ پردي سوه هيچا خبري نه راسره کولې او که خدای مه کړه رسول الله ﷺ وفات سي نو تر پايه پوري به خلګ زما سره خبري نه کوي او د مړيني پر مهال به څوک د جنازې لمونځ نه راکوي ځکه د نبي ﷺ دامر خلاف هيچا کار نه سوای کولای زموږ دغه حال تر پنځو سو وروځو پوري و زما دوه ملګري دپيل څخه په کور کي پټ ناست وه زه په دوی کښي يو څه قوي وم ګرځېدم را ګرځيدم او په لمانځه کښي مي ګډون کاوه خو زما سره به هيچا خبري نه کولې. د نبي ﷺ مجلس ته به ولاړم سلام به مي واچوی او په ډېره غور به مي د نبي ﷺ و شونډانو ته کتل چي د جواب لپاره شونډان ښوري که يا دلمانځه وروسته به نبي ﷺ ته نژدې ودرېدم پاته لمونځ به مي کاوه او نبي ﷺ ته به مي پټ-پټ کتل چي هغه مبارک ماته ګوري که يا کله چي به زه په لمانځه مشغول سوم نو نبي ﷺ به ماته کتل او کله چي به زه نبي ﷺ متوجه سوم هغه به زما څخه مخ واړوی او اعراض به يې وکړی په همدې ترتيب مسلمانانو زما سره ګذاره کول آخر پر ما کړی تنګه سوه او پرما د مسلمانانو خبري نه کول ډېر درونډ تمام سو يوه ورځ د ابوقتاره ﷛ پر دېواله وختم ابوقتاره ﷜ په قرابت کي زما د اکا زوی و او زما سره يې ډېري اړيکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلودې نو سلام مې ورته وواېه ابوقتادؓ جواب نه راکړی بيا مې دوهم ځل سلام ورته وواېه بيا يې جواب نه راکړې دريم ځل مې بيا سلام ورته وواېه ده مبارک راته وويل: الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ ښه پوهيږي ددې خبرې په اورېدو سره مې د سترګو څخه اوښکې رواني سوې او بېرته ولاړم د څو ورځو د تېرېدو وروسته د مدينې بازار ته ولاړم که مې کتل يو عيسايي قبطي د غلې خرڅولو لپاره راغلی دئ او د کعبؓ په نامه پوښتنه کوي مسلمانانو زما و خواته اشاره وکړه نوموړي عيسايي زما وخواته راغلی او د شام د پاچا غسان خط يې ماته راکړی په خط کې ليکلي وه: مونږ خبرسوی يو چې ستاسو پيغمبر پر تا ظلم کړی دئ الله ﷻ به دې د ذلت څخه وساتي ته زما وخواته راسه مونږ به دې مرسته او ملاتړ وکړو(دا د دنيا قانون دئ چې مشر د کشرانو دادب او تربيې لپاره کشرانو ته زورونه ورکوي نو مخالف څوک يې کوشش کوي ترڅو بلې خواته يې ولمسوي او تربيه يې ضايع کړي آخريې خير خوا جوړ سي) کعبؓ فرمايي: ماچې خط ولوستئ (اِنا لله) مې وويل چې زما حالت اوس تر داسې اندازې رارسېدلی دئ چې کافر اوس زما طمعه کوي او زما د اسلام څخه د اوښتلو پلانونه جوړوي.

دا خو زه په يو بل غم اخته سوم خط مې راواخيستی يو تنور ته مې واچوی وروسته رسول الله ◄ ته را غلم او عرض مې ورته وکړی چې اې د الله ﷻ رسوله ! ددا اعراض او خوابديا له وجهې زما دغه حالت دئ چې اوس کافران وماته طمعه کوي په دغه وخت کې څلوېښت ورځې پوره سوي وې چې د نبي ﷺ قاصد راغلی او ماته يې وويل: چې خپله ښځه د ځان څخه جلا کړه ما ورته وويل: ايا زه خپله ښځه طلاقه کړم؟ هغه راته وويل: يا بلکې بيلتون غوره کړه ما خپلې ښځې ته وويل: چې د پلار کره ولاړه سه تر هغه وخته پورې چې زما په اړه الله ﷻ فيصله کوي همدا ډول زما دوو ملګرو ته هم د يو قاصد په واسطه د رسول ﷺ پيغام ورسول سو د هلال بن اميهؓ ميرمن و رسول الله ﷺ ته حاضره سوه او خواست يې ځنې وکړی چې هلال سپين ږيری دئ که زه ولاړه سم نو دده د خدمت څوک به نه وي که يې د حال او احوال معلومولو لپاره څوک نه وي نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلال به مړ سي رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: پروانه کوي مګر پام کوه چي کوروالی ونه کړئ ښځي ورته وويل: چي هغه ددې نه دئ دا قصه چي پېښه سوې ده هغه په ژړا اخته دئ. کعب ﷺ فرمايي: ما فکر وکړی که زما ميرمن د هلال ﷺ د ميرمني په شان د رسول الله ﷺ څخه اجازه واخلي نو کيدای سي چي ماته هم اجازه راکړي بيا به مي فکر وکړی چي هغه خو سپين ږيری و زه خو ځوان يم ګوره چي ماته څه جواب راکړي نو دلاوري به مي نسوای کولای آخر دا چي لس ورځي نوري تيري سوې چي زموږ سره چا خبري نه کولې يعني پوره پنځوس ورځي پوره سوې يوه ورځ مي د سهار لمونځ پر خپل بام وکړی ډېر غمجن ناست وم مځکه پر ما بيخي تنګه وه او ژوند مي بيخي په تکليف و چي نابېره د سلع د غره د څوکي څخه يو اواز کونکي په لوړ ږغ وويل: اې کعبه! تاته دي خوشخبري وي! ما چي دا اواز واورېدئ دستي پر سجده سوم او د ډېري خوشالۍ څخه په ژړا سوم دومري پوه سوم چي تنګي ليري سوې ده. رسول الله ﷺ د سهار لمانځه وروسته زموږ د معافی اعلان کړی و په دې ډول چي يو سړی ته يې وفرمايل چي غره ته وخېږه او په زوره اعلان وکړه، دغه اعلان ما تر ټولو مخکي واورېدئ ددې څخه وروسته يو سړی پر آس سپور ماته راغلی او زيری يې راکړی ما هم اغوستي کالي وکښل او زيري ورکونکي ته مي ورکړه، قسم په الله ﷻ چي په دغه وخت کي ما ددغه جامو * پرته نوري جامې نه درلودې بيا مي ديو چا څخه کالي وغوښتل وامي غوستل.

درسول الله ﷺ و حضورته ورغلم همدا ډول زما هغه نورو ملګرو ته هم خلګو زيری يوووړی کله چي زه نبوي مسجد ته حاضر سوم نو حاضر خلګ په چابکۍ زما و خواته راغلل مبارکۍ يې راکولې د ټولو څخه مخکي ابوطلحة ﷺ راوړاندي سو چي تل به مي ياد وي.

---

* که څه هم دده سره نور مال موجود وو خو په هغه وخت کي ژوند داسي وو چي شيان به ئي د ځان سره نه پريښودل (هذا لهامش من الشيخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کعب ﷺ وايي کله چي زه د رسول ﷺ دربار ته ولاړم نبي ﷺ ته مي سلام ووايه رسول ﷺ خوشاله او خندونکی و د خوشالۍ رڼا يي په مخ کي بريښيدل رسول الله ﷺ چي به خوشاله و نومخ به يي د سپوږمۍ په څېر بريښېدئ ما ورسول الله ﷺ ته عرض وکړی چي اې د الله ﷻ رسوله ! زما د توبې پوره والی دادئ چي زما ټوله جاييداد به د الله ﷻ د رضا لپاره په صدقه کي ورکوم ځکه دغه مال زما ددومره غم او مصيبت سبب وګرځېدئ رسول الله ﷺ را ته وويل: چي ټوله مال مه صدقه کوه چي د تنګسيا سره به مخ سې بلکي يو حصه يې د ځان لپاره پرېږده ما ورته وويل چي ښه دئ د خيبر حصه دي پاته وي کعب ؓ فرمايي: ما ته ريښتيا ويلو خلاصون را کړی ما د ځان سره وعده وکړه چي ټول عمر به ريښتيا وايم. ([29])

فايد: دا داصحابو کرامو دالله ﷻ څخه د ويري يوه نمونه وه چي کعب ﷺ په ټولو غزاو کي شريک سوی و صرف په دغه يوه جګړه کي شريک سوی نه و دومره زحمتونه يې پر ځان تېر کړه هر څومره زورونې چي ورکړل سوي ده يې فرمانبرداري وکړه او پنځوس ورځې يې په ژړا تيرې کړې او د کوم مال له وجهي څخه چي ورته پېښه سوې وه هغه يې ټوله صدقه کړی ، کافرانو چي طمعه وکړه پدې هيله چي دی په غصه کړي مګر ده دغصې پر ځای نو رهم پر خپلو کړو پښېماني وکړه او دايې هم دالله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ ناراضي وګڼله چي زما دين دومره کمزوري درجې ته رسېدلی دئ چي اوس کافران طمعه را ته کوي چي ددينه څخه مي بې دينه کړي.

موږ مسلمانان يو داسلام ټول احکام زموږ په وړاندي پراته دي د هغو احکام څخه که لمونځ را واخلو چي تر ايمان وروسته لوی مهم حکم دئ په موږ کي يې څومره خلګ کوي؟ او

([29]) (درالمنشور ، فتح الباري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم کسان چې یې کوي هغه یې په څه ډول کوي زکوة او حج خو لا ایسته کښېږده څکه په هغه کې خو مال مصرفیږي.

۱۰- د اصحابو کرامو په خندا د نبيﷺ خبر تیا ا و د قبر یاد

نبي کریمﷺ یوه ورځ مسجد ته تشریف راوړی یوه ډله خلک یې ولیدل چې خاندي او دخندا په وجه یې غاښونه سپین معلومېدل رسول اللهﷺ ورته و فرمایل: مرګ ډېر یادوئ که تاسو مرګ ډېر ـ ډېر یاد کړئ نو کوم حالت چې زه وینم (یعني خندا) به بیا نه پیدا کیږي پر قبر هیڅ داسي شپه نه تېریږي مګر قبر اوازونه کوي چې زه دیوازي والي کور یم، زه د خاورو کور یم، زه د نابودۍ کور یم او زه د چینجیو کور یم کله چې پاک مؤمن په قبر کې کښېښودل سي نو قبر ورته وايي ستا راتله دي مبارک وي ښه دي وکړه چې راغلې څومره انسانان چې پر مځکه باندي ګرځېدل په هغو ټولو کې ته وماته ډېر خوښ وې نو اوس به زما ښه سلوک ووینې وروسته نو چې دمړي د سترګو دید تر کومه ځایه رسیږي په هغه اندازه قبر ور ته پراخ سي او دجنت څخه یوه دروازه ورته خلاصه سي چې د جنت خوشبویي او ښه هوا ورته راځي. کله چې یو بدعمله سړی په قبر کې کښېښودل سي نو قبر ورته ووايي ستا دراتلو دي مبارکي نه وي بد دي وکړه چې راغلې پر مځکه چې څومره انسانان ګرځېده په ټولو کې مې ستا څخه بد راتله نن چې ته ماته و سپارل سوې نو زما معامله به ووینې ددې څخه وروسته قبر پر راتنګ سي دغه کس کښېکاږي تر داسي اندازې چې پښتۍ یې سره تیري سي بیا اویا اژدها مارونه پرده باندي مقرر سي که چیر ي یو مار پر دنیا باندي یو ځل پوکړي نو د زهرو له امله به د مځکې پر مخ یو وابنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم نه سي پاتــه دغـه مـاران بـه نومـوړي سړی تـر قيامتـه پـوري چيچـي ددې خبري څخه وروستـه رسول ﷺ و فرمايل: قبر يا د جنت يو باغ دئ او يا د دوزخ يوه کنده ده.(30)

فايده: د الله ﷻ څخه و يره زياته مهمه او اړينه خبره ده همدا وجه وه چي رسول الله ﷺ به هر وخت د الله ﷻ څخه دويري په زيات فکر کي و.

مرګ يادول د انسان لپاره زيات ګټور دئ ځکه نبي ﷺ پورتنی نسخه وښوده چي د انسان لپاره مرګ يادول زيات اړين او ګټور دئ (يعني همدا د مرګ ياد دئ چي انسان د ناوړو کارونو څخه ژغوري).

۱۱- حضرت حنظله رضي الله عنه د نفاق و يره

حضرت حنظله رضي الله عنه فرمايي: يوه ورځ موږ د رسول الله ﷺ په مجلس کي ناست وو چي رسول الله ﷺ وعظ وکړی داسي وعظ و چي زړونه په نرم سوه او د سترګو څخه اوښکي و بهېدې او خپل حقيقت موږ ته ښکاره سوه ، حنظله رضي الله عنه فرمايي: کله چي زه د رسول الله ﷺ د مجلس څخه راولاړ سوم کورته ولاړم ښځه او اولادونه مي راته راغله د دنيا خبري شروع سوې د اولادو سره مي د خوښی او خندا خبري شروع کړې د ښځي سره ټوکي او خنداکول شروع سوه هغه حالت ولاړی چي ماد رسول الله ﷺ په مجلس کي ژړل دستي فکر راسره پيدا سو چي ته خو منافق سوی يې يوازې د رسول الله ◄ په مجلس کي داسي يې کورته چي راغلې دستي دي حالت بدل سو په دغه فکر ډېر افسوس راته راغلی او ډېر غمجن سوم دستي د کور څخه راووتلم او دا مي وويل چي حنظله خو منافق سو مخامخ حضرت ابوبکر رضي الله عنه په مخه راغلی ده مبارک ته مي وويل: چي

(30) (مشكوة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنظله خو منافق سو ابوبکر ﷺ راته وويل: سبحان الله هيڅ کله نه، ما خپله قصه ورته بيان کړه چې موږ خو د نبي ﷺ په مجلس کې ناست يو نبي ﷺ د دوزخ او جنت بيان کوی موږ داسې سو چې ګويا دغه دواړه زموږ په مخ کې دي کله چې موږ کورته راسو نو د اولادو، ښځې او مال په غم کې سو د نبي ﷺ د مبارک مجلس خبرې ټولې راڅخه ولاړې سې حضرت ابوبکر ﷺ و فرمايل: چې دا خبره خو ماته هم پيښيږي. نو ددې خبرې لپاره دواړه د نبي ﷺ حضور ته حاضر سوه حنظلة ﷺ و نبي ﷺ ته وويل: اې د الله ﷻ رسوله! زه خو منافق سوم نبي ﷺ ورته و فرمايل: څه پېښه سوه چې منافق سوې حنظلة ﷺ وويل: يا رسول الله ◄ !کله چې موږ ستا په مجلس کې ناست يو نو ته د دوزخ او جنت بيان راته کوې موږ داسې سو چې ګويا جنت او دوزخ زموږ په مخ کې دئ او کله چې کورته ولاړسو نو د اولادو، کور او ښځې په غمو اخته سو ستا بيان مو د ذهن څخه ووزي رسول الله ﷺ و فرمايل: که چيرې هغه وخت تاسو داسې ياست لکه زما په مخکې چې ياست نو زما دې قسم په هغه ذات وي چې زما روح دده په قدرت کې دئ چې ملائکې به پر لارو او بستر ستاسو سره لاس په لاس وي اې حنظله! خبره داده. کله کله کله کله.([31])

فايده: د انسان سره انساني اړتياوې مل وي نو د هغه پوره کول هم ضروري دي لکه خوړل، چيښل، ښځه، اولادونه او ددوی د حال پوښتنه دا هم ضروري شيان دي په دې وجه پورتنی حالت کله کله منځته راځي او هر وخت نه راځي او نه يې اميد کول په کار دئ ټول عمر په داسې حالت کې پاتېدل د ملائکو شان دي ځکه دا شان د هغوی سره مل وي خرنګه چې انسان د انساني اړتياوو سره لاس او ګريوان دئ نو ټول عمر په يوه حالت کې نه سي پاتېدلای خو دا خبره ضروري ده چې د اصحابو په پاک ژوند کې ژور فکر وکړو چې هغوی به د نبي ﷺ د مجلس څخه د ولاړېدو وروسته لږ فکر بدل سو نو بيا به يې هم دا ويل چې منافق سوم او د منافق کېدو ويره به

([31]) (احياء ، مسلم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره وه (لکه چي وايي ـ عشق است هزار بد گمانی) يعني عشق دئ او زر بد ګمانۍ دي ، د کوم چاسره چي عشق وي نو زر بد ګمانۍ ورته پيدا سي. د مثال په ډول که د چا د خپل زوی سره مينه وي او هغه يو ځای په سفر ولاړ سي نو هرو خت د زوی د خير او خيريت په فکر کي وي او که خبر سي چي په هغه ځای د طاعون مرض ګډ سوی دئ يا کوم بل فساد پېښ سوی دئ نو خدای خبر چي څومره خطونه به ورته ليږي؟

تکميل

د الله ﷻ څخه د ويري بېل حالات

د قرآن کريم په آياتونو ، حديثونو او د اولياؤ په واقعاتو کښي چي څومره د الله ﷻ دويري اړونده شيان سته د هغه ټولو يو ځای کول خو ګران کار دئ خو دومري په کار ده چي سړی ځان پوه کړي چي د دين د کمال هره ځينه د الله ﷻ څخه ويره ده. حضرت عبد الله بن عمر ﷠ دومري زيات ژړل چي په ژړا ـ ژړا کي به يې سترګي خرابي سوې يوه ورځ يو چا وليدئ دده ژړا ته حيران سو ده مبارک ورته وويل ته زما و ژاړ ته حيران يې؟ د الله ﷻ د ويري څخه لمر ژاړي. په يو بله قصه کي راغلي دي چي ده مبارک ورته وويل: چي د الله ﷻ دويري څخه سپوږمۍ ژاړي. يو ځوان صحابي قرآنکريم تلاوت کاوه رسول الله ◄ تېرېدئ کله چي صحابي ودغه ځای ته راورسېدئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▫♦⌧⍰❶♦✁ ✁✍♦⌖♦◗⊙✵❍ ✁✍✍❂◯◯☺⍓✍✐↗↓

▫♦▤♦🔔☼♦❍⇧ ❐◆❻⬀⑩⍓❐☪ ✍⌧✍✍❂⑨♎♉♎⍓✍♌⇗

(32) ⇗♉⛝⇦

نو د بدن وربښتان یې شک، شک وددرېده او په ژړا ـ ژړا پـه سلګو سو او وې ویـل: آه کومـه ورځ چي اسمان وچوي یعني قیامت سي زما بـه څه حال وي. های ! زبـه برباد یم. رول ﷺ ورتـه وویل: ستا ددې ژړا له امله ملائکي هم په ژړا سوې. یو انصاري ﷺ د تهجد لمـونځ وکـړی بیا کښېناستی ډېرېي و ژړل او وې ویل: و الله ﷻ ته ددوزخ څخه فریاد کوم. رسول الله ◄ ورتـه وویـل تا نن ملائکي وژړولې.

عبد بن رواحة ﷺ یو صحابي دئ ډېر یې ژړل دده مبارک ښځي چي دی په داسي حالـت کـي ولیدئ نو داهم پـه ژړا سوه عبد الله بن رواحة ﷺ پوښتنه څني وکړه چي ولي ژاړې؟ دې ورتـه وویل ته پر چشي ژاړې؟ ده مبارک ورتـه وویل زه خو پـردې پـه ژړایـم چـي پـر دوزخ باندي تېرېـدل سته ګوره چي زه به خلاص سم او که به هلته پاته سم (33)

زراره بن اوفي ﷺ په یو مسجد کي لمونځ ورکاوه کله چي دې ځای ته راورسېدئ:

▫♦⌧⍰❶♦✁ ☼←◗⬀❷♦ ×⍰❼ ✁✍⍓☪❐✍🔔➔❐❻⌀⇗♉⇦ (34)

نو ژر پرېوتی او وفات سو خلقو را پورته کړی او کورته یې یو وړی.

حضرت خلید ﷺ یو وخت لمونځ کاوه کله چي لاندیني آیات ته راورسېدئ:

⍓↗✍❻ ☼♦⍓▪▫ ❶♦✁✐★⌀◗♦❐➔ ✁✍✍→▫☼❐❐⬀☠♉ ▤

❐◆◗⍰☼✵☺⍓✍ ✍➔❐◆▫⅄❐⬀♍✿ ⎕↑♉↖❐❻◆▤→☠⬀

---

(32) سورة رحمان الایة (٣٧)

(33) (قیام اللیل)

(34) سورة المدثر الا یة ٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

⍓⍓⌧❽⇧❍⇖♌ ♊⍓☺⬧◻ ☎ ♎◘⍓☺⌚◆⑩☝☽⬂⬩⬧⬩⬧ ⧫⬀⬀❑⧫③
⬧◘◻✡⍓⬈⬂⬩⬧⬩⬧ ⬧⬀⬀⌘⬃⑩⬆▭⧫❐ ⬧❻⬧◻✡⬩⬧⬩⬧ ⬀♊⧫⇖
⬈◻⬚❑⧫⑩⍓⬙⬂⬩⬧⬩⬧ ⬧⧫⬀⧫❐ ▤ ⍓♌⬧⬧◻ ⇧⑨⬧☽⬧◻
⬧❻❐⇖❷⬈⬄⬂⬩⬧⬩⬧ ⬅⬈⌚⧫☞⧫⬀ ⬧⬧⬀☽ ⬀⬧⧫⓿⬃✡❻⬧⬀⬧⬧
(35) ⬀⬀⬀⬀⬀

نو دغه آیات یې په تکرار سره ووایه دیوه کونج څخه نابېره ږغ وسو چې تر څو به دغه آیات وایې؟ ستا په بیا بیا ویلو سره څلور پېرانان مړه سوه.

د یوبزرګ قصه یې لیکلې ده چې قرآنکریم یې وایه کله چې دې ځای ته راورسېدئ:

⬤⬀⬅♑⬩⬧⬩⬀❑⧫⬀ ★⬀⬧⬧ ❼■⬚⬀☽ ☎⬧⬚◻♋⑩⬇❻⧫❐
(36).☎ ⬀♎⬀⍓⬧⬂⬩⬧⬧

نو یوه چیغه یې و کښل و تیېدئ وفات سو نور هم ددې ډول څخه ډېرو واقعات پېښ سوي دي.

حضرت فضیل رحمه الله یو مشهور بزرګ دئ فرمایي: چې د الله ﷻ څخه وېره سړی ته د هر لوري څخه خیر ښیي.

د حضرت شبلي رحمه الله نوم تولو اورېدلی دئ، دی مبارک فرمایي: د هغه وخت څخه چې زه د الله ﷻ څخه وېرېدلی یم ماته داسې د حکمت او عبرت دروازه خلاصه سوې ده چې ددې څخه مخکې هیڅ وخت نه وه خلاصه سوې.

په یوه حدیث شریف کې راغلي دي چې الله ﷻ فرمایي: زه پر خپلو بندګانو دوې وېرې نه جمعه کوم او نه دوې بې فکرۍ پرې راولم کوم څوک چې په دنیا کې بې فکره سي نو په آخرت کې

---

(35) سورة آل عمران الاية (١٨٥)
(36) سورة يونس الاية ٣٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وېروم او که په دنيا کي زما څخه وو بريدئ نو په آخرت کي يې بې فکري ورکوم يعني دا فکر به نه وي ورسره چي دوزخ ته به ولاړ سم.

د رسول الله ﷺ څخه روايت دئ: څوک چي د الله ﷻ څخه وويريږي دهغه څخه به هر شی ويريږي او که څوک د الله ﷻ پرته د بل چا څخه وويريږي نو هغه به دهر شی څخه ويريږي.

يحيي بن معاذ ﷬ فرمايي: که څوک دا الله ﷻ څخه دومري ووېريږي لکه د مسکنت څخه چي ويريږي نو برابر به جنت ته ولاړ سي.

ابو سلمان دراني ﷬ فرمايي: د کوم زړه څخه چي د الله ﷻ وېره ولاړه سي هغه برباد سو.

رسول الله ◄ فرمايي: د کومي سترګي څخه چي د الله ﷻ د وېري او ښکه توی سي که څه هم د مچ تر سر کوچنۍ وي او پر مخ يې پرېوزي نو الله ﷻ به پر ده باندي ددوزخ اور حرام کړي.

رسول الله ﷺ فرمايي: کوم زړه چي دا الله ﷻ د وېري څخه ورپيږي دده ګنا هونه داسي رژيږي لکه د درختي څخه چي پاني رژيږي.

دنبي ﷺ څخه په يو بل روايت کي راغلي دي: څوک چي دا الله ﷻ د وېري څخه وژاړي دهغه کس دوزخ ته تلل داسي مشکل دئ لکه شيدې چي د تيو څخه راووزي بيا يې بېرته په تيو ننوتل مشکل وي.

حضرت عقبه بن عامر ؓ د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي د خلاصون لاره کومه ده؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: خپله ژبه ترګورت لاندي راوله (يعني قابو يې کړه) په کور کي کښېنه او پر خپلو ګناهونو ژاړه.

حضرت عائشي ﷬ يوه ورځ درسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي ايا ستا په امت کي داسي څوک سته چي بې حسابه او بې کتابه جنت ته ولاړ سي؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل: هو ! سته هغه څوک دئ چي خپل ګناهونه يادوي او ژاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د آقا ﷺ يو بل روايت دئ چي فرمايي: والله ﷻ ته دوه څاڅکي ډېر خوښ دي يو د اوښکي څاڅکی دئ چي د الله ﷻ د وېري څخه توی سي دوهم د وينو څاڅکی دئ چي د الله ﷻ پـه لاره کي توی سي.

په بل روايت کي راغلي دي چي اوه کسان بـه د عرش تر سيوري لاندي ناست وي يـو هغـه کس دئ چي په يوازي والي کي يې د الله ﷻ د وېري څخه اوښکي تويېږي.

حضرت ابوبکر ﷺ فرمايي: چاته چي ژړا ورځي ودي ژاړي که ژړا نه ورځي نو د ژړا چم دي وکړي.

محمد بن منکدر ﷺ چي به کله ژړل نو اوښکي به يې پر مخ او ږېره تويېدلې او ويـل بـه يې چي ما ته دا روايت رارسېدلی دئ چي د دوزخ اور به وهغه ځای ته نه رسيږي چي په اوښکو لوند سوی وي.

د ثابت بناني ﷺ سترګي خوږ سوې يوه طبيب ورته وويل: د يوې خبري وعده وکړه سترګي به دي ښې سي هغه وعده داده چي مه ژاړه ده مبارک ورته وويل: په هغه سترګو کي خير نسته چي نه ژاړي.

يزيد بن ميسرة ﷺ فرمايي: ژړا د اوو شيانو څخه کيږي: ليونتوب، خوشالي، رياکـاري، درد ، نشه، وېرېدل او د الله ﷻ د وېري څخه ، همدا ژړا چي د الله ﷻ د وېري څخـه وي غـوره ژړا ده چي په يوه اوښکه باندي د دوزخ د اور درياب مري.

کعب احبار ﷺ فرمايي: زما دي په هغه ذات قسم وي چي زما روح دده پـه قدرت کي دئ کـه زه د الله ﷻ د وېـري څخـه وژاړم او اوښـکي مـي د سـترګو څخـه تـوی سي دغـه ژړا ماتـه تـر هغـه صدقي غوره ده چي د غره په شان سره زر صدقه کړم.

ددې څخه علاوه نور هم په زرګونو داسي ارشادات سته چي د اخېره ثابتوي چي د الله ﷻ په ياد کي او د خپلو ګناهونو په فکر کي ژړا کول کيميا ده او ډېره اړينه او ګټوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله خبره هم ضروري ده هغه دا چې لکه څرنګه چې د الله ﷻ څخه سړی و یریږي په دغه اندازه بلکې زیات به د الله ﷻ و رحمت ته امید کوي او د امید په کولو کې به کمی نه کوي ځکه د الله ﷻ د رحمت ساحه ډېره پراخه ده.

د حضرت عمر ﷺ څخه روایت دئ، دی مبارک فرمايي: که په ورځ د قیامت اعلان وسي چې ټول خلګ جنت ته ځي یو کس به دوزخ ته ځي لا به هم زما دا وېره وي چې هغه کس خو به زه نه یم ، او که داسي اعلان وسي چې ټول خلګ دوزخ ته ځي یو کس به جنت ته ځي لا به هم زما امید وي چې هغه کس به زه یم.

نو پکار ده چې و ېره او امید ببل، ببل وګڼل سي او ځان په پوهه کړل سي دواړو فکر کول پکار دي په ځانګړې ډول د مړیني پر مهال د امید فکر کول زیات پکار دئ.

د نبي ﷺ څخه روایت دئ چې فرمايي: په تاسو کې دې څوک نه مري مګر په داسي حالت کې دي مړ سي چې الله ﷻ ته یې زیات امید وي.

امام احمد بن حنبل رحمه الله چې کله وفات کېدئ نو خپل زوی یې راوغوښتی او ورته وې ویل چې ما ته داسي حدیثونه واوروه چې و الله ﷻ ته امید په زیاتیږي.

دریم باب

د اصحابو کرامو رضي الله عنهم د پرهیزګارۍ او مسکنت بیان

د مسکنت په اړه خپله درسول الله ◄ عادت او دده مبارک و اقعاتي پردې ښودنه کوي چې مسکنت رسول ﷺ په خپله اختیار کړی او خوښ یې و په دې اړه دومره ډېر حدیثونه په کتابو کې جمعه سوي دي چې د هغه نمونه بیانول هم ګران کار دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله ﷺ فرمايي: فقر (مسکنت) د مؤمن تحفه ده.([37])

١- د نبي ﷺ لپاره د غرونو د سرو زرو جوړولو څخه دنبي ﷺ انکار

د رسول الله ﷺ څخه روايت دئ چي دی مبارک فرمايي: الله ﷻ ماته وويل چي ستا لپاره به غرونه د سرو زرو جوړ کړم ماورته وويل: اې خدايه! زما دا خوښه ده چي يوه ورځ په ماړه نس ډوډی وخورم او دوهمه ورځ وږی سم تاته زاری وکړم او تا ياد کړم چي کله موړ سم ستا شکر ادا کړم او ستا ستاينه وکړم.([38])

فايده: تاسو فکر وکړی دا د هغه چا حال دئ چي موږ يې تل نوم يادو او دهغه په امتي کېدو باندي فخر کوو او دده مبارک هره خبره موږ ته پر سر او سترګو قبوله ده.

٢- ددنيا د ډېروالي پر غوښتلو باندي د عمر ﷺ خبر تيا او د نبي ﷺ د ګوزارې حالت

رسول الله ﷺ يو وخت قسم اخستی و چي يوه مياشت به خپلو بيبيانو ته نه ورځي تر څو وڅو ريږي او ځان ته يې يوه جلا کوټه انتخاب کړې وه په هغه کي اوسېدئ دا خبره په خلګو کي مشهوره سوه چي رسول الله ﷺ و ټولو بيبيانو ته طلاق ورکړی دئ حضرت عمر ﷺ په دغه وخت کي په کور کي و چي دا خبر يې واورېدئ دستي په چټکی سره مسجد ته راغلی وې ليدل چي اصحاب کرام جلا ، جلا ناست دي او درسول الله ﷺ د خفګان په وجه ژاړي هلته بيبيګاني په

([37]) (ترمذي)
([38]) (ترمذي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو کورو کښې ژاړي حضرت عمر ؓ خپلې لور حفصې ته ورغلی هغې هم په خپل کور کې ژړل عمرؓ ورته وویل: ته اوس ژاړي ایا ماته نه وي وېرولې چې د رسولﷺ د خفګان خبره ونه کړي بیا یې مسجد ته تشریف راوړی په مسجد کي د منبر سره یوه ډله خلک ناست و ژړل یې دی هم هلته یو ګړی کښېناستی خو صبر یې ونه سو نو هغه ځای ته راغلي چي هلته رسول الله ﷺ نژدې و چي وې کتل یو مریی (غلام) حضرت رباح ؓ د کوټې په دروازه کي ناست دی پښې یې ځړانده کړي دي نو ددغه مریی په واسطه یې د رسول الله ﷺ څخه د ننوتلو اجازه و غوښته حضرت رباح ؓ چي رسول الله ﷺ ته راغلی او ورته وې ویل: عمر ؓ د راتلو اجازه غواړي رسول الله ﷺ چوپ سو رباح ؓ راغلی و عمر ؓ ته یې وویل: چي رسول الله ﷺ هیڅ اجازه نه راکړه عمر ؓ بیا د منبر سره کښېناستی بیا یې طاقت نه و سو بیا راغلی د رسول الله ﷺ څخه یې اجازه و غوښته رسول الله ﷺ بیا چوپ سو د عمر ؓ طاقت نه کېدئ دریم ځل یې بیا اجازه و غوښته حضرت رباح ؓ په لوړ اواز وویل: اې عمره ! رسول الله ﷺ تا ته د ننوتلو اجازه درکړه حضرت عمر ؓ د رسول الله ﷺ و خدمت ته حاضر سو وې لیدل چي رسول الله ﷺ پر بو ریا (چټایي) باندي ستوني ستخ پروت دئ او یو شی سربېره باندي هوار دئ په بد ن مبارک کي یې د بوریا نښي دورایه ښکاري تر سر یې د څرمني یو بالښت لاندي دئ چي د خرما د درختو د خاشو څخه ډک دئ. عمر ؓ وایي: ما رسول الله ﷺ ته سلام ووایه د سلام څخه وروسته مي د ستي و پو ښتل: اې د الله ﷻ رسوله ! تا و بیبیګانو ته طلاق ورکړی دئ ده مبارک راته وویل: یا ، ما و رسول لله ﷺ ته په خوش طبعی وویل: اې دا الله ﷻ رسوله ! موږ قریشي خلک وو پر ښځو باندي برلاسي وو دانصارو نارینه پر خپلو ښځو باندي برلاسي نه دي زموږ ښځو چي کله د انصارو ښځې و لیدې نو زموږ ښځو هم اثر ځني و اخیستی همدا ډول مي یوه نیمه خبره نوره وکړه چي رسول الله ﷺ مسکی غوندي سو. عمر ؓ زیاتوي ما چي د رسول الله ﷺ په کور کښي و کتل د کور ټول سامان یې درې نارنګ سوي څرمني او یو مټ وربشي وي نور چي مي هر څه شا وخوا و کتل هیڅ شی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو نه راغلی زه په ژړا سوم رسول الله ﷺ راته وویل: ولي ژاړې؟ ما ورته وویل ولي به نه ژاړم ستا په وجود مبارک کې د بوریا نښې معلومیږي او د کور ټول سامان دي دادئ چي زما په مخ کې پروت دئ بیا مې ورته وویل: اې د الله رسوله ! ته د عا وکړه چي ستا په امت کې د پیسو او شتمنې پراخي راسي د روم او پاریس خلک ګوره چي د الله ﷻ د نه عبادت او بې د ینې سره دومره شتمن دي، قیصر او کسرا د ویالو او باغونو په منځ کې دي ته خو د الله ﷻ افضل بنده یې دغه حال دي دئ. رسول الله ﷺ څنګ وهلی و پدغه وخت کې کښېناستی او وې فرمایل: اې عمره ! ته لا تر اوسه په شک کې پروت یې د آخرت نعمتونه او شتمنۍ تر دنیا غوره دي کافرانو ته په دې دنیا کې نعمتونه او ښه ژوند رسیږي مونږ ته په آخرت کې نعمتونه او ښه ژوند رسیږي. عمر ﷺ وویل: اې د الله رسوله ! زما لپاره بخښنه وغواړه ما په دې خبره کې غلطي وکړه.(39)

فایده: دا ددین او د دنیا د پا چا او د الله د نازولي حضرت محمد ﷺ کړنلاره وه چي په بدن مبارک کې یې د بوریا نښې ښکاریدې او د کور ساز او سامان یې هم معلوم سو تاسو ولیدئ چي یو چاد ښه ژوند غوښتنه وکړه ده مبارک دستي خبرتیا ورکړه.

د حضرت عایشې ؓ څخه یو چا پوښتنه وکړه چي ستا په کور کې د رسول الله ﷺ بستره څنګه وه؟ دې مبارکې و فرمایل: یوه څرمنه وه چي د خرما ددرختې د خاشو څخه ډکه وه.

د حفصې ؓ څخه هم چا پوښتنه وکړه چي درسول الله ﷺ بستره څنګه وه؟ دې مبارکې ورته و فرمایل: دګونۍ ټوکرو رسول الله ﷺ به و غوړاوه بیا به پر پرې واتی دا مبارکه وایې: یوه ورځ مې دغه ټوکر څلور غبرګه کړی چي یو څه پوست (نرم) سي سهار رسول الله ﷺ راته وویل: مانښام دې څشې غوړ ولی و؟ ما ورته وویل: هغه ټوکر مې څلور غبرګه کړی و. رسول الله ﷺ راته

(39) (فتح الباري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل بېرته يې هغسې کړه لکه پخوا چې و ځکه د شپې د پورته کېدو څخه منعه کونکې جوړېږي.[40]

موږ ته و ګوره چې پر نرمو پستو ګور بچو او فرشونو باندې بيدېږو الله ﷻ څومره پراخې راکړې ده موږ د دې پر ځای چې د الله ﷻ شکر و کاږو د ناداری ناړې وهو.

۳- حضرت ابو هريرة ﷺ د لوږې په حالت

حضرت ابو هريرة ﷺ يو ځلې په بوسکي پزه پاکه کړه بيا يې ځان ته وويل: څه به وايې اې ابوهريرة ! نن خو به بو سکې پزه پاکوې هغه وخت دې هېر دئ چې د نبي ﷺ د منبر او کوټې تر منځ به د لوږې څخه بې هوښه پروت وې خلګو به ليونی ګڼلې او پښه به يې پر څټ در کښېښودل او حال دا چې ليونتوب نه و بلکې لوږه وه.

فايده: يعني ابو هريرة ﷺ به څو ورځې په نهاره تېرولې بيخې زيات به وږی وآن تر دې چې بې هوښه به سو خلګو به فکر کاوه چې ليونی سوی دئ. ويل سوي دي: چې د هغه وخت دا دود و چې خوک به ليونی سو نو دوی به پر څټ پښه ور اېښودله داددوی علاج (درملنه) وه حضرت ابوهريرة ﷺ پـه خلګو کې زيات صابر او عابد انسان و ورځې، ورځې بـه يې پـه نهاره باندې تېرولې.

د نبي ﷺ د څخه وروسته الله ﷻ فتوحات مسلمانانو تـه ور پـه برخه کړه شتمني راغلې خو ددې سره ـ سره بيا هم ابو هريرة ﷺ لوی عابد و يوه کڅوړه به ورسره وه د خرما د مندکو څخه بـه يې ډکه کړه تسبيح بـه يې پرې ويلې کله چې بـه خالي سوه نو مينځې بـه بيا ور ډکه کړه او ورتـه

40 : شما ئـل

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښېښودل به یې دا دده مبارک عادت و چې شپه به یې درې حصې کړې وه دده ، دده ښځې او خادم به یې په وار سره عبادت پکښې کاوه (یعني یوه حصه به دده عبادت کاوه یوه حصه به یې ښځې عبادت کاوه او یوه حصه به یې خادم عبادت کاوه).[4]

ما دخپل پلار صاحب څخه اورېدلي دي چې زما د نیکه هم تقریباً د ابوهریرة ﷺ په څېر عادت وو پدې ډول چې اول به تریوې بجې پورې زما پلار په مطالعه اخته وو دوهم ځل به زما نیکه راپورته سو زما پلار به یې بیده کړی او خپله به یې د تهجد لمونځ وکړی دریم ځل به د سهار د لمانځه څخه درې پاوه مخکې زما اکا راپورته سو دتهجد لمونځ به یې وکړی زما نیکه به د سنت د اتباع په موخه ارام وکړي. اَللهُم ارزُقني اِتبَاعَهُم

۴-د حضرت ابوبکر ﷺ د بیت المال څخه عایشه (خوراکه)

حضرت ابوبکر صدیق ﷺ د ټوکرانو تجارت کاوه او ددې لارې یې د خپل کور ګزاره کوله - کله چې خلیفه سو نو ددود مطابق یې څو پټوان پر لاس واچول او د خرڅولو لپاره یې بازار ته تشریف یووړی حضرت عمر ﷺ په مخه ورغلی پوښتنه یې څنې وکړه چې کومې خواته ځې؟ دده مبارک ورته وویل چې بازار ته ځم عمر ﷺ ورته وویل: که چیری ته په تجارت اخته سې نو د خلافت کار به څنګه کیږي؟ ابوبکر ﷺ ورته وویل چې اولادو ته خوراکه د کومې لارې برابره کړم عمر ﷺ ورته وویل چې ابو عبیده ﷺ ته رسول الله ﷺ د امانت ساتونکی لقب ورکړی دی هغه ته به ورسو چې ستا لپاره د بیت المال څخه یو شی مقرر کړي دوی مبارکان و ابوعبیده ﷺ ته ورغله

---

[41] (تذکرة الحافظ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوعبيده ﷺ و ابوبکر ﷺ ته دومره معاش مقرر کړی چې په اوسط ډول يې يو مهاجر ته مقرر کړی و يعني تر دغه نه زيات او نه کم وو.

يوه ورځ د ابوبکر ﷺ بي بي دده مبارک څخه غوښتنه وکړه چې يو خواږه شی ته مې زړه کيږي ابوبکر ﷺ په جواب کې ورته وويل: زما سره خو پيسې نسته چې دا شی درته رانيسم؟ بي بي ورته وويل: چې زه به د هري ورځې د خوراک څخه لږ ـ لږ بچت کوم څو ورځې وروسته به دومره پيسې سي چې زه هغه شی په واخلم ده مبارک اجازه ورکړه بي بي مبارکې په څو ورځو کې يو اندازه پيسې سره يو ځای کړې حضرت ابوبکر ﷺ ورته وفرمايل: د تجربې څخه دا معلومه سوه چې دومره پيسې چې تا بچت کړی دي دا مونږ ته د بيت المال څخه زياتې راکول کېدي (ځکه موږ په بيت المال کې دومره حق لرو چې ګزاره په وکړو نو تاچې دومره پيسې بچت کړې ددې څخه معلومه سوه چې ته په پاته پيسو ګذاره کولای سې) نو ده مبارک هغه پيسې چې بي بي جمع کړي وې هغه يې بيرته بيت المال ته وسپارلې او په راتلونکې کې يې د خپلې تنخواه څخه دومره پيسې کمې کړې چې بي بي جمع کړې وې.

فايده: دومره لوی خليفه چې لومړی يې خپل تجارت کاوه او دده داړتياوو لپاره يې بسنه کول لکه څرنګه چې دده داعلان څخه هم معلوميږي او هغه روايت يې هم تائيد کوي کوم چې په بخاري شريف کې د عايشې ﷺ په روايت کې راغلی دئ: کله چې ابوبکر ﷺ خليفه جوړ سو نو وې فرمايل: چې زما قوم ته دا خبره معلومه ده چې زما کارو بار تجارت و او زما د اولادو لپاره يې بسنه کول خو اوس د خلافت په وجه د مسلمانانو په چوپړ کې مشغولتيا ده اوس زما لپاره د بيت المال څخه يو څه مقررېږي چې زما د اولادو لپاره بسنه وکړي. ددې سره سره کله چې دی وفات کې دئ وعايشې ﷺ ته يې وصيت وکړی: چې زما په کور کې که د بيت المال څخه يو شی و هغه و نوی خليفه ته و سپاره. حضرت انس ﷺ فرمايي: دابوبکر ﷺ د وفات څخه وروسته دده مبارک د کورنۍ سره پيسې نه وې مګر يوه د شېدو اوښه، يوه پياله او يو خادم و په ځينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایاتو کې تلتک اویوه کمبله هم راغلې ده کله چې عمر ﷺ خلیفه سو نو دغه شیان ورته و سپارل سوه ده مبارک وویل: الله ﷻ دې پر ابوبکر ﷺ رحم وکړي خپل پاته اولادونه یې په سختۍ کې پرېښودل.([42])

۵- د حضرت عمر ﷺ د بیت المال څخه تنخوا (عایشه)

حضر عمر ﷺ هم تجارت کاوه کله چې خلیفه مقرر سو نو د بیت المال څخه په دې ډول تنخوا ورته مقرر سوه چې ده ټول خلک راټول کړه او پوښتنه یې څني وکړه چې تاسو ته معلومه ده چې ما تجارت کاوه اوس چې تاسو په دې کار اخته کړم نو زما د ګزارې ذریعه به څشي وي؟ خلګو بیلي ، بیلي اندازې ده د تنخوا لپاره وښودلې حضرت علي کرم الله وجهه چوپ ناست و ده مبارک پوښتنه څني وکړه چې تاسو څه نظر لرئ؟ حضرت علي کرم الله وجهه وفرمایل: زما په آند چې منځنۍ تنخوا مقرره سي ښه به وي چې ستا او ستا د اولادو لپاره کافي وي حضرت عمر ﷺ هم دغه نظر خوښ کړی او ده لپاره منځنۍ عایشه (تنخوا) مقرره سو. د دې مجلس څخه وروسته په یوه مجلس کې چې حضرت علي ﷺ، حضرت عثمان ﷺ، حضرت زبیر ﷺ او حضرت طلحة ﷺ هم پکښې موجود وه د حضرت عمر AA د تنخوا خبره راغله دوی وویل: چې د عمر ﷺ تنخوا باید زیاته سي ځکه هغه په یوه تنګ حالت کې ژوند تېروي مګر د دې همت خو چا نسوای کولای چې عمر ﷺ ته ووایي چې ستا تنخوا دې زیاته سي نو دوی حفصة ﷺ را وغوښتل چې د رسول الله ﷺ بي بي هم وه او د عمر ﷺ لور هم وه و حفصې ﷺ ته یې وویل: چې ته و عمر ﷺ ته دا خبره وکړه او زموږ نومان تر هغه وخته مه ورښیه چې د ده نظر نه وي درته معلوم سوی حضرت

([42]) فتح الباري

(c) ketabton.com: The Digital Library

حفصة رضي الله عنها د عمر رضي الله عنه په خدمت کې حاضره سوه او ددوی خبره یې ورته وکړه د حضرت عمر رضي الله عنه په مخ کښې د غصې او درد نښې ښکاره سوې او بیا یې ددې ځخه ددغه کسانو د نومونو پوښتنه وکړه حضرت حفصې رضي الله عنها ورته وویل: چې لومړی ستاسو نظر راته معلوم سي بیا به یې نومونه درته وښیم حضرت عمر رضي الله عنه ورته وویل که ماته ددوی نومان معلوم سي نو مخونه به یې وربدل کړم یعني دومره سزاوې به ورکړم چې په مخو کښې به یې نښې معلومې سي بیا یې ورته وویل: اې حفصې! د رسول الله ﷺ تر ټولو ښه جامه ستا په کور کښې څه شي وه؟ حفصې رضي الله عنها ورته وویل: دوې ګیردې رنګه جامې وې چې رسول الله ﷺ به د جمعې په شپه یا ورځ او یا به یوه ډله خلګ راتله ده مبارک به اغوستې بیا یې پوښتنه ځنې وکړه چې رسول الله ﷺ تر ټولو ښه خوراک کوم خوراک کړی دئ؟ دې مبارکې وویل: چې زموږ خوراک د اوربشو ډوډۍ وه یوه ورځ مو د غوړو د تیم لاندې پاته سوې برخه پر ډوډۍ وموږله نونبي ﷺ په خپله په ښه خوند سره وخوړله او په نورو یې هم وخوړله بیا عمر رضي الله عنه پوښتنه وکړه چې ستا په کور کې د نبي ﷺ ښه بستره څنګه وه؟ حفصې رضي الله عنها ورته وویل یو غټ ټوکر و چې رسول الله ﷺ به په ګرمۍ کښې غبرګ هواراوه او په ژمي کښې به یې نیمه خوا لاندې او نیمه خوا به یې سر بېره پر ځان واچول.

عمر رضي الله عنه وویل: اې حفصې! هغو خلګو ته دا خبره ورسوه چې نبي ﷺ خپل طرز العمل یوه اندازه مقرر کړی و او د آخرت په امید یې بس والی کړی و زه به هم د رسول الله ﷺ تابعداري کوم زما او زما ددوو ملګرو یعني رسول الله ﷺ او حضرت ابوبکر رضي الله عنه مثال داسې دئ لکه درې ملګري چې پر یوه لاره روان وي لومړی یو کس د ځان سره توښه واخلي او مقصد ته ورسېږي بیا دوهم کس دهغه اول ملګري تابعداري وکړي او ورپسې ورسیږي بیا دریم کس تلل شروع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي او س نو که زه ددوی پر لاره ولاړ سم نو ددوی سره به يو ځای سم او که مي لاره بدله کړه نو هيڅ کله به ددوی سره يو ځای نسم. ([43])

فايده: داده هغه سړی دژوندانه حال دئ چي ددنيا پاچهان به ځني وېرېدل او رپيدل څومره زاهدانه او سپېڅلي ژوند يې کاوه.

يوه ورځ يې خطبه ويل لونګ يې ددوولسو پينو څخه جوړ وو او يوه پينه د څرمني پکښې وه.

يوه ورځ په خطبه کي څه ځنډوالی راغلی کله چي دی راورسېدئ نو معذرت يې وغوښتی او وې ويل: زما څخه پر کالو مينځلو وخت تېر سو او ددې څخه پرته مي نور کالي نه درلوده.([44])

يوه ورځ حضرت عمر ﷺ ډوډی خوړله غلام (مربی) ورته راغلی او ورته وې ويل: چي عتبه بن ابي فرقد راغلی دئ ده مبارک د دننه راتلو اجازه ورکړه کله چي عتبه بن ابي فرقد راغلی نو عمر ﷺ د ډوډی خوړلو ست ورته وکړی ده هم ډوډی خوړل پيل کړل هغه ډوډی داسي زيږه وه چي ده نسوای تېرولای نو عتبه بن ابي فرقد ورته وويل: چي تاسو ته دميده اوړو ډوډی هم رسېدلای سي عمرﷺ وويل: ايا ټول مسلمانان دميده اوړو ډوډی خوري؟ عتبه بن ابي فرقد ورته وويل: يا ټوله يې نه خوري. عمر ﷺ ورته وويل: افسوس ته غواړي چي زه ددنيا خوندونه په ژوند کي خلاص کړم.([45])

ددې ډول څخه په سوونو نه، په زرګونو نه بلکي په سلهاوو زرونه د مبارکو اصحابو ﷺ پېښې سته.

(43) اشهر
(44) اشهر
(45) أسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددوی مبارکانو تابعداري نه اوس کېدای او نه هر چا ته په کار ده ځکه قوتونه کم دي هر څوک يې نه سي پورته کولای همدا وجه ده چي زموږ دوخت د تصوفو بزرګانو دداسي تکليفونو ايستلو اجازه نه ورکوي ځکه قوتونه تر پخوا کم دي هسي نه چي ضعف راسي. خو ددغه مبارکو انسانانو داتباع هيله کول ضروري ده او لږ تر لږه په استراحت کي يو څه کمي راولئ.

کښته او پورته وګورئ او ددې زماني مطابق يو ميانه ژوند اختيار کړئ بدبختانه زموږ خلګ ددنيا په خوندونو کي زياتوب کوي او تر ځان وزيات مالداره او شتمن ته ګوري او په دې افسوس کي مري چي فلانکی سړی تر ما زيات مالدار دئ.

۲- د حضرت بلال ﷺ د نبي ﷺ لپاره ديو مشرک څخه قرض اخيستل

يو ملګري د حضرت بلال ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي د رسول الله ﷺ د خوراک د خرڅ انتظام څنګه و؟ حضرت بلال ﷺ وويل: د رسول الله ﷺ سره خو پيسې نه وي خو دا خدمت ماته سپارل سوی و. کله چي به يو مسلمان وږی راغلی نو نبي ﷺ به ماته اشاره وکړه ما به يو ځاي پور وکړی هغه ته به مي خوراک ورکړی يا به يو څوک لوڅ راغلی نبي ﷺ به ماته اشاره وکړه ما به يو ځای پور وکړی او هغه ته به مي جامي ورپيدا کړې ددې انتظام د چلېدو په لړ کي يوه ورځ يو کافر ماته راغلی او راته وې ويل: چي زه مالدار او شتمن يم که دې د پيسو اړتيا سوه د بل چا څخه پور مه اخله ماته راځه زه يې درکوم ما ورته وويل: تر دې خو ښه خبره نسته. نو کله چي به رسول الله ﷺ ماته امر وکړی ما به د هغه سړی څخه پور اخستي او د رسول للهﷺ حکم به مي پوره کاوه. دی مبارک وايي يوه ورځ مي اذان وکړی اودس مي تازه کړی که مي کتل هغه کافر راغلی او ماته يې وويل: اې حبشي! زه ورته متوجه سوم زما د متوجه کېدو سره سم يې ښکنځل شروع کړه او بد او رد يې ويل بيا يې راته وويل: چي د مياشتي څلور ورځي پاته دي که دې په دغه څلورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو کې زما ټول پور را پوره نه کړي نو په بدل کې به تا بوزم او غلام به دې کړم د پخوا په څېر به حیوانان څروې بلال ﷺ وايي کافر دا خبره وکړه ولاړي ماټوله ورځ په غم او تکلیف تېره کړه هرڅنګه چې وه تېره سوه د ماخستن دلمانځه وروسته د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر سوم او ټوله قصه مې ورته وکړه بیا مې ورته وویل: چې اې د الله ﷻ رسوله ! اوس خو نه ستا سره څه شی سته او نه زما سره زه دستې یو کار کولای سم دغه سړی مې بې عزته کوي او شرموي مې نو که ستا اجازه وي زه به یو ځای پټ سم که چیرې ستاسو سره یو څه شی پیدا سو بیا به حاضر سم ددې خبرې سره سم راغلم توره، ډال او زغره مې راواخیستل ځکه دا زما د سفر سامان و او دسهار کېدو انتظار مې کاوه سهار نږدې و چې یو ملګرى راغلى او راته وې ویل: ژر ورسه د رسول الله ﷺ پکار یې زه هم چابک راغلم که مې وکتل څلور اوښاني بار چوکې دې رسول الله ﷺ راته وویل: د خوشالۍ خبره درته کوم الله ﷻ ستا د پور انتظام وکړی دغه څلور بار اوښاني ستا په تصرف کې دې رسول الله ﷺ زیاته کړه دا د فدک رئیس ماته تحفه رالېږلې ده بلال ﷺ وايي ما د الله ﷻ شکر ادا کړی او په خوشالۍ، خوشالۍ مې هغه واخیستې او ټول قرض مې په ادا کړی بېرته راغلم رسول الله ﷺ په مسجد کې انتظار کاوه زه ورغلم او ورته ومې ویل: اې د الله ﷻ رسوله ! د الله ﷻ شکر دئ چې الله ﷻ د قرضو څخه ستا اوږې سپکې کړې او اوس هیڅ قرض نه دئ پاته نبي ﷺ وفرمایل: دهغه شیانو څخه څه شی پاته سو ماورته وویل: بلې پاته سو رسول الله ﷺ راته وویل: ورسه هغه هم تقسیم کړه چې زه هو سا سم تر هغو زه د مسجد څخه نه ځم تر څو هغه مال تانه وي تقسیم کړی ټوله ورځ تېره سو د ماخستن د لمانځه د اداییني وروسته رسول الله ﷺ زما څخه پوښتنه وکړه چې هغه پاته مال تقسیم سو ماورته وویل چې یا رسول الله ﷺ څه پاته دئ اړ سړي نه دئ راغلی بیا رسول الله ﷺ په مسجد کې ارام وکړئ. دوهمه ورځ ماخستن بیا نبي ﷺ وفرمایل: چې یو څه سته ماورته وویل: چې الله ﷻ تاسو هوسا کړلاست ټوله مال خلاص سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دالله ﷻ ددوستانو دا غوښتنه وي چي ددوی په ملک کي هیڅ مال او سامان نوي پاته نو نبي ﷺ چي د ټولو نبیانو سردار دئ او دټولو او لیاو د سر تاج دئ نو ولي به د نه مال غوښتل نه کوي چي ددنیا څخه بیخي فارغه ولاړ سم.

ما په ټینګو ثابت سوو روایتو کي اورېدلي دي چي دحضرت مولانا شاه عبدالرحیم رائپوري (نورالله مرقده) عادت داو چي د نذرانو به څه پیسي جمعه سوې نو په پابندی به یې هغه پیسي راوغښتلې او ټولي به یې وویشلې دوفات کېدو څخه مخکي یې د خپلو اغوستلو جامې او نور شیان خپل خاص خادم حضرت مولانا شاه عبدالقادر صاحب ته ورکړه او ورته وې ویل چي زه به اوس ستا څخه دغه جامې په خواست تر لنډه وخته پوري واخلم او ګټه به ځني اخلم او په مِلک کي به ستاوي.

د خپل پلار څخه مي ډېر اوریدلي دي چي څو زره قرضداره و او ویل به یې: چي داد جګړې شی زه د شپې د ځان سره نه ساتم ددې ډوله څخه د بزرګانو ډېري پېښبي سته خو دا ضروري نه ده چي د هر بزرګ رنګ دي یو ډول وي بلکي د بزرګانو رنګونه بېل بېل دي او دچمن په ګلانو کښبي د هر یو ګل شکل او خوی جلا ـ جلا وي.

٧- د حضرت ابو هریرة ﷺ په لوږه کي د مسئلي پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ابوهريرة ﷺ فرمايي: تاسو زموږ هغه حالت ليدلیدئ ؟ چي کله ـ کله به مونږ دومره خوراکه نه سوه پيدا کولای چي خپله ملا پرې جګه کړو مابه دلوږې دوجهي څخه ځيکر د مځکي سره يو ځای کړی او کله به مي نس پر مځکه اچولی و او پروت به وم او کله به مي په نس پوري ډبري تړلي وې يو واري زه پر هغه لاري باندي کښېنستم چي اصحاب کرامﷺ به پر تېرېدل ، حضرت ابوبکر ﷺ تېر سو ما دده مبارک څخه د ځينو خبرو پوښتنه کول شروع کړه فکر مي کاوه چي کورته به مي بوځي او بيا به مي د عادت مطابق څه چي په کور کي موجود وي پر هغه به مي ميلمه کړي خو ده مبارک داسي نه وکړه شايد فکر يې بلي خواته تللي و يا دکور حال ورته معلوم و چي په کور کي هيڅ نسته ددې څخه وروسته حضرت عمر ﷺ تشريف راوړی دده په راتګ سره هم هغسي حالات پېښ سول، بيا نبي ﷺ تشريف راوړی زه يې وليدم نو مسکی سو زما په حالات او مقصد پوه سو راته وې ويل: راځه زما سره ولاړ سه زه هم ورسره ولاړم نبي ﷺ کورته ننواتی ماهم د ننوتلو اجازه واخيسته او کورته ورننوتم په کور کښي يوه پياله دشېدو پرته وه د رسول ﷺ په خدمت کي يې کښېښوده ده مبارک پوښتنه وکړه چي دا شيدې د کومي خواسوی دي جواب ورکړل سو چي د فلانکي ځای څخه تاسو ته هديه راغلې ده نبي ﷺ ماته وويل اې ابوهريرة ! ته ولاړ سه اهل صفه راوغواړه (اهل صفه د اسلام ميلمانه ګڼل سوی دي چي نه به يې کور درلودئ او نه يې ځای درلودئ او نه به يې د خوراک څه انتظام وو او اهل صفه ځکه ورته ويل کېده چي صفه اصلا ديو سايوان نوم وو دوی تر هغه سايوان لاندي وه نوځکه ورته اهل صفه ويل کېده) ددغه قصي په وخت کښي ددوی شمېر او يا تنه وو دنبي ﷺ عادت دا وو چي ددوی څخه به يې دوه دوه يا څلور څلور د يو شتمن صحابي ميلمانه کول او خپله به يې هم داسي کول چي کله به صدقه راغله نو ټوله به يې دوی ته ورلېږل او خپله به يې ګډون نه پکښي کاوه او که به ده مبارک ته ديو ځای څخه هديه راغله ده مبارک به هم ګډون پکښي کاوه يعني ورسره خوړل به يې ابو هريرة ﷺ وايي: کله چي رسول الله ﷺ ماته ددوی درابلني حکم وکړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبیعت کې خو مې نه وه خوښه ځکه شیدې ډېرې لږ وې فکر مې کاوه که ټوله راسي او شیدې وڅښي نو اخر واری ماته را رسیږي نو په پیاله کې به هیڅ شی نه وي مګر ماته د نبي ﷺ امر و دمنلو پرته بله چاره نه وه زه ولاړم ټوله مې راوسته نبي ﷺ راته وویل: چې دا پیاله واخله او په دوی شیدې و چیښه ما به یوه ـ یوه ته پیاله ورکول هغه به په ښه ماړه نس شیدې چیښلې او پیاله به یې بېرته ماته راکول په دغه ډول ټولو شیدې وچیښلې او ماړه سوه بیا نبي ﷺ پیاله په لاس کې واخیسته ماته یې وکتل او مسکی سو بیا یې و فرمایل: چې اوس خو زه او ته پاته سو ماورته وویل: چې ښېشکه داغسې ده ، ده مبارک راته وویل: واخله وې چېښه ما وچیښلې بیا یې راته وویل نورې وچېښه ما نورې و چیښلې آخر ماورته وویل: اې د الله رسوله ! اوس زه نورې نسم چېښلای نبي ﷺ د ټولو څخه وروسته پاته شیدې وچیښلې.

۸- دنبي کریم ﷺ د اصحابو څخه ددوو کسانو په باره کښې سوال

د نبي ﷺ په خدمت کې څه کسان موجود وه چې یو سړی مخاخ تېر سو نبي ﷺ پوښتنه وکړه چې تاسو ددې سړی په اړه څه نظر لرئ؟ خلګو ورته وویل: اې د الله رسوله ﷺ! دا سړی په عزتمنو خلګو کښې دئ په الله ﷻ قسم کوو که چیرې دی د یو چا دنکاح غوښتنه وکړې غوښتنه یې منل کیږي که د چا سپارښت کوي منل کیږي رسول الله ﷺ چې ددوی خبرې واورېدې چوپ سو ددې څخه وروسته یو بل ملګری مخامخ تېر سو نبي ﷺ دده په اړه هم پوښتنه وکړه خلګو په جواب کې ورته وویل اې د الله رسوله ﷺ! دا یو غریب مسلمان دئ که چیرې د کوزدې غوښتنه وکړي نو څوک خور او لور نه ورکوي که د چاسپارښت کوي نه منل کیږي او که خبرې کوي څوک توجه نه ورته کوي نبي ﷺ وفرمایل: که چیرې د اول کس په څېر ټوله دنیا ډکه سي نو دغه دوهم کس تر ټولو بهتر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: مطلب دادئ چې یوائې نبوي عزت دالله ﷻ په نزد تر سلګونو هغه عزتمنو خلګو بهتر دئ چې په دنیا کې یې خبرې ته په درنه سترګه کتل کیږي او هر څوک یې د خبرو منلو او وربدلو ته تیار وي خو د الله ﷻ په نزد ددغه انسان هیڅ عزت نسته. حقیقت خبره داده چې دنیا دالله ﷻ دنامه ویونکو له برکته ودانه ده ځکه که په دنیا کې دالله تعالي نوم اخیستونکی نسي پاته قیامت به راسي او ددنیا وجود به ختم سي دا دالله ﷻ د پاک نامه برکت دئ چې ددنیا ټوله نظام ولاړ دئ.

۹- د نبي اکرم ﷺ سره پر محبت کوونکي باندې د مسکنت راتلل

یو صحابي دنبي ﷺ په خدمت کې حاضر سو او وې ویل: اې د الله ﷻ رسوله! زه ستاسره محبت لرم رسول ﷺ ورته وویل وګوره څه وایې؟ صحابي بیا ورته وویل: چې زما ستاسره محبت دئ نبي ﷺ بیا په دغه ډول جواب ورته ووایه کله چې درې واري د اسوال او جواب وسو نو نبي ﷺ ورته وویل: که چیرې ته په خپله خبره کې ریښتني یې نو مسکنت ته ځان تیار کړه ځکه کوم کسان چې زما سره محبت کوي پر هغو باندې مسکنت داسې په چابکۍ سره راځي لکه اوبه چې دلوړې څخه پر کښته په تېزۍ سره راځي.

فایده: همدا وجه وه چې ټول اصحاب کرام ﷺ به هر وخت په مسکنت او لوږه کې وه همدا ډول لوی محدثین، لوی صوفیان او لوی فقهاءِ کرام زیات یې شتمن نه دي پاته سوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د عنبر په سريه کښې د مسکنت حالت

نبيﷺ د هجرت په اتم کال د خداى تعالي په مياشت کي د درياب وغاړي ته يو درې سوه کسيز لښکر ولېږئ هم دغه درې سوه کسيز لښکر ته سريه ويل کيږي[46] پر دوى باندي يې حضرت ابو عبيده ﷛ آمر کړى نبيﷺ په يوه کڅوړه کښې د خورما وو يوه توښه ورکړه دوى مبارکان په هغه ځاى کښي پنځلس ورځې واوسېدل د دوى مبارکانو توښه خلاصه سوه حضرت قيس ﷛ پدې قافله کښې موجود و داوښانو د مالکانو څخه يې اوښان په پيسو واخيستې پدې طمعه چي په مدينه منوره کښې به يې پيسې ورکوي او درې-درې اوښان به يې هره ورځ حلالول خو دريمه ورځ د قافلې آمر داوښانو د حلالولو څخه منعه وکړه ځکه ده فکر کاوه چي سورلۍ به خلاصې سي او بېرته تګ به ګران سي نو د خلګو څخه يې خپلې، خپلې خرماوې راټولې کړې د چاسره چي وي بيا يې په کڅونه کښې واچولې او هره ورځ به يې يوه يوه خرما ورکول دوى به ځېښنله بيا به يې او به پسې چيښلې تر ماښامه پورې يې د غه خوراک و که څه هم دا په ويلو کښې کوچنۍ خبره ده مګر د ځګرې پرمهال چي زياتې توانايۍ ته اړتيا وي په يوه دانه خرما ټوله ورځ تېرول ګران کار دئ او لويه خبره ده. کله چي حضرت جابرﷺ د نبيﷺ څخه وروسته خلګو ته دا قصه وکړه نو يو شاګرد پوښتنه وکړه چي صاحبه! دا يوې خرما به نو څه کار کاوه؟ ده مبارک ورته وويل: ددې يوې خرما قدر هغه وخت معلوم سو چي دا يوه خرما هم نه پيدا کېدل يوازې لوږه وه نور هيڅ نه وه د درختي وچې پاڼې به موځنډلې بيا به مو لندې کړې او خوړلې مو

---

[46] : اصلا سريه د مسلمانانو هغه لښکر ته ويل کيږي چي رسول الله ◄ خپله ګډون نه وي پکښي کړى او غزا وهغه لښکر ته ويل کيږي چي خپل رسول الله ◄ ګډون پکښي کړى وي . ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجبوري هر څه کوي او د هري سختی وروسته الله ﷻ اساني راولي الله ﷻ د دې تکلیفونو وروسته دغه مبارکو اصحابانو ته د دریاب څخه یو ماهی راوایستی دغه ماهي ته یې عنبر وایه د دغه ماهي څخه اصحابو ﷺ تر اتلسو ورځو پوري خوراک کاوه او د مدینې منوري تر تګ پوري په توښه دانونو کې د دغه ماهي غوښه پرته وه کله چې دوی مدینې ته ورسېده او هلته یې نبي ﷺ ته پوره قصه وکړه رسول الله ﷺ ورته وویل: دا د الله ﷻ دلوري یو رزق دئ چې تاسو ته یې رالېږلی دئ.

فایده: په دنیا کې تکلیفونه تېرول ضروري دي په ځانګړي ډول پر سپېڅلو انسانانو باندي زیات تکلیفونه راځي ځکه رسول الله ﷺ فرمایي: زیات تکلیفونه الله ﷻ پر انبیاؤ راولي ورپسې پر هغه چا ډېر تکلیفونه راولي چې تر ټولو بهتر وي ورپسې یې پر هغه چا راولي چې په پاته کسانو کې بهتر وي. د هر سړی ازموینه د هغه سړی د دیني مرتبې سره برابره کیږي او د هر تکلیف وروسته الله ﷻ د خپلي مهربانۍ لمخي اساني راولي. په دې خبره کې هم فکر وکړئ چې زموږ پر مشرانو څومره تکلیفونه تېر سوي دي او دا ټول تکلیفونه یې د دین لپاره پر ځان تېر کړي دي او د دین د خورولو لپاره یې تېر کړي دي او اوس یې موږ په لوی لاس ضائع کوو دوی مبارکانو به لوږې، تندې پر ځان تېرولې ، پانې به یې خوړلې وینې به یې تویولې او دین به یې نشر کاوه او اوس موږ د دوی ګټه هم نسو ساتلای.

KKKKKK

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم باب

د اصحابو کرامو ﷺ د تقوا په باب بيان کې

د اصحابانو ﷺ هر عمل او هر عادت ددې وړ دئ چې څوک يې د ځان لپاره غوره کړي او تابعداري يې وکړي. ولې به نه وي چې الله ﷻ د خپل نازولي او محبوب رسول ﷺ د ملګرتيا لپاره دغه ډله غوره او چاڼ کړه د رسول الله ﷺ ارشاد دئ چې فرمايي: زه د انسانانو په بهترين قرن او زمانه کې و لېږل سوم. (47)
له همدې امله دغه زمانه له هره پلوه غوره زمانه وه او د زمانې بهترين خلګ د رسول الله ﷺ په ملګرتيا کې و ساتل سوه.

۱- د نبي ﷺ د يوې جنازې څخه بېرته راتګ او د يوې ښځې بلنه

نبي کريم ﷺ يوه ورځ د يوې جنازې څخه راتلی يوې ښځې د ميلمستيا بلنه ورکړه نبي ﷺ د خپلو خادمانو سره دهغې ښځې کو رته تشريف يووړی دده مبارک ومخ ته ډوډۍ کښېښودل

(47) شفـاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوه خلګو ولیدل چې د نبي ﷺ خوله ښوري خو تېرېږي نه. نبي ﷺ وفرمایل: داسې معلومېږي چې ددې سېرلي غوښې د مالک بې اجازې اخیستل سوې وي هغې ښځې وویل: یا رسول الله ! ما ددغه سېرلي د رانیولو لپاره سړی لېږلي و خو پیدا نسو بیا مې د همسایه سېرلی واخیستی او پیسې مې ورولېږلې خو د کور مالک نه وو نو د هغه مېرمنې ته مې ورکړې او هغې مېرمنې سېرلی راولېږی رسول الله ﷺ و فرمایل: په دې ډوډی بندیان و خوروئ.(48)

فایده: دنبي ﷺ د لوړ شان پر برابر یو مشتبه یا د شک شی هم تر ستوني نه تېرېږي دا څه لیري خبره نه ده ځکه د نبي ﷺ ادنا مریانو ته دا ډول واقعاتي پېښېږي.

۲- د نبي ﷺ د صدقې د یوې خرما د ویرې څخه ټوله شپه ویښتیا

نبي ﷺ یوه شپه ټوله شپه ویښ وو اړخ پر اړخ اوښتی په بیبیانو کې یو چا ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! نن خوب نه درځي؟ ده مبارک وویل: نن یوه خرما پرته وه ما راپورته کړه چې ضایع نسي او ومې خوړله اوس فکر راسره پیدا سو چې هسې نه چې هغه خرما د صدقې وه.

فایده: زیاته صحیح خبره خو دا وه چې هغه خرما د نبي ﷺ خپله وه مګر څرنګه چې د صدقې خرما وي نبي ﷺ ته راتلې نو ده فکر کاوه چې د صدقې خرما مې نه وي خوړلې ددې شک په وجه ټوله شپه خوب نه ورتلی او دایې ویل چې خدای مه کړه د صدقې خرما مې نه وي خوړلې دا خو د سردار عالم حال و چې د یوې خرما په وجه یې اړخونه بدلول او ټوله شپه خوب نه ورتلی

(48) ابو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس يې داوسنی زمانې د غلامانو حال وګوره چې د رشوت، غلا ، سود او نورې پيسې په زړور تيا خوري او په فخر سره ځان د محمد ﷺ په غلامانو کې ګڼې.

۳- د حضرت ابوبکر ﷺ د يو کاهن (فالګر) د خوراک څخه قی وهل

حضرت ابوبکر ﷺ يو غلام درلودی چې ده مبارک ته يې د غُله[49] په ډول ګټه ورکول يوه ورځ غلام ده ته د خوراک يو شی راوړی ده مبارک يو څه و خوړی غلام ورته وويل: چې تا به هر ورځ زما څخه پوښتنه کول چې د کومې لارې دې ګټه کړې ده نن دې هيڅ پوښتنه نه را څخه وکړه ده مبارک ورته وويل: چې نن ډېر وږی وم د لوږې له امله مې پوښتنه نه وکړه اوس وو ايه چې د کومې لارې دې ګټلې ده غلام ورته وويل: چې د کفر په وخت کې زه پر يو قوم تېرېدم پر هغوی مې منتر ويلې وو دوی زما سره د يو شی وعده کړې وه نن د هغوی کره واده وو زه ورغلم دا ډوډی يې راکړه ابوبکر ﷺ ورته وويل: تا خو زه هلاک کړم ابوبکر ﷺ ددې څخه وروسته په ستونې ګوتې چخ کړې او د قې وهلو کوشش يې وکړی خو لکه څرنګه چې ده هغه ګوله په لوږه خوړلې وه نو قی يې نه کړه چا ورته وويل: چې په اوبو سره قی وهل کيدای سې نو ده مبارک يوه لويه پياله د اوبو راوغوښته اوبه يې وڅيښلې بيا يې قې کړې ترداسې اندازې چې د ډوډې ګوله يې هم قی کړه يو چا ورته وويل: پر تادې الله ﷻ رحم وکړې ديوې ګولې ډوډی لپاره دې دومره تکليفونه پر ځان تېر کړل ده مبارک ورته وويل: که چيرې زما په ساه سره دا ګوله راوتلای ما به را ايستلې وای ځکه ما دنبي ﷺ څخه اورېدلي دي چې کوم بدن چې په حرامو سره وده وکړي نو ددوزخ اور

---

[49] غُله دې ته ويل کيږي چې غلام ته ووائي چې ولاړسه روزانه ماته دومره پيسي راکوه نوري که دي وګټي هغه ستا دي دا جائزه معامله ده. (هذا الهامش من الشيخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه لپاره غوره دئ. زما سره داوېره وه چي هسي نه چي په دغه ګوله سره زما د بدن يوه برخه وده وکړي.(50)

فايده: د حضرت ابوبکرﷺ څخه داسي ډېري پېښې راغلي دي ځکه دده په طبعت کي احتياط زيات و چي لږ شک به ورته پيدا سو دستي به يې قي واهه.

هم دا ډول د بخاري شريف په يو روايت کي راغلي دي چي يوه ورځ يو غلام د جاهليت په وخت کي د سحر او جادو يو شی چاته ښودلی و هغه اتفاقاً صحيح سو نو هغه ودغه غلام ته څه پيسې ورکړې غلام په مقرر سوو پيسو کي و حضرت ابوبکرﷺ ته دغه پيسي ورکړې ابوبکر ﷺ و خوړلې بيا چي دده په نس کي کوم څه وه هغه يې ټوله قی کړه. دا لازمي نه ده چي په دغه ډول پيسو کي به د غلامانو پيسي حرامي وي بلکي حرام او حلال دواړو ګمان پر کېده خو حضرت ابوبکرﷺ د ډېر احتياط له امله د شک مال نه خوښوی.

۴- د حضرت عمر ﷺ د صدقې د شيدو څخه قي

حضرت عمر ﷺ يو وار شيدې و چيښلې د هغو شيدو خوند عجيبه ورته معلوم سو نو کوم ملګري چي شيدې راوړي وې د هغه څخه يې پوښتنه وکړه چي دا څنګه شيدې وي؟ او د کومي خوا څخه راغلي وي؟ هغه سړي وويل: چي په فلانکی څنګله کي د صدقې اوښان څرېدل زه هلته ولاړم هغو خلکو د اوښانو شيدې ولوشلې ماته يې هم راکړې، حضرت عمر ﷺ په خوله کي ګوتي واچولې او هغه شيدې يې قی کړې. (51)

(50) منتخب کنز العمال
(51) مؤ طا امام مالک

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: د اصحابو مبارکانو سره تل دا فکر وو چې د شک په شی سره مو د بدن يوه برخه وده ونه کړي دا خو لاڅه کوي چې ښکاره حرام وي لکه زموږ په زمانه کې چې عام سوي دي.

۵- د حضرت ابوبکر ﷛ د احتياط لمخي باغ وقف کول

ابن سيرين ﷬ فرمايي: کله چې د ابوبکر ﷛ د وفات وخت نژدې سو نو ده مبارک و حضرت عائشې ﷝ ته وويل: کله چې زه خليفه سوم خلګو راته وويل چې که ته په تجارت مشغول سې نو د مسلمانانو په کارو کې به څه نيمګرتيا پيدا سي بايد ته خپله خوارکه د بيت المال څخه واخلې نو له دې وجې زه مجبور سوم چې يو څه واخلم نو اوس دې زما فلانکی باغ په بدله کې ورکړل سي هر کله چې حضرت ابوبکر ﷛ وفات سو نو حضرت عائشې ﷝ و حضرت عمر ﷛ ته سړی ولېږی او د پلار د وصيت مطابق يې باغ ورکړی حضرت عمر ﷛ وفرمايل: ستا پر پلار دې الله ﷻ رحم وکړي ده مبارک غوښتل چې چاته د خولې د خلاصولو وخت ورنه کړي.([52])

فايده: درنو لوستونکو! د فکر کولو خبره ده چې اول خو هغه شی چې ابوبکر ﷛ اخيستی څه شی وو يعنې ډېر لږ شی و بيا چې ده مبارک اخيستی د مشورې والاوو په ټينګار يې اخيستي او د مسلمانانو د فايدې په وجه سره و ددې سره، سره خومره چې دده مبارک توان وو بلکې تر هغه لا زيات يې احتياط پکښې کاوه چې د احتياط اندازه يې په دريم باب ښلورمه شمېره کې وښودل سوه چې بي بي يې د تنګسيا سره ديوه خوږ شی لپاره يو څه پيسې جمعه کړې وې ده مبارک هغه پيسې هم بيت المال ته وسپارلې او په هغه اندازه يې د خپلې عائشې (تنخوا)

([52]) (کتاب الاموال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه کمي کړې د ټولو څخه وروسته يې د ا آخر کار وو چي د اخيستل سوو پيسو بدله يې بېرته بيت المال ته وسپارل.

۶- د حضرت علي بن معبد ﷺ د کرايې د کور په خاوره سره د خط وچول

علي بن معبد ﷺ يو محدث دئ، دی مبارک فرمايي: د يو کرايې په کور کي اوسېدم. يوه ورځ مي يو شی وليکی ددغه خط د وچولو اړتيا پيدا سوه ددغه کور د ېوالونه خاورين وه نو فکر مي وکړی چي ددغه د ېوال څخه يو څه خاوره را واخلم او خط په وچ کړم بيا مي فکر وکړی چي دا کور خو ما په کرايه نيولی دئ داوسېدو لپاره دئ ددې لپاره خو مي نه دئ نيولی چي خاوره يې استعمال کړم بېرته مي په فکر کي راغله چي په دا لږ خاوره هيڅ نه کيږي پروانه لري لږ شی دئ نو خاوره مي را واخيسته د شپې يو ځوک په خوب کي راغلی او راته وې ويل: چي صبا د قيامت په ورځ به درته معلومه سي چي لږ خاوره يا لږ شی څه پروا لري؟.
فايده: دا خبره چي صبا به معلومه سي ددې ظاهري مطلب دادئ چي د تقوا درجې زياتي وي کا مله درجه يې يقيناً داوه چي ددغه لږ شی څخه هم ځان وساتي که څه هم دومري لږ شی د جائز کيدو په اندازه کي دئ.[53]

۷- د حضرت علي کرم الله وجهه پر يو قبر تېربيدنه

---

[53] احياء

(c) ketabton.com: The Digital Library

کميل ﷺ فرمايي: چې زه يو ځل د حضرت علي ﷺ سره روان وم چې يو ځنګله ته ورسېدو حضرت علي AA يوې هديرې ته مخ کړی او وې ويل: اې د هديرې څښتنانو ! اې پاته سوو خلګو ! اې د وېرې او يوازيوالي خلګو ! څه خبري دي؟ څه حال مو دئ؟ زموږ خبر خو دادئ چې ستاسو وروسته ستاسو مالونه تقسيم سوه ، اولادونه مو يتيمان سوه ، ښځو مو نور مړونه وکړه دا خو زموږ خبر دئ تاسو هم يو څه وواياست ،کميل ﷺ وايي چې علي ﷺ ددې څخه وورسته زما لوري ته وکتل او وې ويل: اې کميله ! کچيري دې خلګو ته د خبرو اجازه وای او خبري يې کولای سوای نو دوی به خامخا ويلي وای چې بهترينه توښه تقوا ده دايې وويل بيا په ژړا سو او وې فرمايل: اې کميله ! قبر د عمل صندوق دئ دمرګ په وخت کي به معلوم سي ([54]).

فايده: يعني انسان که ښه کار کوي او که بد کار کوي په دغه قبر کي به ساتل کيږي لکه په صندوق کي چې يو شی ساتل کيږي.

په زياتو حديثونو کي راغلي دي چې ښه عملونه به په يوه ښايسته ښه جوړ سي په قبر کي به د مړي د زړه خوشاله کولو او محبت کولو لپاره راسي او ددې مړي ډاډګيرنه به کوي او بد عملونه به په يو بد شکل جوړ سي بد بوی به يې وي او مړي به نور په تنګيږي.

په حديث شريف کي راغلي دي چې يو سړی مړ سي نو تر قبر پوري دده سره درې ملګري ځي:

۱- لومړی دده مال وي لکه چې د عربو داسي دود وو چې د مړي سره به يې دده مال وړی.

۲- دوهم هغه کسان دي چې دی تر قبر پوري رسوي.

۳- دريم دده عمل دئ.

([54]) منتخب کنز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ملګري يعني مال او دده خپلوان به بېرته ځني راځي او عمل به ورسره پاتـه وي. نبيﷺ يوه ورځ اصحابو کرامو تـه وفرمايـل: چي ستاسو د مال او عمل مثال څه ډول دئ؟ اصحابو کرامو ورته وويل: چي تاسو لارښوونه راته وکړئ رسول اللهﷺ وفرمايل: ددې مثال داسي دئ لکه چي يو څوک درې ورونه لري او مړ کيږي نو دوی راوغواړي او ورتـه ووايي چي وروره تـه پوهيږي چي پر ماڅه تيريږي؟ ته زما څنګه مرسته کولای سې دايو ورور ورتـه ووايي چي زه به ستا درملنه وکړم او هر ډول خدمت به دي وکړم کله چي ته مړ سي غسـل بـه درکړم کفن بـه درکړم او پر اوږو به دي تر قبره پوري يوسم او تر مرګ وروسته به دي په ښو يادوم دا ورور د انسان اولاد او قريبان دي، بيا دوهم ورور ورته ووايي چي زما ستا سره تر مرګه پوري اړيکي دي د مرګ څخه وروسته زه ستا هيڅ پروانه لرم، دا ورور مال دئ، بيا دريم ورور راوغواړي پوښتنه ځني وکړي دريم ورو ورته وايي چي زه ستا په قبر کي ملګري يم دوېري په وخت کي به دي زړه خوشاله کوم کله چي ستا سره حساب کيږي د نيکۍ په پله کي به دي کښېنم د نيکۍ پله به دي درنوم، دا ورور عمل دئ. رسول اللهﷺ و اصحابو کرامو ته وفرمايل: اوس نو تاسو وښياست چي کوم ورور ښه او ګټور دئ؟ اصحابو کرامو وويـل: اې د اللهﷻ رسوله ! دغه دريم ورور ګټور دئ هغه لومړني دوه ورونه خو بې ګټې دي.([55])

([55]) ايـضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د نبي ﷺ ارشاد چې د خوراک چیښناک حرام وي د هغه دعا نه قبلیږي

د نبي ﷺ ارشاد دئ: چې الله ﷻ خپله پاک دئ پاک مال قبلوي مسلمانانو ته د هغه شی امر کوي کوم چې یې خپلو رسولانو ته کړی دئ. الله ﷻ فرمایي:

☙❑⧫◆ⓘ✳ⓘ❒⑨⑧✱❑☙

☎✂❑➔▪↗✍ ↖✍←♒❾❷♐☙✂

⌘♊♎✍ ♎●☼⧫⌛✍♒⓿⅄➲♐☙✂

☎✂❑➔▪◆☝⬜↙☙✂◆❒

❼♎❑❄♎☽ ☎ ☙◷⬩♎▪◷✿◷

◆♌❑➔▪⬚☺⬃➔⬩✍ ☙⬚☺♎✍

(56) ⬑♎⬀⬀⮘☹➚♎▪◆↘

ژباړه: اې رسولانو! د پاکو شیانو څخه خوراک کوئ نېک عملونه کوئ زه په هغه شیانو خبریم چې تاسو یې کوئ.

دوهم ځای الله ﷻ فرمایي:

☙⬚♑❿③❒✱◷◆③

☎✂❑➔▪↗✍ ↓❑☙❑☪♐☙✂

⬑⮛⬀❻☞❀☙✂ ❼♎✖ ☙●☺♎✍

⬩⬩◆❑ ☙✡⌨✍♒⓿⬩◖ ⌖⌧◷■▪⬚❍

☎✂❑↖➔♎⌛✸☺⬩✍

♎☠◷◆❑↗➲↗⌘

ژباړه: اې هغه کسانو چې ایمان یې راوړی دئ خوراک کوئ د هغه پاکو شیانو څخه چې موږ په رزق درکړي دي د شیطان د قدمونو پیروي مه کوئ بېشکه شیطان ستاسو ښکاره دښمن دئ.

(56) سورة مؤمنون الایة (٥١)

(c) ketabton.com: The Digital Library

🗐 ⬁♊🕔⬧⮊⬂⓿⦿⌖✆👓✂
✌❐←⑨⧫⭦ ⬀☠⭧▤⬧✆ 🕛🡐❍✵☼✎✆
([57])⬁⬂✍✍⬀ ⬊×✓✎⌨❿👌

نبي ﷺ د يو سړی بيان وکړی چي اوږده، اوږده سفرونه يې کړي وي (د مسافر دعا قبليږي) او دی خواره واره ويښتانو والاوي ، خړو پړو جامو والا (يعني پرېشانه) وي دی دواړه لاسونه الله ﷻ ته پورته کړي او وواېي: اې الله ! اې الله ! مګر دده خوراک حرام وي چيښاک يې حرام وي جامې يې حرامي وي تل يې حرام خوړلي وي نو دده دعا چيري قبليږي([58])

فايده: د خلکو سره تل دا فکر وي چي د مسلمان دعا ولي نه قبليږي که دې حديث شريف ته وګورو نو ټول حالات معلوميږي که څه هم الله ﷻ کله، کله په خپل فضل د کافر دعا لا هم قبلوي فاسق خولا څه کوي مګر د پرهيزګاره سړي دعا اصل شی دی ځکه نو د پرهيزګارانو څخه خلګ د دعا هيله کوي. که څوک غواړي چي زما دعا قبوله سي نو د حرامو څخه دې ځان وساتي.

۹- د عمر ﷺ د خپلي بي بي منعه د مشکو د تللو څخه

د حضرت عمر ﷺ و حضور ته يو ځل د بحرين څخه مشک راغله نو عمر ﷺ وويل: څوک دا مشک تلي؟ چي پر مسلمانانو باندې يې وويشو دده بي بي حضرت عاتکې ▟ وويل: چي زه به يې وتلم ده مبارک واوريدل او چوپ سو لږ ساعت وروسته يې بيا وويل: چي څوک به يې وتلي؟ تر څو پر مسلمانانو يې وويشو. دې مبارکي وويل: چي زه به يې وتلم عمر ᴬᴬ بيا چوپ سو دريم

([57]) سورة البقرة الاية (١٦٨)
([58]) جمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل يې وويل: چي زه دا نه خوښوم چي ته خپل لاسونه د ترازو په پله کي کښېږدې او په مشکو يې ولړې او بيا هغه لړلي لاسونه پر بدن و موږې او ماته په دغه اندازه زياتوب حاصل سي.

فايده: دا د حضرت عمر ﷺ کامل احتياط و او خپل ځان يې د تهمت څخه خلاصوی که نه نو څوک چي تلل کوي د هغه لاسونه به خامخا لړل کيږي د دغه لږ اندازې په روا والي کي هيڅ شک نسته خو بيا هم ده مبارک خپلي بي بي ته دا خوښه نه کړه.

حضرت عمر بن عبدالعزيز چي عمر ثاني هم ورته وايي ده په خپل وخت کي يو ځل مشک تلل نو پوزه يې وتړل او وې ويل چي د مشکو ګټه ښه بوی دئ (يعني زه نه غواړم چي د دغه ګټه تر نورو ماته زياته ورسيږي).(59)

فايده: دا داصحابو کرامو، تابعينو (رحمة الله عليهم) ، او زموږ د مشرانو اورهبرانو احتياط و.

۱۰- دعمر بن عبدالعزيز د حجاج حاکم لره حاکم نه جوړول

عمر بن عبدالعزيز په خپل وخت کي يو څوک د يو ځای حاکم مقرر کړی يو چا ورته وويل چي دا د حجاج بن يوسف په زمانه کي هم حاکم پاته سوی دئ عمر بن عبدالعزيز دغه سړی د دندي څخه ليري کړی هغه سړي ورته وويل: چي زه ډېر لږ وخت د حجاج په زمانه کي حاکم پاته سوی يم. عمر بن عبدالعزيز ورته وويل چي ستا لپاره دومره بدي بس ده چي چي د هغه سره يوه ورځ يا تر ورځي هم کم حاکم پاته سوي يې.(60)

(59) احياء
(60) احياء

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: مطلب دادئ چي دده سره د پاته کېدو اثر خامخا پاته کيږي. څوک چي د پرهېزګارو خلګو سره اوسيږي نو پراوسيدونکي باندي زوروره اغېز پـه نـه ليدونکي ډول د پرهيزګارو خلګو پرېوزي او څوک چي د بدعملو خلګو سره اوسيږي نو د بدعملو خلګو اثر بـه خامخا پـرده پرېوزي همدا وجه ده چي د بدو خلګو د ناستي څخه منعه پکار ده انسانان لا څه کوي بلکي د حيوانانو سره په اوسېدو لا اثر پرېوزي.

رسول الله ﷺ فرمايي: داوښانو او اسونو پـه مالکانو کي فخر او لـويي وي او د بـزو پـه مالکانو کي عاجزي وي. نبي ﷺ ارشاد دئ چي فرمايي: دنيک سړی سره ناسته د مشکو پـه څير ده که مشک ورونه رسيږي نو بوی به يې خامخا ورسيږي او د بد سړی سره ناسته د اور د کورې په څېر ده که د اور بځرکي ورونه رسيږي نو د دود (لوګي) څخه يې نه خلاصيږي. ([61])

پنځم باب

د لمانځه شوق او په لمانځه کي عاجزي

لمونځ په ټولو عبادتو کي اړين او لازم شی دئ د قيامت پـه ورځ بـه هم لـومړی د لمانځـه پوښتنه کيږي.

نبي ﷺ فرمايي: د کفر او اسلام تر منځ لمونځ فـرق کوونکی دئ. ددي څخـه عـلاوه نـور هـم زيات ارشادات راغلي دي چي زما په يوه بله رساله (فضائل نماز) کي بيان سوي دي.

([61]) جمع الفوائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د الله ﷻ ارشاد د نفل کونکي په اړه

الله ﷻ فرمايي: څوک چي زما د دوست سره د ښمني کوي و دغه کس ته زما د جنګ اعلان دئ او هيڅوک زما سره نژدې والی نسي کولای تر څو هغه څه ادا نه کړي چي ما فرض کړي دي يعني زما نژدې والی د فرضونو په ادا ينه سره لاسته راتلای سي او د نفلو په وجه بنده ما ته را نژدې کيږي تر داسي بريده چي زه يې خپل محبوب جوړ کړم نو بيا زه د هغه سړی غوږ سم چي اوريدل په کوي او زه د هغه سړی سترګه سم چي ليدل په کوي او د هغه سړی لاس سم چي يو شی په را اخلي او د هغه سړی پښه سم چي تلل په کوي او کوم شي چي زما څخه غواړي هغه به ورکوم او د کوم شی څخه چي پنا غواړي زه به يې څني ساتم.(62)

فايده: د سترګي، غوږ او نورو غړو جوړيدو څخه مطلب دا دئ چي د هغه ليدل، اوريدل او ګرځېدل به زما د خوښی تابع وي او هيڅ خبره به زما د خوښی خلاف نه کوي. هغه کسان څومره نيک مرغه دي چي د فرضو د ادا يني وروسته د ډېرو نفلو توفيق ور په برخه سي او دا دولت ور په برخه سي. الله ﷻ دي په خپل فضل سره ما ته او زما دوستانو ته هم ورنصيب کړي.

۲- د نبي کريم ﷺ تو له شپه لمونځ کول

يو سړي د عائشې رضي الله عنها څخه پوښتنه وکړه چي د نبي ﷺ که څه عجيبه خبره تا ليدلې وي نو راته وې وايه. عائشې رضي الله عنها وويل: د نبي ﷺ کومه خبره عجيبه نه وه ؟ بلکي هره خبره يې عجيبه وه يوه شپه راغلی زما سره پر بوتی بيا يې وويل ما پرېږده چي د خپل رب عبادت وکړم دا يې وويل

(62) جمع الفوائد

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو پر لمانځه ودرېدئ او ژړا يې شروع کړه تر داسي اندازې چي اوښکي يې پر سينه مبارکي راتوی سوې بيا پر رکوع سو په رکوع کي يې هم په دغه ډول ژړل بيا پر سجده سو په سجده کي يې هم په دغه ډول ژړل تر داسي وخته چي بلال ﷺ راغلی او د سهار د لمانځه لپاره يې اواز وکړی ما وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! تاسو دومره و ژړل او حال دا چي تاسي د مخکي او وروسته ګناهو څخه پاک يې او که فرضاً هم يې نو الله ﷻ تاسو ته د مغفرت وعده درکړې ده. ده مبارک راته وويل: چي الله ﷻ داسي راسره کړی دي بيا نوزه د الله ﷻ شکر ګذار بنده نه سم جوړ؟ بيا يې راته وويل: ما به ولي داسي نه کول او حال دا چي نن پر ما باندي دا آياتونه نازل سوي دي:

♑☠🕓◆❑🕔⌧☺❍❍♐✍✁ ⇗🖃▫🖬⌧⌘ ❼♑× ·♍♑♒

⇗✍⬂⑩⅄♐✍✁ ⇘✁🕔■🖬♑☞⬃⌘✍✁◆❒ ⬁⬎⬀❻☞❀✍✁◆❒

❼✍🖫🕯❒❄☯❀ ▭💣🕔♦③✞⌧ ✍❻✍❑&❑☸♐✍✁◆❒

(63) ⬁⬂✍⇘⇗ ⇘🖬🕔♦⌛⬂♐☞❀✍✁

داخبره په زيات شمېر حديثونو کي راغلې ده چي رسول الله ﷺ به د شپې دومره اوږد لمونځ کاوه چي د ډېري ولاړي څخه به يې پښې وپړسېدې خلګو به ورته وويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ته دومره تکليف پر ځان تېروي حال دا چي الله ﷻ ته بخښلی يې ده مبارک به په جواب کي ويل: ايا زه د الله ﷻ شکر ګذار بنده جوړ نسم؟ (64)

۳- د رسول الله ﷺ په څلور رکعتو کي شپږ سپارې ويل

(63) سورة آل عمران الاية (۱۹۰) ، اقامة الحجة
(64) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عوف ﷺ فرمايي: چې زه يوه ورځ د رسول الله ﷺ سره په سفر ولاړم رسول الله ﷺ مسواک وواهه او اودس يې وکړی دلمانځه نيت يې وتړی زه هم په لمانځه کي ورسره شريک سوم نبي ﷺ په يو رکعت کي سورة بقره ولوستی کوم ځای چي به د رحمت آيات راغلی نو رسول الله ﷺ به لږ ساعت ودرېدئ او د رحمت د عابه يې غوښتل، کوم ځای چي به د عذاب آيات راغلی نو تر لږ وخته پوري به يې پنا غوښتل د سورة د ختمېدو سره سم يې رکوع وکړه او په رکوع کښي يې (سُبحَانَ ذِي الجَبَرُوت وَالمَلَكُوُت وَ العَظمَة) بيا يې په همدغه اندازه اوږده سجده وکړه کله چي دوهم رکعت ته ولاړ سو په دوهم رکعت کي يې سورت آل عمران ووايه همدا ډول په يو رکعت کي يې يو ـ يو سورت ووايه چي په څلور رکعتو کښي پاو بالا شپږ سپارې کيږي دا به څومره اوږد لمونځ وچي په هر آيت د رحمت او آيات د عذاب باندي يې تر ډېره ساعته دعا غوښته او بيايې په دغه پيمانه اوږده رکوع او سجده کول.

حضرت خذيفة ﷺ هم خپله يوه قصه د نبي ﷺ سره د لمونځ کولو رانقله کړې ده او فرمايي: چي رسول الله ﷺ په څلورو رکعتو کښي څلور لوی سورتونه ولوستل يعني د سورت بقره څخه د سورت مائده تر ختمه پوري يې وويل.

فايده: د غه څلور سورتونه چي نبي ﷺ په څلور رکعتو کښي لوستلي دي پاؤ بالا شپږ سپارې کيږي او د نبي ﷺ عادت داو چي قرآنکريم به يې په تجويد او ترتيل سره لواسته (داصولو سره برابر او په ډېره ارامتيا سره) لکه چي په احاديثو کي راغلې دي. ددې سره رسول الله ﷺ پر هر آيت د رحمت او پر هر آيت د عذاب درېدئ او دعا به يې غوښتل بيا به يې د رکعتو د ولاړي په اندازه اوږده رکوع او سجده کول يعني کله به رسول الله ﷺ په يو رکعت کښي سورت بقره، ال عمران او سورت مائده لواسته چي د غه درې سورتونه نژدې پنځه سپارې کيږي (بيا به يې په دغه اندازه رکوع کول).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هغه وخت کېدای سي چي چا په لمانځه کښې ارام او د سترګو یوخوالی نصیب سي. نبي ﷺ فرمايي: زما د سترګو یوخوالي په لمانځه کښې دئ. اَللهُم ارزُقنِي اِتبَاعهُ.

۴- د حضرت ابوبکر صدیق، حضرت ابن زبیر، حضرت علي او نورو اصحابو ؓ د لمونځونو حالات

مجاهد ؒ د حضرت ابوبکر صدیق، او حضرت عبدالله بن زبیر ؓ حال رانقل کړی دئ چي کله به دوی پر لمانځه ودرېدل داسي به ښکارېدل لکه یو لرګی چي ښخ کړې یعني هیڅ به نه ښوریده.([65])

علماو لیکلي دي چي حضرت ابن زبیر د حضرت ابوبکر ؓ څخه لمونځ زده کړی دئ او ابوبکر ؓ د رسول الله ﷺ څخه لمونځ زده کړی دئ یعني په څه ډول چي رسول الله ﷺ لمونځ کاوه پدغه ډول به ابوبکر ؓ لمونځ کاوه او عبدالله بن زبیر ؓ هم په دغه ډول لمونځ کاوه. ثابت ؓ وايي چي د عبدالله بن زبیر ؓ لمونځ داسي و لکه یو لرګی چي یو ځای ښخ کړې. یو څوک وايي چي ابن زبیر ؓ به کله دومره اوږده اوبې حرکته سجده وکړه چي مرغان به راغله دده پر ملا به کښېناسته، کله به يې دومره اوږده رکوع وکړه چي ټوله شپه به ترسهاره په رکوع کښې و او کله به يې دومره اوږده سجده وکړه چي ټوله شپه به تېره سوه کله چي پر حضرت زبیر ؓ باندي جنګ کېدئ نو یو واری د مسجد پر د یوالـه ولګېدئ چي د مسجد د دیوال یوه ټوټه یې والوزل او د حضرت زبیر ؓ د ستوني اوږیري ترمنځ هغه واری تېر سو خوده هیڅ فکر نه وکړی نه وارخطا سو نه یې رکوع او سجده لنډه کړه یوه ورځ یې لمونځ کاوه دده زوی چي هاشم نومېدئ دده

([65]) تاریخ الخلفاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخنګ ته بيده و دبام څخه يو مار راولوېدئ او دده پر زوی باندي راتاوسو زوی يې چغي کړې دکور خلګ ټوله په چابکی سره راغله شورماشورجوړسو هغه مار يې مړکړی ابن زبیر؄په هغه ډول سره په ښه ارامتيا سره لمونځ کاوه کله چي يې سلام وګرځاوه نوويې ويل چي يوڅه شور او ږغ مي تر غوږ وسو څه شی و؟ بي بي يې ورته وويل چي الله (ﷻ) دي پرتارحم وکړي زوی خو به دي مړسوی وای ته په خبرنه هم نه يې؟ده مبارک ورته وويل ورکه سې که په لمانځه کښي مي بلي خوا ته توجه اوفکرکولای نولمونځ به چيري پاته سوی وای.(66)

حضرت عمر؄ چي په اخروخت کي په خنجر ووهل سو او ددغه زخمو څخه بيا شهيد سو هروخت به وينه تري بهيدله اوزيات وخت به بې هوښه وخو بيا هم دلمانځه لپاره بيداره کېدئ لمونځ به يې کاوه دا به يې ويل چي دهغه چالپاره په اسلام کي هيڅ حصه نسته چي لمونځ پرېږدي.

حضرت عثمان؄ به ټوله شپه ويښ واوپه يوه رکعت کښي به يې ټوله قرآنکريم ختماوه.

دحضرت علي (کرم الله وجهه) مبارک عادت داسي و چي کله به دلمانځه وخت راغلی نوپر بدن به يې رپيدل راغله اومخ به يې ژړسويو چاپوښتنه څني وکړه چي داڅه خبره ده چي دلمانځه دوخت په راتګ سره دي مخ ژړسي اوبدن دي رپيږي؟ده مبارک ورته وويل: دادهغه امانت وخت دئ چي اللهﷻ پراسمانو مځکه اوغرونو باندي نازل کړی دوی يې دپورته کولو څخه ناتوانه سول خوما پورته کړی.

دحضرت خلف بن ايوب؇ څخه يو چاپوښتنه وکړه چي تاپه لمانځه کښي مچان نه تنګوي؟ ده مبارک په جواب کښي ورته وويل چي بدکاره خلګ حکومت په دورو وهي دی ږغ نه کوي دا تکليفونه پرځان تېروي خوپه دې فخرکوي چي زه دحکومت په هرډول وهلوکي نه ښورم

(66) بدايه وغيره

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنې چې زه خوځومره ټینګ یم زه چې د خپل رب ﷻ وحضورته ولاړیم زه دیوه مچ له امله ونښوربږم.

مسلم بن یسار چې به کله دلمانځه لپاره ودرېدی نو د خپل کور خلګوته به یې وویل چې تاسوماته خبري کوي زه ستاسوپه خبرونه پوهېږم یوه ورځ ده مبارک دبصرې په جامع مسجد کې لمونځ کاوه چې د مسجد یوه برخه راچپه سوه خلګو یې له امله وځغستل دباندې سره یوځای سوه شوراوغوغاسوه خودی هیڅ په خبرنه سو.

د حضرت خاتم اصم څخه چادلمانځه دحالاتو پوښتنه وکړه ده مبارک په جواب کښې ورته وویل: کله چې دلمانځه وخت راسي اودس وکړم اوهغه ځای ته ولاړسم چې لمونځ پکښې کوم لږساعت کښېنم چې دبدن په ټولو حصو کښې مې ارامتیا پیدا اسې بیا دلمانځه لپاره په داسې ډول ودرېږم چې بیت الله شریفه دخپل نظروړاندې وګڼم ، پل صراط تر پښولاندې جنت راسته طرف ته ، دوزخ چپه طرف ته اودمرګ ملائکه دشا طرفته وګڼم او دا فکر وکړم چې دا مې وروستی لمونځ دئ ددې څخه وروسته په پوره عاجزۍ او کمینې سره لمونځ ادا کړم بیا دامید او ویرې ترمنځ واوسم چې قبول به سي که یا.(67)

۵- د مهاجر او انصاري چوکیداري او په لمانځه کښې پر انصاري غشي لګېدل

نبي ﷺ د یو غزا څخه تشریف راوړی د شپې یې یو ځای د تېرولو لپاره غوره کړی او بیا یې وویل چې نن شپه به چوکیداري څوک وکړي یو مهاجرصحابي حضرت عمر بن یاسر او یو انصاري صحابي حضرت عباد بن بشر ﷺ وویل چې مونږ دواړه به چوکیداري وکړو نبي ﷺ د هغه غره ولوري ته ولېږل چې د هغه لوري څخه ددښمن دراتلو وېره وه او ورته وې ویل چې تاسې به

(67) احیآء

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دغه غره باندي چوکيداري وکړی دوی مبارکانو و هغه غره ته تشريف يوړی انصاري و مهاجر ته وويل چي شپه به پر دوو برخو وويشو په يوه برخه کي به ته بيده سي زه به ويښ سم په دوهمه برخه کښي به ته ويښ سي زه به بيده سم ځکه که دواړه تړوله شپه ويښ سو نو کېدلای سي چي پر دواړو باندي د خوب غلبه راسي او دواړه به بيده سو که چيري څه خطر ويښ ملګري ته معلوم سي نو خپل ملګري به کښېنوي د شپې لومړی برخه د انصاري ملګري دويښ والي لپاره وټاکل سوه مهاجر بيده سوه انصاري د لمانځه نيت وکړی ددښمن لخوا څخه يو سړی راغلی او يو ځوک يې د ليري څخه ولاړ وليدئ دستي يې په غشي وويشتی انصاري هيڅ نه وښورېدئ بيا يې دوهم غشي وويشتی وريسي يې په دريم غشي وويشتي هر غشي چي به يې په بدن کي ولګېدئ ده به په لاس د بدن څخه راوايستی او وه به يې غورځوی ددې څخه وروسته يې په ښه ارامتيا سره رکوع او سجده وکړه لمونځ يې پوره کړی بيا يې خپل ملګری راويښ کړی دښمن چي دوی دوه وليدل و تښتېدئ او فکر يې وکړی چي نده معلومه چي دابه څومره ملګري وي دده ملګری چي کله راويښ سونو وې ليدل چي د انصاري د بدن ددرو ځايو څخه وينه بهيږي مهاجر ورته وويل: سبحان الله تا ولي زه په لومړی وخت نه وينبولم؟ انصاري په جواب کښي ورته وويل: ما په لمانځه کښي سورة کهف شروع کړی و زړه مي نه غوښتل چي د خلاصېدو مخکي رکوع وکړم خو زما سره دا وېره پيدا سوه چي د ډېرو غشو په لګېدو سره مړ نه سم او دنبي ﷺ د حفاظت خدمت چي ماته يې سپارلی و هغه راڅخه پاته نه سي که چيري زما سره دا وېره نه وای نو د سورة د خلاصېدو مخکي به مي رکوع نه وای کړې.([68])

فايده: داد مبارکو اصحابو کرامو لمونځ و او دلمانځه سره مينه وه چي دغشو د ويشتلو سره او د وينو د بهېدو سره يې هم د لمانځه په خوند کښي فرق نه راتلی زموږ لمانځه ته ګوره چي

([68]) بيهقي ، ابوداود

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوماشه مو وخوري نو دلمانځه فکر راڅخه ولاړ سي او د مچمچۍ او غالبوزي پوښتنه خو مه کوه.

دلته يو مذهبي اختلافي مسئله سته هغه دا چي زمونږ د امام اعظمؒ په اند په وينو تويېدلو سره اودس ماتيږي او د امام شافعيؒ په اند اودس نه ماتيږي کېدلای سي چي د همدې صحابي طريقه همدا وه ، ياکېدلای سي چي تر د غه وخته پوري ددې مسئلې تحقيق نه وسوی ځکه نبي ﷺ په دغه مجلس کي تشريف نه درلودئ يا تر دغه وخته پوري ده ته دا مسئله معلومه نه وه.

٦- د حضرت ابو طلحه ؓ په لمانځه کښي د فکر راتلو په وجه باغ وقف کول

حضرت ابو طلحه ؓ يوه ورځ په باغ کښي لمونځ کاوه نو يو مرغه والوتی نو څرنګه چي باغ ډېر ګڼ و او مرغه ته ژر د وتلو لار پيدا نه سوه مرغه به يوې اوبلي خوا ته الوتی او د وتلو لار به يې لټول دده مبارک نظر د مرغه په لوري پربواتی او فکر يې د مرغه په لوري بند سو کله چي يې د لمانځه تورو ته فکر راجمعه کړی تېروتی چي کوم رکعت دئ نو ډېر خوابدی سو چي ددې باغ په وجهه دا غم راپيښ سو چي په لمانځه کښي تېروتنه راڅخه وسوه ژر د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او ټوله قصه يې ورته وکړه او غوښتنه يې ځني وکړه چي ددې باغ په وجه دا مصيبت ماته راپيښ سو نو له همدې امله دغه باغ زه د الله ﷻ په لاره کښي ورکوم، کوم ځای چي ستازړه غواړي هلته يې ولګوه . همدا ډول يوه بله قصه د حضرت عثمان ؓ په زمانه کښي هم پيښه سوې ده چي يو انصاري په خپل باغ کښي لمونځ کاوه د خرماوو د پخېدو وخت په وده وو د خرماوو غونچې ډېرې ښې ورته معلومې سوې فکر يې د خرماوو په لوري ولاړی او داځني ورکه سوه چي څو رکعته مې کړي دي نو ډېر غم او خفګان ورته پېښ سو ددې غم په وجه يې دا ټينګه اراده وکړه چي داسې باغ به ځانته ونه ساتم چي په وجه يې ماته دومره لوی غم پيښ سو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ يې راڅخه ورک کړی نو د حضرت عثمان ﷛ وحضورته ورغلی او ورته وې ويل: چې دا باغ زه د الله ﷻ په لاره کې خرڅوم تاسو چې څه په کوی هغسي ورسره وکړی عثمان ﷛ په پنځوس زره خرڅ کړی او پيسې يې پر ديني کارونو ولګولې.(69)

فايده: دا ايماني غيرت دئ چې د لمانځه په ډول يو مهم شي کې چې د بل شي فکر بند سي نو د پنځوسو زرو باغ يودم صدقه کړي. زموږ حضرت شاولي الله ﷬ په قول جميل نومي کتاب کښې د صوفيانو د نسبت ډولونه ليکلي دي ددې په اړه يې دا هم ليکلي دي چې دا نسبت دا الله ﷻ په اطاعت کښې پر نورو باندي مخکې والی او په دې کې د غيرت کولو دئ دوی مبارکانو ته پردې کار باندي غيرت دريږي چې د الله ﷻ په اطاعت کښې يې فکر بلې خواته ولاړ سي.

۷- د حضرت ابن عباس ﷛ د لمانځه په وجه د سترګې علاج نه کول

د حضرت ابن عباس ﷛ په سترګه کې يو وخت اوبه راغلې نو د سترګې علاج کوونکي دده حضورته ورغلی او ورته وې ويل که اجازه وي مونږ به ستا د سترګې علاج وکړو خو تر پنځو ورځو پوري به تاسو احتياط کوی او د مځکې څخه به يو څه پر لوړ ځای يا پر يو لرګي باندي سجده کوئ ده مبارک ورته وويل هيڅکله دا سې نسي کېدلای، زما دې په الله ﷻ قسم وي چې په دې ډول ماته يو رکعت هم دقبلولو وړندئ د نبي ﷺ ارشاد ماته معلوم دئ چې فرمايي: کوم څوک چې قصداً لمونځ پريږدي هغه به د الله ﷻ سره په داسې ډول ملاقات وکړي چې الله به څني ناراضه وي. (70)

(69) موطا امام مالک ﷬

(70) درمنثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: که څه هم شريعت لمونځ په داسي مجبوري کښي جايز کړی دئ او په داسي حالاتو کښي که څوک لمونځ قصداً پرېږدي دعذاب تر وعيد لاندي نه راځي خو دا د اصحابو کرامو د لمانځه سره محبت و او دنبي کريمﷺ په ارشاد باندي په لويه پيمانه د عمل کولو اهميت و په همدې وجه حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما د سترګي علاج خوښ نه کړی دوی مبارکانو پر يوه لمانځه باندي ټوله دنيا قربانول، نن مونږ د بې حيا يې. څخه چي څه غواړو ددې قربانۍ کوونکو په خبر کي يې تر خولې باسو هرکله چي سبا ددوی سره مخامخ سو نو دغه پر دين قرباني ورکوونکي به د حشر دميدان د سيل خوند اخلي بيا به حقيقت معلوم سي چي دوی څوک وه او موږ ددوی سره څه سلوک کړی دئ.

۸-د صحابه رضي الله عنهم د لمانځه په وخت کښي دستي دوکانونه بندول

حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنهما په بازار کي تشريف درلودئ چي د لمانځه د جماعت وخت سو وي ليدل چي فوراً ټولو خپل دوکانونه بند کړل او مسجد ته ننوتل عبد الله بن عمر رضي الله عنهما فرمايي: چي ددې خلکو په اړه دا آيات نازل سوی دئ:

•⬥❒ ⧼❑♦❷⏲◘♑⧳✌ ⬀✽⧫⬈➌⧳♑▫⬛➔✍ ⬪⬥ ⧼✌⍝⌺⌶⧫❻
(⁷¹) ★✎✍✄⌧❷⬂✍⧳❶ ⌶♦⬉➚➚⬂⓿♦✉

د پورتني آيات پوره ترجمه داسي ده: په دغه مسجدونو کي داسي خلک سته چي د الله ﷻ د ذکره څخه يعني د لمانځه، روژې او زکوة څخه يې رانيول او خرخول نه مشغول کوي دوی داسي ورځي دنيولو څخه ويرېږي چي د هر زړونه او سترګي به اوړي. (⁷²)

([71]) سورة نور الاية (١٨)
([72]) بيان القرآن

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عبدالله بن عباس فرمايي: چي دغه خلک به په خپل کارو بار مشغول وه کله چي به يې اذان واوريدئ نو دستي به يې کار اوبار پرېښودئ او مسجدو ته به ولاړه. نوموړي يو ځای وايي چي قسم په الله ﷻ دا خلک تاجران و مکر د دوی تجارت دوی د الله ﷻ د عبات څخه نه مشغولول. حضرت عبدالله بن مسعود ﷛ يوه ورځ په بازار کي تشريف درلودئ چي اذان وسوده مبارک وليدل چي خلکو خپل سامانونه پرېښودل او مسجد ته ولاړل ابن مسعود ﷛ وفرمايل: دا هغه خلک دي چي په اړه يې الله ﷻ فرمايي: ❻✍♊☐♎✌⋖ •• ✍➔▣▫♑♐❸✐✍☠⬀✌♐♑☐🕔❷♦☐⋖❒♦••✉♦⓿⬂➚➚⬉♦♊ ❶♐✉⬂❷🕸✁✍✍✎★ (سورة نور).

په يو حديث شريف کي راغلي دي چي رسول الله ﷺ فرمايي: په ورځ د قيامت چي ټوله دنيا الله ﷻ سره يو ځای کړي نو ږغ به وسي چي هغه خلک دي جلا سي چي د غم او خوشالۍ په دواړه وختونو کي يې د اللهﷻ حمد او ثنا ويل، يوه کوچنۍ ډله به راپورته سي بې حسابه او بې کتابه به جنت ته ولاړه سي. بيا به ږغ وسي چي هغه خلک دي جلاسي چي په شپه کي به د خپلو بسترو څخه جلا او سېدل او خپل رب به يې په وېره او مينه سره يادوی، يوه کوچنۍ ډله به راپورته سي او بېله حسابه او کتابه به جنت ته ولاړه سي، بيا به ږغ وسي چي هغه خلک دي جلاسي چي تجارت د الله ﷻ د ذکر څخه نه منعه کول بيا به يوه دريمه کوچنۍ ډله راپورته سي او جنت ته به بېله حسابه ولاړه سي د دې درو ډلو د تللو څخه وروسته به د پاته خلکو سره حساب شروع سي. ([73])

۹- د حضرت خبيب ﷜ د قتل په وخت کي لمونځ کول او د زيد او عاصم قتل

([73]) درمنشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احد په غزا کې چې کوم کافران وژل سوي وه د خپلوانو يې د بدل هڅه پياوړې وه چې د خپلو قريبانو بدل واخلي. سلافه چې دوه زامن يې د احد په غزا کې وژل سوي وه پر ځان يې نذر منلی وو چې که د عاصم سر په لاس راغلی نو په کوپړه کې به يې شراب چيښم عاصم ددې زامن وژلي وه او دې اعلان کړی و که هر چا ماته د عاصم سر راوړی زه به سل اوښان انعام ورکوم خالد بن سفيان ددغه کار لپاره يوه غولونکې تګ لاره جوړه کړه او دده مبارک د سر راوړلو کوشش يې کاوه. خالد بن سفيان څو کسان د (عضل) او (قارة) و مدينې منورې ته ولېږل دغه کسانو هلته ځان مسلمانان ښکاره کړل د نبي ﷺ څخه يې د څو ک کسانو غوښتنه وکړه چې ددوی سره ولاړ سي د تبليغ او وعظ لپاره. په دغه کسانو کې يې د عاصم ﷺ غوښتنه هم وکړه چې دده وعظ پر خلګو ښه لګيږي او د خلګو هم خوښ دئ. نبي ﷺ لس کسان ددوی سره ولېږل په يوه روايت کې راغلي دي چې شپږ کسان يې ددوی سره ولېږل چې په دوی کې عاصم ﷺ هم موجود وو. په لاره کښې بيوونکو خلګو ددوی سره دوعدې مخالفت وکړی او ددوی د مقابلې لپاره يې د ښمن ورته راوغوښتی چې دوه سوه کسان وه په دې کسانو کې سل کسان غشي ويشتونکي وه. په ځينو رواياتو کې راغلي دي چې دغه کسان رسول الله ﷺ د مکې د حال د معلومولو لپاره لېږلي وه چې پر لارې يې د (بنو لحيان) ددوو سو کسانو سره مقابله سوه دغه کوچنی ډله چې د لسو يا شپږو کسانو څخه جوړه وه کله چې يې د ا حالات وليدل نو يو غره ته چې (فدفد) نومېدی و ختل کافرانو ورته وويل: چې موږ خپله مځکه ستاسو په وينو رنګول نه غواړو بلکې يوا ځې موږ د مکې د خلګو څخه ستاسو په بدله کې يو څه پيسې او مال غواړو تاسو موږ ته راسی موږ تاسو نه وژنو مسلمانانو ورته وويل: موږ د کافرانو تر لاس لاندې راتلل نه غواړو نو دستې يې د ترکش څخه غشي راوايستل مقابله يې شروع کړه. حضرت عاصم ﷺ په جذبه خپلو ملګرو ته وويل: ستاسو سره دوکه وسوه خو د ويرې خبره نه ده شهادت غنيمت وګڼی ستاسو محبوب ستاسو سره دئ د جنت حورې ستاسو انتظار کوي دد ې خبرې په کولو سره يې په پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

توان جګړه پيل کړه کله چې نېزه ماته سوه بيا يې په توره جګړه پيل کړل خو د کافرانو ډله ډېره وه آخر شهيد سو او دعا يې وکړه چې اې الله ﷻ! خپل رسول ◄ ته زموږ د قصې خبر ورکړه دا دعا يې قبوله سوه الله ﷻ په دغه وخت کې رسول الله ﷺ ته خبر ورکړئ. عاصم ﷺ خبر و چې سلافه نذر منلی دئ چې زما په کوپړه کې به شراب چيښي نو دعا يې وکړه چې اې الله ﷻ! زما سر ستا په لاره کې پرې کيږي نو زما د سر حفاظت وکړه. الله ﷻ يې دعا قبوله کړه کافرانو چې کله دده د سر پرې کولو اراده وکړه نو الله ﷻ د شاتو مچمچۍ را ولېږلې او په يوه روايت کې راغلي دي چې د غالبوزو يوه ډله الله ﷻ را ولېږل د عاصم ﷺ پر بدن باندې د ځلورو طرفونو څخه را وګرځېدلې. کافران ونه توانيدل چې دده مبارک سر پرې کړي بيا دوی فکر وکړی چې د شپې به دا کار وکړو د شپې بيا د باران يوه څپه راغله دده مبارک جسد يې يووړی دوی ته په لاس نه ورغلی. په دغه ډول درې يا اوه کسان شهيدان سول درې کسان پاته سوه چې يو حضرت خبيب ﷺ وو دوهم زيد بن طارق ﷺ وو او دريم عبد الله بن د ثنة ﷺ پاته سو ددوی سره کافرانو وعده وکړه چې تاسو راکښته سئ موږ ستاسو سره دوعدې مخالفت نه کوو دوی مبارکان راکښته سوه کافرانو دليند يو تسمې خلاصې کړې ددوی موټې يې ټينګې وتړلې عبد الله بن طارق ﷺ وويل چې دا لومړی دوعدې مخالفت دئ زه هيڅکله ستاسو سره نه ځم دهغو شهيدانو پر لاره تلل زما هم خوښ دي کافرانو چې دی هر څومري پوري واهه دی مبارک د ځايه څخه نه وښوريدئ آخر يې شهيد کړی يوازې دوه مبارک اصحابان پاته سوه خبيب ﷺ و او بل زيد بن دثنة ﷺ و، زيد بن دثنة ﷺ صفوان بن اميه دپنځوسو اوښانو په بدله کې واخيستی چې د خپل پلار اميه په بدل کې يې ووژني حضرت خبيب ﷺ جحير بن ابي اهاب دسلو اوښانو په بدله کې واخيستيچې د خپل پلار اهاب په بدله کې يې ووژني، دبخاري شريف په يوه روايت کې راغلي دي چې خبيب ﷺ د حارث بن عامر اولادو رانيوی ځکه ده حارث دبدر په غزا کې وژلي و، صفوان خپل بندي يعني زيد بن دثنة ﷺ ژر د يوه غلام په لاس ورکړی د حرم دباندې يې د وژلو له پاره بوتی دده مبارک د شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر وخت زيات خلک يو ځای سوي وه چې ابو سفيان هم راغلی و دده د شهات پر وخت يې دده ښخه پوښتنه وکړه چې ستا دي په الله ﷻ قسم وي رېښتيا ووايه که ستا پر ځای محمد ﷺ قتل سي ته خلاص سي خوشحاله يې؟ حضرت زيد رضي الله عنه وفرمايل: چې زما دي په الله ﷻ باندي قسم وي چې د محمد ﷺ قتل خو لا څه کوي که په هغه يو ځوز جګ يې او زه په کور کي ارام کښېنم لا يې هم نه خوښوم. قريشو چې د اجواب واورېدی حيران پاته سوه ، ابوسفيان وويل: د محمد ﷺ د ملګرو چې څومره محبت دده سره ما وليدئ مثال مي هيڅ چيري نه و ليدلی ددې ښخه ورسته زيد رضي الله عنه شهيد کړل سو. حضرت خبيب رضي الله عنه تر څه وخته پوري بندي و د جحيرمينځه چې بيا وروسته مسلمانه سوه وايي: خبيب رضي الله عنه چې کله زموږ سره په بندکي و موږ وليدل چې د خبيب رضي الله عنه په لاس کي يوه ورځ د سړي د سر په اندازه يوه لويه غونچه د انګورو وه او خوړله يې. په مکه کي دغه وخت انګور بيخي نه وه. نو موږې مينځه زياتوي چې کله دده د مرګ وخت رانژدې سو نو د نظافت لپاره يې يوه چاړه وغوښتل کله چې يې چاړه ورکړه نابره يو ماشوم و خبيب رضي الله عنه ته ورغلی خلګو چې وليدل چې خبيب رضي الله عنه چاړه په لاس کي او ماشوم ورته ولاړ دئ خلک وو ډېردل چې خبيب رضي الله عنه د غه ماشوم مړ نکړي. خبيب رضي الله عنه دوی ته وويل: ايا ستاسو فکر دئ چې زه به دا ماشوم ووژنم؟ هيڅکله به داسي و نکړم. ددې ښخه وروسته کافرانو خبيب رضي الله عنه د حرم ښخه وايستی او په رسۍ يې وځړاوه په دغه وخت کي کافرانو پوښتنه ځني وکړه: که دي په زړه کي څه ارمان وي نو ووايه ده مبارک په جواب کي ورته وويل ماته دومره وخت راکړئ چې دوه رکعته لمونځ وکړم ددنيا ښخه د تلو وخت دئ او د الله ﷻ سره ملاقات نژدې دئ کافرانو د ه ته وخت ورکړی ده مبارک دوه رکعته نفل په ډېره ارامتيا سره وکړه او بيا يې وفرمايل: که چيري زما دا فکر نه وای چې ستاسو به دا خيال وي چې زه د مرګ د ويري له وجهي وخت تېروم نو دوه رکعته به مي نور هم کړي وای ددې ښخه وروسته يې په رسۍ و ځړاوی او دعايې وکړه چې اې الله ﷻ! داسي څوک به وي چې ستا تر رسول ◄ پوري به زما وروستی سلام ورسوي. نبي ﷺ ته دوحيو په واسطه دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلام ورسول سو. نبي ﷺ وفرمایل: وعلیکم السلام یا خبیب او ملګرو ته یې خبر ورکړی چي خبیب قریشو قتل کړی دئ.

حضرت خبیب ؓ چي کله په رسۍ باندي و ځړول سو نو څلور کافرانو د څلورو طرفونو څخه پرده باندي د نېزو حمله وکړه او بدن یې ور غلبېل کړی په دغه وخت کي یو چا قسم ورکړی بیا یې پوښتنه څني وکړه چي ته دا خوښوې چي تا پرېږدو او محمد ﷺ قتل کړو؟ ده مبارک په جواب کي ورته وویل والله العظیم زما دا هم نه ده خوښه چي زما د ځان په بدله کي دي په محمد ﷺ یو ځوز ننوزي.([74])

فایده: که څه هم ددې قصو هر لفظ د عبرت دئ خو په دې قصه کي دوه شیان په ځانګړې ډول د درنښت او عبرت قابل دي: لومړي دا چي ددې مبارکو اصحابانو محبت او عشق دومره زیات و چي د نبي ﷺ د یوه لږ تکلیف په لیدلو کي هم خپل ځانونه قربانول. که څه هم ددغه کافرانو ورسول الله ﷺ ته لاس نه رسېدئ خو خبیب ؓ یو اځي په خوله هم نه غوښتل چي دا خبره پر ځان ومني چي ګویا ده په بدله کي دي محمد ﷺ ووژل سي. کافرانو تر خپله وسه پوري کوشش کاوه چي هر ډول تکلیف نبي ﷺ ته ورسوي که څه هم محض په خوله وي پدې یې هم زړه سرېدئ. دوهم شی د صحابه کرامو ؓ د لمانځه د درنښت او د لمانځه سره محبت و په دغسي وخت کي خلګ خپل اولادونه، ښځه، قریبان یادوي او د هغوی شکلونه لیدل غواړي پیغام او سلام ورته وایي خو د مبارکو اصحابانو ؓ سلام دنورو پر ځای و نبي ﷺ ته و او اخري ارمان یې دوه رکعته لمونځ و.

١٠- د نبي ﷺ سره د جنت د ملګرتیا لپاره د لمانځه مرسته

([74]) فتح الاسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ربیعه ﷛ فرمايي چي ما دنبي ﷺ په خدمت کي شپه تېرول او د تهجيد په وخت کي به مي ورته داوداسه اوبه او نور د ضرورت وړ شيان لکه مسئله، مسواک او داسي نور ورته اېښودل يوه ورځ نبي ﷺ زما د خدمت څخه ډېر خوشحاله سو اوراته وې ويل: وغواړه څه شي غواړې؟ ماورته وويل اې د الله ﷻ رسوله !په جنت کي ستا ملګرتيا غواړم نبي ﷺ راته وويل نور څه غواړې؟ ما ورته وويل بس دغه يو شی مي بس دئ نبي ﷺ راته وويل د سجدو په ډېر والي سره زما مرسته کوه.[75]

فايده: په پورتنی خبره کښي ددې خبري خبرداری دئ چي يوازي په دعا سره بې فکره کښېناستل نه دي په کار بلکي د عمل اړتيا هم سته او په عباداتو کي تر ټولو بهتره عبادت لمونځ دئ څومره چي د لمانځه ډېروالی وسي سجدې زياتي کيږي.کوم خلګ چي په دې هيله ناست دي چي پلانکی پير يا پلانکی بزرګ ماته دعاوي وکړي دا محض دځان تېرايستل دي ځکه الله ﷻ دا دنيا په اسبابو سره چلولې ده که څه هم بې له اسبابو هم پر هر شی باندي قدرت لري او د قدرت د ښکاره کولو لپاره کله داسي هم کوي چي بې له اسبابو يو کار ترسره کړي خو عام عادت يې دادئ چي ددنيا کارونه د اسبابو سره ترې. د حيرانتيا خبره داده چي موږ ددنيا په کارونو کي پر تقدير او يوازي ددعا په هيله نه کښينو بلکي (۵۰)ډوله کوششونه کوو چي څرنګه پيسې پيدا کړو اوڅنګه يې ډېري کړو مګر ددين په کارونو کي تقدير او د عا رامنځته کوو په دې کي هيڅ شک نسته چي د سپېڅلو انسانو دعا ډېره ضروري ده خونبي ﷺ دا ارشاد هم فرمايلی دئ چي د سجدو په ډېروالي سره زما مرسته وکړئ.

(75) ابوداود

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم باب

ايثار، همدردي او د الله ﷻ په لاره كښې مال خرڅول

ايثار و دې ته وايي چې د خپلو اړتياوو مخكې د نورو اړتياوې پوره كړې د اصحابو كرامو ﷺ هر عادت هم داسې و چې د خپلې اړتيا ترپوره كولو مخكې يې د بل وږور مسلمان اړتيا پوره كول. د اصحابو كرامو د ټولو عادتونو سره برابر والې خو څه كوي كه ددوی مباركانو دعادتونو څخه يوه برخه د يو چا نصيب سي لو يه نيكبختي ده. ځينې داسې عادتونه په ددوى مباركانو كې خاص وه كه يې څوک په ځان كې راولي نو ددوى مباركانو دعادتونو يوه برخه به يې په ځان كې راوستلې وي چې ددغه عادتونو څخه يو هم ايثار دئ الله ﷻ په قرآن شريف كې ددې ايثار ستاينه كړې ده او فرمايي:

☐◆③⇖•⬃⚐✆❷⇖❒♍☙ ⇖◆✍■❼✁ 📖❒☼▦→❍⬂☜✆☠⬀ ❒◆☯•❑⬀ ✍☒🕭♌◆ ▯✆☜✆☠⬀ ⌘⍓🕐✾✍🕒✾❑⮜▤(76)	ژباړه: دوي د نورو اړتياوي تر خپلو اړتياوو مخكې پوره كوي كه څه هم دوي وږي وي.

۱- د صحابي د ميلمه له خاطره ډيوه مړه كول

(76) سورة حشر الآية (٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو صحابي د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی او د خپلي لوږي او سترې ژوند حال يې ورته بيان کړی. نبي ﷺ خپلو کورونو ته خلک ولېږل تر څو دده لپاره يو شی پيدا کړي ، خو هيڅ شی پيدا نسو بيا نبي ﷺ و اصحابو ﷺ ته وويل: يو څوک سته چي ددغه صحابي ميلمستيا وکړي؟ يو انصاري صحابي وويل: اې د الله ﷻ رسوله ! زه به يې ميلمه کړم، نو دغه صحابي يې خپل کورته بوتی او خپلي بي بي ته يې وويل: دادنبي ﷺ ميلمه دئ، هر څومره عزت چي يې کولای سې، کمی مه پکښې کوه، او هيڅ شی مه پوټه وه ، بي بي ورته وويل: په الله ﷻ دي مې قسم وي چي د ماشومانو لپاره مي يو شی اينبي دئ نور هيڅ په کور کي نسته. صحابي ورته وويل: ماشومانو ته تسلي ورکړه او بيده يې کړه کله چي دوی بيده سوه نو ته ډوډی راواخله بياته د څراغ د سمولو په بهانه ولاړه سه او څراغ مړ کړه موږ به دا غسي ورته کښېنو صحابي به ډوډی وخوري بي بي هم داسي وکړه. صحابي، بي بي او ماشومانو په نهاره شپه تېره کړه او هغه ميلمه صحابي يې موړ کړئ ، الله ﷻ دا آيات نازل کړی:

☙♍❒⇖❷⊘⚐⬃⬩⇖③◆❒ ✁❼■✍◆⇖ ⬀❑⬩⍨◆❒ ⬀☠✗✐⬁❍→▥☼❒🕮 ♦♌🔔☒🖎 ⬀☠✗✐✗⌸ ⌘⍓🕐⛋❀🕒✍❀◘◁▥(77)	ژباړه: دوي د نورو اړتياوي تر خپلو اړتياوو مخکي پوره کوي که څه هم دوي وږي وي.

فايده: په دي ډول اصحابو کرامو ته ګڼ شمېر واقعات پېښ سوي دي چي يوه بله واقعه يې هم په لاندي ډول ده:

(77) سورة حشر الآية (٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د روژاتي لپاره ځراغ مړ کول

یو صحابي ﷺ په پرله پسې ډول روژې نیولې او د روژه مات لپاره یې هیڅ نه درلوده یو انصاري صحابي حضرت زید بن ثابت ﷺ ته معلومه سوه چې دغه صحابي په پرلپسې ډول روژې نیسي او د روژمات لپاره شی نه لري نو خپلې بي بي ته یې وویل چې زه نن شپه یو میلمه راولم چې خوراک شروع سي نو ته د ځراغ د سمولو په بهانه ځراغ مړ کړه تر هغه وخته پوري چې میلمه مړیږي او خپله خوراک مه کوه بي بي یې هم داسې وکړه ټول پر سترخان باندې د میلمه سره ناست وه ګویا ډوډۍ خوري په حقیقت کې دوی ډوډۍ نه خوړل صبا چې کله زید بن ثابت ﷺ د رسول الله ﷺ و حضورته ورغلی رسول الله ﷺ ورته وویل: تاسو تېره شپه د میلمه سره ډېر ښه سلوک وکړی د الله ﷻ ډېر خوښ راغلی.(78)

۳- د یو صحابي په زکوة کښې اوښ ورکول

حضرت ابي بن کعب ﷺ فرمایي: زه یو ځلي نبي ﷺ د زکوة راټولولو لپاره ولېږلم زه یو صحابي ته ورغلم د مال حالات چې مې معلوم کړی نو د اوښ یو بچې پر لازم کېده ماغو ښتنه ځني وکړه ده مبارک په جواب کښې راته وویل چې یو کلن جونګی خو نه د شېدو کار کوي او نه د سپر تیا کار کوي بیا ولاړی یو ګران قیمته اوښه یې راوستل او راته وي ویل چې دا اوښه بوزه

(78) منشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماورته وويل چې دا نسم ښولاى ځکه چې ماته د ښه مال اخيستولو حکم ندى سوى که چيرې دا اوښه ورکول غواړې نو نبي ﷺ په سفر کښې دئ او نن په پلانکى ځاى کښې تشريف لري نو ته پخپله ورسه او دده په خدمت کښې يې وړاندې کړه که چيرې رسول ﷺ قبوله کړه زه هيڅ انکار نه کوم او که يې قبوله نکړه زه مغفرت غواړم هغه صحابي د غه اوښه زما سره يو ځاى روانه کړه او دنبي ﷺ حضور ته ورغلو او ورته وې ويل اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ستاسو قاصد زما د زکوة اخيستلو لپاره راغلى و په الله ﷻ دې مې قسم وي چې ماته به تر ننه پورې داسې نيکمرغي نواى چې د الله ﷻ رسول ﷺ زما په مال کښې مداخله کړې واى نو ما خپل ټول مال قاصد ته وړاندې کړى قاصد راته وويل چې ستا په مال کښې يو کلن اوښ زکوة واجب دئ يا رسول الله ﷺ !يو کلن اوښ خونه د شېدو کار کوي او نه د سپرتيا کار کوي نو له همدې امله مې ستاسو قاصد ته يو ښه ځوانه اوښه ورکړه خو ستاسو قاصد قبوله نه کړه نو ماخپله راوستل او ستاسو حضور ته حاضر سوم نبي ﷺ ورته وويل ستاسو زکوة هم هغه يو کلن اوښ دئ او پر تاسو هم هغه اندازه واجب دئ که چيرې ته د خپل لورې ښخه زيات اوښه مال ورکوې نو قبول دې يې کړي الله ﷻ دې يې وتاته بدله درکړي صحابي ﷺ وويل داده اوښه حاضره ده ، نبي ﷺ اوښه قبوله کړه او د برکت دُعايې ورته وکړه.

فايده: داد اصحابو کرامو ﷺ د زکوة د مال حال و نن ډېر د اسلام دعوه کونکي سته او درسول الله ◄ سره د محبت او ميني دعوه هم کوي د زکوة ښخه زيات مال خو څه کوي بلکې هغه پوره اندازه ورکول هم ورته مرګ دئ نن دلوړې مرتبې خلګ چې زيات شتمن ورته ويل کيږي ددوى په وړاندې د زکوة بيان کول ښيخي نسته او کوم کسان چې دميانه مرتبې خلګ دې او خپل ځانونه ديندار هم ګڼي هغه هم زيار باسي چې کوم خيرن مال وخپلوانو ته ورکړې او ياکوم بل ځاى مجبوره سي نو د زکوة نيت پکښې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د حضرت ابوبکر ﷺ او حضرت عمر ﷺ په صدقه کښي مقابله

حضرت عمر ﷺ فرمايي چي يوه ورځ نبي ﷺ د صدقي ورکولو امر وکړی نابېره پدغه وخت کښي زما سره يو څه مال موجود و ماوويل چي نن ورځ خو زما سره نابېره مال سته او زه هيڅ کله په صدقه ورکولو کښي تر حضرت ابوبکر صديق ﷺ زيات سوی نه يم نن به ترې زيات سم دا فکر چي مي وکړی او په خوشحالی سره کور ته ولاړم او هر څه چي په کور کښي وه نيم مي ټوله راوړل نبي ﷺ راته وويل د کور خلګو ته دي يو څه پرېښول ماورته وويل چي نيم مي ور پرېښودل حضرت ابوبکر صديق ﷺ چي په کور کښي څه درلودل هغه يې ټوله راوړل رسول الله ﷺ ورته وويل چي اې ابوبکر صديق ! د کور خلګو ته دي يو شی پرېښودئ حضرت ابوبکر ﷺ ورته وويل: چي د کور د خلګو لپاره مي الله ﷻ او دده درسول ﷺ دنوم برکت او ددوی رضا او خوشحالي پرېښودل حضرت عمر ﷺ فرمايي: ما وويل: زه هيڅ کله د حضرت ابوبکر صديق ﷺ په خبر نه سم مخته کيدلای.

فايده: په ښو صفتونو او نيکو کارونو کښي سيالي کول يعني يو تربل ځان مخکي کول مستحب دئ په قرآن کريم کښي و دې کارته هڅونه راغلې ده. (دا پېښه دتبوک په غزاء کښي راغلې ده) په دغه وخت کي نبي ﷺ د صدقې راټولو لپاره په ځانګړي ډول د اصحابو کرامو هڅونه کړې وه او اصحابو کرامو د خپل توان سره برابر بلکي تر همت او وس زياتي مرستي کړې وې چي بيان يې په دوهمه باب اتمه قصه کښي په لنډ ډول تېر سوی دئ.

جَزَاهُمُ اللّٰهُ عَنا وَعَن سَائِرَالمُسلِمينَ اَحسَنَ الجَزَا

۵- د اصحابو کرامو ﷺ دنورو په وجه د تندي څخه مړه کېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ابوجهم بن حذيفه ﷺ فرمايي چي د يرموک په غزاء کښې زه خپل دا کا د زوی په لټه کښې راووتلم چي زموږ سره يې په جنګ کښې ګډون کړی و ، د اوبو يو لوښی اويو جام مې د ځان سره واخيستی فکر مې کاوه چي هغه به تږی وي نو اوبه به په و چيښنم نابره هغه په يو داسي ځای کښې پروت و چي ساه يې پروتو وه ماپوښتنه ځني وکړه چي اوبه درته راوړم ؟ هغه په اشاره راته هو وکړه په دغه حالت کښې يو بل ملګري نژدې پروت وو آه يې وکړی زما داکار زوی چي ددغه صحابي رغ واوريدئ ماته يې اشاره وکړه چي ده ته اوبه ورورړه ماچي اوبه ور وړې هغه هشام بن ابي العاص ﷺ و زه ور ورسېدم ده ته نژدې يو دريم ملګری د مرګ په حالت کښې پروت و چي ساه يې پروتو وه آه يې وکړی هشام ﷺ وماته اشاره وکړه چي ده ته اوبه ورورړه زه چي ورغلم د هغه مبارک ساه ختلې وه کله چي زه بيرته هشام ﷺ ته ورغلم د هشام ﷺ ساه هم ختلې وه بيا بېرته د اکا زوی ته ورغلم د اکا زوی مې هم شهيد سوی و.

ꝏ❍⬂⓿⬩✆✆☏ ✐✆✵☼✆☏◆❒ ✶✐✆✵☼✆☏
([79]) ⮈⮊✆ꝏ⬀ ♦♌❑⭦➔⮌♉🕓◆❻

فايده: ددې ډول ښخه زيات شمېر قصې په احاديثو کښې ذکر سوی دي دا ثومره نهايي ايثار دئ يعني د بل اړتيا تر خپلې اړتيا مخکې پوره کول دي چي خپل دا کا زوی يې مري ساه يې پروتووي او تږي وي دی دي بل چاته اوبه ورکوي.په داسي حالت کښې د بل چا وطرف ته پاملرنه کول مشکل کار دئ دا لاخه کوي چه هغه تږي پرېږدي ددريم کس د اوبولو لپاره ځي ددغه مړه سوو انسانانو روحونه دي الله ﷻ پخپل فضل او مهرباني سره مشرف کړي چي د مرګ په وخت کښې چي هوښ او حواسو جواب ورکړی دئ بيا هم دنورو ملګرو مرسته کوي اود مرستي په حالت کښې مري.

([79]) درايـة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- د حضرت حمزة ؓ كفن

دنبيﷺ اکاحضرت حمزه ؓ داحد په غزا کښې شهيد سو او کافرانو ډيرې رحمه کړنه ورسره کړې وه يعني پزه ، غوږونه او داسې نور اندامونه يې ځنې پرې کړي وه سينه يې ورڅيرلې وه زړه يې ځني را ايستلي و آخيرداچي ډول ـ ډول ظلمونه يې پر کړي وه د جنګ د خلاصېدو سره سم نبي ﷺ او نوراصحابانو د شهيدانو د جسدونو لټون شروع کړی او دکفنونو انتظام يې کاوه په دغه وخت کي يې حضرت حمزه ؓ په دې بد حالت کښې وليدئ نوډيرېي زړه درد وکړی په يو پټويې پټ کړی په دغه وخت کي د حضرت حمزه ؓ سکه خور حضرت صفيه تشريف راوړی چي دخپل ورور حال ووينې نبيﷺ په دې فکرچي دده خوربه دداسې حالت دليدلوزغم ونلري ځکه داهم دښځي ذات ده نوددې زوی حضرت زبير ؓ ته يې امر وکړی چي خپله موردي دحضرت حمزه ؓ دليدلو څخه منعه کړه زبير ؓ مورته وويل چي رسول اللهﷺ دليدلو څخه منعه کړې ده موريې ورته وويل چي ما اوريدلي دي چي زمادورور پزه ، غوږونه او داسې نوراندامونه پرې کړل سوي دي نودا د الله ﷻ په لارکي کومه لويه خبره نه ده موږ په دې کار راضي يو د اللهﷻ څخه د ثواب هيله لرو او انشاءالله صبربه وکړم حضرت زبير ؓ نبي ﷺ ته ورغلی د مورخبري يې ورته وکړې نبي ﷺ چي دهغې جواب واوريدئ نودليدولو اجازه يې ورکړه دا راغله خپل ورور يې وليدئ اِنااللهِ يې وويل او دده لپاره يې استغفار اودعا وويل. په يوبل روايت کي راغلي دي چي د احد په غزاکي چي کوم ځای مړي پراته وه نويوه ښځه په چابکۍ سره راتله نبي ﷺ وفرمايل چي وګورئ هغه ښځه منعه کړئ حضرت زبير ؓ فرمايي: ماوپېژندل چي زمامورده زه په تلوار دمنعه کولو لپاره ورمخکي سوم خوهغه ډېره زوره وره وه زه يې په سوک ووهلم اوراته يې وويل چي ليري سه ماورته وويل چي نبي ﷺ منعه کړې ده نودا دستي ودريده ددې څخه وروسته يې دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټوان راو ايسته او وې وويل چي ما د خپل ورور د کفن لپاره راوړي دي اوزه يې دوفات څخه خبره سوې يم په دغه پټووانو کښي کفن ورکړئ موږ هغه پټووان راوا خيسته چي حضرت حمزه ﷺ ته کفن پکښي ورکړو په دغه وخت کي يو بل انصاري صحابي دده و څنګ ته پروت و چي کافرانو هم د حمزه ﷺ په څېر ظلم ورسره کړی وا و شهيد کړی يې وو نوم يې حضرت سهيل ﷺ وو نو موږ ته پردې خبره شرم ودرېدئ چي حمزه ﷺ ته په دوو جامو کښي کفن ورکوو او انصاري يو کفن هم نلري نو له همدې امله دداړو لپاره يوه يوه جامه وټاکل سوه خو يوه جامه (پټو) لوی و او بل کوچنی و نو موږ هيسکه وا چوله ددې لپاره چي هره جامه د هرچا په نامه راووتل هغه ته به يې ورکوو کله چي مو هيسکه تر سره کړه لويه جامه د حضرت سهيل ﷺ په برخه سوه او لنډه جامه د حضرت حمزه ﷺ په برخه سوه چي دده مبارک تر قد کوچنی وه پښې چي به مو ورپټې کړې سر به يې لوڅ سو او سر چي به مو ورپټ کړی پښې به يې لوڅي سوې نبي ﷺ و فرمايل چي سر ورپټ کړئ پر پښو يې پاڼي او داسي نور شيان ورواچوئ.([80])

د ابن سعد ﷺ په روايت کي راغلي دي چي حضرت صفيې ﷺ چي کله دوې جامې راخيستي وې او د خپل ورور د جسد په لټه کي وه چي وڅنګ ته يې د ورور په څېر يو بل انصاري هم وليدئ نو يو يو پټو يې دواړو ته کفن ورکړی د حضرت حمزه ﷺ پټو لوی وو. دا روايت مختصر دئ او د خميس کتاب روايت تفصيلي دئ.

فايده: دا ددواړو جهانو پاچا د اکا کفن و هغه هم پدې ډول چي يوه ښځه د خپل ورور لپاره دوې جامې راوړي دوی دا هم نه خوښوي چي ده ته دي دواړي جامې ورکفن کړي او يو بل انصاري دي بې کفنه پاته سي نو بيا هغه دوې جامي يوه ـ يوه ددوی په منځ کي وېشي او لنډه جامه و هغه چاته رسيږي چي ددواړو جهانو د پاچا اکا دئ څوک چي د مسکينانو ملاتړ کوي او د

([80]) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدل دعوه کوي که چیرې په خپلو دعوو کې رېښتني وي نو ددې پاکو انسانو تابعداري دې وکړي ،چې یوازې په وینا سره نه بلکې په عمل سره یې هم وښودل ، موږ چې ددې پاکو هستو دتابعدارۍ دعوه کوو دا زموږ لپاره دشرم خبره ده .

۷- د سیرلې سره ګرځېدل او بیا بېرته راتلل

حضرت ابن عمر فرمایي چې یو صحابي ته یو چا سېرلی په تحفه کښې ورکړی هغه فکر وکړی چې زما فلانکی ملګری تر ماډېرې اړتیا وې لري د اولادو او بچیانو څښتن دئ او د هغه د کور خلک ډېر محتاجه دي نو دستي یې دهغه ملګري وکورته ورولېږی هغه بیا وبل ملګري ته ولېږی لنډه دا چې اوو کورونو ته ولېږل سو آخر بېرته د هغه صحابي وکور ته راغلی چې لومړي ورته تحفه سوی و([81]).

فایده: ددې ډول قصو څخه معلومېږي چې دوی هم ډېر اړ وه خو هر یوه به د خپلې اړتیا تر پوره کولو مخکې دنورو اړتیاوې پوره کولې.

۸- حضرت عمر ﷺ ددایي توب لپاره د خپلې بي بي بېول

امیر المومنین حضرت عمر ﷺ چې د خپل خلافت په زمانه کښې یې ډېر واري د شپې د چوکیدارۍ په ډول د ښار ساتنه هم کول یوه ورځ په یوه ډګر باندې تېر سو چې دوړیو یوه خیمه یې ولیدل چې پخوا دلته نه وه ولاړه نو نژدې ورغلی کله چې ورنژدې سو نو یو ملګری هلته ناست

(81) در منثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دئ او د خيمې څخه د ځګېروي اواز راځي حضرت عمرؓ سلام ورته وو ايه او د هغه ملګري سره کښېناستی او پوښتنه يې ځنې وکړه چې ته څوک يې؟ هغه سړي په جواب کې ورته وويل چې زه مسافر يم د ځنګله اوسېدونکی يم امير المومنين ته خپلې اړتياوې وړاندې کوم او د مرستې غوښتلو لپاره راغلی يم بيا ده مبارک پوښتنه ځني وکړه چې د خيمې څخه څنګه اواز راوزي؟ هغه سړي ورته وويل چې ځه سړيه خپل کار دې کوه نورې پوښتنې مه کوه خو ده مبارک ټينګار وکړی چې خامخا به وايې چې داد څه شي تکليف دئ هغه سړي ورته وويل چې ښځه مې پر اولاد مريضه ده دردونه ورته پيدا سوي دي ده مبارک ورته وويل چې بله کومه ښځه نسته ؟ هغه سړي ورته وويل چې هيڅوک نسته دی مبارک ددې ځای څخه راروان سو کورته يې تشريف يووړی او خپلې بي بي حضرت ام الکلثومؓ ته يې وويل چې د يو ډېر ثواب شی ستا لپاره راغلی دئ هغې پوښتنه وکړه چې څه شي دئ؟ ده مبارک ورته وويل چې د ځنګله ديو اوسېدونکي يوه ښځه يوائې ده پر اولاد باندې مريضه ده ، بي بي وويل: چې دا خومره نيکمرغي ده زه تياره يم که ستا اجازه وي زه به ورسم. ولي به دانه وه تياره ځکه دا هم د حضرت فاطميؓ لور وه حضرت عمرؓ ورته وويل کوم شيان چې د ولادت په وخت کې پکارېږي لکه تيل، ټوکران او داسې نور هغه هم درسره واخله او يو څه غوړي او دانې هم درسره واخله ام الکلثومؓ د غه دضرورت شيان واخيسته او روانه سوه حضرت عمرؓ وروسته پسې تلی تر داسې وخته پورې چې بي بي خيمې ته ننوته او عمرؓ د خيمې دباندې دهغه صحرايي سړي سره کښېناستی او ريې بل کړی کتهو يې باندې کړه يو څه دانې يې وايشولې بيا يې غوړي وروا چول په دغه وخت کې هغه ښځه دزيږد څخه فارغه سوه دخيمې دننه بي بي ناره کړه چې يا امير المؤمنين ! خپل دوست ته مبارکي ورکړه چې هلک پيدا سو هغه سړی چې د امير المؤمنين لفظ واورېدئ نو وو يرېدئ امير المؤمنين وويل: د ويرې خبره نه ده وروسته يې هغه کتهو د خيمې سره کښېښودو او بي بي ته يې وويل: دغه کتغ هغې ښځې ته ورکړه چې وې خوري. بي بي هم ښځې ته خوراک ورکړی هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړی بيا يې کتو د باندي راوايسته اميرالمؤمنين و هغه سړی ته وويل: واخله دغه پاته شيان ته وخوره ټوله شپه دي په نهاره تېره کړې ده ددې څخه وروسته يې بي بي د خپل ځان سره بوته او سړي ته يې وويل: چې صبا راسه ستا لپاره به انتظام وسي. (82)

فايده: زموږ د زماني پاچا نه ، رئيس نه بلکي د يوه کوچنی حيثيت لرونکي شتمن سړی داسي سته چې د مسافر لپاره دي خپله بي بي د شپې ځنګله ته بوزي ؟او په خپله دي په نغري کي اور بلوي بيادي پخول کوي؟ شتمن سړی خو پرېږده يو ديندار سړي هم داسي کړي دي؟ يو څه فکر کول پکاردي د چا نوم چې موږ اخلو د چا په اړه چې موږ د برکت هره خبره کوو ايا ددوی په شان موږ هم يو څه کړي دي؟

۹- د حضرت ابو طلحة ﷺ باغ وقف کول

حضرت انس ﷺ فرمايي: د مدينې په انصارو کي ابو طلحة ﷺ تر ټولو زيات شتمن و او تر ټولو دلوی باغ څښتن و دده مبارک يو باغ وو چې (بيرحآء) نومېده دده ډېر خوښ و مسجد نبو ي ته هم نژدې و او خوږې اوبه هم پکښې زياتي وې نبي ﷺ به زيات وخت هغه باغ ته ورتلی او اوبه به يې چيښلې.

کله چې دا آيات نازل سو:

♒♦♊ ✍♦✡□♐♑♒♏□✁☎ ✁♐♑♒⬂♑♒♐♌■ ○⍓☹✹♋🗐

✍➔☾▦♋☽➔□✁☎ ✌♋☺○♐♐ ✌↑♦♋⌛♒□♍♓✁ 🗐 □◆✌◆♐

(82) اشهر

(c) ketabton.com: The Digital Library

⅄✎👓✂ ☐♌♐✉♦▫ 📖↗⇔♐☒★ ♊♎👌 ☎✂❑→◑♎▦☪➔✍
([83]) ⇦♐♓⇗ ♐⚐⑩♐🖫♦↘🕗♎○♐📪

ژباړه: هیڅکله به تاسو دنېکۍ کاملې درجې ته نه ورسیږې تر څو هغه مال نفقه نه کړې چې تاسو ته ډېر خوښ وي.

ابو طلحة ﷺ چې دغه آیات واورېدئ درسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی او ورته وې ویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ما ته تر ټولو زیات بیر حآء خوښ دئ او د الله ﷻ فرمان دئ چې تاسو به تر ټولو ښه مال د الله ﷻ په لاره کې خرڅوئ او س زه خپل دغه باغ د الله ﷻ په لاره کې خرڅوم څنګه چې یې تاسو مناسبه بولئ په هغه ډول یې خرځ کړه نبي ﷺ ډېر خوشحاله سو او ورته وې ویل: زه دا مناسبه بولم چې د خپلو قریبانو په منځ کې یې وویشې ابو طلحة ﷺ هغه باغ د خپلو قریبانو په منځ کې وویشی ټوله یې د الله ﷻ په لاره کې مصرف کړی.([84])

فایده: موږ ته تر ټولو خوښ مال یعني خپل ښه جایداد کله په یو وعظ یا د قرآنکریم د یو آیات په لوستلو یا اورېدلو سره خیراتوو ؟ که د خیراتولو فکر هم راته پیدا سي نو دغه کار هغه وخت کوو چې موږ د ژوند څخه ناامیده سوي یو یا د قریبانو څخه خوابدي سوي یو د هغوی د محرومه کولو په موخه د خیراتولو فکر راسره پیدا سي او کلونه په دې فکر کې یو چې یو داسې شی پیدا سي چې زما په ژوند کې په کار راسي وروسته چې هر څه کیږي پروانه کوي. که نوم ښودنه پکښې وي لکه دواده یا کوزدې مجلسونو جوړول نو دداسې کار لپاره چې د پیسو مصرف کیږي نو که په سود او قرض راته پیدا سي هم مخ نه ځنې اړوو.

([83]) سورة آل عمران الاية (٩٢)
([84]) درمنشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د حضرت ابوذر غفاري ﷺ و خپل خادم ته خبر ورکول

حضرت ابوذ غفاري ﷺ یو مشهور صحابي دئ چې د اسلام راوړلو قصه یې په لومړی باب پنځم شمېره کې تېره سوه نومړی د لویو زاهدانو څخه و. ده مبارک خپله هم مال او شتمني نه سره جمعه کول او نه یې داخوښېدل چې بل څوک یې جمعه کړي زیات وخت به د شتمنو خلګو سره په جنګ اخته و په همدې وجه د حضرت عثمان بن عفان ﷺ په حکم په زبدة نومي ځای کې اوسېده چې په ځنګله کې ډېر کمزوری ځای و د حضرت ابوذر ﷺ سره په ځنګله کې اوښان وه یو کمزوری څرونکي یې درلودئ ده مبارک به یې احوال پوښتی ، یوه ورځ د بنو سلیم قوم یو سړی ده مبارک ته راغلی او ورته وې ویل: اې ابوذره AA ! زه غواړم چې ستا خدمت وکړم او ستا د فیوضاتو څخه ځان برخمن کړم حضرت ابوذر ﷺ ورته وویل: زه هغه څوک خوښوم چې زما خبره مني که ته زما خبره منې نو په شوق او مینه سره اوسه که یې نه منې نو ستا اړتیا نسته. سلیمي صاحب وایي چې ما ورته وویل: اې ابوذره AA ! کوم شی ستاسو پکار دئ چې په هغه کې زه ستاسو اطاعت وکړم ؟ ابوذر ﷺ وویل: زه چې کوم مال د الله ﷻ د رضا لپاره خرڅوم نو تړبولو ښه مال به ورکوې. دغه نوی خادم وایي : ما دده خبره قبوله کړه. خادم وایي: نابېره یوه ورځ ابوذر ﷺ ته چا وویل: چې پر اوبو باندي ځني خلګ اوسیږي چې زیات ضرورتمن دي خوراک ته اړ دي ده مبارک ماته وویل: چې یو اوښ راوله زه هم ولاړم ډېر ښه اوښ چې د سورلۍ لپاره زیات فرمانبردار و د وعدي مطابق مې د بیولو اراده وکړه بیا مي فکر وکړی چې غریبان خو یې غوښې خوري نو دا ښه طاقتور د سورلۍ اوښ ولي ورولم نو تر هغه مې یوه درجه کم اوښه وکتـه دده مبارک حضور ته مي وروستل داسي اوښه وه چې تر پاته ټولو اوښانو غوره وه یوازي تر هغه اوښ کمزوري وه چې ما ویلي وه چې داډېره ښه د سورلۍ اوښ دئ کیدلای سي دده اوملګرو د سورلۍ لپاره یو وخت پکارسي ابوذر AA راته وویل : اې خادمه ! تا خیانت وکړی زه دستي پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوم دستي ولاړم هغه ښه اوښ مي ابوذر ﷺ او نورو ملګرو ته راوستی چي اول مي پري ايښـي و ابوذر ﷺ و ناستو کسانو ته وويل: په تاسو کي داسي کسان سته چي د الله ﷻ د رضا لپاره کارو کړي ؟ دوه کسان ولاړ سوه او وي ويل چي موږ يي کوو. ابو ذر ﷺ ورته وويل: دا اوښ حلال کړئ ټوټې - ټوټې يې کړئ بيا هغه ټول کورونه وشمېرئ چي پراوبو باندي ودان دي د ابوذر ﷺ يعني زما کور هم يو ددوی څخه حساب کړئ او په ټولو کورونو باندي غوښـي ووېشـی زما کورتـه هم دومره اندازه غوښه ورکړئ لکه و هغه نورو کوروته چي يې ورکوئ دوی هم داسي وکړل غوښـي يې تقسيم کړي خادم وايي: وروسته يې زه راوغوښتم او راته وي ويل: زما هغه وصيت د ښه مـال خرڅول دي په قصده پرې ايښی و او که درڅخه هېر سوی و که در څخه هېر سوی وي نـو معـذوره يې. ماورته وويل: چي هېر سوی مي نه و ماهم لومړی هغه اوښ راروان کړی وروسـته مي فکر وکړی چي دا اوښ تاسو ته زيات په کار راځي ابوذر ﷺ وويل: يوائي ماته په کار راځي ما ورتـه وويل: هو ! يواځي تاسو ته په کار راځي اوستاسو د ضرورت لپاره مي پرې ايښـي و ده مبارک راته وويل: زه د خپل ضرورت وخت درښيم؟ زما ضرورت هغه ورځ ده چي زه يواځي پـه قبر کي وغورځول سوم دغه ورځ زما دضرورت او احتياج ورځ ده پـه مال کښـي درې برخه لرونکي سته لومړي برخه لرونکی تقدير دئ چي دمال پـه ېږولو کـي د هيڅـا انتظار نـه کوي ښه او بد دواړه بيايي ، دوهم برخه لرونکی ستا وارث دئ چي ستا دمړيني وروسته ستامال اخلي اودريم برخـه لرونکی ته پـه خپله يې نو څومره چي دي پـه توان وي او کيدلای سي نو پـه درو برخـه لرونکـي کي عاجزه مه جوړېږه ځکه الله ﷻ فرمايي:

🗐✍︎✹☹◰❍ ▪❸⮰︎⌘︎⬂⌘︎👓︎✂ ☎✂❑➚⌘︎👓︎❑✡⬧✍ ♊⬧⌘︎

👓︎♦👌︎◆❒ 🗐 ☙♍❑☝︎⌛︎✍︎♦🠅👌︎ 👓︎⦿☺✍︎👌︎ ☎✂❑🡒✆✍︎⊞☪🡆✍

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

⅄✎☙✁ ☐♌⚲✉•▫ 🕮↗⇔⌀☒★ ♊♉✌ ☎✁❑➔☽♉▦☪➔✍
(⁸⁵) ⭠⌀✂⮳ ⌀⚐⑩⚲▪♦↘◷♉❍⚲✍

ژباړه: هيڅکله به تاسو دنيکۍ کاملي درجې ته نه ورسيږئ ترڅو هغه مال نفقه نه کړئ چي تاسو ته ډير خوښ وي.

نو له همدې امله د خپل ځان لپاره تر ټولو ښه مال مخکي ولېږه. هغه مال چي ستا تر ټولو خوښ وي ترڅو ستا لپاره جمعه سي.

فايده: په درو برخه لرونکو کي تر ټولو دعاجزانه جوړېدو مطلب دادئ چي څومره دي په توان وي د آخرت په زخيره کي يو شی جمعه کړه داسي نه چي مقدر غالب سي او هغه مال ستا څخه ضائع سي ياته مړ سي مال دي د نورو په لاس کنبېوزي بيا دي څوک پوښتنه نه کوي دکورنۍ غړي او ښځه به دي يو لږ وخت درپسي وژاړي بيا دي نه يادوي داسي ډير خلګ سته چي په مړي پسي خيرات هم نه کوي.

په يوه حديث شريف کي راغلي دي چي نبي ﷺ فرمايي: انسان تل دا وايي چي زما مال، زما مال ، حال دادئ چي دده مال هغه دئ چي ده وخوړی او ختم يې کړی يا يې واغوستی او زوړ يې کړی او يا يې د الله ﷻ په لاره کي مصرف کړی د ځان لپاره يې خزانه کړی ددې نه پرته نور چي دی هر څه مال يو ځای کړی وي هغه د نورو لپاره يو ځای کړي دئ.

په يو حديث شريف کي راغلي دي چي نبي ﷺ پوښتنه وکړه چي په تاسو کي څوک سته چي تر خپل مال يې د وارث مال خوښ وي؟ اصحابو وويل: يا رسول الله ﷺ! داسي څوک به نه وي چي د نورو مال يې تر خپل مال خوښ وي. (يعني داسي څوک نسته) نبي ﷺ وفرمايل: خپل مال يوازي هغه دئ چي سړی يې خپله وخوري او کوم مال چي پاته سو هغه د وارثانو مال دئ. (⁸⁶)

(⁸⁵) سورة آل عمران الاية (٩٢)
(⁸⁶) مشكوة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د حضرت جعفر ﷠ قصه

حضرت جعفر ﷠ د نبي ﷺ د اکا زوی و او د حضرت علي کرم الله وجهه سکه ورور و. لومړی خو ددوی کورنۍ په سخا، بهادري او شجاعت کې نوموتې کورنۍ وه مګر د حضرت جعفر ﷠ د مسکینانو سره خاصه رابطه او علاقه وه او زیاته ناسته یې ورسره کول کله چې د کافرانو څخه تنګ سو نو لومړی یې حبشې ته هجرت وکړی حبشې ته چې کافران پسې ورغلل نو ده خپله صفایي او پاکوالی نجاشي پاچا ته وړاندي کړی چې قصه یې د اول باب په لسم شمېره کې تېره سوه د حبشې څخه یې بیا ومدینې منورې ته هجرت وکړی او د موته په غزا کې شهید سو چې قصه به یې دراتلونکي باب په پای کې راسي دده مبارک دوفات سره رسول الله ﷺ دده کور ته تشریف یووړی تر څو دده د کورنۍ سره غم رازي وکړي او تسلي ورکړي دده زامن عبدالله، عوان او محمد یې راوغوښتل پر سرو یې لاس ورتېر کړی د برکت دعا یې ورته وکړه د حضرت جعفر ﷠ په ټول اولادو کې دده اثر (اغیزه) وه خو په عبد الله نومي زوی کې یې د سخاوت صفت زیات و له همدي امله ده ته د قطب السخاء لقب ورکول سوی دئ یعني د سخاء ستوری د اوو کالو په عمر یې د نبي ﷺ سره بیعت وکړی. یو چا عبد الله بن جعفر ﷠ و حضرت علي ﷠ ته د سپاربنت لپاره بوتی دده په سپاربنت د هغه سړی کار وسو نو هغه سړی دده لپاره څلوېښت زره روپۍ د نذراني په ډول را واستولې ده مبارک بېرته ورواستولې او ورته وې ویل: موږ خپله نیکي نه خرڅوو یو بل چا هم درې زره روپۍ د نذراني ورته راوړې ده په ناستو خلګو ووېشلې خپله یې نه کړې قبولي یو وخت یو تاجر بازار ته شکره راوړې وه په بازار کې هیڅ خرڅه نه سوه د هغه تاجر سره ډېر فکر او غم و عبد الله بن جعفر ﷠ خپلو کارکوونکو ته وویل: تاسو ددغه تاجر څخه شکره (بوره) رانیسئ او په خلګو یې مفته (وړیا) وویشئ. د شپې چې به ددوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

قوم ته ميلمه راغلی نو دده په کورکې به يې خوراک او چيښاک کاوه او هرډول اړتياوې به يې ده پوره کولې.([87])

حضرت زبير ﷺ په يو جنګ کې ګډون کړی و يوه ورځ يې خپل زوی عبدالله راوغوښتی او وصيت يې ورته وکړی په وصيت کې يې ورته وويل: فکر کوم چې زه به نن شهيد سم ته زما پور ادا کړه او فلانکی او فلانکی کار وکړه دا وصيتونه يې زوی ته وکړه په همدغه ورځ شهيد سو زوی چې يې د پور حساب وکړی نو پر ده باندې دوويشت لکه روپۍ باندې وې هغه هم په دې ډول وې چې خلګو ده ته په امانت مالونه ايښودل ځکه دی په امانت داری کې زيات مشهور وکله چې به خلګو مال ورته راوړی ده به ورته وويل چې زما سره خو ځای نسته ستا مال يې پر ما قرض دا خبره به يې ورته وکړه مال به يې ځنې واخيستی دستې به يې صدقه کړی. دا يې هم وزوی ته ويلي وه که څه مشکل درته پېښ سو نو زما مولا ته وايه عبد الله وايي: چې زه په دې نه سوم پوه چې د مولا څخه يې مقصد څوک دئ نو ماپوښتنه ځنې وکړه چې ستامولا څوک دئ؟ ده مبارک راته وويل: زما مولا الله ﷻ دئ. آخر دا چې حضرت عبد الله ﷺ دده مبارک ټول قرضونه اداکړه، عبد الله بن زبير ﷺ فرمايي: کله چې ماته مشکل ديوه قرض په ادا کولو کې پېښ سو نو ما به وويل: يا د زبير مولا ! فلانی کار نه کيږي هغه کار به دستي وسو عبد الله بن زبير ﷺ فرمايي: يوه ورځ ما وعبد الله بن جعفر ﷺ ته وويل: چې زما دپلار لس لکهه روپۍ د قرضونو په سر ليک کې ستاسو پر ذمه دئ ده مبارک راته وويل کومه ورځ چې دې خوښه وي په هغه ورځ راسه چې پيسې درکړم عبدالله ﷺ وايي زه ددې خبرې کولو وروسته پوه سوم چې ما غلطي کړې وه په حقيقت کې دده قرض زما د پلار پر ذمه و نو زه ببرته ورغلم و عبد الله بن جعفر ته مې وويل چې زه غلط سوی وم ستاسو زما پر پلار باندې قرض دئ ده مبارک راته وويل: ما ور وبخښلی

([87]) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دئ ماورته وويل: بخښنه نه غواړم ده مبارک راته وويل: ښه دئ، هره ورځ چي درته اسانه وي په هغه ورځ يې راکړه ماورته وويل: ددې پيسو په بدله کي مځکه زما څخه واخله ماته د غنيمت په مال کښې ډيره مځکه راغلې ده ، ده مبارک راته وويل: ښه دئ، مايوه کمزوري مځکه چي اوبه او نور داړتيا شيان يې هم نه درلوده ور مي کړه ده دستي را څخه قبوله کړه غلام ته يې امر وکړ چي په دغه مځکه کي د لمانځه مسئله اواره کړه غلام په هغه مځکه کي د لمانځه مسئله اوراه کړه عبد الله بن جعفر﵁ پر هغه ځای دوه راکعته نفل وکړه او ډيره اوږده سجده يې وکړه د لمانځه څخه چي فارغه سو غلام ته يې وويل : دا ځای وکنده غلام چي هغه ځای وکندی دستي يوه چينه د اوبو راپورته سوه چي جوش يې واهه.(88)

فايده: د اصحابو مبارکانو دغه کارونه وه چي ددې باب په قصو کي ليکل سوي دي يا په نورو قصو کي ليکل سوي دي دا ددوی لپاره څه لويه خبره نه وه بلکي دا ددوی عام عادتونه وه.

اوم باب

بهادري، زړه ورتوب او دمرګ ارزو

د مرګ د شوق لازمي نتيجه بهادري ده څوک چي تر خپل سر تير سي نو بيا هر څه کولای سي وبره، فکر کول، د ځان د ساتني لاري چاري لټول ، مال او شتمني ټولـه دژوند لپاره دي کله چي دمرګ شوق پيدا سي دمال محبت پاته کيږي ددښمن ويره لمنځه ځي. ارمان چي ددې مبارکو انسانانو په برکت ماته هم دادولت را نصيب سوی وای.

(88) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

١- د حضرت ابن جحش او حضرت سعد دعا

حضرت عبد الله بن جحش ﷺ د احد په غزا کې و حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ ته وويل: اې سعد ! راسه چې په ګډه دعا وکړو په ما او تا کې دي هر يو د خپل ضرورت دعا وکړي هغه بل به امين وايي ځکه داسې دعا قبلېدو ته زياته نژدې ده دواړه مبارکان يو کونج ته ولاړل او هر يوه دعا وکړه لومړی حضرت سعد ﷺ پېدې ډول دعا وکړه : اې الله ﷻ ! صبا وماته په جنګ کې يو لوی بهادر انسان په مقابله کې راولې چې پر ما زوروره حمله وکړي او زه هم زوروره حمله پرې وکړم بيا ماته فتحه (برى) رانصيب کړې او هغه ستا د رضا لپاره ووژنم او غنيمت يې ماته حاصل کړې. حضرت عبد الله بن جحش ﷺ آمين پرې وايه وروسته حضرت عبد الله بن جحش ﷺ پېدې ډول دعا وکړه: اې الله ﷻ ! صباو ماته يو لوی بهادر په مقابله راولې چې پر ما سخته حمله وکړي او زه هم سخته حمله باندې وکړم او بيا ما ستا په لاره کې شهيد کړي بيا پزه او غوږونه راځخه پرې کړي کله چې قيامت سې ته پوښتنه راځخه وکړې چې اې عبد الله ! ستا غوږونه او پزه ولې پرې سوي دي ؟ زه درته ووايم چې يا الله ! ستا او ستا د رسول ﷺ په لاره کې پرې سوي دي حضرت سعد ﷺ پرې آمين ووايه. دوهمه ورځ جنګ شروع سو ددوی دعاوي په هغه ډول قبولې سوې لکه دوی چې کړي وې. (89)

سعد ﷺ وايي: د عبد الله بن جحش ﷺ دعا زما تر دعا غوره وه ما د احد د غزا په ميدان کې ماښام وليدل چې د جحش ﷺ غوږونه او پزه په يو تار پيودل سوي وه. هم دا ډول دده توره هم

---

(89) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته سوې وه بيا رسولﷺ يو ښاخ ورکړی چي دده په لاس کي توره جوړه سوه تر ډېره وخته پوري هم داسي وه بيا په دوه سوه ديناره خرڅه سوه. (90) دينار د سرو زرو د يوې سيکې نوم دئ.

فايده: په دې قصه کي د يوې خوا لوی کمال بهادري او زړور توب دئ چي د يوه بهادر دښمن د مقابلې ارزوه دده دبلي خوا لوی کمال د خپل محبوب سره مينه او عشق دئ چي په لاره کي يې د ځان ټوک، ټوک کولو هيله ده په آخر کي چي پوښتنه ځني وسي چي داولې؟ دی ورته وو ايي چي داستا لپاره.

رهيگا کوئی تو تيغ ستم کي يادرگارون مين ۞ مری لاشی لاشو کي تکری دفن

کرنا کرسو مزارون مين

ژباړه: چيري خو به دظلم دتوري څخه يوه ټوټه د نښې په ډول پاته سي زما د وجود ټوټې په سلو قبرونو کي ښخي کړئ.

۲- داحد په غزا کي د حضرت عليؓ بهادري

د احد په غزا کي مسلمانانو ته يو څه ماته وه چي لوی لامل يې د نبيﷺ د يوه امر نه پر ځای کول وه چي بيان يې د اول باب په دوهمه قصه کي سوی دئ په دغه وخت کي مسلمانان د څلورو طرفونو څخه د کافرانو په منځ کي راغلل په همدې وجه ډېر مسلمانان شهيدان سوه يو څه و تښتېده نبيﷺ هم د کافرانو د يوې ډلي په منځ کي راغلی کافرانو دا اوازه خپره کړې وه چي نبيﷺ شهيد سو په دغه وجه هم ډېر مسلمانان و تښتېدل حضرت عليؓ فرمايي: کله چي کافرانو مسلمانان راګير کړه او نبيﷺ زما د سترګو څخه پټ سو نو لومړی ما د رسول اللهﷺ لټون

(90) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژوندو کي وکړی نه مي کړی پيدا بيا مي په شهيدانو کي ولټوی هلته مي هم نه کړی پيدا نوما په خپل زړه کي وويل چي دا خو شوني نه ده چي رسول الله ﷺ دي د جنګ دميدان څخه تښتېدلي وي داسي معلومېږي چي الله ﷻ زموږ دعملونو له امله ناراضه سوی وي او خپل رسول ﷺ يې اسمانو ته پورته کړي وي نو د علاج لپاره بله لاره نسته بې له دې چي د کافرانو په ډله ورګډ سم ترڅو شهيد سم ما خپله توره راواخيسته حمله مي وکړه تر داسي اندازې چي کافران دمنځ څخه و يوې خواته سوه زما پر رسول الله ﷺ باندي سترګي ولګېدې زه ډېر خوشحاله سوم او پوه سوم چي الله ﷻ دملائکو په واسطه دخپل محبوب حفاظت کړی دئ نو ولاړم د رسول الله ﷺ سره ودرېدم کافران ډلي ډلي راتلل پر رسول الله ﷺ يې حملي کولې نبي ﷺ و فرمايل: اې علي ! دا ډله منعه کړه زه هم د هغي ډلي مقابلې ته ورغلم يواځي مي د هغي ډلي مقابله وکړه او ځيني مي ځني مړه کړه بيا يوه بله ډله پر نبي ﷺ دحملي په نيت رامخکي سوه رسول الله ﷺ زما و طرفته اشاره وکړه زه بيا ددوی مقابلې ته ورمخکي سوم ددوی مقابله مي وکړه. ددې څخه وروسته جبرائيل ؑ راغلی دحضرت علي ؓ د بهادرۍ او مرستي ستاينه يې وکړه رسول الله ﷺ وفرمايل: اِنهُ مِني وَاَنَا مِنهُ يعني زه دده څخه يم دی زما څخه دئ. نبي ﷺ پدغه خبره سره په خپل منځ کي پوره يوالي ته اشاره وکړه جبرائيل ؑ وويل: وَاَنَا مِنكُمَا يعني زه ستاسو ددواړو څخه يم.(91)

فايده: يواځي سړی چي د يوې ډلي سره مقابله کوي او بيا نبي ﷺ پيدا کوي ببرته د شهادت په نيت د کافرانو په ډله ورننوځي داکه د يوې خوا درسول الله ﷺ سره زياته مينه او عشق څرګندوي خو د بلي خوا کامل او پوره دلاوري او زړورتوب دئ.

(91) قرة العيون

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣- حضرت حنظلة ﷛ شهادت

حضرت حنظلة ﷛ په لومړي وخت کې د احد په غزا کې ګډون نه وکړی وايي: چې ده واده کړی و د شپې د بي بي سره يو ځای سوی و سهارېې د غسل تياري کول د غسل لپاره ناست و سر يې مينځی چې نابېره د مسلمانانو د ماتې رږغ يې تر غوږ سو ددې اواز غم يې نه درلودی د ستې ولاړ سو توره يې واخيسته د جنګ ميدان ته يې ځان ورساوه پر کافرانو يې حملې شروع کړې او برابر پر مخ روان و چې په دغه حالت کې شهيد سو ځرنګه چې شهيد که جنوب نه وي نو بېله غسله په قبر کي ښخيږي نو اصحاب ﷢ خو دده په جنابت نه وه خبر نو دده سره يې هم داسې معامله وکړه خو نبي ﷺ وليدئ چې ده مبارک ته ملائکې غسل ورکوي نبي ﷺ واصحابو کرامو ته دده د غسل بيان وکړی ابوسعيد ساعدي ﷛ فرمايي: ماچې د نبي ﷺ فرمان واورېدئ نو زه ولاړم حنظلة مې وکاتی د حنظلة تر سر اوبه څڅېدې نبي ﷺ چې کله د احد د غزا څخه راغلی او خبرنه يې وکړل ورته معلومه سوه چې حنظلة د غسل پرته و غزا ته تللي و.([92])

فايده: دا هم کامله بهادري ده څکه بهادر سړي ته په خپله اراده کې ځنډ کول ګران کار دئ نو له همدې امله ده مبارک دومره انتظار هم نه سو کولای چې غسل وکړي.

۴- د حضرت عمرو بن جموح ﷛ د شهادت ارزو

حضرت عمر بن جموح ﷛ په پښه ګوډ وو څلور زامن يې درلوده زيات يې د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضرول او په غزاو کې يې ګډون کاوه. د احد په غزا کې دده سره هم دا فکر پيدا سو

([92]) ايضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې کاشکې زه هم په غزا کې ګډون وکړم خلګو ورته وويل: چې ته معذور يې د ګډوالي له امله ستا لپاره تلل ګران کار دئ ده مبارک ورته وويل: دا څومره بده ده چې زما زامن جنت ته ولاړ سي او زه دې پاته سم. بي بي يې هم د پيغور په ډول دده دتياروالو لپاره ورته وويل: زه وينم چې ته د جنګ څخه راتښتېدلى يې او بېرته راغلى يې عمروبن جموح‌ چې دا واورېدل وسله يې واخيستل د قبلې پر لوري روان سو او دادعا يې وويل: : اَللّهُم لَا تُرَدِنِي اِلي اَهلِي ژباړه: اې خدايه ! ما بېرته خپل کور ته مه راولې دستي راغلى د نبي ﷺ په خدمت کې حاضر سو د خپل حال بيان يې ورته وواېه چې دى خپل قوم د غزا څخه منعه کړى و او دڅان شوق يې هم ورته وواېه اووې ويل: يار رسول الله ﷺ ! زه اميد لرم چې په دې ګوډه پښه په جنت کې وګرځم رسول الله ﷺ ورته وويل: الله ﷻ ته معذوره کړې يې نو ستا په نه تلو کې څه تاوان دئ ده مبارک بيا دخپلې مينې او شوق ځرګندونه ورته وکړه نو رسول الله ﷺ اجازه ورکړه. ابو طلحة واېي: ما عمروبن جموح په جنګ کې وليدئ چې سينه يې ايستلې وه نيغ روان و او داېي ويل: قسم په الله ﷻ زه د جنت شوقي يم دده يو ځوى هم په ده پسې روان و دواړه جنګېدل آخر دواړه شهيدان سوه دده بي بي دخپل مېړه او زوى جسدونه پر اوښ واچول ددفن کولو لپاره يې مدينې منورې ته راوړل خو اوښ کښېناستى هر څه چې يې په وکړه اوښ نه ولاړېدئ چې وي به واهه اوښ به بېرته د احد پر لوري مخ کړى بي بي يې ونبي ﷺ ته بيان وکړى نبي ﷺ ورته وويل: دا اوښ ته امر سوى دئ عمرو بن جموح چې د کور څخه وتى څه خوبه يې نه وي ويلي دې ورته وويل: عمروبن جموح چې د کور څخه وتى مخ يې وقبلې ته کړى دادعا يې وويل: اَللّهُم لَا تُرَدِنِي اِلي اَهلِي. نبي ﷺ ورته وفرمايل: په همدغه وجه اوښ نه ځي.([93])

([93]) قـرة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: دداسې چانوم د جنت شوق دئ او هم د الله ﷻ او د هغه درسول الله ﷺ سره رينښتني محبت دئ څکه اصحاب ديوه ځاى څخه بل ځاى ته ورسيدل خو دى مبارک دمرګ څخه وروسته په هغه ډول دئ. ډېر کوشش يې وکړى چې ددې ځاى څخه يې يوسې خو اوښ نه تلې يا به کښېناستى او يا به بېرته د احد پر لورې روان سو.

۵- د حضرت مصعب بن عمير ؓ شهادت

حضرت مصعب بن عمير ؓ د اسلام دراوړلو څخه مخکې په ډېر ناز پالل کېده دډېرو شتمنو هلکانو څخه و پلار به دده لپاره يوه جوړه کالي په دوسوه اخيسته بيا به يې په ده باندي اغوسته د نوي عمر ځوان و په ډېر ناز او نعمتو کښې لوى سوى و. د اسلام په پيل کي د کورنۍ د خلګو څخه په پټه مسلمان سو دى هم په دغه حالت کي اوسېده چې يو چادده کورته خبر ورکړى چې مصعب ᴬᴬ مسلمان سوى دئ کورنۍ چې يې خبره سوه دى يې بندي کړى او وې تړى څو ورځې تېرې سوې يو وخت يې موقع پيدا کړه وتښتېدئ کومو خلګو چې حبشې ته هجرت کاوه ده هم هجرت ورسره وکړى د هغه ځاى څخه چې راغلى نو مدينې منورې ته يې هجرت وکړى د پرهيزګارۍ او مسکنت ژوند يې تېراوه ، په تنګ حالت کي يې ژوند تېرواه. يوه ورځ رسول الله ◄ تېرېدئ مصعب ؓ يوازې په يوه پټو کي و هغه هم داسې پټو و چې ځاى پر ځاى به شکېدلى و او ځاى پرځاى به د تو کر ياد ځرمنې پنه ورکړل سوې وه نبي ﷺ دده داوسنى حالت او تېر حالت بيان وکړى سترګې مبارکې يې د اوښکو ډکې سوې.

داحد په غزاکې د مهاجرو مجاهدينو بيرغ ده مبارک نيولى و يو کافر ديوې خوا راغلى دى مبارک يې پر هغه لاس وواهه چې بيرغ يې په نيولى و ددې لپاره چې بيرغ ولويږي او مسلمانانو ته خپله ماته ښه ښکاره معلومه سي ده مبارک دستې په بل لاس بيرغ ونيوى کافر پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بل لاس په توره ووا هه ده مبارک بیرغ په ځیګر کي ښخ کړی یعني په منډوانو یې ونیوی مځکې ته یې نه پرېښودئ کافر دی مبارک په غشي وویشتی دی شهید سو بل صحابي راغلی بیرغ یې پورته کړی هر کله چي یې دی ښخوی نو دده سره یوازي یو پټو ورسره و چي سر به یې په پټ کړی پښې به یې ښکاره سوې چي پښې به یې ورپټې کړې سربه یې ښکاره سو رسول الله ﷺ امر وکړی چي د سر خوا یې ورپټه کړی پر پښو باندي یې پاڼې ورواچوی.(94)

فایده: داد هغه نازولي آخري ژوند دی چي په ناز ـ ناز سره لوی سوی و او یوه جوړه کالي یې په دوسوه درهمه اخیستل او اغوستل به یې نن دده مبارک یو کفن هم نه پیدا کیږي او دا یې مېړانه وه چي په خپل ژوند یې بیرغ و مځکې ته نه پرېښودئ لاسونه یې دواړه پرې سوه خو بیا یې هم بیرغ مځکي ته نه پرېښودئ. ډېر په ناز لوی سوي و خو د هغو خلګو ایمانونه دومره مضبوط سوي وه چي د ایمان د میني له وجي به یې د ځان سره هیڅ شی نه پرېښودئ پیسې، ارام او شوق به یې هیڅ و ځان ته نه پرېښودئ او خپل ځان یې د ایمان په خوارۍ کي لګاوی.

۲- د قادسیې په جنګ کي د حضرت سعد ﷺ خط

دعراق په جنګ کي د حضرت عمر ﷺ اراده وه چي په جنګ کي ګډون وکړي خو دخاصو او عامو ډلو سره یې په دې کار کي تر څو ورځو پوري مشوره کېدله چي دعمر ﷺ یا تبدل به ښه وي او که به په جنګ کي تلل ښه وي دعامو خلګو داخوښه وه چي حضرت عمر ﷺ په جنګ کي ګډون وکړي او دخاصو خلګو داخوښه وه چي عمر ﷺ ګډون نه پکښې وکړي او په مدینه کي پاته سي دلښکرو انتظام وکړي. دمشورې په خبرو کي د سعد بن ابي وقاص ﷺ نوم واخیستل سو تولو

---

(94) قرة – اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښ کړی او وې ویل: که سعد ولاړسي نو بیا عمر ﷛ ته اړتیا نسته حضرت سعد ﷛ مشهور بهادر وو د عربو په زمریانو کې شمېرل کېدئ لنډه دا چې سعد ﷛ و ټاکل سو او ولېږل سو کله چې په قادسیه کې د حملې لپاره ورسېدئ نود کسرا پاچا دده د مقابلې لپاره رستم خان را واستوئ چې مشهور پهلوان و پر رستم خان باندې وېرې غلبه کړې وه او پوره کوشش یې کاوه چې پاته سې پاچا ته یې وېره نه ښکاره کوله په ښکاره به یې دا ویل چې مادلې پرېږده زه به دلته ستاسره په لښکر لېږلو ،صلاح او مشورو کولو کې ستاسره مرسته کوم خو پاچا چې نوم یې (یزدجرد) و ونه منل آخر د مجبورې څخه په جنګ کې شریک سو.(95)

حضرت سعد ﷛ چې کله روانېدئ حضرت عمر ﷛ ده ته وصیت وکړی چې د الفاظو لنډه ترجمه یې داده: اې سعده ! په دې خبره خطانه وزې چې ته د رسول الله ﷺ ماما بلل کېدې او د هغه صحابي وې الله ﷻ بدي په بدي نه مینځي بلکې بدي په نیکي مینځي د الله ﷻ او د بندګانو تر منځ هیڅ خپلوي نسته بلکې الله ﷻ ته یوازې بندګي قبوله ده د الله ﷻ په نزد باعزته او بې عزته ټوله یو برابر دي ټول دالله ﷻ بندګان دي او الله ﷻ د ټولو رب دئ د الله ﷻ نعمتونه په بندګۍ سره لاسته راځي په هر کار کې و هغه شي ته ګوره چې د نبي ﷺ طریقه وه په هم هغه شي باندې عمل کوه زما دا نصیحت یاد ساته ته دیوه لوی کار لپاره لېږل سوې یې چې خلاصون یې یوازې د الله تعالی په تابع داري کې لګېدلای سي د خپل ځان او ملګرو سپېڅلې عادتونه جوړوه د الله تعالی څخه وېره اختیار وه د الله ﷻ څخه وېره په دوو خبرو کې یو ځای کېدای سي لومړي د الله ﷻ په اطاعت کښې ، دوهم د ګناه څخه په ځان ساتلو کې ، د الله ﷻ اطاعت چې د چا په برخه سي د دنیا څخه به یې کرکه کیږي او د آخرت سره به مینه لري.(96)

(95) اشهر
(96) اشهر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې څخه وورسته حضرت سعد ﷺ په ډېره خوشحالی سره لښکر تيارکړی او د جنګ پر لوري روان سو دده د خوشحالي کيفيت دهغه خط څخه معلوميږي چي ده رستم ته لېږلی دئ ده مبارک په خپل خط کي ليکل دي: فَاِن مَعِيَ قَوم يُجِبونَ المَوتَ كَمَا يُحِبونَ الا عَاجِمَ الخَمرَ) ژباړه : بېشکه زما سره داسي قوم ملګری دی چي د مرګ سره داسي مينه لري لکه عجم چي يې د شرابو سره لري.([97])

فايده: د شرابو د مينه لرونکو څخه که پوښتنه وسي چي په شراب چيښلو کي څومره خوند دئ؟ (نو هغه ته خامخا معلوميږي چي تر ټولو خوږو خوند ور دئ) څوک چي د مرګ سره په دغه پيمانه مينه لري نو کاميابي ولي دداسي چاپلو نه موچوي؟

۷- د حضرت وهب بن قابوس AA شهادت د احد په غزاء کي

حضرت وهب بن قابوس ﷺ يو صحابي دي چي يو وخت مسلمان سو په صحراء کښي په يو کور کښي اوسېدئ بزې يې څرولې يو وخت يې د وراره سره بزې په يوه پړی وتړلې او د مدينې منورې پر لوري روان سو کله چي مديني منوري ته ورسېدئ يوه سو چي محمد ﷺ د احد غزاء ته تللی دئ بزې يې هلته پرېښودې د محمد ﷺ ملاقات ته ورغلی په دغه وخت کي د کافرانو يوه ډله راغله رسول الله ﷺ و فرمايل: څوک دغه ډله خواره واره کولای سي چي زما سره به په جنت کي ملګری وي حضرت وهب ﷺ په ډېر زور سره توره وچلول کافران يې ټوله خواره واره کړل دوهم او دريم ځل بيا داسي پېښه وسوه رسول الله ﷺ وده مبارک ته د جنت زيری ورکړی ده چي دا واورېدل توره يې واخيستل د کافرانو په يوه ګڼه ډله ورننوتی او شهيد سو.

([97]) تفسير عزيزي اول ټوك

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت سعد بن ابي و قاص ﷺ فرمايي: ما د وهب ﷺ په څېر بهادري او شجاعت د هيچا ندی ليدلی ده د شهادت څخه وروسته ما رسول الله ﷺ وليدئ چي ده د سر لوري ته ولاړ و او دايي ويل: الله ﷻ دي ستا څخه راضي سي زه ستا څخه راضي يم ددې څخه وروسته رسول الله ﷺ دی په خپلو مبارکو لاسونو سره ښخ کړی سره ددې چي په دغه غزاء کي رسول الله ﷺ هم ځني راضي سوي و حضرت عمر ﷺ فرمايي زما د هيچا په نيکو کارونو غبته([98]) نه وه سوې لکه د وهب په نيکو کارونو چي مي وسوه زما زړه غواړي چي د الله ﷻ څخه ده په څېر عمل نامه واخلم.([99])

فايده: په ده باندي د حضرت عمر ﷺ غبته کېدل د يو خاص کار له امله و ، هغه داچي خپل ځان ته يي په ځان نه وه و يلي (يعني تر خپل سر تير و) که نه نو حضرت عمر ﷺ او د نورو صحابه کرامو ﷺ نيک کارونه تر دغه هم زيات وه.

۸- د بير معونه جنګ

([98]) غبطه ودې ته وايي چي يوڅوک يوه ځانګرتيا ولري بل کس چي يې ويني نو دافکر ورته پيدا سي چي کاشکي ماهم دغه ځانګرتيا درلوداى . حسد دې ته ويل کيږي چي يوڅوک يوه ځانګرتيا ولري بل کس فکر وکړى چي کاشکي دغه ځانګرتيا ده نه درلوداى بلکي ما درلوداى غبطه روا ده اوحسد ناروا دى ژباړن.

([99]) اصابه - قره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بير معونه يو مشهور جنګ دئ چي د اصحابانو او پاکسيزه لوی جماعت په پوره ډول پکښي شهيد سوی دئ چي دوی ته قرآء (قاريان) ويل کيږي ځکه چي دوی ټوله د قرآنکريم حافظان وه زيات شمېر يې انصار وه پرته ديو څو کسانو څخه چي مهاجرين وو ددوی دنبي ﷺ سره ډېره مينه وه ځکه چي دوی د شپې زياته برخه په ذکر او تلاوت تېرول او دورځي به يې د نبي ﷺ د بيبيانو دکورونو، اړتيا وي لکه لرګي، اوبه او داسي نور پوره کولې. دغه سپېڅلي ډله د نجد يو اوسيدونکي د بني عامر د قوم يو سړي چي نوم يې عامر بن مالک و او کنيه نوم يې ابوبراء و د خپل ځان سره يې تر خپل سيوري لاندي دتبليغ او وعظ په نامه ببولې وه که څه هم نبي ﷺ دوی ته ويلي وه چي زما سره داوېره ده چي اصحابو ﷺ ته کوم تاوان ونه رسيږي خو دغه سړي ډېره تسلي ورکړې وه نبي ﷺ دغه اويا اصحاب ﷺ ورسره کړه او يو خط يې د عامر بن طفيل په نامه چي دبني عامر رئيس و وليکی په خط کښي د اسلام بلنه ليکل سوې وه. دوی مبارکان د مدينې منورې څخه رخصت سوه کله چي بيرته معونه ته ورسېده هلته تم سوه ددوی دوو ملګرو هر يو حضرت عمر بن امية ﷺ او حضرت منذر بن عمر ﷺ دخپلو ملګرو ټولو اوښان دڅرولو لپاره پر غاړه واخيستل او حضرت حرام ﷺ ددوو ملګرو سره يو ځای وعامر بن طفيل ته ورغلل ددې لپاره چي د رسول الله ﷺ خط ورورې هلته چي نژدې سوه حضرت حرام ﷺ و خپلو ملګرو ته وويل: تاسو دلې ودريږئ زه به ورسم کچيري يې زما سره دوکه وکړه نو تاسو ولاړ سئ ځکه ددرو تر مړه کېدو نو د يوه مرګ بهتر دئ. عامر بن طفيل د عامر بن مالک وراره و هغه عامر چي مسلمانان يې راوستلي وه عامر بن طفيل دمسلمانانو سره سخته دښمني درلوده حرام ﷺ چي د رسول الله ﷺ خط ورکړی عامر بن طفيل مخکي تر دې چي خط ولولي حرام ﷺ يې په نېزه داسي وواهه چي نېزه پوري ووري ترې ووتل حرام ﷺ وويل: (فُزتُ وَرَب الكعبَةِ) يعني د کعبې په رب قسم کوم چي زه کامياب سوم ددې وينا څخه وروسته شهيد سو عامر بن طفيل په دې هم بسنه ونه کړه چي قاصد وژل په هيڅ قوم کي روا کار نه دئ او نه يې دې ته کتل چي دغه حضرات زما اکا په خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنا کي راوستلي دي بلکي خپل قوم يې راجمعه کړی ددې لپاره چي دا ټول اصحابان ووژني او يو هم ژوندی پرې نه ږدي خو دده قوم په دې وجه چي عامر بن مالک دغه اصحابان په خپله پناه کي راوستلي دي د اصحابانو ووژلو ته تيار نسوه خو عامر بن طفيل د شاوخوا څخه خلګ راجمعه کړه يوه لويه ډله يې تياره کړه پر مسلمانانو باندي يې حمله وکړه مسلمانانو هم مقابله وسره شروع کړه اخر مسلمانانو به ترکومه پوري ددوی سره مقابله کولای چي د څلور خواوو څخه کافرانو حمله پرې وکړې وه اودوی يې په منځ کي محاصره سوي وه ؟ د کعب بن زيد AA پرته چي کافرانو مړ بللی وو نورټول اصحابان شهيدان سوه. حضرت منذر ﷺ او حضرت عمر بن امية ﷺ چي اوښان يې څرول د اسمان وخواته يې وکتل وې ليدل چي مردار خواره مرغان الوتل دواړو وويل چي خامخا يو څه پېښه سوې ده نو ببرته د خپلو ملګرو و خواته راغلل کله چي راورسېدل وې ليدل چي ملګري يې ټوله شهيدان سوي دي او شاوخوا په توره سمبال سواره پرې راګرځي دوی دواړو چي دا حالت وليدی نو په خپلو منځو کي يې مشوره وکړه حضرت عمر بن امية AA وويل: راځه چي ببرته ولاړ سو رسول الله ﷺ خبر کړو خو منذر ﷺ وويل رسول الله ﷺ خو به هغسي هم خبر سي زما زړه نه کيږي چي شهادت پرېږدم او ددې ځاي څخه ولاړ سم چي ملګري مي بيده پراته دي درځه چي د خپل ملګرو سره يو ځای سو نو دواړو و ميدان ته ورودانګل حضرت منذر ﷺ شهيد سو او حضرت امية ﷺ ونيول سو. څرنګه چي د عامرمور د يوه غلام ازادول په يو کار کي نذر ايښی و نو عامر په هغه وجه عمربن امية AA ازاد کړی.[100]

په دغه مبارکو انسانانو کي د حضرت ابوبکر ﷺ غلام عامر بن فهيره هم و دده مبارک قاتل جبار بن سلمي وايي: ماچي کله عامر بن فهيره په نيزه وواهی ده وويل: (وَ اللهِ فُزتُ) يعني په الله ﷻ مي دي قسم وي چي زه کامياب سوم ددې څخه وروسته ماوليدی چي دده جسد و

---

[100] اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماني طرف ته پورته سو زه ډېر حيران سوم ددې څخه وروسته ما د خلګو څخه وپوښتل: چې دغه سړی ما په نيزه وواهی دستي مړ سو خو بيا هم دی وايي چې په الله ﷻ قسم چې زه کامياب سوم دده کاميابي نو په څشي کي ده؟ خلګو راته وويل: دده کاميابي په جنت کي ده پدې وجه زه مسلمان سوم.([101])

فايده: دا هغه خلګ دي چې اسلام په دوی فخر کوي نو پر ځای خبره ده چې وويل سي: بېشکه دوی د مرګ سره دعجمو تر ميني د شرابو زياته مينه درلوده ولي به دوی ته مرګ خوښ نه و چې دوی په دنيا کي داسي کارونه کړي وه چې د الله ﷻ په نزد ددوی کاميابي يقيني وه نو دوی چې به مړه کېده کاميابه کېده.

۹- د حضرت عمير ﷺ وينا چې خرما خوړل اوږد ژوند دئ

د بدر په غزا کي رسول الله ﷺ په يوه خيمه کي تشريف درلودئ چې اصحابانو ته يې اشاره وکړه يعني ورته وې ويل: ولاړ سئ داسي جنت ته ورمخکي سئ چې پلنوالی يې تر اسمانو او مځکو زيات دئ او دمتقيانو لپاره جوړ دئ يو صحابي حضرت عمير بن الحمام ﷺ چې دا خبره واورېدل وې ويل: واه ، واه ، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: پر کومه خبره دي واه واه وويل ده مبارک ورته وويل: چې زه به هم غواړم چې د دغه خلګو څخه سم چې جنت ته ځي رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: ته هم ددغه خلګو څخه يې بيا يې د خرما کڅوړه راواخيستل او خرماوي يې خوړلې بيا يې وويل زه چې دغه خرماوي خورم چې زما په لاس کي دي دا هم ډېر وخت دئ او

([101]) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاصوم يې نو زه دومره انتظار نه سم کولای خرما وي يې وغورځولې توره يې واخيستل د کافرانو په يوه ګڼه ډله ور ننوتی تر هغه وخته پورې وجنګېدی تر څو شهيد سو.[102]

فايده: په حقيقت کې هم دا خلک د جنت ور وو او په جنت يې ټينګ يقين و زمونږ که يقين ټينګ سي نو ټولې خبرې به سمې سي.

۱۰- د حضرت عمر ﷺ هجرت

د حضرت عمر ﷺ به څه بيان کوې هر سړی دده په بهادرې خبر دئ او دده په مېړانه اقرار کوي د اسلام په شروع کې چې مسلمانان په کمزورې حالت کې وو نبي ﷺ په خپله د اسلام د قوت لپاره دده د مسلمانېدو دعاوکړه او د رسول الله ﷺ هغه دعا قبوله سوه حضرت عبد الله بن مسعود ﷺ فرمايي: موږ د عمر ﷺ تر مسلمانېدو تر وخته پورې و کعبې ته نژدې په ښکاره لمونځ نه سوای کولای ، حضرت علي ﷺ فرمايي: په لومړي وخت کې به مسلمانانو په پټه هجرت کاوه يو ـ يو به تلی خو کله چې عمر ﷺ د هجرت اراده وکړه نو توره يې په غاړه کړه لېندۍ يې په لاس کې واخيسته او ډېر غشي يې هم د ځان سره واخيسته لومړی مسجد ته ولاړی په ښه ارامۍ سره يې طواف وکړی بيا يې په ښه ارامۍ سره لمونځ وکړی وروسته د کافرانو مجلسو ته ورغلی او ورته وې ويل: د چاچې زړه غواړې چې موريې پر وژاړې ، ښځه يې کونډه سي او اولادونه يې يتيمان سي هغه دې د مکې دباندې راووزي او زما مقابله دې وکړي دا وينا يې جلا ـ جلا ډلو ته وکړه بيا يې تشريف يووړی په هيچا کې دومره همت نه سو پيدا چې دده مقابلې ته ورووزي.[103]

(102) طبقات ابن سعد
(103) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د موته د غزا قصه

رسول الله ﷺ و مختلفو پاچهانو ته د اسلام د بلنې ليکونه واستول چې په هغو کې يې يو د حضرت حارث بن عمير ازدي ؓ په لاس د بصرا پاچا ته وليږی حارث بن عمير ؓ چې کله و موته ته ورسېدئ د قيصر د حاکمانو څخه يو کس چې شرحبيل غساني نومېدئ د غـه مبارک قاصد وواژی او حال دا چې د قاصد وژل د ټولو قومونو په اصطلاح کې يو ناروا کار بلل کېدئ پر نبي ﷺ باندې دا خبره ګرانه پرېوتل نو درې زره کسيزه لښکر يې تيار کړی حضرت زيد بن حارثة ؓ يې ور امير کړی بيا يې ورته وفرمايل: که زيد بن حارثه ؓ شهيد سي نو بيا د ي جعفر بن ابي طالب ؓ امير سي که دی هم شهيد سي نو بيا دې عبد الله بن رواحة ؓ امير سي که دی هم شهيد سي بيانو د مسلمانانو چې هر څوک زړه غوښتی هغه دې امير کړي يوه يهودي دا خبرې واورېدې او وې ويل: د اکسان به خامخا شهيدان کيږي ځکه د لومړنيو انبياؤ د دغه ډول خبرو څخه مطلب هم داسې و رسول الله ﷺ يو سپين بيرغ جوړ کړي حضرت زيد ؓ ته يې ورکړی بيا رسول الله ﷺ او ددوی ديوې ډلې سره ددوی درخصتولو په اراده د ښار د باندې راووا تی د ښار دباندې چې مجاهدين رخصتېدل پا ته خلګو دعا ورته کوله چې الله ﷻ دې تاسو کامیابه کړي او په خير او سلامتيا سره مو رب تعالي ﷻ بېرته راوله او الله ﷻ دې تاسو د هر ډول بدی څخه و ساتي حضرت عبد الله رواحة ؓ ددوی په جواب کې درې بيتونه وويل چې مطلب يې داسې و: زه د خپل رب څخه د ګناهونو بخښنه غواړم او يوه داسې توره وي چې په هغې سره زما د وينو داري رواني سي او يا په يوه داسې نېزه ووهل سم چې زما تر کولمو او اينې ووزي خيري يې کړي کله چې څوک زما و قبر ته تيريږي نو وو ايي: الله ﷻ دې تالاربسود او کامیابه کړي ريښتيا هم ته لمر او کامياب وې ددې څخه وروسته دوی مبارکان روان سوه شرحبيل ته هم ددوی د روانېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبر وړور رسېدئ د شرحبیل سره سل زره فوج تیار سو د مقابلې لپاره ، کله چې دوی مخکې ولاړل نو ورته معلومه سوه چې د روم پاچا هرقل هم د سلو زرو فوجیانو سره مقابلې ته راروان دئ ددې خبر په اورېدو سره اصحابان فکر من سوه چې ددې دومره لوی طاقت مقابله شروع کړي او که رسول الله ﷺ ته خبرورکړي په دغه حال کې عبد الله بن رواحة رضي الله عنه په لوړ اواز وویل: اې خلګو ! تاسو د کومې خبرې څخه وېرېږئ ؟ تاسو د کوم مقصد لپاره راوتلي یاست ؟ ستاسو مقصد شهید کېدل دي موږ هیڅ کله د قوت او د سړو د ډېروالي په زور نه یو جنګېدلي بلکې موږ یوازې د هغه دین په زور جنګېدلي یو چې د هغه دین په وجه الله ﷻ موږ ته عزت راکړی دئ. مخ په وړاندې ځئ ددوو کامیابیو څخه به یوه خامخا لاسته راوړئ یا به بریالیتوب وي او یا به شهادت وي مسلمانانو چې دا خبره واورېده میړانه یې وکړه پر مخ روان سوه آن تر دې چې موته نومې ځای ته ورسېده او جنګ شروع سو حضرت زید رضي الله عنه بیرغ په لاس کې واخیستي میدان د جنګ ته ورغلی زوړور جنګ شروع سو د د شرحبیل وړور ووژل سو او ملګري یې و تښتېدل خپله شرحبیل هم و تښتېدئ په یوه کلا کې پټ سو و هرقل ته یې د مرستې لپاره سړی ولېږی هر قل دوسوه زره فوجیان راولېږل جنګ په زیات زور سره شروع کېدئ چې زید رضي الله عنه شهید سو دستي حضرت جعفر رضي الله عنه بیرغ په لاس کې واخیستي د خپل آس پښې یې په خپله پرې کړې چې بیرته تګ یې د زړه څخه ووزي یو څو اشعار یې وویل چې مطلب یې دادئ: اې خلګو ! جنت څومره ښه شی دئ او جنت ته نژدې کېدل څومره ښکلی دئ او د جنت اوبه څومره یخې دي. دروم پر خلګو عذاب راغلی ماته په کار ده چې هغه ووژنم ، دا شعرونه یې وویل د آس پښې یې پخپله پرې کړې چې بېرته تلل یې د زړه څخه ووزي توره یې واخیسته کافرانو راسته لاس څنې پرې کړی بیا یې بیرغ په چپه لاس کې ونیوی کافرانو چپه لاس څنې پرې کړی ده مبارک بیرغ په موټانو کې ټینګ کړی په خوله یې کلک ونیوی یو سړی د شا دخوا څخه ورغلی د شا دخوا یې دوې ټوټې کړې ، دی مبارک غوزار سو دستي شهید سو. عبد الله بن عمر رضي الله عنهما فرمایي: موږ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله شهيدان را ټولول دی چې مو راپورته کړی په بدن کې يې (۹۰) زخمونه وه. حضرت جعفر ؓ چې شهيد سو خلګو عبد الله بن رواحة ؓ ته اواز وکړی ده په دغه وخت کې د جنګ په يو طرف کې د غوښې يو ټوټه خوړله ځکه ددرو ورځو څخه يې هيڅ شی نه و خوړلی ده چې اواز واورېدئ دستې راپورته سو او وې ويل: حضرت جعفر ؓ شهيد سوی دئ ته په دنيا اخته يې دستې راغلی بيرغ يې راپورته کړی سخت جنګ يې شروع کړی ګوته يې زخمي سوه په وځړېده ده مبارک د اځړېدلې ګوته په پښه ونيول لاس يې راکش کړی ګوته يې پرې سوه ليري يې و غورځوله په سخت جنګ او خفګان کې فکر من سو چې نه د مقابلې توان سته او نه همت سته. لږ وخت ددې فکر تېرسوي و چې خپل زړه ته يې وويل: اې زړه ! اوس د څشي شوق او مينه درته پاته ده؟ چې ته يې له خطره وبرېږې د بي بي شوق غواړې؟ هغه په درې طلاقه طلاقه ده. د غلامانو شوق غواړې؟ هغه ټول ازاد دي د باغ او پيسو شوق غواړې؟ هغه ټوله د الله ﷻ په لاره کې صدقه دي ددې څخه وروسته يې يو څو اشعار وويل چې ترجمه يې داسې ده. اې زړګيه ! ته به ورکښته کېږې. په خوشحالي ورکښته کېږې که په خوابدی ورکښته کېږې ستا د ارام ژوند يوه زمانه تېره سوه. فکر وکړه ته د يو څاڅکي نطفې څخه پيدا يې کافران ګوره پر مسلمانانو په ډاډه زړه راروان دي تاته څه ښېښه سوه چې جنت نه خوښوې که شهيد نه سې نو آخر خو هم مرې په دغه وخت کې د آس څخه راکښته سو د اکا زوی يې يوه ټوټه غوښې ورته ونيولې چې وې خوره ! ملا به دې سيده سي د څو ورځو څخه دې شی نه دی خوړلی ده د اکا دزوی څخه هغه ټوټه غوښه واخيستله ديو طرف څخه د حملې اواز راغلی ده هغه ټوټه غوښه وغورځول او سخت وجنګېدی ترشهيد کېدو پورې يې توره وچلول.[104]

(104) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: دا داصحابو کرامو د ژوند یوه نمونه ده ددوی مبارکانو هر قصه ددنیاد فاني کېدو او د آخرت سره دمیني سبق ورکوي. د اصحابانو کرامو ﷺ څخه بـه څه پوښتنه کوې چې پـه تابعینو کي داسي خلک ختلي دي چې په یوه په قصه سره یې دغه باب ختموو چې د هغـه رنګ بل ډول دئ ددښمن مقابله خو تاسو ولیده اوس یې د حکومت په وړاندي د لاوري هم ووینئ:

۱۲- د سعید بن جبیر او حجاج بن یوسف خبري اتري

نبي ﷺ فرمایي: افضَلُ الجَهَادِ کَلِمَۃُ حَق عِندَ السلطَانٍ جَائِرٍ
ژباړه: بهترین جهاد د ظالم پاچا په وړاندي د حق خبره کول دي.

د حجاج بن یوسف ظلم او تېرى په ټوله دنیا کي مشهور دئ که څه هم د هغې زمانې ظالم پاچا په ظلم سره ددین د خورولو کار هم کاوه خو دعادل او دیندار پاچا پـه پرتله بـه دی بد ګڼل کېدئ او په دغه وجه به خلک دده څخه بېزاره وه.

سعید بن جبیر داابن الاشعث سره یو ځای سو د حجاج مقابله یې شروع کړه حجاج د عبد المالک بن مروان له خوا حاکم و او سعید بن جبیر مشهور تابعي و او دلویو علماؤ څخه و دحکومت دده سره دښمني درلودل پـه ځانګړې ډول حجاج دده سره زیاتـه دښمني درلـوده لکـه څرنګه چي مبـارک تـابعي دحجاج سره مقابله شروع کړې وه او هغـه ونـه کړای سـوای چي دی ونیسي نو خامخا یې دښمني ورسره کول د ماتې وروسته و مکې ته په پټه ولاړی حکومت مکې ته نوی حاکم ولېږی زوړ حاکم یې راوغوښتی نوی حاکم چي ورغلی خطبه یې وویل او په آخر کي یې د عبد المالک بن مروان دافرمان خلګو ته واوروی چي هر چا چي و سعید بن جبیر ته پناه ورکړه خیر یې نسته وروسته حـاکم د خپـل ځـان لخوا ورتـه وویـل د هر چاپـه کور کـي کـه دی پیدا سـو نـو هغـه بـه وژل کیـږي. یـوازي دده کـورنی نـه بلکـي د همسـایه ګـانو کورونـه بـه یـې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورغورځوم لنډه داچې دمکې حاکم پـه ډېر تکلیف سره نوموړي تـابعي ونیـوی او حجاج تـه یې ولیږی حجاج ته د خپل درد (غصې) او وژلو موقع په لاس ورغلـه خپـل مخ تـه یې راوغوښـتی او پوښتنې یې ځنې وکړې:

حجاج: ستا نوم څه شی دئ؟

سعید﷫: زما نوم سعید دئ.

حجاج: ستا د پلار نوم څه شی دئ؟

سعید﷫: زما د پلار نوم جبیر دئ. (سعید معنی نیک بخته او جبیر معنی اصلاح سوی) که څه هم په نومونو کې خو معنی مقصود نه وي خو حجاج ته دغه ښه معنی والا نوم هم خوند نـه ورکوی نو ځکه یې وویل: تـه شقي بن کسیر یې (شـقي معني بدبختـه او کسـیر معنی مات سوی)

سعید﷫: زما مور زما نوم تر تا ښه پېژندی.

حجاج: ته هم بدبخته یې او ستا مور هم بدبخته ده.

سعید﷫: په غیبو باندې ستا څخه علاوه یو بل ذات خبر دئ (یعنې عـلام الغیـوب الله ﷻ دئ)

حجاج: ګوره زه اوس تاوژنم.

سعید﷫: نو زما مور زما نوم صحیح ایښی دئ.

حجاج: اوس زه تا دژوند په بدله کې دوزخ ته لېږم.

سعید﷫-که ماته معلوم وای چې دوزخ ستا په لاس کې دئ نو ته بـه مې معبـود جـوړ کړی وای.

حجاج: د نبي ﷺ په هکله ستا څه عقیده ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید هغه د رحمت نبي و، د الله ﷺ رسول و او په هدایت ښودلو سره ټولې دنیا ته لېږل سوی و.

حجاج: د خلفاو په هکله ستا څه نظر دئ؟

سعید زه د هغوی محافظ یم هر څوک د خپل عمل زموار دئ.

حجاج: زه هغوی ته ښه وایم که بد؟

سعید په کوم څه چي زه نه یم خبر د هغه په هکله زه هیڅ نسم ویلای ما ته یوازي خپل حال معلوم دئ.

حجاج: په دوی کي تا ته تر ټولو خوښ څوک دئ؟

سعد ماته تر ټولو خوښ زماد ښښتن تعالي ﷻ راضي کوونکي دئ. په ځینو کتابو کي ددې جواب پرځای داسي توري راغلي دي: دهغوي ځیني حالات پر ځینو باندي تر جیح ورکوي.

حجاج: د ټولو څخه زیات د مالک راضي کونکی څوک دئ؟

سعید دغه کس و هغه چاته معلوم دئ چي د زړه پر ښکاره او پر پټ رازونو باندي علم لري.

حجاج: حضرت علي ؓ به په جنت کي وي که به په دوزخ کي؟

سعید زه ددې څخه کم یم چي په پټو حالاتو باندي خبر درکړم.

حجاج: ته زما سره د ریشتیا ویلو اراده نه کوي؟

سعید ما درواغ نه دي ویلي.

حجاج: ته ولي نه خاندي؟

سعید د خندا خبره نه ده سوي چي زه وخاندم او هغه څوک به څنګه خاندي چي د خاورو څخه جوړ وي قیامت ته یې تلل وي شپه او ورځ په فتنو کي اوسي.

حجاج: زه خو خاندم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعيد ﷺ الله ﷻ مورې په مختلفو طريقو پيدا کړې يو.

حجاج: زه خو تاوژنم.

سعيد ﷺ زما د مرګ سبب پيدا کونکی د خپل کار څخه فارغ سوی دئ.

حجاج: زه و الله ﷻ ته تر تا ډېر خوښ يم.

سعيد ﷺ په الله ﷻ هغه څوک د لاوري نه سي کولاي چي تر څو خپله مرتبه معلومه نه کړي په غيبو يوازي الله ﷻ خبر دئ وبس.

حجاج: زه به ولي دلاوري نه کوم زه د ټولني د پاچا سره يم او ته د باغيانو د ډلي سره يې.

سعيد ﷺ زه د ټولني څخه جلا نه يم او نه فتنه خوښوم څه چي په تقدير کي دي هيڅوک يې نه سي بدلولای.

حجاج: کوم شيان چي مونږ دا مير المؤمنين لپاره جمعه کوو ته يې په اړه څه نظر لرې؟

سعيد ﷺ زه نه يم خبر چي تاسو څه شي جمعه کوی؟

حجاج: سره زر، سپين زر، تو کران او داسي نور، بيا يې دا شيان را وغوښتل او د سعيد په مخکي يې کښېښودل.

سعيد ﷺ دا ښه شيان دي چي د خپلو شرطونو مطابق وي.

حجاج: شرطونه څشي دي؟

سعيد ﷺ شرطونه دادي چي په دغه سره داسي شيان واخلې چي د قيامت په ورځ امن پيدا کړي که نه نو د شيدې ورکونکي به تی روه دونکی هېر کړي او حمل به وغورځي او سړي ته به د ښه عمل څخه پرته بل هيڅ شی کار نسي کولای.

حجاج: مونږ چي دا شيان يو ځای کړي دي دا ښه شيان دي.

سعيد ﷺ ددې شيانو ښه والي تاته معلومېږي.

حجاج: ته په دې شيانو کي يو شی ځانته خوښوې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید زه یوازې هغه شی خوښوم چې الله ﷻ یې خوښوي.

حجاج: ستا د پاره دې هلاکت وي.

سعید هلاکت دې هغه چا لره وي چې د جنت څخه لیرې سوی وي او دوزخ ته داخل سوی وي.

حجاج: وښیه زه تا په کومه طریقه ووژنم ؟

سعید: کومه طریقه چې د ځان لپاره خوښوې.

حجاج: ایا زه تا معاف کړم؟

سعید معافي د الله ﷻ په نزد ده ستا معافي هیڅ شی نه ده.

حجاج: جلاد ته امر وکړی چې سعید ووژني، سعید چې یې د باندې را وایستی سعید وخندل حجاج ته خبر ورکړل سو چې سعید وخندل حجاج را وغوښتی پوښتنه یې ځني وکړه چې ولې دې وخندل؟

سعید ستا په زړورتیا باندې چې پر الله ﷻ یې لرې او د الله پر صبر باندې چې ستا په وړاندې یې لرې.

حجاج: زه هغه خوک وژنم چې د مسلمانانو په ټولنه کې بېلتون رامنځته کوي بیا یې جلاد ته وویل: دده سر زما په مخکې پرې کړه.

سعید وویل: زه دوه رکعته لمونځ کوم لمونځ یې وکړی او دا کلماتي یې وویل:

❽♎♎♎♎♎ "❻♎♑⇳♉◆❒ →⚈⇳♑▪♉◆❒ ❼♎❑❄♎◗

♏←⬀❻☞❀♎✁◆❒ ⇦✞◷◆❑◷⍓☺❍❍♎♎✁ ⧫❷⬩➲⬩▫

(c) ketabton.com: The Digital Library

🙰⮫⍉✌ ⚐🙵♦☼❒🕮 ✎🙵♦✌◆❒ ☎ 🙵☪▦⓿♉☪⍓❍
(105) ⭠⍉⍉⮫ 🙰▫✓♉📬⍉❸⇳⌑←☺⬂🙦🙵✃

ژباړه : ما خپل مخ د هغه ذات ولوري ته واړوی چي اسمانانونه او مځکې يې پيدا کړي دي په داسي حال کې چي د باطل څخه وحق ته ميل کونکی يم زه د مشرکانو څخه نه يم.

حجاج وويل: دده مخ د قبلې څخه واړوئ د نصاراوو و قبلې ته يې کړئ ځکه هغو هم په دين کي تفريق کاوه او اختلاف يې رامنځته کوی. ژر دده مبارک مخ واړول سو. سعيد ﵀ وويل:

🗐 ⮌⚇▩❷⬂⬄◘☼▫✈🙵✃◆❒ ⬈📬▩❷⇳⌖◘☼▫✈🙵✃ ✶✎◆❒
←❍⇳♉◆❒ ▪☠♦✞♦▫ ☎✃❑♌🙦◆❑➔✍ 🙵⍓☺◆☪⬃③❑🕯♦▫
⭠⮚⮚⍉⮫ ⍉⚐⑩⍉🖬♦⬊ ⬈⬈⮷♋🕔◆❒ ⅄✎🙵✃ ·♍⍉☽ 🗐 ★✎🙵✃
(106) الکافِي بِالسرآئر

ژباړه: الله ﷻ لره ختيځ او لويديځ دئ هري خواته چي مخ واړوي هم هلته خدای ﷻ سته بېشکه الله ﷻ پراخي راوستونکی اوزيات عالم دئ. الله ﷻ کافي دی په پټو رازو کي يعني په پټو احوالو خبر دئ.

حجاج وويل: پړي مخ يې واړوئ موږ په ظاهر باندي د عمل کولو زمه وار يو.

ســــــعيد ﵀ وويـــــــــل: ✉✌♉❁⬃&◘🙵⌘⍓⮽🖬■☽⬂✡◘🕔▤⬈☠⬁

🙵◘&⬃❁♉✌◆❒ ⬁☠⬈📬←⑨⓿♉➔←☼ 🙵◘&❸♉▫◆❒
(107) ⭠⍉⍉⮫ ▤❽♦❷⬃⌘⬆🕮 🕑◘◆❻🙵♦✍ ⬁☠⬈▤⬉♉▩❷⬂③⬆✞

---

(105) سورة آل عمران الاية (٧٩)
(106) سورة بقرة الاية (١١٥)
(107) سورة طه الاية (٥٥)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: موږ ددې مځکې څخه پيدا کړي يا ست بېرته مو دې مځکې ته ورولو او بيا مو ددې مځکې څخه راباسو.

حجاج وويل: وي وژنئ! سعيد ﷺ وويل: زه تا ددې خبرې شاهد جوړوم چې زه وايم. لا اله الا الله و اشهد ان محمد عبده ورسوله.

ته دغه کلمه په ياد ساته کله چې زه ستاسره د قيامت په ورځ يو ځای سم بيا به يې بدله درڅخه اخلم. ددې څخه وروسته شهيد سو. (انا لله و انا اليه راجعون)

دده په شهادت دده د بدن څخه زياته وينه ولاړه حجاج ورته حيران سو د خپل طبيب څخه يې پوښتنه وکړه چې ولې دومره وينه ځني ولاړه؟ طبيب ورته وويل: دده زړه ډېر ارام و په زړه کې يې د مرګ هيڅ وېره نه وه نو وينه يې پر خپل نورمال حالت باندې وه نو ځکه ډېر وينه ځني ولاړه. داسي نه لکه نور خلګ چې تر مرګ مخکې يې تو له وينه دوېري څخه وچه سي.[108]

فايده: ددې قصې په سوال او جواب کې نور کتابونو زيادت او کمی کړی دئ نورو بيا ځني نور سوالونه او جوابونه رانقل کړي دي زموږ مقصد يوازې نمونه ښودل دي نو له دې امله مو په دغه اندازه بسنه وکړه.

ددې ډول څخه د تابعينو زياتې قصې راغلې دي (چې ددوی پر بهادرې باندې ښودنه کوي) امام اعظم ﷺ ، امام مالک ﷺ، امام احمد بن حنبل ﷺ او داسې نورو مبارکو انسانانو د حق وينا په وجه ډېرې سختی، تيرې کړې دي خو حق يې د لاسه نه دئ ورکړی.

اتم باب

(108) علماء سلف کتاب الامامة و السياسة

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علم شوق او په علم کښني بوختیا

څرنګه چي د دین اصل د توحید کلمة (لا اله الا الله محمد رسول الله) د ټولو کمالاتو بنسټ ده د دې کلمي پرته هیڅ سپېڅلي کار د قبول وړنه دئ په همدې وجه اصحابانو خصوصا د اسلام په لومړیو وختو خپل ټول قوت د همدې کلمې په خپرولو کي مصرفوی ، د کافرانو سره به یې جهاد په پوره زور سره کاوه دوی مبارکان د علم لاسته راوړلو ته فارغ او متوجه نه وو د دې دومره بوختیا و سره ـ سره د دوی د علم سره دومره شوق او مینه وه (دومره علم یې لاسته راوړی) چي نن څوارلس سوه کاله وروسته د قرآن او حدیث د علومو د بقا ذریعه ده ، دا یو څرګند حقیقت دئ د دې مبارکو انسانانو چي د وخت په تېرېدو سره څه فراغت تر لاسته کړی او د مسلمانانو ډله هم یو څه لو سوه نو لاندینی آیات کریمه نازل سو:

♦♌❑↖☪⧰✌⬃⬧⬅☺⬂⧫☝⬀✃ ⬄♍⍾⌧⬅ ⬀♦✌◆❒ ✉
♦❷⌧⧉♦☼ ⬥⬥⬀❑■⬛⬥▫ ⬅ ☪❑⬆▫✍⬀⬥🗎 ☎✃❒↖❷⧰⧉✡◆⑩⧰⧫
⊲❑⌧⧉⚗★✏⬀⬥☪ ⬀☠⬋☙⬃❃⧰♓✌ ⌨❑⬥⍾⬀❷⧰▫ ⬂♏⬄⬈⬅ ♊⧰✌
⬅♊③⧰♏⬀✏⬀✃ ❼⬁× ☎✃❑←♑⊙◗⌧⧉♦✌◆⑩⧰⬀⧫
✃⬥➊⬁◗ ⬄⚐←♑♦✌⬀❑⬥⍾ ☎✃❒↓❻⬃⓿✡↖⑩⧰⧫◆❒
⬄⚐←♑❋⬛⍓➔⬥⧫ ⬀☠⚗☙⬀❸⬥⧫⬁◗ ☎✃☑❑↖➔⍓♉◆❻
([109]) ⬅⬄⌘⌘⬂ ⬄♍❒↓❻⌧⓿⬂♦⬥⑥

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: نه ښايي مومنانو لره چې ټوله دې ووزي که چيرې داسې نه وي ددوی د هر ډلې څخه دې يوه کوچنۍ ډله ځي ددې لپاره چې پوهه په دين کښې حاصله کړي او کله چې بېرته قوم ته راسې نو خپل قوم دې د الله ﷻ د عذاب څخه ووېروي.

حضـرت عبـدالله بـن عبـاس رضی الله عنهما فرمـايي: کـوم عـاموالي چـې ددغـه آيـاتو څخـه:
✂☼✍▦⚬❷⇖❐✂☎⌘⇖▦☒✍▫❁✍❐◆⚐✍◑⬧✍⬧☪☎ (110) او د ـــ

◑⚬✍⬧☪▦✍❷⇖❐✂☎③⇖➔⬚⓿ℯ✍✍⌛➔☠⬀

⇖◆⓿☒✂✍◷✍▯▯❐◕✍⑩☺✞✍ (111) هغــه پــدي آيــات ســره ❐◆✌◆✍

✍☒⌂♍☙✂✍◕⬂☺←⬧⬀✌✍☪⇖❐♌◆◕✍⑩◆✡▦✍❷⇖❐✂☎
🗎⬧✍✍▫⅄◘☪ منسوخ سو. اصحابان رضی الله عنهم په پيل کي د شمېر لـه مخي لـږ وه ددوی اړ وه چي ددوی دغه کوچنۍ ډلـه ددين ټول کارونـه سرتـه ورسوي خو کله چي د تـابعينو پـه زمانـه کښي اسلام تر لېرو ځايونو پوري خپور سو نو د مسلمانانو يو لويه ډله رامنځته سوه د اصحابو رضی الله عنهم پـه څبر لږ والی له مينځه ولاړی الله ﷻ ددين دهري څانګي لپاره خلک پيدا کړه. د حديثو لپاره خپلـه ډله پيدا سوه چي په پوره پاملرنه سره به يې د حديثو منظمول او خپرول کول، د فقهاو بېلـه ډلـه جوړه سوه، د صوفيانو، قاريانو، مجاهدينو او داسې نورو لپاره ډلي جوړي سوي. مطلب دا چي ددين دهري شعبې لپاره مستقل سمبالونکي پيدا سول په هغه وخت کښي داشی ضروري وو چي په يوه شعبه کښي دي ځان کمال ته ورسوي ځکه چي ددين پـه ټولـو شعبو کښـي ځان کمـال تـه رسول ګران کارو داصفت الله ﷻ و انبياؤ(عليهم السلام) ته ورکړی و خصوصا و سيد الانبياء ﷺ ته يې ورکړي و نو له همدې امله به پدې باب کښي د اصحابانو ترڅنګ د نورو مبارکو انسانانو

(110) سورة التوبة الاية (٤١)
(111) سورة التوبة الاية (٣٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصې هم ذکر سي ترڅو معلومه سي چې دوی مبارکانو په څومره سختیو کې دعلم سره شوق دلوردئ.

۱- د فتوا ورکونکي ډلي سرلیک

که څه هم اصحابان د اعلاء کلمة الله لپاره د جهاد په کولو سره مشغول وه خو بیا هم ددغه بوختیا سره ـ سره په علم هم بوخت وه او ددې علم خپرول او رسول هم ددوی دنده وه په دوی کې یوه ډله دفتوي لپاره خاصه سوې وه چې د نبيﷺ په زمانه کې یې هم د فتوي کار کاوه نومونه یې په لاندې ډول دي: حضرت ابو بکرؓ، حضرت عمرؓ، حضرت عثمانؓ، حضرت عبدالرحمان بن عوفؓ، حضرت عليؓ، حضرت ابی بن کعبؓ، حضرت عبدالله بن مسعودؓ، حضرت معاذ بن جبلؓ، حضرت عمار بن یاسرؓ، حضرت خذیفة AA ، حضرت سلمان فارسيؓ، حضرت زید بن ثابتؓ، حضرت ابو موسيؓ او حضرت ابودرداءؓ (112)

فایده:دا ددغه مبارکو انسانانو د کامل او بشپړ علم خبره وه چې د نبيﷺ په موجودیت کې دوی د فتوي ورکولو کارکاوه.

۲ د حضرت ابو بکرؓ د حدیثو د مجموعې سوځل

(112) تلقیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايي: زما پلار حضرت ابوبکر رضي الله عنه د پنځوسوو حديثونو يوه مجموعه تياره کړې وه يوه شپه ما وليدئ چې زما پلار ډېر ناارامه دئ پر ځاى باندي اړخ پر اړخ اوړي ما چې وليدئ ډېره خوابدې سوم پوښتنه مي ځني وکړه چې څه تکليف لرې او که دي څه دفکر وړ خبره اورېدلې ده ؟لنډه دا چې ټوله شپه کټ پر کټ اوښتى سهار يې راته وويل: هغه زما د حديثو مجموعه چې ما ستا سره ايښې وه هغه راوړه ما چې راوړه ده مبارک وسوځل ما پوښتنه ځني وکړه چې ولي دي وسوځل؟ ده مبارک راته وويل: زما سره وېره وه چې صبا به زه مړ سم او د احديثونه به مي تر شا پاته سي حال دا چې په دې حديثونو کي داسي څه موجود دي چې د ځان څخه جو سوي دي په هغه وخت کي به مامعتبر روايتونه ګڼلي و خو وروسته راته معلومه سوه چې معتبر روايتونه نه دي او څه ګړ بړ پکښې دئ چې بيابه يې مسئوليت زما دغاړي وي ځکه زماد خوا خلګو ته ورپاته دي. (113)

فايده: حضرت ابوبکر رضي الله عنه چې د پنځوسوو حديثونو يوه رساله جمعه کړې وه داد ده پوره علم او د علم سره محبت و او دا چې ده سوځل دادده مبارک پوره احتياط و. داد مخورو اصحابانو رضي الله عنهم د حديثونو په هکله احتياط و همدا وجه ده چې د مخورو اصحابانو رضي الله عنهم څخه ډېر کم حديثونه روايت سوي دي ددې کار څخه زموږ لپاره سبق اخيستل په کار دي په ځانګړې ډول هغه کسانو ته چې پر منبرانو ناست وي او حديثونه رانقلوي چې د حضرت ابوبکر رضي الله عنه دا احتياط دغه حال وو. حال دا چې اصحابان رضي الله عنهم فرمايي چې ابوبکر رضي الله عنه په موږ ټولو کي لوى عالم و ددې تر څنګ درسول الله ﷺ د وفات وروسته د بيعت خبره پېښه سوه نو ابوبکر رضي الله عنه په خپل تقرير کي هيڅ داسي حديث يا آيات نه دى پرې ايښى چې د انصارو په فضليت کي راغلي و ددې خبرې څخه

(113) تذكرة الحفاظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي چي ابوبکر ﷠ په ټولو حديثونو کي او په ټوله قرآن کي پوره معلومات درلودئ خو بيا هم دده څخه ډېر لږ روايتونه نقل سوي دي هم دا سبب دئ چي امام اعظم﷫ ډېر لږ روايتونه رانقل کړي دي.

۳- د حضرت مصعب ﷠ تبليغ او د نبي ﷺ تعليم ښودل

مصعب بن عمير ﷠ چي قصه يې په اوم باب پنځمه شمېره کي تېره سوه نبي ﷺ دی مبارک دمنی ددرې دهغه مسلمانانو سره د تبليغ او ديني تعليم ښودلو لپاره ليږلي و کوم چي د منې په دره کي تر ټولو مخکي مسلمانان سوی وه. په مدينه منوره کي به دی هروخت په تعليم او تبليغ کولو مشغول و. خلګو ته به يې قرآنکريم ښودئ او ددين خبري به يې ورته ښودې. د اسعد بن زرارة ﷠ سره اوسېدئ د مقري په نامه مشهور سوی دئ. سعد بن معاذ او اسيد بن حضير چي دواړه سرداران وه په دې خبره ناراضه وه سعد واسيد ته وويل: چي ته اسعد ته ورسه او ورته ووايه چي موږ اورېدلي دي چي تا يو ځوک مسافر پيدا کړی دئ د ځان سره دي کښېنولی دئ او زموږ ناپوه خلګ تېر باسي. اسيد چي اسعد ﷠ ته راغلی نو په سختۍ سره يې خبري ورسره وکړې اسعد ﷠ ورته وويل: ته راسه د هغه خبري واوره که دي خوښي سوې نو قبولي يې کړه که دي خوښي نه سوې نو بيا که يې منعه کړې پروانه لري اسيد ورته وويل: دا ښه د انصاف خبره ده حضرت مصعب ﷠ و اسيد ته د اسلام صفتونه واورول او د قرآنکريم آياتونه يې ورته تېر کړل اسيد چي دده خبري واورېدې نو وې ويل: دا څومري ښې خبري دي دا څومره ښه کلام دئ اسيد زياته کړه: اې مصعبه ﷠! تاسو چي څوک په خپل دين کي داخلوی نو څنګه يې داخلوی؟ مصعب ﷠ ورته وويل: غسل وکړه د شهادت کلمة ووايه. اسيد ﷠ دغه ټول کارونه وکړه او مسلمان سو د مسلمانېدو سره سم ولاړی سعد يې هم راوستی هغه هم دده خبري واورېدې مسلمان سو بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل قوم بنو الا شهل ته ولاړی او هغوته یې وویل: زه ستاسو په نظر څنګه سړی یم هغو ورته وویل: ته زموږ په نظر ډېر غوره او بهتر سړی یې پردې خبره باندې سعد ﷺ ورته وویل: ستاسو د نارینوو او ښځو سره زما خبرې تر هغه وخته پورې حرامې دي تر څو چې تاسو مسلمانیږی او په محمد ﷺ باندې ایمان راوړی ده مبارک په دې خبره سره د بنوالاشهل قوم ټوله نارینه او ښځینه مسلمانان سوه او حضرت مصعب ﷺ دوی ته په تعلیم ورکولو باندې مشغول سو.([114])

فایده: د اصحابانو ﷺ دا عمومي قاعده وه چې کله به څوک مسلمان سو نو د مسلمانېدو سره سم به دی یو مستقل تبلیغ کوونکیو او کومه خبره چې به د اسلام ده ته ورسېده نو ده به دستې نورو ته رسول او خورول به یې دا ده د ژوند یوه وظیفه وه په دغه وظیفه کې د پیسو، تجارت، دنده او کوم بل دنیوي مسلک نه و.

۴- د حضرت ابي بن کعب ﷺ تعلیم

حضرت ابي بن کعب ﷺ یو مشهور صحابي دئ، د مشهورو قاریانو څخه دئ او د اسلام راوړلو مخکې یې لیک او لوست زده و په عربو کې د لیکلو دود نه وو خو د اسلام څخه وروسته د لیکلو دود عام سو دی مبارک د لومړی وخت څخه په لیک دود پوهه و دی مبارک به د رسول الله ﷺ په حضور کې حاضرېدئ او وحي به یې لیکلې. د قرآنکریم لوی ماهر و، نوموړی د هغه کسانو څخه و چې د نبي ﷺ په ژوند کښې یې قرآن یاد کړی و نبي ﷺ دده په اړه فرمایي: زما د امت لوی قاري ابي بن کعب دئ ده مبارک په پابندۍ سره په اتوشپو کښې د تهجد په لمانځه کښې قرآنکریم ختماوی نبي ﷺ یوه ورځ ده ته وفرمایل: الله ﷻ ما ته فرمایلي دي چې زه و تا ته قرآنکریم

([114]) تلقیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

واوروم ده مبارک ورته وویل اې د اللهﷻ رسوله ! اللهﷻ زما نوم واخیستی ؟ نبيﷺ ورته وفرمایل: هو ، ستانوم يې واخیستی ده مبارک چې دا خبره واورېدل د ډېرې خوشحالۍ څخه په ژړا شو. شعر

ذکر میرا مجه سی بهتر هی کی اس محفل می هی

یعني زما یادونه تر ما بهتره ده چې په دغه مجلس کې کیږي.

جندب بن عبد الله AA فرمايي: زه مدینې منورې ته د علم حاصلولو لپاره حاضر سوم په نبوي مسجد کښې د حدیثو لوستونکي ګڼ شمېر مبارکان ناست وو د شاګردانو ټولۍ په جلا ـ جلا ډول استاذانو ته ناستي وې زه په دې حلقو کې تېر سوم يو سړی د مسافر په ډول ناست و چې دوې جامې يې په تن وې حدیث یې نورو ته ښودل ماد خلګو څخه وپوښتل: دا کوم بزرګ دئ؟ دوی راته وویل: دا د مسلمانانو سردار ابي بن کعبؓ دئ ، زه هم دده مبارک د درس په ټولۍ کې کښېناستم کله چې د حدیثو څخه فارغه سو کور ته تلی زه په پسې سوم کله چې دی کورته ورسېدئ ومې لیدئ چې کورېې ډېر زوړ ، خراب او د کمزورې سامان لرونکی و او ډېر د عاجزۍ او زهد ژوند يې و.(115)

حضرت ابی بن کعبؓ فرمايي: یوه ورځ نبيﷺ زما څخه امتحان واخیستی چې د قرآنکریم لوی آیات کوم دئ؟ (د برکت په لحاظ) ما ورته وویل: اې د اللهﷻ رسوله ! اللهﷻ او د هغه رسولﷺ ښه پوهیږي نبيﷺ دوهم ځل پوښتنه راڅخه وکړه ما داب له وجې په هغه ډول جواب ورکړی دریم ځل يې بیا راڅخه وپوښتل نوما په جواب کې ورته وویل: د آیة الکرسي آیات دئ. نبيﷺ ډېر خوشحاله سو او راته وې ویل: اللهﷻ دې تاته ستا علم مبارک کړي.

(115) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځلي نبي ﷺ لمونځ ورکاوی یو آیات ځني پاته سو ابي بن کعب ﷺ فتحه ورکړه (د لمانځه د فراغت څخه وروسته) نبي ﷺ و پوښتل چي دافتحه چا راکړه؟ ابي بن کعب ﷺ و فرمایل: دا زه وم. نبي ﷺ وفرمایل: زما هم دا ګمان و چي تا به ښودلی وي.([116])

فایده: دا د ابي بن کعب ﷺ علم او قرآن سره مینه او محبت و او دده مبارک خاص خدمتونه وه، دده مبارک دنبي ﷺ سره په هره غزا کي ګډون کړی و د نبي ﷺ هیڅ داسي جهاد نه و چي دده ګډون نه وي پکښي کړی.

۵- د حضرت خذیفة ﷺ د فتنو دپېژندني اهتمام

حضرت خذیفة ﷺ دنومتو اصحابو څخه دئ دده مبارک لقب صاحب السر (راز ساتونکی) و نبي ﷺ د منافقینو او فتنو علم ده ته ښودلی دئ. ویل سوي دي: یو ځلي نبي ﷺ ده مبارک ته تر قیامته پوري راتلونکي فتنې ټولي په شمار سره وښودلې. نبي ﷺ هیڅ داسي فتنه نه ده پرې اینښې چي په هغه کي دي درې سوه کسان شریک وي مګر ده ته یې دهغې فتنې حال او د لاربښود نوم، د پلار او مور نوم او د هغه د قوم نوم یې په څرګند ډول ښودلي دئ. حضرت خذیفة ﷺ فرمایي: خلګو به د نبي ﷺ څخه د خیر د خبرو پوښتنه کول خو ما به د بدیو د خبرو پوښتنه کول ددې لپاره چي ځانونه ځني وساتو، مایوه ورځ دنبي ﷺ څخه و پوښتل: اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! دغه برکتونه چي ستا په وجه موږ ځني برخمن یو ایا ددې څخه وروسته یوه بدي هم راتلونکې ده؟ نبي ﷺ راته وفرمایل: هو، بدي راځي، ما ورته وویل: ددې بدی وروسته بیا نیکي راځي؟

([116]) مسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي ﷺ راته وویل: اې خذیفة ﷺ! د الله ﷻ کلام وایه او په معناوو کي یې فکر کوه او د احکامو تابعداري یې کوه (دي مبارک وایي: زه فکر اخیستی وم) وه مي ویل: ددې بدی وروسته به نیکي راځي؟ نبيﷺ و فرمایل: هو، نیکي راځي خو زړونه به داسي نه وي لکه لومړي چي وه. مابیا ورته وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄! ددې نیکۍ وروسته به بیا بدي وي؟ نبيﷺ راته وویل: داسي خلګ به پیدا اسي چي نور به ګمراه کوي او ددوزخ لوري ته به یې بیایي ما ورته وویل: که زه په دغه زمانه کي موجود وم نو څه به کوم؟ نبيﷺ راته وویل: که چیري په دغه وخت کي دمسلمانانو یوه متحده ډله وه او یو پاچا یې درلودئ نو ددوی سره واوسه که نه ووټولي ډلي پرېږده په یو کونج کي جلا کښېنه او یا دیوې درختي په بیخ کي کښېنه اوهم دلته تر مرګه پوري واوسه.

څرنګه چي رسول الله ﷺ و ده ته د ټولو منافقانو حال ښو دلي و نوله همدې امله به حضرت عمر ﷺ دده څخه پوښتنه کول چي زما په حاکمانو کي خو څوک منافق نسته؟ حضرت عمر ﷺ به هغه حاکم ددندې څخه لیري کوی چي غالباً به یې په خپل فراست (الهي پوهه) سره پېژندلی وای. کله چي به څوک مړسو نو عمر ﷺ به څېړنه کول چي خذیفة ﷺ یې په جنازه کي ګډون کوي که یا؟ که به خذیفة ﷺ په جنازه کي و نو عمر ﷺ به یې هم په لمانځه کولو کي ګډون کاوه که به یې ګډون نه وکړی نو عمر ﷺ به هم نه ورتلی. کله چي حضرت خذیفة ﷺ وفات کېدئ نو په ډېره ناارامۍ سره یې ژړل خلګو پوښتنه ځني وکړه (چي ولي ژاړې؟) ده مبارک په جواب کي ورته وویل: ددنیا په پاته کېدو باندي نه ژړام بلکي مرګ خو زما خوښ دئ مګر زه پردې ژاړم چي زه به دالله ﷻ په رضاکي روان یم او که به ناراضي کي روان یم ددې څخه وروسته یې وویل: دا زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژوند وروستی ساعت دئ اې الله ﷻ! تاته معلومه ده چې زه ستا سره مینه لرم نو پدې وجه سره په خپل ملاقات سره ماته برکت راکړې.[117]

٧_د حضرت ابو هریرة ﷺ د حدیثونو یادول

حضرت ابـو هریرة ﷺ یونومـوتي اودد رنښـت وړصـحابي دئ اودومـره ډېـر حدیثونـه دده مبارک رانقل کړي دي چې دده په ځبر بل صحابي نه دي نقل کړي دده مبارک وعلم ته خلک حیران وه ځکه دی په اووم کال دهجرت راغلی اومسلمان سو په یوولسم کال دهجرت نبيﷺ وفات سوی دئ په دومره لږوخت کي چې څلورکاله کېږي ده څنګه دومره ډېرحدیثونه یاد کړل ؟ددې خبري وجه خپله حضرت ابو هریرة ﷺ ښودلې ده فرمایلي یې دي چې خلک وایي ابو هریرة ﷺ ډېرروایتونه رانقل کړي دي حال داچې زمامهاجر ورونو تجارت کاوه ، بازارته تلل اوراتلل اوزماانصارو ورڼو دکښت اوکروندي کار کاوه دوی ټوله په کارونو بوخت وه (ماهیڅ بوختیانه درلوده) حضرت ابو هریرة ﷺ د اصحاب صفه د مسکینا نو څخه یو مسکین ودنبيﷺ په خدمت کي به چې یو څه دخوراک لپاره ورکړل سوه په هغه به یې صبر کاوه پروت به وپه داسي پېښوکي به دی مبارک موجودوچې نوراصحابان به نه وه موجود داسي شیان به یې یادول چې هغوی به نسوای یادولای.

ابو هریرة ﷺ فرمایلي دي: مایوورځ نبيﷺ ته دخپلي حافظې شکایت وکړی رسول اللهﷺ راته وویل ته خپل پټو هوارکړه ماچې پټوهوارکړی نبيﷺ په دواړولاسونو په پټوکي دیوشي

([117]) ابوداؤد – اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشاره وکړه بيايې راته وويل: داپېتو ځان سره يوځای کړه ماهم هغه پټو په خپله سېنه پورې ونيوی ددې څخه وروسته بياهيڅ شی زما څخه نه سو هېر.[118]

فايده: اصحاب صفه وهغه کسانو ته ويل کېږي چې دنبيﷺ په خانقاه کې به اوسېدل ددوی مبارکانو دخوراک لپاره څه خاص انتظام نه و. دومرې به وو ايو چې دوی دنبيﷺ ميلمانه وه دکوم ځای څخه چې به څه هديه ياصد قه راتله په هغه به ددوی ګوزاره وه حضرت ابوهريرة ﷛ هم په دې خلګوکې و ډېروختونه به پردوی باندې په نهاره تېربېدل ځنې وخت به دلوږې له امله دليونتوب په څېرحالت کې سوه لکه چې ددريم باب په دريمه اوامه قصه کې تېرسوه ددې دومره سترياووسره ــ سره بياهم ده مبارک حديثونه يادول دادده شغل وچې له برکته يې ده ترټولوزيات حديثونه ښودلي دي.

ابن جوزي﵀ په (تلقيح) نومي کتاب کې ليکلي دي چې ابوهريرة ﷛ پنځه زره درې سوه ځلوراو يا(۵۳۷۴)حديثونه رانقل کړي دي.

يوه ورځ ابوهريرة ﷛ دجنازې اړوند يوحديث بيان کړی چې دنبيﷺ ارشاددئ: څوک چې دجنازې لمونځ اداکړي بېرته راسي يوقيراط ثواب ورکول کېږي اوڅوک چې دمړي په ښخولوکې شريک سي دوه قيراطه ثواب ورکول کېږي اوديوه قيراط ثواب د احد ترغره زيات دئ حضرت عبدالله بن عمر﵄ ته په دې حديث کې يوڅه شک پيدا سو اوورته وې ويل: اې ابوهريرة ﷛ ! په فکر سره خبرې کوه ده مبارک ته درد(غصه) ورغله دستې وعائشې﵂ ته ورغلی اوورته وې ويل: زه تاته قسم درکوم چې دغه دقيراط حديث تادنبيﷺ څخه اورېدلی دئ؟ عائشې﵂ وفرمايل: هو، اورېدلی مې دئ ، ابوهريرة ﷛ وفرمايل: زمالپاره خونه په باغ کې ددرختو اېښودلو څه کارو او نه په بازار کې دمال خرڅولو څه کارو زه به دنبيﷺ په درباركې

---

(118) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وم یوازي داکار مي درلو دئ چي دیادولو څه خبره په لاس راسي او یا څه خوراک راکړل سي.

حضرت عبدالله بن عمر ووېل: بېشکه ته ترمور دنبيﷺ په حضورکي زیات حاضر وې او په حدیثونو زیات پوهه یې.(119)

ددې سره سره ابوهریرة فرمايي: زه هره ورځ دولس زره واره استغفار وایم. دده سره یو تار و چي زرغوټي ورکړل سوي وې (دتسبوح په څېر) دشپې به تر هغه وخته پوري نه بیده کېدئ ترڅو چي دغه غوټي به یې په سبحان الله نه وي پوري کړي.(120)

۷ –دمسیلمة کذاب وژل او دقرآن جمعه کول

دنبيﷺ دوفات څخه وروسته دمسیلمة کذاب پر خلګوباندي اثر پر زیاتېدو سو(ده د نبيﷺ په ژوندکي دنبوت دعوه کړې وه)څرنګه چي په عربوکي ددین څخه اوښتل په زورسره شروع سوه نوله وجهي یې دی نورهم طاقتور سو.حضرت ابوبکر دده سره جنګ وکړی اللهﷻ

(119) مسند احمد
(120) تذکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام ته برلاسی ورکړی او مسیلمة ووژل سو مګر په دې جنګ کې د اصحابانو ﷺ یوه لویه ډله هم شهیدان سوه خصوصا د قرآنکریم د حافظانو یوه ډله هم شهیدان سوه .

حضرت عمر ﷺ د ابوبکر ﷺ حضور ته ورغلی او ورته وې ویل: په دې جنګ کې قاریان ډېر شهیدان سوه که چیرې په دغه ډول په یوه یادو وجنګو کې نور حافظان هم شهیدان سي نو د قرآنکریم ډېرو برخو د ضائع کېدو ویره ده نو د اقرآنکریم په یوځای کې ولیکه چې وساتل سي حضرت ابوبکر ﷺ ورته ویل:ته څنګه په یوه داسې کار کې دلاوري کوې چې نبي ﷺ نه دئ کړی .حضرت عمر ﷺ پر دغه خبره باندې ټینګار کوی او داړتیا څرګندونه یې کول په آخر کې د حضرت ابوبکر ﷺ نظر هم ورسره برابر سو نو حضرت زید بن ثابت ﷺ یې راوغوښتی (چې قصه یې په یو ولسم باب اتلسم شمېره کې راروانه ده) زید ﷺ فرمایي: زه د حضرت ابوبکر ﷺ و حضور ته ورغلم چې عمر ﷺ هم تشریف درلودئ حضرت ابوبکر ﷺ خپلې خبرې او د عمر ﷺ ټولې خبرې راته بیان کړې وروسته یې وفرمایل: (اې زیده ﷺ !) ته ځوان او د عقل څښتن یې پرتا باندې هیڅ ډول بدګمان نسته د دې ټولو خبرو سره ته د نبي ﷺ په زمانه کې د وحیو لیکونکی پاته سوی یې نو لدې وجهې دغه کار هم ته وکړه د خلګو څخه قرآنکریم را جمعه کړه او یو ځای یې نقل کړه حضرت زید بن ثابت ﷺ فرمایي: په الله ﷻ قسم کوم که ابوبکر ﷺ ماته امر کړی وای چې فلانی غرونړوه او ودې خوا ته یې رابدل کړه ماته به تر دغه کار آسانه وای. ماورته وویل: تاسو څنګه داسې کار کوی چې نبي ﷺ نه دی کړی دوی مبارکانو به زه وپوهولم.(یعني قناعت به یې راکړئ) په یو حدیث کې راغلي دي چې حضرت ابوبکر ﷺ و زید ﷺ ته وفرمایل: که ته د عمر ﷺ ملګرتیا وکړې نوزه به هم د دغه کار حکم درکړم او که یې نه کوې نوزه هم د دغه کار اراده نه کوم زید بن ثابت ﷺ فرمایي: چې ډېرو خبرو وروسته الله ﷻ زما سینه ودې لوري ته خلاصه کړه چې قرآنکریم دې یوځای جمعه کړل سي نوما هم د امر په عملي کولو کې د خلګو څخه قرآنکریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راجمعه کړئ چي جلا ،جلا ليکل سوی واو هغه قرآنکريم مي هم راجمعه کړی چي د اصحابانو په سينو کي ساتل سوی و د ټولو لټه مي وکړه او سره يوځای مي کړی.([121])

فايده:ددې قصې څخه لومړی دا معلوميږي چي دوی مبارکان دنبيﷺ دتابعداری دومره پابنده وه چي دغره بدلول ورته اسانه کار و تردا سي کار چي نبيﷺ نه ووکړی.ددې دومري اخلاص په نتيجه کي اللهﷻ ديوه داسي کتاب جمعه کېدل چي ددين بنسټ دئ ددوی په عملنامو کي ايښي دئ. بيا حضرت زيد ﭬ دقرآنکريم په جمعه کولو کي دومري احتياط کاوه چي هيڅ آيات به يې دليکلو پرته نه اخيستي (بلکي داسي آيات به يې په ليکلي ډول اخيستي) چي دنبيﷺ په زمانه کي به ليکل سوی و دغه آيات به يې دنورو سره يوځای کوی بيا به يې دحافظانو دلوستلو سره کاتې (چي ليکلي آيات او دياد سوي آيات خو فرق نسته) څرنګه چي قرآنکريم په جلا ـ جلا ځايونو کښي ليکل سوی و په همد غه وجه يې په پيدا کولو کي څه سټړيا او زحمت ومګر ټوله قرآنکريم پيدا سو .ابي بن کعب ﭬ چي نبيﷺ په خپله دقرآنکريم زيات پوه ورته ويلي و دقرآنکريم په جمعه کولو کي يې دزيد بن ثابت ﭬ مر سته کول.په داسي زحمتونو سره قرآنکريم دغه مبارکو انسانانو ترټولو لومړی جمعه کړی.

٨- دحضرت ابن مسعود ﭬ دحديث په روايت کي احتياط

حضرت عبد الله بن مسعود ﭬ دنوموتو اصحابانو څخه دئ ، دهغه اصحابانو ډلي څخه دئ چي فتوي ورکونکي وه او داسلام په پيل کي مسلمانان سوی وه او دحبشې هجرت يې هم کړی و په ټولو غزاوو کي يې دنبيﷺ سره ګډون کړی و دخاص خد مت په وجه دصاحب النعل

[121] دُر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(څپلووالا) ، صاحب الوسادة(بالښت والا) صحاب المطهرة(داوداسه ابووالا)لقبونه ورکړي سوي دي ځکه دنبيﷺ زيات خدمتونه ده ته سپارل سوي وه رسول اللهﷺ دده په اړه داهم فرمايلي دي: دمشورې پرته که مې څوک اميرټاکی نوعبدالله بن مسعود به امير ټاکم . نبيﷺ ده مبارک ته فرمايلي وه چي تاته هروخت دراتلو اجازه ده په بل ځای کي رسول اللهﷺ فرمايلي دي: څوک که غواړي چي په هغه ډول قرآنکريم ولولي چي نازل سوی دئ نودعبدالله بن مسعود ﷜ په طريقه دي يې ولولي نبيﷺ فرمايلي دي: ابن مسعود ﷜ چي کوم حديثونه بيان کړي هغه رښتيا بولی ابوموسى اشعري﷜ فرمايلي دي: موږچي کله ديمن څخه راغلو نو ترډېره وخته پوري مو ابن مسعود ﷜ داهل بيتو څخه ګڼی ځکه درسول اللهﷺ په کورکي دده او دمور تګ اوراتګ دومره زيات و لکه دوی چي يې دکور خلک وي.([122])

خوددې ټولوسره سره ابوعمرو شيباني﷜ فرمايلي دي چي زه دابن مسعود ﷜ سره يو کال واوسېدم ما هيڅ کله دی نه وليدئ چي ديوې خبرې نسبت دي يې رسول اللهﷺ ته کړي وي که به يې نسبت رسول اللهﷺ ته کوی نو پربدن به يې رپېدل راغله. عمر بن ميمون﷜ وايي چي زه تر يو کاله پوري دهر ي پنجشنبې په ورځ ابن مسعود ﷜ ته ورتللم ماهيڅ کله دده څخه داسي خبره وانهورېدل چي ده يې و رسول اللهﷺ ته نسبت کړي وي يوازي يوه ورځ يې حديث بيانوی پرژبه يې راغلل چي نبيﷺ وفرمايل نو بدن يې وررپېدئ په سترګو کي يې اوښکي راغلې رګونه يې وپړسېدل او دايي وويل انشاءالله هم داسي به يې ويلي يا به يې دې ته نژدې ويلي وي او يا به په دغه ډول و، يابه ددې وينا څخه يو څه کم او يا به يې يو څه زيات فرمايلي وي([123])

فايده: دادصحابانو مبارکانو﷡ دحديثونو په اړه احيتاط وځکه رسول اللهﷺ فرمايلي دي : څوک چي پر ماباندي درواغ ووايي نو خپل ځای دي په اوردوزخ کي تيارکړي. دوی مبارکان

([122]) بخاري
([123]) مقدمه او جزمسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ویرې څخه چې دروغ پررسول اللهﷺ راڅخه ونه ویل سي نوهره مسئله به یې درسول اللهﷺ دویناا وحالاتو سره برابره بیانول خودابه یې نه ویل چې دادرسول اللهﷺ وینا ده ځکه دوی مبارکان وبرېدل چې داسي نه چي پر رسول اللهﷺ باندي دروغ وویل سي ددوی په وړاندي که موږخپل ځانونه پرتله کړو نو بې شمېره بې څېړني حدیثونه بیانوو یوه ذره هم نه وېرېږو حال داچي دنبيﷺ ولوري ته دخبري دنسبت کولو اورانقلولو کاریوه لویه ذمواري ده .حنفي فقه هم زیاته دعبدالله بن مسعود AA دویناوو څخه اخیستل سوې ده.

۹-وحضرت ابودرداء AA ته دیوه حدیث لپاره دمدینې څخه ودمشق ته ورتلل

کثیربن قیس وایي چي زه ددمشق په مسجد کي دابودرداء AA سره ناست وم چي یو سړی ابودرداء AA ته راغلی او ورته وې ویل چي زه دمدینې څخه دیوه حدیث لپاره راغلی یم مااورېدلي دي چي تا هغه حدیث درسول اللهﷺ څخه اورېدلی دی ابودرداء AA پوښتنه ځني وکړه چي دتجارت خودي څه کار نه و؟ هغه سړي ورته وویل:یا ، بیاابودرداء AA ترې وپوښتل:بل څه مقصد خودي نه و؟ سړي ورته وویل :یا ،یوازي دحدیث دزده کړي لپاره راغلی یم ابودرداء AA ورته وویل: ما درسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي چي څوک دعلم لاسته راوړلو لپاره ځي اللهﷻ دهغه کس لپاره دجنت لاره اسانه کوي ،ملائکي خپل وزرونه دعلم دزده کونکي دخوښۍ په موخه غوړوي او دطالب العلم لپاره دآسمان اومځکي اوسېدونکي دمغفرت غوښتنه کوي تردا سي بریده چي ماهیان په اوبو کښي طالب العلم ته دمغفرت غوښتنه کوي. دعالم ارزښت پرعبادت کونکي باندي داسي دئ لکه دسپوږمئ ارزښت پرستوروباندي . علماء دانبیاؤ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وارثـان دي ، انبيـآء خپـل وارثـان دمـال اوشـتمنی نـه جـوړوي بلکـي خپلـو وارثـانو تـه علـم پرېږدي.څوک چي علم لاسته راوړي هغه لوی دولت لاسته راوړی.([124])

فايده: حضرت ابودرداء ﷺ پـه هغـه اصـحابانو کـي دئ چي پـه فقـه کښـي پوهـېدئ اودتـه حکيم الامت (دامت پوه) ويل سوي دي.ده مبارک فرمـايلي دي: مـادنبيﷺ دنبوت پـه وخت کي تجارت کاوه دمسلمانېدو وروسته مي وغوښتل چي تجارت اوعبـادت دواړه وکـړم خودواړه نه سره کېده نوتجارت مي پرېښودئ اوس مي زړه داسي دئ: که چيري دمسجد پـه دروازه کـي مي دکا ن وي يولمونځ هم نه راڅخه قضاکېږي ، دورځي څلوېښت ديناره وګټم اوبيا يې صد قـه کـړم لامي هم تجارت نه خوښيږي.يو چاپوښتنه ځني وکړه:چي ولي دي داسي تجارت نه خوښـيږي چي لمونځ هم نه درڅخه قضا کېږي اوهره ورځ دومره ګټه هم کوې بيايې دا اللهﷻ په لاره کي خرڅوې؟ ده مبارک په جواب کي ورته وويل: حسـاب خوغـواړي. ابـودرداء ﷺ دا هم فرمـايلي دي چي زه دمرګ سره مينـه لـرم ددې لپـاره چي دخپـل بادارسره ملاقـات وکـړم ، دمسـکنت سره مينـه لـرم دعاجزی لپاره ، او دناروغی سره مينه لرم ددې لپاره چي ګناه مي ومينځل سي.([125])

په پورتنی قصه کي (تاسو وليدل) چي يو صحابي ديوه حديث لپاره دومره لوی سفر کـړي و ددوی مبارکـانو لپـاره دحـديثونو پـه لاسـته راوړلـو کي سـفر څـه ګـران کارنـه و ديـوه حـديث داورېـدلو اوزده کولـو لپـاره ډېرلـري سفرکول دوی مبارکـانو تـه اسـانه و . شـعبيﷺ يومشـهور محدث دئ دکوفې اوسيدونکی دئ يوه ورځ يې خپـل شـاګرد تـه يـو حـديث وايـه اوبيـا يې ورتـه وويل واخله داحديث دي په خپل کورکي مفت (وړيا)پـه لاس درغلـی کـه نـه نـو ددغـه يـوه حـديث لپاره به دي هم مديني منورې ته سفرکاوه ځکه پـه لومړيـو کي دحـديثونو خزانـه مدينـه منـوره وه. دعلم سره مينـه لرونکـو حضـراتو دعلـم لاسـته راوړلولپـاره ډېـر لـوی او اوږده سـفرونه کـړي دي

(124) ابـن مـاجـة
(125) تـذكـره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعيد بن المسيب يو نوموتي تابعي دئ ، دی مبارک فرمايي: زه ديوه حديث شريف لپاره څو ورځي او شپي پياده(پلي) تللی يم امام الائمه امام بخاري په سنه ۱۹۴هـ کي پيدا سوی دئ په سنه ۲۰۵هـ کي يعني ديوولسو کالو په عمريې د حديثو د علم لوستل شروع کړي دي. عبد الله بن مبارک ټول کتابونه په کوچنوالي ياد کړل کوم حديثونه چي په خپل ښارکي لاسته ورتلل هغه يې زده کول بيايې په ســـنه ۲۱۲هـ کې سفرپيل کړی دده مبارک پلار وفات سوی و دی يتيم و په سفرکي يې مور ورسره ملګرې وه. د سفر د پيل څخه وروسته يې بلخ ، بغداد ، مکې مکرمې ، بصرې ، کوفې ، شام ، عسقلان ، حمص او دمشق ښارونو ته سفرونه وکړل او هر ځای چي به د حديثو زخيره لاس ته ورتله په لاس يې راوړل په داسي کشرتوب کي د حديثو استاذ سو چي پرمخ يې ډيري وښتنه نه وې دی مبارک وايي: زه دا تلس کالو وم چي ماد اصحابانو او تابعينو د فيصلو نومې کتاب جوړ کړی. حاشد او دده يو ملګري وايي چي موږ به د امام بخاري سره يو ځای استاذ ته ورتلو ما او ملګري به ليکل کول خو امام بخاري به داغسي چوپ ناست و يو وخت موږ ورته وويل: ته خو داغسي وخت تېروې؟ ده جواب را نه کړی موږ په تکرار سره دغه سوال څني وکړی ده مبارک راته وويل: زه مو ډېر تنګ کړم راوړی تاسو څه ليکلي دي موږ خپله ليکنه راوړه چي شا وخوا پنځلس زره (۱۵۰۰۰) حديثه کېدل ده مبارک دغه ټوله حديثونه په ياد راته وويل موږ ېيخي ورته حيران سو.

١٠- د حضرت ابن عباس و يو انصاري ته ورتلل

حضرت عبد الله بن عباس فرمايي: ما يو انصاري ته وويل: نبي ﷺ خو وفات سو تر اوسه پوري د اصحابانو يوه لويه ډله موجوده ده راځه ددوی څخه په پوښتنو مسئلې يادي کړو انصاري راته وويل: ددومره ډېرو اصحابانو په شتون کي به تاته خلک د مسئلې پوښتلو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي؟لنډه دا چې هغه انصاري همت نه وکړی خوزه د مسئلو په زده کړه پسي روان سوم کله چې به زه خبرسوم چې فلاني صحابي فلانی حديث د رسول الله ﷺ څخه اوريدلی دئ زه به ورتلم او څېړنه به مي څني کوله. ماته د مسائلو ډېره لويه زخيره د انصارو څخه لاسته راغله ځينو خلګو ته به ورغلم نومعلومه به سوه چې بيده دئ نو خپل پټو به مي په دربندکي کښېښودئ هلته به کښېناستم که څه هم د باد او دوړو له امله به خاوري زما پر خوله او بدن باندي باد پېدلې خو ما به انتظار کاوه کله چې به هغه راکښېناستی نو کومه خبره به چې ما به څني زده کول هغه به مي څني وپوښتل هغه سړي به راته وويل: ته د نبي ﷺ د اکا زوی يې تاولي دومره تکليف ايستلی دئ ؟ زه به درغلی وای ما به ورته وويل: زه د علم حاصلونکي يم او د علم حاصلونکی دراتلو مستحق وي. ځينو اصحابانو ﷺ به زما څخه پوښتنه وکړه چې د څه وخت څخه ناست يې؟ ما به ورته وويل ډېر وخت څخه ناست يم. هغه سړي به راته وويل: تا بد کول ولي دي خبر نه راکوئ؟ ما به ورته وويل: زما زړه نه غوښتل چې تاسو زما په وجه د خپلو اړتياو د خلاصېدو مخکي راسی آخر داسي وخت راغلی چې خلګ به ماته راجمعه سول ددې لپاره چې علم را څخه زده کړي. بيا هغه انصاري صاحب وويل: افسوس د غه هلک ترموږ ډېر هو ښيار و.([126])

فايده: دا هغه شی دی چې په وجه يې عبد الله بن عباس ﷺ ته يې د(حبر الامة) او د (بحر العلم) لقبونه ورکړي دي. کله چې دی مبارک وفات کېدی نو په طائف کي يې تشريف درلودئ د جنازې لمونځ حضرت محمد ﷺ ورکړی چې د حضرت علي کرم الله وجهه زوی و اووې فرمايل: نن ددې امت امام رباني رخصت سو. حضرت عبد الله بن عمر ﷺ فرمايي: د قرآنکريم د آياتونو د شان نزول په پېژندلو کي عبد الله بن عباس ﷺ تر ټولو ممتازو حضرت عمر ﷺ به ده ته د علماؤ په خاص صف کي ځای ورکاوه دا ټوله دده د قربانۍ نتيجه وه که نه نو دی چې د خپلي

([126]) دارمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحبزادګۍ په ګمان اوسېدی (يعني دا چې زه د رسول الله ﷺ د اکا زوی يم) چيرې دې لوی مقام ته رسېدای سوای په خپله د آقای نامدار حضرت رسول اکرم ﷺ ارشاد دئ چې فرمايي: د کوم چا څخه چې علم حاصلوی د هغه په مخ کې عاجزي کوئ په بخاري شريف کې د مجاهد ؒ څخه نقل سوی دئ: چې څوک په علم او زده کړه کې شرم يا کبر کوي علم لاسته نه سي را ورلای حضرت علي ؓ فرمايي: څوک چې ما ته يو حرف را وښيې هغه زما بادار دئ دده خوښه ده چې ما ازادوي که مې غلاموي.

يحيي بن کثير ؒ فرمايي: علم په ارامتيا او استراحت سره نه حاصلېږي. امام شافعي ؒ فرمايي: څوک چې د مينې پرته او يا په بې پروايۍ سره علم حاصل کړي د غه کس نه سي کامياب کېدلای څوک که علم په عاجزۍ او داړتيا په ډول لاسته راوړي کاميابه کېدای سي.

يحيي بن مغيره ؒ يو لوی محدث دئ ، دی مبارک فرمايي: موږ به د استاذ څخه داسې و پرېدو لکه څوک چې د پاچا څخه وېرېږي: امام بخاري ؒ دده په اړه وايي: ده مبارک به د محدثينو دومره احترام کاوه چې ما دبل چا دومره احترام نه دئ ليدلی. امام ابويوسف ؒ فرمايي: ما د مشرانو څخه اورېدلي دي چې څوک د استاذ احترام نه کوي هغه نه سي کاميابه کېدای. په پورتنۍ قصه کې د عبدالله بن عباس ؓ ديوې خوا د استاذانو احترام او د هغوی په وړاندي عاجزي معلوميږي د بلي خوا دده مبارک د علم سره مينه او شوق معلوميږي د چا څخه چې به يو حديث وو دی به په خبرسو دستي به ورتلی هغه حديث به يې زده کوی که هر څومره تکليف او زحمت پکښې وای. اصلي خبره دا ده چې څو تکليف پر ځان نه يوسي علم خوڅه کوي بلکي يو کوچنی شی هم لاسته نه سي راوړای دا يو مشهور متل دئ چې وايي: (مَن طَلَبَ العُلی سَهَرَ اليَالِي)

يعني څوک که لوړي مرتبې غواړي نو شپې به روڼوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقي علمي کارنامې

حارث بن يزيد ، ابن شبرمة ، قعقاع او مغيره رحمهم الله څلور اصحابان وه دوی مبارکانو به دماخستن تر لمانځه وروسته يو علمي بحث شروع کړی دسهارتر اذانه پوري به يو هم نه جلا کېدئ. ليث بن سعد رضي الله عنه فرمايي: امام زهري رحمه الله به دماخستن دلمانځه څخه وروسته په اوداسه باندي دحديثونو سلسله شروع کړه دسهار تراذانه به يې ورسول .(127)

(دارمي)دراوردي رحمه الله وايي: امام ابوحنيفة رحمه الله او امام مالک رحمه الله ماوليدل چي دماخستن ترلمانځه وروسته يې په يوه مسئله کي بحث شروع کړی پرسهار سو او هلته يې دسهار لمونځ وکړی هغه هم داسي مسئله وه چي ملامتول نه وه پکښې.(128)

ابن فرات بغدادي رحمه الله چي کله وفات سو اتلس ۱۸ صندوقه کتابونه ځني پاته سوه چي په دغه کتابو کي يې اکثره په خپل قلم ليکلي وه ستره خبره لاداده چي دمحدثينو په آند دنقل په صحت او نه والي کي دده ليکل سوی نه دليل دئ. ابن جوزي رحمه الله يونوموتی محدث دئ دده مبارک پلار دده په دري کلنی کي وفات سو ده مبارک ديتيم والي په حالت وده وکړه. مګر دتکليف ايستلو يې دا حال و چي دجمعې دلمانځه پرته به بل چيري دکور څخه ليري نه تلی يوه ورځ يې پر منبر وويل: ما په دغه خپلو ګوتو دوه زره (۲۰۰۰) جلده ليکلي دي په دې کي تر دوه نيم سوه (۲۵۰) کتابونو زيات دده خپل وه. څلور برخي ليکل روزانه دده عادت و. ددرس يې دا سي حالت وچي په يو وخت کي دده شاګردان سل زره اټکل سوي دي. اميران ، پاچاهان او وزيران به دده ددرس په مجلس کي حاضره وه.

(127) دارمي
(128) مقدمة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن جوزي فرمايي: سلو زرو ۱۰۰۰۰۰ کسانو زمالاس نيوی کړي دئ او شل زره زما په لاس مسلمانان سوي دي .ددې سره چې د شيعه گانو زور و ده مبارک ډېر تکليفونه پرځان تېرکړي دي.(129)

ده مبارک د حديثو دليکلو په وخت کي قلمونه تراشل هغه تراش سوی پسپل يا هغه براده يې سره يوځای کول کله چي وفات کېدئ نو وصيت يې وکړی چي په دغه تراشنو (برادې) سره زما دغسل اوبه تودې کړی ده مبارک دومره قلمان استعمال کړي وه چي يوازي تراشني يې دومره زياتي وې چي دده مبارک دمړيني وروسته يې دده دغسل اوبه په تودې کړې يوځه تراشني لاپاته سوې.

يحيي بن معين يونوموتي استاذ دئ ، دی مبارک وايي: ماپه خپلو لاسونو لس سوه زره ۱۰۰۰۰۰۰ حديثونه ليکلي دي.

ابن جريرطبري يو مشهور مؤرخ دئ ،دی مبارک داصحابانو اوتابعينو په حالاتو ښه خبر دئ ترڅلويښتو کالو پوري يې هره ورځ څلوېښت پاڼې ليکل عادت وو دده مبارک دوفات وروسته دده شاگردانو حساب وکړی څومره پاڼي چي ده په ژوندکي ليکلي وې دبالغ کيدو څخه تر وفات پوري يې ټولي پاڼي جمعه کړې بيايې دده پرژوند وويشلې نو پر ورځ باندې څوارلس پاڼي راووتې. دده دتاريخ طبري نومي کتاب مشهوره دئ په عمومي ډول ترگوتوکيدای سي کله چي ده دتصنيف اراده وکړه نو دخلگو څخه يې وپوښتل چي دټول عالم تاريخ ليکل به تاسو خوشحاله کړي ؟ خلگو پوښتنه څني وکړه چي اندازه به يې څومره وي ؟ده په جواب کي ورته وويل: چي تقريبا ديرش زره پاڼي به راسي خلگو ورته وويل: ددې کتاب دپوره کېدو مخکي به عمرونه ختم وي يعني مور به مړه سو بيابه بشپړسي ده ورته وويل: اناالله ، همتونه ټيټ سوه

(129) تذکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې څخه وروسته يې کتاب رالنډ کړی تقريبا درې زره پاڼې سو په همدغه ډول دده تفسير چې يادونه يې وسوه په عمومي ډول لاسته راتلای سي.

دارقطني يو مشهور مؤلف دئ د حديثو دزده کړي لپاره يې بغداد ،بصرې ، کوفې ، واسط ، مصر اوشام ته سفرونه کړي دي يوه ورځ داستاذ په مجلس کي ناست وو استاذ حديث لوستی ده يوشی دکتاب څخه نقل کاوه يوه ملګري يې نيوکه باندي وکړه چي ته بلي خواته متوجه يې ده ورته وويل: زمااو ستاپه توجه کي فرق دئ ته راوښايه چي استاذ تراوسه پوري څومره حديثونه وويل ملګري يې په فکرکي ډوب سو ده ورته وويل: استاذ اتلس ۱۸ حديثونه وويل لومړی داو دوهم داوو په دغه ترتيب يې ټول حديثونه سره دسنده ورته وويل.

حافظ اثرم يو محدث دئ ، ده مبارک دحديثو په يادولو کي زيات تمرين کاوه يو ځلي يې حج ته تشريف يوړی هلته حرم ته دخراسان څخه دوه لوی دحديثو عالمان راغلي وه او په حرم شريف کي يې په جلا ـ جلا ډول درس ورکاوه وهر يوه ته د زده کونکو يوه لويه ډله ناسته وه دی مبارک د دواړو په منځ کي کښېناستی او د دواړو څخه يې په يوه وخت کي حديثونه وليکل.

عبدالله بن مبارک يو مشهور محدث دئ دده مبارک په علم حاصلولو کي زحمتونه زيات مشهوره دي ده مبارک په خپله فرمايلي دي: چي ما دڅلور زروا استادانو څخه حديث زده کړي دي

.

علي بن حسن وايي: يوه شپه سخت يخ وو زه او ابن مبارک دماخستن دلمانځه کولو وروسته دمسجد څخه راتلو چي په دروازه کي ديوه حديث په اړه زما او د ده په منځ کي خبري شروع سوې مابه څه ويل ده به هم يو څه ويل په همدغه ځای کي په ولاړي ولاړ وو چي دسهار اذان وسو.

حميدي يو مشهورمحدث دئ نوموړي هغه کس دئ چي دبخاري اومسلم حديثونه يې يوځای کړي دي ټوله شپه به يې ليکل کول دګرمي په وخت کي چي به ډېر تنګ سو نو يوه تالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پياله) به يې داوبو څخه ډکه کړه په هغه کې به کښېناستی ليکل به يې کول. دټولو خلګو څخه به جلا اوسېدئ او شاعر هم وچې دده يو شعر په دې ډول دئ:

لِقَآءَ الناسِ لَيسَ يُفِيدُ شَيئًا سِوَي الهَذيَان مَن قِيلٍ وَقَالٍ

فَاقلل مَن لقَاءِ الناسِ الَا لَاخذِ العِلمَ او اِصلاح حَالِ

ژباړه: دخلګو په ملاقات کې هيڅ ګټه نسته دبې ځايه خبرو پرته نو دخلګو ملاقات لږکړئ ماسوا ددې څخه چې داستاذ څخه دعلم حاصلولو لپاره خبرې وکړی يا دنفس داصلاح لپاره دشيخ سره ملاقات وکړئ.

امام طبراني يو مشهور محدث دئ ډېر کتابونه يې ليکلي دي يو چا دده دکتابونو ډېروالی وليدئ نو پوښتنه يې ځنې وکړه چې څنګه دې ليکلي دي ؟ده مبارک ورته وويل: ديرش کاله مې شپه او ورځ پر بوريا) چټايي تېرکړي دي. ابوالعباس شيرازي وايي: مادطبراني څخه درې سوه زره ۳۰۰۰۰۰ حديثونه ليکلي دي.

امام ابوحنيفة په ناسخ او منسوخ حديثونو کې زياته څېړنه کول کوفه چې په دغه زمانه کې دعلم کور ورته ويل کېده هرڅومره محدثين چې پکښې وه ده مبارک دټولو حديثونو جمعه کړې وه کله چې به ددباندې څخه يو محدث راغلی نو ده به شاګردانو ته امر وکړی: چې که دده سره يو داسې حديث وي چې زموږ سره نه وي نو څېړنه يې وکړی .امام ابوحنيفة چې به کله په يو علمي مجلس کې ديوې مسئلې څېړنه کول په دغه مجلس کې به په حديثو او فقه پوه خلګ په زيات شمېر ناست وه نو کله به پردغه مسئله يوه مياشت خبرې وسوې وروسته چې به فيصله وسوه نو هغه به دده مذهب وګرځول سو او وه به ليکل سوه

دامام ترمذي دنامه څخه به څوک ناخبره وي (يعني هرسړی يې پېژني)دحديثو زيات يادول دده خصوصي ځانګړتيا وه او دحافظې په توان کې مشهوره و يو وخت دده څخه محدثينو امتحان واخيستی څلوېښت داسې حديثونه يې بيان کړه چې مشهوره نه و امام ترمذي دستي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيان کړه .امام ترمذيﷺ فرمايي: ما يوه ورځ دمکې مکرمې په لاره کښې داستاذ څخه دوه حديثونه نقل کړه نابيره دهغه استاذ سره مي ملاقات وسو که څه هم هغه حديثونه مانقل کړي وه خو مي غوښتل چي داستاذ څخه يې په خپله واورم نو د استاذ څخه مي دويلو غوښتنه وکړه استاذ حديثونه ويل شروع کړه نابيره داستاذ سترګي زما په لاس کي پر هغه کاغذ ولګېدې چي ما هغه دوه حديثونه پکښې ليکلي وه استاذ چي کاغذ وليدی نو دواړه حديثونه يې وليدل ناراضه سو او ماته يې وويل: ته نه شرمېږې چي حديثونه دي زده دي اودرسره دي بيايې په ما هم وايي ماورته وويل: استاذه ! داحديثونه ماستا څخه پرلاري واورېدل ته چي هر حديث ووايي زمادستي په يادوي داستاذ باور نه وسو نو راته وې ويل: ښه ته هغه حديثونه ووايه چي ما ويلي وي ، ماټوله حديثونه ورته وويل بيا استاذ راته وويل داحديثونه به ستا دپخوا څخه ياد وه ماورته وويل: استاذه ! ته اوس نوي حديثونه ووايه زه به يې دستي درته ووايم استاذ نوي حديثونه وويل ما دستي په ياد ورته وويل يوه غلطي مي نه وکړل. دا دپخوانيو محدثينو اوعلماو زحمتونه وه چي دعلم په لاسته راوړولو اوخورولو کي يې ګالل چي دهغه ټولو شمېرل هم ګران کاردئ.

قرطمةﷺ يو محدث دئ چي زيات مشهور نه دئ دده يو شاګرد داؤدﷺ وايي: خلګو به دابوحاتمﷺ او داسي نورو دحافظې بيان کاوه خو ما چي دقرطمةﷺ حافظه ليدلې ده بل مي هيڅ چيري دومره حافظه نه ده ليدلې زه يوه ورځ قرطمةﷺ ته ورغلم ده راته وويل: په دغه کتابو کي چي دي هريو زړه غواړي راوايې خله زه يې په ياد درته وايم ما کتاب الاشربة راپورته کړی ده مبارک ددغه کتاب هر باب دسر څخه تر پايه پوري ټوله ووايه په دغه ترتيب يې ټوله کتاب په ياد تيرکړی.

ابوذرعةﷺ وايي: دامام احمدبن حنبلﷺ لس سوه زره ۱۰۰۰۰۰۰ حديثونه ياد وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسحاق بن راهویه﷫وايي: ما سل زره حدیثونه جمعه کړي دي او ددیرشو زرو ډېر زما په یاد دي. خفاف﷫وايي: اسحاق﷫موږ ته یوولس زره حدیثونه په یاد ولیکل او بیا یې هغه ټول په لیکل سوي ترتیب په یاد وویل یو حرف یې نه پکښي کم کړی دی او نه یې پکښي زیات کړی دی.

ابو سعد اصبهاني بغدادي﷫دابو نصر بغدادي﷫دحدیثو دزدکړي لپاره دشپاړسو کالو په عمر بغداد ته روان سو پر لاري یې دده دوفات خبر واورېدئ بې اختیاره یې وژړل او په چغو یې وویل: چي ددې استاذ دحدیثو سند به بیا دچا څخه ترلاسه کوم. دا هغه وخت کېدای سي چي دیوچا دیو شی سره مینه وي. دده مبارک مسلم شریف ټوله په یاد و او په یاد به یې طالبانو ته لیکی. یوولس حجه یې کړي وه کله چي به خوراک ته کښېناستی نو سترګي به یې داوښکو څخه ډکي سوي. ابوعمرضریر﷫چي پیدا اسو ړوند و خو دحدیثو په حافظانو کي شمېرل کیږي. په علم فقه ، تاریخ اوعلم میراث کي یې پوره مهارت درلودئ.

دابو الحسین اصبهاني﷫بخاري او مسلم دواړه یاد وه بخاري خوبې داسي یاد و چي چابه دکوم حدیث سند ووایه ده دستي دهغه حدیث متن ورته وایه. شیخ تقي الدین بعلبکي ﷫ په څلورو میاشتو کي مسلم یاد کړی او دجمع بین الصحیحین حافظ و ،دکرامت څښتن و ، بزرګ و او دقرآنکریم حافظ و. سورة الانعام یې په یوه ورځ په یاد کړی.

ابن السني﷫دامام نسائي﷫مشهور شاګرد دئ دژوند تر پایه پوري په حدیثو کي مشغول و. زوی یې وایي: زما پلار لیکل کول آخریې قلم او مشوانۍ کښېښوده لاسونه یې په دعا پورته کړه په دغه حالت کي مړسو. علامه ساجي﷫په کوچنیوالي کي دفقه علم لاسته راوړی. بیا په حدیثو مشغول و. په هرات کي لس کاله و اوسېدئ د دغه وخت په اوږدو کي یې شپږ واره ترمذي په خپل لاس ولیکی دابن منده﷫څخه یې غرائب شعبه ، زده کاوه ابن منده﷫

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه حالت کې د ماخستن تر لمانځه وروسته وفات سو. د استاذ علمي مينه د شاګرد تر علمي مينې د درنښت وړه ځکه د ژوندتر آخري پورې يې درس کاوه.

دابو عمر خفاف سل زره حديثونه په ژبه ياد و. د امام بخاري استاذ عاصم بن علي چې کله بغداد ته ورسېدئ نو د شاګردانو دومره باندې ګڼه سوه چې زيات وخت به د شاګردانو شمېر سلو زرو ته ورسېدئ يوه ورځ د شاګردانو اندازه معلومه کړل سوه نو يو سل او شل زره شاګردان وه. ځني و ختونه به د حديثو ځني الفاظ ځو واره تکرار بدل. دده يو شاګرد وايي چې يو وار (حدثنا ابو الليث) لفظ څوارلس واره تکرار سو ښکاره خبره ده چې څوک يو سل او پنځويشت زرو ته اواز رسوي نو خامخا به ځني الفاظ تکرارېږي.

ابو مسلم بصري چې کله بغداد ته ورسېدئ نو په يو لوی ميدان کې د درس لپاره کښېناستی اوو نفرو به په ولاړه و نورو ته د ليکلو لپاره ويل کول لکه د اختر تکبيرونه چې ويل کېږي د درس څخه وروسته مشوانۍ وشمېرل سوې څلويښت زره وې او هغه کسان چې ليکل يې نه کول بلکې يوازې يې اوريدل کول د هغو شمېر تر ليکونکو زيات وو.

د فريابي په مجلس کې په دغه ډول درې سوه ليکوالان ولاړوه د شاګردانو د شمېر ډېروالي د دغه ليکوالانو څخه معلومېږي چې څومره به زيات وه چې يوازې فتحه ورکونکي درې سوه دي. په دغسې ستړياو تېرولو سره د دغه پاک دين علم ترنن پورې ژوندی دئ.

امام بخاري وايي: د شپږوسوو زرو حديثونو څخه مې د بخاري د حديثونو انتخاب وکړی چې اوه زره دوه سوه پنځه اويا (۷۲۷۵) حديثونه دي او ده مبارک چې به هر حديث ليکی نو دوه رکعته نفل به يې کول بيا به يې حديث ليکی کله چې بغداد ته ورسېدئ نو محدثينو دده څخه امتحان واخيستی په دې ډول چې لس کسان وګمارل سو دغه کسانو ته يې لس، لس حديثونه انتخاب کړل بيا يې الفاظ وربدل کړل بيا يې دده څخه پوښتنه وکړه په غلط ډول به يې حديث ورته ووايه بيا يې ورته وويل زه نه يم خبر چې حديث څه ډول دئ په دغه ډول لسو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه ځني وکړه ده مبارک په ترتيب سره لومړی و لومړی پوښتوونکي ته وويل: تا دا سوال وکړی حديث دي په دې ډول وو ايه دا غلط دئ اصل يې دا سي دئ. بيا يې دوهم ته وو ايه بيا يې دريم ته وو ايه په دغه ترتيب يې لسو کسانو ته جواب وو ايه او هر سړي ته به يې هغه الفاظ هم ويل چې هغه به اول غلط ويلي وه په دغه ډول يې سل حديثونه دوی ته وويل.

امام مسلم د څوارلسو کالو په عمر د حديثو زده کړه شروع کړه او د ژوند ترپايه پوري په دغه حديثو مشغول و. دی مبارک فرمايي: ما د مسلم شريف د پاره د درو سوو زرو حديثونو څخه حديثونه انتخاب کړه او مسلم شريف مي ځني وليکی چې دوولس زره حديثه پکښې دي.

امام داود فرمايي: ما پنځه سوه زره حديثونه اوربدلي دي په دغه ټولو کي مي څلورزره اته سوه حديثونه انتخاب کړه او سنن ابي داود کتاب مي ځني جوړ کړی.

يوسف مزي يو مشهور محدث دئ ، د اسماء رجال (د حديث د نقل کونکو د نومانو) امام دئ اول يې په خپل ښار کې فقه او حديث زده کړل بيا يې مکې مکرمې ، مدينې منورې ، حلب ، حمات ، بعلبک او داسي نورو ځايونو ته سفرونه وکړل. ډېر کتابونه يې په خپل قلم سره ليکلي دي. تهذيب الکمال يې په دوه سوه ټوکه کې ليکلي دئ او کتاب الاطراف يې تر اتياوو جلدو زيات دئ . دده مبارک عادت دا و چې زيات وخت به چوپ و د خلګو سره يې خبري کمي کولې زيات وخت به په کتاب مشغول و ، د حسد کونکو له وجهي دښمني ورته پېښه سوه خو ده د هيچا څخه بدله نه واخيسته . د دې مبارکانو حالات او قصې بيخي ډېري دي د ټولو ليکل لوی ، لوی کتابونه هم نسي کولای خو دلته مي دوې درې قصې د نمونې په ډول د دې لپاره راوړې چې دا د حديثو علم چې د يارلس سوه کاله وروسته داسي پيا وړی دئ ، د دې لپاره څومره تکليفونه ايستل سوي دي او په څومره قرباني سره ساتل سوی دي او کوم خلګ چې د علم لاسته راوړلو دعوې کوي او ځانته طالب العلمان وايي هغه د دې علم لپاره څومره خواري تېره وي آيا په هغه ډول دي که يا ؟ او که صرف وخت تېرول دی ؟ او که چېري موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

آرامی ، استراحت ، عيش او عشرت ژوند غواړو او د دنيا په کارونو کي مشغول اوسو او دا مو فکر وي چې د نبيﷺ د دين او حديثو حفاظت کوونکي يو نو دا د (اين خيال است ومحال است وجنون) پرته بل شی نه دئ.

(يعني دا داسي يو فکر دئ چې شونی نه دئ اوليونتوب دئ)([130])

نــهم بــاب

دنبيﷺ فرمانبرداري ، حکم منل او دا کتل چي د نبيﷺ منشاء مبارکه څه ده؟

که څه هم د اصحابانو هر کار دنبيﷺ په تابعداري کي و او دتېرو قصو څخه هم دا خبره معلومېږي خو دلته يو څو قصې بيانوو چي مورږ د خپلو حالاتو سره په دې باب سره په خصوصي ډول مقابله وکړو او وګورو چي مورږ د اللهﷻ او دهغه د رسولﷺ فرمانبرداري تر کومي اندازې پوري کړې ده ، کوم چي زمورږ خلګ په دې هيله دي چي هغه ترقي اونصرت به مورږ ته راسي لکه دوی مبارکانو ته چي راغلې وه زمورږ خلګ رښتيا د دې هيله لري نو په هغه ډول دې ژوند اختيار کړي لکه دوی چې وکړی او دنيا ته يې وښودئ.

١- دحضرت عبدالله بن عمرو بن العاص AA پټو سوځل

([130]) نوموړی بيت په پوره ډول داسي دی . هم خدا خواهی هم دنيا خواهی هم بنون — اين خيال است ومحال است وجنون .
ژباړه : هم خدای غواړی هم دنيا غواړي هم زامن غوړي دا يوازي خيال دی امکان نه لري اوليونتوب دی په پورته موضوع کي شيخ وفرمايل : چي څوك داسي په عيش اوعشرت کي علم لاسته راوړل غواړي دا داسي دی لکه څوك چي خدای ، دنيا اوزامن ټوله غواړي لکه هغه چي ليونتوب دی په داسي ډول علم لاسته راوړل هم ليونتوب دی . ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص‌ﷺ فرمايي: چې موږ يو وار د نبيﷺ سره په سفر کې وو زه دنبيﷺ حضور ته ورغلم پر ماباندې يو پټو و چې په کسم (ژړ ډوله رنګ) باندې لږ رنګ سوی و نبي ﷺ چې پټو وليدئ نو ماته يې وويل: دا دې څه شی پر ځان اچولی دئ ؟ ما دنبيﷺ ددې پوښتنې څخه دده مبارک د ناخوښۍ اثرات معلوم کړل دستي کورته ولاړم په کور کې ښځو په نغري کې اور بل کړی و ما پټو په اور کې واچوی. دوهمه ورځ چې راغلم نبيﷺ راته وويل: هغه پټو دې څه کړئ ما ورته قصه وکړه ده مبارک راته وويل: ولې دې وښځو ته نه ورکاوئ د ښځو لپاره خو يې پروا نه کول. ([131])

فايـــده: که څه هم دپټو سوځولو اړتيا خونه وه خو د چا په زړه کې چې د چا دناخوښۍ او ناراضۍ ګذارسوی وي هغه ددې هم نه وي جوګه چې لږ فکر وکړي چې آيا ددې پټو لپاره يوه بله لاره هم سته که يوازې له منځه وړل دي. البتـه زما پـه ډول نالايقه چاتـه بـه نو خدای خبر څومره فکرونه ورلوېدلي وای چې دنبيﷺ ناراضي څومره اندازه ده او پوښـتنه بـه مې کړې وای چې بله لاره هم لرې داجازې لپاره که يا ؟نبيﷺ خو پوښتنه کړې ده منعه خويې نه ده کړې او داسې نور.

٢- د يو انصاري خپله ودانۍ نړول

نبيﷺ يوه ورځ د کور دباندې تشريف وړی و چې وې ليدل يو ګنبده لوړه جوړه سوې ده دملګرو څخه يې پوښـتنه وکړه چې دا څه شی دئ ؟ملګرو ورتـه وويـل: دا فلانـي سړي ګنبده

([131]) ابـو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړې ده نبيﷺ چوپ سو . يو بل وخت هغه انصاري د نبيﷺ و حضور ته ورغلی نبيﷺ ته يې سلام ووايه نبيﷺ مخ ځني واړوی انصاري فکر وکړی چې ښايي دنبيﷺ نه وي فکر سوی بيا يې سلام ورته ووايه نبيﷺ بيا هم جواب نه ورته ووايه انصاري ددې زغم نه سوای کولای دستي يې د ناستو اصحابانو ﷺ څخه پوښتنه وکړه او خبره يې وکړه چې ولې زه د نبيﷺ په نظر نه ورځم ؟ اصحابانوﷺ ورته وويل: نن نبيﷺ دباندي تللی و ستا ګنبده يې وليده بيايې پوښتنه وکړه چې دا دچا ده ؟ انصاري چې دا واوريدل دستي ولاړی هغه ګنبده يې ونړول داسي يې د مځکي سره سمه کړه چې هيڅ نښان يې نسو پاته او بيا يې داهم ونه کړه چې راغلی وای او نبيﷺ ته يې ويلي وای چې ستا د ناخوښۍ له وجي مي ګنبده ونړول ، نابېره نبيﷺ په خپله هلته تېرېدئ نو وې ليدل چې ګنبده نسته پوښتنه يې وکړه ، اصحابانوﷺ ورته وويل: څو ورځي مخکي چې تاسو دده څخه مخ اړولی و ده زموږ څخه پوښتنه وکړه ، موږ ورته وويل: نبيﷺ ستا ګنبده ليدلې ده دی ولاړی هغه ګنبده يې بېخي ونړول. نبيﷺ وفرمايل هره آبادي د سړي لپاره عذاب دئ مګر هغه آبادي نه چې دسختي اړتيا او مجبوری لپاره وي.(132)

فـايده: دا ډېره ميني خبري دي ، دوی مبارکانو داهم نه سوای زغملای چې درسول اللهﷺ مخ مبارک غمجن ووينې تر خپل ځان يې رسول اللهﷺ ګران بلی ، دغه مبارک صحابي خپله ګنبده ونړوله بيايې داهم نه کول چې د نړېدو وروسته راغلی وای او رسول اللهﷺ ته يې ويلي وای چې ستا د خوشحالي په موخه مي ګنبده ونړول بلکي نبيﷺ چي کله په پېښيدونکي ډول هلته ولاړی په خپله يې وليدل. نبيﷺ ته پر آبادۍ باندي پيسي مصرفول په خصوصي ډول ناخوښه کارو په ډېرو احاديثو کي ددې بيان راغلی دئ. په خپله د نبيﷺ د بيبيانو خوني دخرما د ښاخونو کوډلي وې او د دروازو پردې يې د کونيو څخه جوړې وې

(132) ابـوداؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د پردی سرې نظر دننه ولاړ نسي. یو ځل نبيﷺ یو ځای په سفر تللی وو ام سلميؓ ته یو څه مال په لاس ورغلی نو دې مبارکې خپله خونه د خرما وو د لښتو پر ځای په اومو خښتو جوړه کړه نبيﷺ چې کله ولیده نو دې ته یې وویل: دادې څه کړې دي؟ دې مبارکې ورته وویل: په هغه خونه کې د بې پردګۍ شک و ، نبيﷺ وفرمایل: بدترین شی پر تعمیر باندې پیسې خرڅول دي. عبدالله بن عمرؓ فرمایي: یوه ورځ ما او زما مور د خپل کور دیوال سماوی چې ډېر خراب سوی و نبيﷺ چې ولیدئ نو راته وې فرمایل: مرګ ددې دېوال ترنړېدو ډېر نژدې دئ.(133)

۳- د اصحابانو سَرَه پټوان راکښته کول

حضرت رافعؓ فرمایي: یوه ورځ موږ د نبيﷺ سره په سفر کې و او زموږ په اوښانو کې پټوان پراته وه چې په دغه پټوانو کې سور رنګه تارونه وو نبيﷺ وفرمایل: زه په وهیږم چې دغه سوروالی پر تاسو غالبه کیږي نبيﷺ چې دا ارشاد وفرمایه موږ په داسې وېره کې وغورزېدو چې اوښان یوې خوا اوبلې خواته وتښتېدل او موږ دستي د اوښانو څخه پټوان راکښته کړه.(134)

فــایده: اصحابانو مبارکانوؓ ته په ژوندکې داسې پېښنو اهمیت نه درلودئ البته زموږ د ژوند په لحاظ سره وداسې پېښنو ته حیرانتیا کیږي ځکه د اصحابو کرامو ؓ عام ژوند هم داسې و ، د حدیبې صلح چې په لومړی باب دریمه قصه کې یې بیان وسو په دغه صلح کې عروة بن مسعود د کافرانو لخوا و مسلمانانو ته قاصد راغلی و ده د مسلمانانو ژوند په غور سره ترنظر تېر کړی کله چې مکې ته ولاړی و کافرانو ته یې وویل: زه و لویو ـ لویو پاچاهانو ته د

(133) ابــو داؤد
(134) ابــو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاصد په توګه تللی يم لکه د فارس ،روم او حبشې پاچاهانو سره چې مې ليدلې دي ماد هيڅ پاچا په دربار کې د درباريانو دومره درنښت نه دئ ليدلی چې خپل پاچا ته يې ورکوي لکه د محمدﷺ ملګري چې محمدﷺ ته تعظيم کوي.هيڅکله دده بلغم ومځکې ته نه پرېږدي بلکې هر يوه ته چې په لاس ورسي دستي يې پر مخ او بدن مږي ، کله چې دیﷺ د يو شی امر کوي نو ټول ملګري يې تلوار کوي چې هغه کار وکړي . کله چې هغه اودس کوي نو داوداسه د اوبو اخيستلو لپاره ټوله تلوار کوي چې پر بدن يې ومږي د تلوار بنه يې داسې وي چې ګويا دوی به په خپلو منځو کې جګړه کوي.او کله چې هغه خبري کوي نو ټوله چوپ سي هيڅوک دده د درنښت له وجهې دده لوري ته پورته نه ګوري.(135)

۴- دحضرت وائل AA د ذباب په لفظ سره وېښته پرېکول

وائل بن حجر AA فرمايي: زه يوه ورځ د رسول اللهﷺ حضور ته ورغلم زماد سرو ښتان ډېر غټ سوي وه کله چې زه ورته مخامخ سوم نو نبيﷺ راته وويل: ذباب،ذباب . مافکر وکړی چې دايې لکه چې زماد سر دوښتانو په اړه وويل نو زه دستي ولاړم د سر وښتان مې وکښل کله چې په دوهمه ورځ درسول اللهﷺ حضور ته ورغلم رسول اللهﷺ راته وفرمايل: ماتا ته نه وه ويلي مګر ښه دي وکړه (چې د سر وښتان دي لري کړه).(136)

فـــايده: ذباب دسپيره په معني دئ او دبيکاره په معني هم دئ دادنبيﷺ په اشارو باندي د اصحابو دقرباني خبره وه چې دمنشاء پېژندلو وروسته که هغه غلط پوه سوی وي بيا هم په عمل کولو کي به يې ځنډ نه راوستی. دلته نبيﷺ ورته وويل:چې تاته مې نه و ويلي خو ده

(135) بخاري شريف
(136) ابـوداؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه خبره د خپل ځان په اړه بلل په دې وجه څه شونتیا وه چې ځنډ راغلی وای ، د اسلام په پیل کې په لمانځه کې خبرې کول روا وې بیا وروسته منعه سوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ یوه ورځ د رسول الله ﷺ حضور ته ورغلی رسول الله ﷺ په لمانځه کولو اخته و ده مبارک د عادت سره سم سلام ورته وو ایه خرنگه چې په لمانځه کې خبرې منعه سوي وې نو نبي ﷺ جواب ورنکړی. دی مبارک فرمايي: د نبي ﷺ په جواب نه راکولو سره نوي او زړې خبرې را پر زړه سوې په بیلو فکرونو کې ډوب سوم کله به مې فکر کاوه چې پر فلانی خبره به ناراضه سوی وي کله به مې فکر کاوه چې فلانی خبره پښنه سوې ده پرهغه به ناراضه سوی وي کله چې نبي ﷺ سلام وگرزاوه نو راته وې ویل چې په لمانځه کې خبرې کول منعه سوي دي نو په دې وجه مې د سلام جواب در نه کړی د نبي ﷺ د دې خبرې په کولو سره په ما کې ساه وچلېده.

۵ - د حضرت سهیل بن حنظلیة ﷺ عادت او د خریم ﷺ ویښته پرېکول

په دمشق کې سهیل بن حنظلیة ﷺ نومي صحابي اوسېدئ یوازې ژوند یې تېروی ډېر کم به یې دخلکو سره کېدون کاوه هیچیري به نه تلی ټوله ورځ به په مسجد کې په لمانځه یا تسبوح مشغول و او یا به یې وظیفه کول ومسجد ته د تللو پروخت د حضرت ابو درداء ﷺ سره مخ سو چې مشهور صحابي دئ ابودرداء ﷺ ورته وویل: په تلو کې د خیر یو څه خبرې کوه زموږ لپاره فایده ده تاته څه تاوان نسته نو سهیل ﷺ به د نبي ﷺ د زماني څه واقعاتي او حدیثونه ورته وویل ، یوه ورځ سهیل ﷺ پر لاري روان و ابودرداء ﷺ د عادت مطابق خواست ورته وکړی چې یوه د خیر خبره راته وکړه بیا ولاړ سه ده مبارک ورته وویل: یوه ورځ نبي ﷺ وفرمایل: چې خریم اسدي ﷺ ښه سړی دئ که چیري دا دوې خبرې نه وای پکښې یو دا چې د سر ویښتان یې لوی دي دوهم دا چې لنگ تر بجلکو کښته کوي کله چې خریم ته د نبي ﷺ دا ارشاد ورسېدئ نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستي يې چاړه راواخيسته د سر وېښتان يې تر غوږو کښته پرېکړل او لنګ يې تر نيمي پنډۍ پوري پورته تړل شروع کړل.([137])

فايــــده: په ځينو روايتو کي راغلي دي چي نبي ﷺ خپله و خريم ته ارشاد وکړی او خريم ؓ قسم وکړی چي دادواړه به د اوس څخه نه وي په هرصورت په دواړو روايتو کي شک نسته، کېدلای سي چي وده ته يې خپله ارشاد فرمايلي وي او دده په نه موجوديت کي دي يې هم ارشاد فرمايلي وي چي اوربدونکی تللی وي او هغه ته يې خبر رسوليوي.

٧- د حضرت ابن عمر ؓ د خپل زوی سره خبري نه کول

حضرت عبدالله بن عمر ؓ يو ځلي وويل: نبي ﷺ فرمايلي دي چي ښځو ته و مسجد ته د تللو اجازه ورکوئ دابن عمر ؓ يو زوی وويل: چي موږ اجازه نسو ورکولای ځکه دوی وموږ ته بهانه جوړوي او دآزادۍ او فساد لاره خلاصوي. حضرت عبدالله بن عمر ؓ ډېر ناراضه سو او زوی ته يې بد او رد وويل او ورته وې ويل چي زه د نبي ﷺ ارشاد درته وايم ته وايي چي اجازه نسو ورکولای ددې څخه وروسته يې د تل لپاره دخپل زوی سره خبري پرېښودي.([138])

فايده: دده مبارک دزوی د اجازې نه ورکول له دې وجهې څخه و چي ښځي فساد ته بهانه جوړوي (دخپلې زمانې دښځو حال يې ليدلی و) په همدې وجه حضرت عائشة ؓ په خپله فرمايي: که چېري نبي ﷺ د اوسنيو ښځو حالت ليدلی وای نو ښځو ته به يې و مسجد ته د تللو اجازه نه وای ورکړې او حال دا چي د عائشې ؓ زمانه د نبي ﷺ څخه ليري نه وه خو ابن عمرو ؓ دا نسوای زغملای چي دی دي د نبي ﷺ ارشاد ووايي او څوک دي يو څه شک پکښي پيدا کړي

---

(137) ابـو داؤد

(138) مسـلم ، ابـو داؤد

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازي پر دې خبره چې هغه د نبيﷺ د ارشاد څخه انکار وکړي ټول عمر يې د خپل زوی سره خبري نه وکړي . مبارکو اصحابانوy ته په دې کې ډېر تکليفونه راغلل د يوې خوا د نبيﷺ د ارشاد اهميت و چې دوی خپل ځان باله او د ښځو اجازه پکښې امر سوې وه او د بلې خوا د فتنو او فساد بيره وه نو دوی مبارکانو ته هم د ښځو اجازه مشکل کار سو او بندول يې هم مشکل کار سو . حضرت عاتکهy چې څو واري يې نکاح سوې وه او د حضرت عمر AA سره يې هم نکاح سوې وه دا به مسجد ته تلل د حضرت عمر AA پر طبيعت ښه نه لګېده يو چا ورته وويل چې ته مسجد ته ځې د حضرت عمر AA نه خوښيږي دې ورته وويل چې دده نه خوښيږي نو منعه دې وکړي . د حضرت عمر AA تر وفات وروسته دې د حضرت زبير AA سره نکاح وکړه د حضرت زبير AA نه خوښېده چې دا مسجد ته ځي خو ددې دلاوري يې نسوای کولای چې منع دې يې کړي (ځکه د رسول اللهﷺ د اجازې ارشاد و) يو وار زبير AA د شپې د ماخستن دلمانځه پر وخت پر لاري ورته کښېناستی کله چې دا تېره سوه نو وې ځوروله ده ته خو جائزه وه ځکه مېړه يې و دې د تيارې له امله ونه پېژندی چې دا څوک دئ ددې څخه وروسته دې ومسجد ته تلل پرېښودل، حضرت زبير AA پوښتنه ځني وکړه چې مسجد ته تلل دې ولې پرېښودل ؟ دې ورته وويل: اوس هغه زمانه نه سوه پاته کوم چې د رسول اللهﷺ زمانه وه .

۷-د حضرت ابن عمرy څخه پوښتنه چې د لمانځه قصر په قران کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابن عمر ﷺ څخه چا پوښتنه وکړه چي د کورني سړي د لمانځه بيان خو په قرآن کي سته د ويري د لمانځه بيان سته او د مسافر دلمانځه بيان په قرآن کي نسته ؟ ابن عمر ﷺ و فرمايل: واوره ! الله ﷻ نبي ﷺ جوړ کړی بيا يې راولېږی موږ نه پوهېدو هيڅ مونه پېژندل اوس نو موږ چي هغه مبارک په څه ډول په کولو ليدلی دئ هم غسي به کوو.(139)

فايـــده: مقصد دادئ چي د هري مسئلې وضاحت په قرآن کريم کي لازمي نه دئ بلکي د عمل لپاره د نبي ﷺ څخه تائيدول بس کوئ. پخپله نبي ﷺ فرمايلي دي: ماته قرآنکريم راکړل سوی دئ او ددې برابر نور حکمونه راکړل سوي دي ډېر ژر هغه زمانه راتلونکې ده چي د مړې ګيډې خلک به پر خپلو ګديانو ناست وي او وايي به چې بس قرآنکريم ټينګ ونيسئ کوم احکام چي په قرآن کي دي په هغه عمل وکړئ.(140)

۸- د حضرت ابن مغفل ﷺ د خذف په وجه خبري پرېښودل

حضرت ابن مغفل ﷺ يوه ورځ يوه ځوان وراره وليدئ چي ډبري يې غورځولي لوبي يې په کولې نو ده ورته وويل: اې وراره ! دا کار مکوه ځکه د نبي ﷺ ارشاد دی: چي دا کار نه ښکار دئ او نه دښمن ته څه تاوان په رسيږي نابېره به پر يو چا ومښلي د هغه به يا سترګه وچوي او يا به يې غاښ مات سي. وراره چي يې کم عمره و دا کار يې نه پرېښودی بلکي چي اکا به يې وليدي نو بيا به يې ډبري ويشتل شروع کړه اکا يې ورته وويل: زه د نبي ﷺ ارشاد تاته وايم ته دغه کار نه پرېږدې په الله ﷻ دې مي قسم وي چي بيا به هيڅکله ستا سره خبري نه وکړم په يوه بله قصه کي

(139) شفـــاء
(140) ابـوداؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلي دي چې ده ورته وويل: په اللهﷻ قسم کوم چې زه به ستا په جنازه کې ګډون نه کوم او نه به ستا د ناروغۍ پوښتنې ته درځم.(141)

فايـــده: خذف دې ته وايي چې پر بټه ګوته کوچنۍ ډبره کښېږدي بيا يې غورځوي په کوچنيانو کې عموماً د دا ډول لوبو مرض وي دا داسې ډبرې غورځول دي چې ښکار نه پرې کيږي که نابيره د چا پر سترګه ومښلي نو هغه به زخمي کړي حضرت عبدالله بن مغفل ﷺ دا نسواى زغملاى چې د رسول اللهﷺ د ارشاد وروسته دي هغه کوچنى بيا هم دغه کار کوي. موږ هره ورځ د نبيﷺ څومره ارشادات اورو او بيا د هغه څومره اهتمام کوو هر سړى خپله د خپل ځان په اړه پرېکړه کولاي سي.(جالبه خو لا داده چې موږ خپل اولادونه دهغه کارونو څخه نه منعه کوو چې رسول اللهﷺ يې منعه کړې ده بلکې موږ خپل ماشومان په داسې کارونو امر کوو چې درسول اللهﷺ مخالفت پکښې وي دمثال په ډول ښکنځل په کوو اوداسې نور دضرر رسولو کارونه په کوو او هم هغه توکي ورته په خپل لاس برابروو چې نبوي منعه پرې راغلې ده لکه ډبرو غورځولو ځيني ربړي الات ، پلاستکي توپکان اوداسې نور.)

۹- د حضرت حکيم بن حزام ﷺ د سوال نه کولو ژمنه

حضرت حکيم بن حزام ﷺ يوه ورځ د نبيﷺ و حضور ته ورغلى او يو شى يې ځني وغوښتى نبيﷺ ورکړى بيا يې په بله موقع کښې يو څه ځني وغوښتل نبيﷺ بيا ورکړه دريم واري يې بيا يو څه ځني وغوښته نبيﷺ ورکړه او ورته وي وفرمايل: اې حکيمه ! مال داسې دئ لکه شين باغ خو قاعده يې داده چې که چېري د زړه په شتمنۍ سره راسي نو په دې مال کې

(141) ابن ماجه ، دارمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

برکت دئ او که په طمعه او دوکې سره لاسته راسي نو بیا برکت نسته پکښې بیا داسي کیږي (لکه د غوايي د لوږي ناروغي) چې هر وخت خوراک کوي خو نه مړیږي.حضرت ابن حزم AA وویل : اې د الله رسوله ! ستا څخه به وروسته زه هیڅوک نه تنګوم . وروسته بیا د حضرت ابوبکر صدیق AA په خلافت کي ابوبکر AA و ابن حزام AA ته د بیت المال څخه د یوشی د ورکړې اراده وکړه خو ده انکار وکړی وروسته بیا حضرت عمر AA پخپل خلافت کي دیو شي د ورکړي اراده وکړه او ټینګار یې وکړی خو ده انکار وکړی.([142])

فایـــده : همدا وجه ده چې نن سبا زموږ په مالو کې برکت نسته چې په چل او طمعه سره لاسته راغلي دي.

۱۰- د حضرت خذیفة AA د جاسوسی (مخبری) لپاره تلل

حضرت خذیفة AA فرمایي: چې د خندق په غزا کې د مکې کافران زموږ طرفته وه او د دوی سره د کافرانو نوري ډیري ډلي وې چې پر موږ باندې راختلي وې او د حملې لپاره تیاري وې او دلته په مدینه منوره کې د بني قریظوو یهودیان وه چې هر وخت د دوی څخه دا ویره وه چې دوی مدینه منوره خالي ووینې او زموږ اهل او عیال بیخي را ختم کړي موږ د مدینې دباندې د جنګ په سلسله کې پراته وو منافقانو به د کور د یوازیوالي او خالي والي په بهانه د نبيﷺ څخه اجازه غوښته او بېرته به کورو ته راتلل نبيﷺ به هر اجازه غوښتونکي ته اجازه ورکول په دغه بهیر کي یوه شپه دومره سخته سیلۍ (باد ، دوړي) راغلې چې نه ددې څخه مخکې راغلې وې او نه وروسته او تیاره دومره زیاته وه چې د یو سړی لیدل خو څه کوې خپل

([142]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس نه لیدل کېده ، با د دومره سختو چې بوږهاري یې د برق په څېر و منافقان خپلو کورو ته بېرته تلل زموږ درې سوه کسیزه ډله په دغه ځای کې وه نبيﷺ د هر یوه پوښتنه کوله او دهري خوا څېړنه یې کول په دغه لړ کې نبيﷺ زما خواته تېرېدئ زما سره نه د دښمن څخه د حفاظت وسله وه اونه د یخ دمخنیوي لپاره څه جامه وه یو کوچنی پټو را سره و چې ما اغوستی و پر پوندو باندي پر مځکه پوري منښتي ناست وم نبيﷺ پوښتنه وکړه چې څوک یې ؟ما ورته وویل: خذیفة یم ، زه د یخ له امله ولاړېدای نسم او د شرم له وجي په مځکه پوري پیوست سوم نبيﷺ راته وویل: ولاړ سه و دربږه د دښمنانو ټولګیو ته ولاړ سه او دهغوی حال راوړه چې څه کېږي ؟زه په دغه وخت کې د بیري او یخنۍ له وجهي تر ټولو په بد حالت کې وم خو د رسول اللهﷺ د امر منلو لپاره ولاړ سوم دستي روان سوم کله چې زه روان سوم نو نبيﷺ دا سي دعا وکړه:

اللهم احفظه من یدیه و من خلفه و عن یمینه وعن شماله ومن فوقه ومن تحته.

ژباړه: اي الله !دده ساتنه دمخ دلوري او د شا د لوري څخه وکړې د راسته او چپه لوري څخه یې (ساتنه وکړې) د لوړې او لاندې خوا څخه یې (ساتنه وکړې) .خذیفة ﷺ وایي نبيﷺ چې دا دعا وکړه زما څخه بیره او یخني بیخي ولاړل او پر هر قدم ما ته معلومېده چې ګویا زه په ګرمۍ کې را روان یم او زما د روانېدو په وخت کې نبيﷺ دا هم راته وویل: چې په پټه خوله ولاړ سه هیڅ حرکت مه کوه محض وګوره چې څه کیږي ، زه چې هلته ورسېدم نو ومې لیدل چې اور بلیږي خلګ ځانونه ورته تودوي یو سړی مي ولیدی چې پر اور لاس تودوي بیا یې پر تشي مږي هري خواته نارې دي چې بېرته ولاړ سئ (یعني درځئ کوروته) هر سړی د خپل قوم وخلګو ته د بېرته تلو نارې وهي د دوی پر خیمو باندي د څلورو طرفو څخه با د ډبري اوروي ، خیمې یې شکیږي، آسونه او نور حیوانات یې هلاکیږي . ابو سفیان چې د ټولو قومونو لکه سردار دا سي جوړ سوی و پر اور یې ځان تو داوی په زړه کې مي راغله چې له منځه یې یوسم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستي مې د ترکش څخه غشي راوکښی خو دنبيﷺ ارشاد را په ياد سو چې حرکت ونه کړې وګوره راسه ! ببرته مې غشي وترکش ته واچوی دوی ته يو څه شک پيدا سو اووې ويل: په تاسو کې يو څوک جاسوس سته هر يو دي خپل ملګري تر لاس ونيسي ما هم ژر يو سړی تر لاس ونيوی او پوښتنه مې څني وکړه چې ته څوک يې؟ هغه راته وويل: سبحان الله ته ما نه پېژنې زه فلانکی يم زه دهغه ځای څخه ببرته را روان سوم کله چې نيمي لاري ته راورسېدم تقريباً شل سواره دشا له خوا راپسي راغله چې لنګوټې يې تړلي وې او راته وې ويل: چې ته خپل آقا ته ووايه چي اللهﷻ د دښمنانو چاره وکړه ته بې غمه اوسه زه چې کله ببرته راورسېدم نبيﷺ يو کوچنی پټو پر سرکړی و لمونځ يې کاوه د نبيﷺ مبارک عادت داو چې کله به د ويري څه خبره پېښه سوه ده مبارک به د لمانځه و لوري ته توجه کول ، کله چي رسول اللهﷺ دلمانځه څخه فارغه سو ما خپل د حال ټوله قصه ورته بيان کړه کومه چي مې ليدلې وه نبيﷺ چې د جاسوسۍ قصه واورېده نو غاښونه مبارک يې (دخنداڅخه) و ځلېدل ، نبيﷺ زه د خپلو پښو مبارکو سره پرې ايستلم او دخپل پټو يوه برخه يې پر ما واچول ما خپله سينه د رسول اللهﷺ د تلو مبارکو سره ومښلول.(143)

فايـــده: دا د دوی مبارکانو برخه وه او دا د دوی لپاره مناسبه وه چې په دومره سختو تکليفونو کې د رسول اللهﷺ امر منل د خپل بدن ، مال ، ځان او تر ټولو ورته خوښ و.اللهﷻ دي داستحقاق او اهليت پرته ما ناپاکه ته هم د دوی داتباع يوه برخه را نصيب کړي.

(143) درمنثور

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم باب

دښځو ديني جذبه

حقيقت دادئ چي که چېري په ښځو کي د دين جذبه پيدا سي نو په اولادو کي ددې اثر وجود لازمي دئ او حال دا چي زموږ په ټولنه کي ددې پر خلاف اولادونه په لومړيو وختو کي په يوه داسي چاپېريال کي ساتل کېږي چي پر اولادو باندي د دين خلاف اثر پرېوزي يا لږ تر لږه ودين ته نه پاملرنه پکښي پيدا سي کله چي يو ماشوم د پيل څخه د دين په خلاف چاپېر يال کي وساتل سي نو نتيجه يې هغه نتيجه ده چي ښکاره ده.

۱- د بي بي فاطمېؓ تسبيحات

حضرت عليؓ يوه ورځ خپل يو شاګرد ته وويل: چي زه د ځان او د بي بي فاطمېؓ قصه درته وکړم چي د نبيﷺ نازولې لوروه ؟ شاګرد ورته وويل: بېخي يې راته وکړه عليؓ ورته وويل: بي بي فاطمېؓ په خپلو لاسونو مېچن چلول تر داسي اندازې پوري چي په لاسو کي يې تڼاکي پيداسوي پخپله به يې اوبه راوړلې چي د سلواغو د رسۍ نښي به يې په سينه کي معلومي سوې دکور ټول کارونه لکه جارو او داسي نور به يې پخپله کول تر داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازې پورې چې کالي به يې خيرن سوه. يو وار نبيﷺ ته څه غلامان او مينځې راغلې ما وفاطمې ته وويل چې ته هم ورسه دنبيﷺ څخه يو خادم وغواړه چې د کور په کارو کې مرسته درسره وکړي دا مبارکه دنبيﷺ و حضور ته ورغله هلته چې ورغله ګنه ګونه وه ددې مبارکې په طبيعت کې شرم او حيا ډېره وه نو د شرم له وجهې وپلار ته د نورو مخکې ورتلل شرم او حيا ورته وګڼل سوه نو بېرته راغله دوهمه ورځ نبيﷺ پخپله زموږ کورته تشريف راوړی او وې ويل: اې فاطمې ! پرون ته راغلې وې څه کار دې و؟ فاطمې د شرم له وجهې چوپ سوه. علي وايي ما وويل: چې اې د الله رسوله ! دا په داسې حالت کې ده چې د ميچني له وجهې يې په لاسو کې تڼاکې پيدا سوي دي د اوبو راوړلو له وجهې يې په سينه کې درسې نښې معلومېږي د کور په کارو کې دومره بوخته ده چې هره ورځ يې کالي خيرن وي نو ما ورته وويل: چې رسول اللهﷺ ته څه غلامان او مينځياني راغلي دي ته هم ورسه يو خادم ځني راوله چې مرسته درسره وکړي ددغه لپاره درغلې وه. په ځينو رواياتو کې راغلي دي چې بي بي فاطمې وويل: اې د الله رسوله ! زه او علي د څرمني يوه بستره لرو د شپې پکښې بيديږو او د ورځې بيا اوښ ته دانه او واښه پکښې ايږدو. رسول اللهﷺ ورته وويل: لورې ! صبر کوه د حضرت موسيٰ او دهغه د بي بي تر لسو کالو پورې يوه بستره وه هغه هم د موسيٰ چپنه وه د شپې به پر بيديدل، ته تقوې حاصله کړه د الله څخه وويرېږه او دخپل څښتن تعالىٰ رضاء لاسته راوړه د کور خدمت کوه کله چې بيدېږې درودېرش واره سبحان الله وايه، درودېرش واره الحمدالله وايه او څلوردېرش واره الله اکبر وايه دغه تسبيح تر خادم ښه دي بي بي فاطمې وويل: زه د الله او د هغه د رسولﷺ څخه راضي يم.[144]

[144] ابو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايـــده: يعني کوم څه چي د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ زما لپاره خوښ وي او د دوی پکښې رضا وي زه په راضي يم ماته په خوشالۍ قبول دي. دا د دواړو جهانو د سردار د لور ژوند و. زموږ خلګ چې دوې پيسې پيدا کړي نو د کور کارونه خو څه کوي خپل کار هم نسي کولای په تشناب کې د اوبو ګډوه بل څوک ورته ايږدي يوازې په پورتنۍ واقعه کښې د بيديدو دوخت دذکر بيان سوی دئ. په نورو حديثونو کي تر هر لمانځه وروسته پورتنۍ دري کلمې درودېرش واره ويل ښودل سوي دي او يو وار لاندينۍ کلمې ويل هم راغلي دي: لا اله الا الله وحده لا شريک له، له الملک وله الحمد و هو علي کل شئ قدير.

٢- د حضرت عائشې ﷺ صدقه

د حضرت عائشې ﷺ و حضور ته دوې لوی، لوی ګونۍ د پيسو ډکي راوړل سوې چي تر سلو زرو درهمو زياتي پکښې وې حضرت عائشې ﷺ څو لوښي را وغوښتل او هغه يې په ډک کړل وېشل يې شروع کړل تر ماښامه پوري يې ټولي خيرات کړې يو درهم يې لا هم نه پرېښودئ خپله يې روژه وه و مينځي ته يې وويل چې د روژمات لپاره يو شی راوړه مينځې يوه ډوډۍ او څه د زيتون تيل ورته راوړه او ورته وې ويل: څومره به ښه وای چې نن مو د يوه درهم غوښې را غوښتي وای او په غوښو مو نن روژه ماته کړې وای دې مبارکي ورته وويل: اوس نو په پيغور څه کيږي هغه وخت به دې را په ياد کړي وای چې پيسې مې وېشلې ما به را غوښتي وای.(145)

(145) تـذکـره

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایـــده: د حضـرت عائشـېؓ وحضـور تـه بـه دغـه ډول نـذرانې د امیـر معاویـةؓ ، عبدالله بن زبیرؓ اوداسې نورو حضـراتو لخـوا وړانـدې کېـدې ځکـه دغـه زمانـه د فتوحـاتو زمانـه وه دنیـوي فراخي وه پـه کـورو کښـې بـه د غلـو پـه څېـر د اشـرفیو زخېرې وې ددې ټولـو اسانتیاوو سره، سره دې مبارکې ډېر ساده او کمزورې ژوند تېراوی آن تردې چې د روژه مات لپاره به هم د خدمتګار د یادولو اړتیاوه ترسلو زرو درهمو پورې یې پیسې خیرات کړې دا یې هم پـه فکرکې نـه راغلـه چې زمـا روژه ده د غوښـو راغوښـتل غـواړې پـه اوس وخـت کـې داسـې پیښـې دومـره لیـرې سـوې دي چـې پـه خپلـه ددې واقعـاتو پـه ریښـتیا کېـدو کـې لا شـک پیـدا کیږي خو د کومو کسانو چې دهغې زمانې ژوند ترنظر تېرکړی وي پر داسې واقعاتو او نـورو پـه سوونو واقعاتو باندې هیڅ حیرانتیا نه کوي . پـه خپلـه د حضـرت عائشـېؓ ډېرې واقعـاتې نژدې ، نژدې دي یـو وار یـې روژه وه پـه کـور کـې یـې د یـوې ډوډۍ پرتـه بـل هـیڅ نـه وه یـو فقیـر راغلی سوال یې وکړی دې مبارکې و خادمې تـه وویـل چې هغـه یـوه ډوډۍ ورکـړه خـادمې ورتـه وویل چې د روژه مات لپاره په کور کې هیڅ شی نسته دې مبـارکې ورتـه وویـل پـروا نـه کـوي تـه هغه ډوډۍ ورکړه خادمې هغه ډوډۍ ورکړه.([146])

یـو واري یـې پـه کـور کـې مار مړکړی پـه خـوب کـې یـو چا ورتـه وویـل چې مسلمان دې مړ کړی دئ دې ورتـه وویـل چې مسلمان و نو دنبيﷺ د بیبیانو کور تـه بـه نـه راتلـی هغـه ورتـه وویـل چې په پرده کې راغلی و پـه دې خبره سره ډېره ووېرېده راوېښـه سـوه دولـس زره درهمـه یعنـې د یوه انسان دوینې تویولو سره برابر یې خیرات کړل.

عـروةؓ فرمـایي: مـا یـوه ورځ ولیـده چـې اویـا زره درهمـه یـې خیـرات کـړل او خپلـه یـې قمیص پیینې درلودې.([147])

---

[146] مـوطا
[147] طبقـات

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د حضرت ابن زبير ﷺ د عائشې ﷺ منعه کول دصدقې څخه او ددې خوابدتيا

حضرت عبدالله ابن زبير ﷺ د حضرت عائشې ﷺ خوريی و دې مبارکې دده سره مينه درلوده ګويا خوريی والی يې ورسره پاللی و عبدالله بن زبير ﷺ په دې ډېر پريشانه و چې عائشة ﷺ پر خپل ځان دومره تکليفونه تېروي او هر څه چې يې کورته راځي خيراتوي يې يو ځل يې وويل چې د خاله لاس به څنګه ددې کار څخه بندوم حضرت عائشې ﷺ ته دا خبر ورسېدئ نو ډېره خوابدې سوه چې دی زما لاس دخيرات څخه بندوي نود نذر په ډول يې قسم وکړی چې دده سره به خبري نه کوي حضرت عبدالله بن زبير ﷺ د خپلې خاله په خوابدتيا سره ډېر په تکليف سو نو ډېر خلګ يې ورته واسطه کړه چې دده سره خوشاله سي خو هغې به دقسم عذر کاوه آخر عبدالله بن زبير ﷺ ډېر زړه تنګی سو نو دنبي ﷺ د ماما خيلو څخه يې دوه کسان د سپارښت لپاره د ځان سره بوتلل دعائشې ﷺ کورته ورغلل دوی مبارکانو د دننه تلو لپاره اجازه واخيسته دننه ورغلل دی هم په پټه ورسره ولاړی د پردې شاته کښېناستل بي بي عائشة ﷺ د پردې بلې خواته ناسته وه خبري شروع سوې ، دی د پردې دننه خواته ورغلی لاس يې په غاړه کې ور واچوی ډېر يې وژړل او خوشامندی يې کولې هغه دوو مبارکانو هم د سپارښت خبري کولې او دمسلمانانو دخبرو نه کولو په اړه چې رسول الله ﷺ د منعې کوم حديثونه وه هغه يې ورته ويل او دنبي ﷺ چې کوم حديثونه د پخلا کېدو په اړه راغلي وه هغه يې ورته بيانول ،حضرت عائشې ﷺ چې درسول الله ﷺ حديثونه واورېدل نو هغه عذابونو ته يې طاقت ونسو چې دمسلمان دخبرو نه کولو په اړه رسول الله ﷺ فرمايلي وو نو په ژړا سوه دی يې معاف کړی خبري يې ور سره شروع کړې خو ددغه قسم په فديه کې يې په واروار غلامان ازاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړل آن تردې چې څلوېښت غلامان يې آزاد کړل کله چې به د غه قسم په ياد ورغلی نو دومره به يې وژړل چې پوړنی به يې په اوښکو لوند کړی.([148]).

فايـــده: مونږ د سهار څخه تر ماښامه پوري څومره قسمونه په يوه ساه اخلو بيا يې څومره پروا کوو ؟ددې جواب پخپله په فکر وهلو کې دئ. دکوم چا سره چې د الله ﷻ دنامه عزت وي او هغه د الله ﷻ په نامه قسم وکړي بيا ترې و پوښتې چې په نه وفا يې پر زړه څه تيريږي؟ همدا وجه وه چې عائشې ﷺ ته به قسم په ياد ورغلی ډېر به يې ژړل.

۴-د حضرت عائشې ﷺ د الله ﷻ څخه د ويرې حالت

د رسول الله ﷺ چې د عائشې ﷺ سره څومره محبت و د چا څخه پټ نه دئ آن تردې چې چا به د نبي ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې ستاسو دچا سره ډېر محبت دئ ؟رسول الله ﷺ به و فرمايل چې دعائشې ﷺ سره ددې سره ، سره دا مبارکه په مسئلو دومره خبرداره وه چې لـوی ، لوی اصحابان به د مسئلې دخبرلو لپاره ددې حضور ته ورتلل . جبرائيل ﷺ به دې ته سلام وايه . رسول الله ﷺ ته په جنت کې ددې د بي بي کېدو زيری ورکړل سوی دئ. منافقانو چې پردې تهمت ولګاوی په قرآنکريم کې ددې دبرائت آياتونه نازل سوه.په خپله عائشة ﷺ فرمايي: په ما کې لس داسي خصوصيات سته چې بله بي بي يې نلري . ابن سعد ﷺ په تفصيل سره رانقل کړي دي.

ددې مبارکي دسخا حالت د پورتنيو قصو څخه معلوم سو خو ددې سره ، سره ددې د الله ﷻ د ويرې څخه داسي حالت و چې ويل به يې : کاشکي زه درخته واى چې د الله ﷻ تسبيح

([148]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ويلای او په آخرت کې زما څخه مطالبه نه وای ، کاشکې زه ډبره وای ، کاشکې زه لوټه وای ، کاشکې زه نه وای پيدا سوې ، کاشکې زه د درختې پاڼه وای،کاشکې زه واښه وای.(149)

فايـــده: د الله ﷻ څخه د ويرې بيان په ورته ډول په دريم باب ، پنځمه قصه کې هم تېر سوې دئ د دوی مبارکانو دا عمومي حالت و د الله ﷻ څخه ويره د دوی يوه برخه وه.

۵- د حضرت ام سلمة رضي الله عنها د خاوند دعا او هجرت

ام المؤمنين حضرت ام سلمې رضي الله عنها د نبي ﷺ څخه مخکې د ابوسلمة رضي الله عنه په نکاح وه دوی دواړو په خپل منځ کې دومره محبت درلودئ چې د دې قصې څخه يې اندازه معلومېږي يوه ورځ ام سلمې رضي الله عنها و ابو سلمة رضي الله عنه ته وويل چې ما اورېدلي دي چې مېړه او ماينه دواړه جنتيان وي او ښځه چې د بل مېړه سره نکاح نه وکړي الله ﷻ په جنت کې دغه ښځه وهغه سړي ته په نکاح ورکوي نو راسه د دې لپاره چې ما او تا ژمنه وکړو چې په موږ کې هر يو مخکې مړ سو د بل چا سره به نکاح نه کوي.ابوسلمة رضي الله عنه وويل: چې ته به زما خبره ومنې ؟ام سلمة رضي الله عنها وويل چې زه مشوره کوم د دې لپاره چې ستا خبره ومنم . ابوسلمة رضي الله عنه وويل چې زما تر مرګ وروسته ته نکاح وکړه ، بيا يې دعا وکړه چې اې خدايه !زما څخه وروسته ام سلمة رضي الله عنها ته تر ما غوره خاوند ورنصيب کړې چې نه دا تنګوي او نه يې په عذابوي . دوی دواړه يعني ښځه او خاوند د اسلام په شروع کې و حبشې ته يو ځای مهاجر سوه د حبشې د هجرت وروسته يې بيا مدينې منورې ته هجرت وکړی چې خپله ام سلمة رضي الله عنها يې قصه په تفصيل سره داسې بيانوي : ام سلمة رضي الله عنها وايي: کله چې ابوسلمة رضي الله عنه د هجرت اراده وکړه نو اوښ يې تيار کړی زه او زما زوی

(149) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلمة يې پر سپاره کړو ابوسلمة د اوښ مهار کشاوی زما پلرګنی بنو مغيره چې موږ وليدو نو ابوسلمة ﷺ ته يې وويل چې ته دخپل ځان اختيار لرې آزاديې موږ خپله نجلۍ ستا سره نه پرېږدو چې ته يې ښار په ښار ګرځوې دستي يې د ابو سلمة ﷺ د لاس څخه د اوښ مهار کش کړی زه يې په زوره راکښته کړم زما خسرګنۍ بنو الاسد خبر سوه چې د ابو سلمة خپلوان وه هغوی چې دا حالت وليدی نو زما د پلرګنۍ سره په جنګ اخته سوه او ورته وې ويل چې تاسو ابوسلمة ته نجلۍ په لاس نه ورکوی نو تاسو هم دخپلې نجلۍ اختيار لری مګر زموږ هلک سلمة په لاس نه درکوو (چې ددوی مبارکانو زوی و) دا مبارکه وايي چې زما خسرګنۍ هلک را څخه وګرزوی زه يې د پلرګنۍ په لاس ورکړم په دغه حالت کې موږ درې سره پر درې لارې سو ابوسلمة ﷺ مدينې ته ولاړی زه د پلرګنۍ سره پاته سوم او زوی مې د نيکه کور ته ورسېدئ زه به هره ورځ ميدان ته راتلم تر ماښامه پورې به مې ژړل پوره يو کال مې وژړل چې نه زه خاوند ته ورتلای سوم او نه ماته زوی راکول کېدئ يوه ورځ زما د اکا زوی پرما زړه وسو خپلو خلګو ته يې وويل: تاسو ولې پردې مسکينې رحم نکوی دمېړه څخه موجلا کړې ده د زوی څخه مو جلاکړې ده دا ولې نه پرېږدی چې خپل مېړه ته ولاړه سي؟ لنډه دا چې زما دا اکا زوی په خبرو دوی راضي کړه دوی ماته اجازه راکړه چې که مېړه ته ځې نو ولاړه سه. بنوالاسد(زما دخاوند قريبانو) چې دا حال وليدئ نو هغوی هم زما زوی را سره کړی ما يو اوښ تيار کړی او زوی مې په غېږ کې ونيوی يوازې مدينې ته روانه سوم درې څلور ميله تللې وم چې په تنعيم کې مې عثمان بن طلحة وليدی ده زما څخه پوښتنه وکړه چې يوازې چېرې ځې؟ ما ورته وويل چې پخپل خاوند پسې مدينې ته ځم بيايې راته وويل ستا سره بل څوک سته؟ ما ورته وويل: د الله ﷻ پرته بل څوک نسته را سره نو ده د اوښ مهار ونيوی مخکې روان سو . په الله ﷻ قسم کوم چې ما تر عثمان بن طلحة شريف سړی نه و ليدلی. کله چې به زه کښته کېدم نو اوښ به يې چوک کړی دی به خپله د يوې درختې شاته جلا کښېناستی کله چې به د سپرېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت سو نو اوښ به يې نژدې ماته چوک کړی زه به پر سپره سوم بيا به ده د اوښ مهار ونيوی روان به سو پر دغه ترتيب مدينې ته ورسېدو کله چې قبا ته ورسېدو نو عثمان راته وويل: ستا خاوند دلته دئ تر دغه وخته پوري ابوسلمة رضي الله عنه په قبا کې اوسېدئ عثمان بن طلحة زه مدينې ته ورسولم دی بېرته مکې ته ولاړی دا مبارکه بيا وايي په الله ﷻ قسم کوم چې ما دعثمان بن طلحة په څېر شريف او کريم سړی نه دی ليدلی. پدې کال کې چې ما څومره زحمتونه تېر سوي دي ښايي پرهيچا نه وي تېر سوي.(150)

فايـــده: دا پر الله ﷻ باندي د توکل خبره وه چې يوازي يې د هجرت اراده وکړه الله ﷻ په خپل فضل سره ددې د سفر دسامان انتظام وکړی او ددې مرسته يې وکړه څوک چې پر الله ﷻ باندي توکل کوي الله ﷻ د هغه مرسته کوي د بندګانو زړونه د الله ﷻ په قدرت کې دي دښځې لپاره چې هجرت فرض وي يوازي هم سفر کولای سي که څه هم محرم نه وي ورسره هم دا وجه ده چې ددې پر سفر باندي شرعي نيوکه نسته.

۲- دحضرت ام زياد رضي الله عنها د يو څو ښځو سره دخيبر په جنګ کې ګډون

د رسول الله ﷺ په زمانه کې نارينوو د جهاد مينه او محبت درلودئ چې په زيات شمېر سره يې قصې راغلي دي خو د جهاد دګډون په شوق کې ښځې هم تر دوی نه وې پاته تل به يې د

(150) اسد الغابة. کومه ښځه چې دوهمه نکاح وکړي په اړه يې دوه حديثه راغلي دي په يوه حديث کې راغلي دي چې دوهم مېړه ته په جنت کې ورکول کېږي په دوهم حديث کې راغلي دي چې ښځې ته اختيار ورکول کېږي دکوم مېړه سره چې اوسېدل غواړي دهغه سره به اوسيږي. پدې خبره کې هم اختلاف سته چې په جنت کې به يوه سړی ته څومره بيبياني ورکول کېږي. هذا الهامش من الشيخ رحمه الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد سره مینه درلوده کله چي به موقع په لاس ورغله نو ځان به یې رساوه ، حضرت ام زیاد فرمایي: موږ شپږ ښځي په جهاد کي د شریکېدو لپاره رواني سو نبيﷺ چي خبر سو نو موږ یې راوغوښتلو او په مخ مبارک کي یې د درد(غصي) نښي ښکارېدې راته وې فرمایل: تاسو د چا په اجازه راغلي یاست؟ موږ ورته وویل: اې د اللهﷻ رسوله ! زموږ وړې وربشل زده دي او په جهاد کي اړتیا ورته پېښېږي او دواوي هم زموږ سره دي که نور هیڅ نه وي نو د مجاهدینو سره خو په غشو ورکولو کي مرسته کولای سو ،که څوک زخمي سي نو د هغه درملنه خو کولای سو ، د اوبو لوښي موښي ډکولای سو ،د چینبلو لپاره خو اوبه برابر ولای سو.([151])

فایده: اللهﷻ په هغه وخت کي په ښځو کي داسي دلاوري پیدا کړې وه چي دنن سبا سړي یې نه لري ، ګورئ دغه مبارکي اصحابیاني د خپل شوق له مخي د جهاد ډګر ته رسېدلي وې او څومره کارونه یې دځانو لپاره په خپله وټاکل ، حضرت ام سلیم سره ددې چي عبدالله بن طلحه یې په نس وو یعني حامله وه دحنین په غزا کي یې ګډون وکړی او یوه چاړه یې د ځان سره ساتلې وه رسول اللهﷺ پوښتنه ځني وکړه چي دادي دڅه لپاره ساتلې ده؟ دې ورته وویل: که کوم کافر ماته نژدې کېدئ نو زه به یې په دغه چاړه ووهم تردې مخکي د احد په غزا کي هم شریکه سوې وه د زخمیانو او ناروغانو دارو درمل به یې کاوه حضرت انس فرمایي: ما حضرت ام سلیم او عائشة ولیدې چي د اوبو لوښي یې په چابکی سره ډکول او راوړل یې زخمیان یې اوبول کله چي به لوښي خالي سوه بیا به تللې.

۷- د ام الحرام د البحر په غزا کي د شرکت خواهش

([151]) ابو داؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ام حرام د انس خاله وه نبي به د هغې کورته زيات تشريف وړی او کله ـ کله به يې د غرمې آرام هم ددې په کور کې کاوه يوه ورځ نبي ددې په کور کې آرام کاوه په مسکا راپورته سو ، ام حرام پوښتنه ځني وکړه چي زما مور او پلار دي تر تا قربان سي پر څه شي مسکی سوې؟ ده مبارک وفرمايل: زما د امت څه خلګ ماته وښودل سوه چي د درياب پر څنډه د جنګ په اراده داسې پر آسانو سپاره دي لکه پاچهان چي پر تختو ناست وي ام حرام وويل: اې د الله رسوله ! ماته هم دعا وکړه چي الله مي په دوی کې شامله کړي ، نبي وفرمايل: ته به هم په دوی کي شامله سې له دې څخه وروسته بيا نبي آرام وکړی ، بيا راپورته سو مسکی ام حرام دمسکا سبب ځني وپوښتی نبي په هغه ډول جواب ورکړی دې بيا ورته وويل : اې د الله رسوله ! ماته دعا وکړه چي زه هم د دوی په ډله کي داخله سم نبي ورته وويل: ته به په لومړی ډله کي يې

د حضرت عثمان په خلافت کي امير معاويه د شام حاکم و پر جزائر قبرص باندي يې د حملې کولو اجازه وغوښته حضرت عثمان اجازه ورکړه ، امير معاويه يو لښکر تيار کړی او حمله يې وکړه په دغه لښکر کي ام حرام او ددې مېړه دواړه موجود وه د بېرته راتګ پر وخت ام حرام پر يوه غاتره سپره وه چي هغه غاتره و توريده دا مبارکه ځني ايله سوه مغزی يې مات سو او وفات سوه او هم هلته خاورته وسپارل سوه.([152])

فايده: داد جهاد سره مينه وه چي په هره غزا کي به يې ګډون شوق کاوه خو لکه څرنګه چي د ام الحرام په دوهم جنګ کي ګډون په تقدير کي نه و ليکلی نو ځکه يې ګډون نه وکړی او رسول الله هم دعا نه وه ورته کړه.

([152]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د حضرت ام سليم‌ دزوی د مرګ سره ، دخپل ميړه سره يو ځای والی

حضرت ام سليم د حضرت انس AA مور وه کله چي د انس AA پلار وفات سو نو دانس AA د پالني په موخه يې تر څه وخته پوري نکاح نه وکړه څو ورځي وروسته يې د ابو طلحة AA سره نکاح وکړه د ابو طلحة AA څخه يې يو زوی ابو عمير پيدا سو نبي ﷺ چي به کله د دوی کورته تشريف يو وړی نود ابو عمير سره به يې خوشطبعي کول. نابېره ابوعمير وفات سو ام سليم ښه پاک ولمبوی کفن يې ورکړي پر يو کټ يې پرې ايستی د ابو طلحة AA روژه وه د خوراک شيان يې ورته برابر کړه او خپله يې ځان ښه ښايسته کړی خوشبويي يې ولګول ماښام چي يې خاوند راغلی ډوډی يې وخوړله او دخپل زوی پوښتنه يې وکړه دي ورته وويل: چي هغه خو اوس آرام دئ بيخي ښه سوی دئ نو خاوند يې ډاډه سو دشپې يې د خپلي ميرمني سره يو ځای والی وکړی کله چي سهار سو ام سليم و ابو طلحة AA ته وويل: که څوک تاته څه پيسې په قرض درکړي او بيا يې بېرته غواړي نو بېرته يې ورکول په کار دي او که نه؟ ابو طلحة AA ورته وويل: ورکول يې په کار دي د ځان سره د ساتلو هيڅ حق نه لري دهغه شی دی بېرته يې غواړي. وروسته ام سليم ورته وويل: ستا زوی چي الله ﷻ تاته امانت درکړی و بېرته يې واخيست په دي خبره سره ابو طلحة AA غمجن سو او ورته وي ويل: تا ولي زه نه خبرولم. سهار د رسول الله ﷺ حضور ته ورغلی او ټوله قصه يې ورته وکړه نبي ﷺ ورته دعا وکړه او وي فرمايل چي ښايي الله ﷻ په دغه شپه کي برکت واچوي. يو انصاري وايي چي ما د نبي ﷺ دهغې دعا برکت وليدی دهغې شپې د حمل څخه عبدالله بن طلحة پيدا سو چي دده بيا نهه اولادونه وسوه ټولو قرآن کريم ولوا ستی.[153]

[153] بخاري - فتح

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: ډېر دصبر خبره ده چې خپل زوی يې مړ سي او پـه دغـه ډول دي يـې وزغمي چې خاوند يې هم په پوه نسي ځکه چې د خاوند يې روژه وه که چېرې خبر سي نو د خوراک څخه به ووزي.

۹- د حضرت ام حبيبې خپل پلار پر بستره نه کښېنول

ام المومنين حضرت ام حبيبة د نبيﷺ څخه مخکې د عبدالله بن جحش په نکاح کښې وه دوی دواړه يعني مېړه او ماينه يو ځای مسلمانان سوي وه او د حبشې هجرت يې هم يو ځای کړی و کله چې حبشې ته ولاړل نو مېړه يې د اسلام څخه واوښتی مرتد سو دکفر په حالت کې مړ سو دې مبارکې د کونډتوب وخت په حبشه کې تېر کړی نبيﷺ د نکاح پيغام ورواستوی او دحبشې د پاچا په معرفت نکاح وسوه چې ددې باب په پای کې به دبيبيانو په بيان کې راسي ، د نکاح څخه وروسته يې مدينې منورې ته تشريف راوړی د حديبې د روغې جوړې په وخت کې ددې پلار ابو سفيان مدينې منورې ته راغلی چې د نبيﷺ سره د روغې جوړې د ټينګوالي لپاره خبرې وکړي ، د لور دملاقات لپاره کورته ورغلی کله چې دی ورغلی ددې په کور کې بستره غوړېدلې وه ابوسفيان پر کښېناستی حضرت ام حبيبې هغه بستره ژر راټوله کړه پلار يې حيران سو چې ددې پر ځای چې بستره را هواره کړي ، هواره کړې بستره يې ټوله کړه پوښتنه يې ځني وکړه چې زه په دې بستره نه ارزېدم چې راسه ټوله دې کړه او که يې زه وړ نه وم؟ ام حبيبې ورته وويل: دا د اللهﷻ دپاک نبيﷺ بستره ده او تـه ناپاکه مشرک يې زه تا څنګه پردې بستره کښېنوم ، پلار يې ډېر ورته په درد (غصه) سو او ورته وې ويل: چې لـه ما څخه د جلاکېدو وروسته په ډېرو بدو عادتونو اخته سوې يې خو د ام حبيبې په زړه کي چې د رسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷺ کوم درنښت و دهغې په وجه يې دانسـوای زغملای چي يـو ناپـاک مشـرک دي يې پـر بستره کښېني که يې پلار وي يا بل څوک وي.

يوه ورځ يې د نبيﷺ څخه د ثابت د دوولسو رکعتونو فضيلت واورېدی نو تـل بـه يې پـه پابندۍ سره کول.

ددې پلار چي اوس يې قصه تېره سوه وروسته مسلمان سو کله چي وفـات سـو نـو لـوريې دريمه ورځ خوشبويي را وغوښتل او استعمال يې کړه او وې ويل چي زما و خوشبويي ته اړتيا نه وه او نه مي شوق ورته کېدئ خوما دنبيﷺ څخه اورېدلي دي چي ښځې ته د مړه پرته جائز نه ده چي پر بل چا باندي تر درو ورځو زيات غم وکړي يوازي به پر مېړه باندي څلور مياشتي او لس ورځي غم کوي زه له دې وجهي خوشبويي استعمالوم چي غم ونه ګڼل سي. کله چي يې د وفات وخت را ورسېدئ نوحضرت عائشة يې را وغوښتله او ورته وې ويل چي زما او ستا د بنوالي ژوند و او دبنو تر منځ خامخايو څه راځي نو اللهﷻ دي ماته بخښنه وکړي او تـه يې هم راتـه وکـړه حضرت عائشې ورتـه وويـل: اللهﷻ دي تاتـه ټـول شـيان درو بخښـي او معـافي دي درته وکړي ، دې چي دا واورېدل نو ورته وې ويل: تا ماته ډېره خوشحالي راوبخښـل اللهﷻ دي تاته هم خوشحالي درکړي او اللهﷻ دي تر او تازه و لره وروسته يې ام سلمې تـه هـم سـړی ور ولېږی.(154)

فايده:دبنو په منځ کي داسي اړيکي وي چي يوه دبلې درنګ ليدل هم نه غواړي خودې ته دا معلومه وه چي د دنيا اړيکي پر همدې ځای خلاصېږي او دآخرت بارونه به مي پر سر پاته سي. ددې چي دنبيﷺ سره څومره محبت و اودنبيﷺ چي څومره درنښت ددې سره و پـه پـورتـه قصه کي د بسترې څخه معلوم سو.

(154) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د حضرت زينب ﷺ د افک په معامله کي پاکوالی او صدقه

ام المومينين حضرت زينب بنت جحش ﷺ په قرابت کي د نبيﷺ دخاله لور وه د اسلام په پيل کي مسلمانه سوې وه په اول کي ددې نکاح د حضرت زيد ﷺ سره سوې وه نومړي د نبيﷺ ازاد سوی غلام و او نبيﷺ په زوی سره هم نيولی و په همدې وجه ورته زيد بن محمدﷺ ويل کېږي.

د زيد ﷺ د زينب ﷺ سره جوړوالی نه راغلی نو زيد ﷺ طلاق ورکړی نبيﷺ پدې موخه چي د کفر دوخت دا دود مات کړي چي کوم څوک به په زوي والي سره نيول سوی و هغه دسکه زوی په څېر و د ماينې سره به يې نکاح نه کول (يعني لکه چي د مړور سره نکاح نه ده روا د کفر په وخت دنيول سوي زوی د مېرمني سره هم نکاح روا نه وه دا چي دغه رواج مات سي) نو نبيﷺ و زينب ﷺ ته د نکاح پيغام ورواستوی زينب ﷺ ورته وويل: زه د خپل خدايﷻ سره مشوره کوم دستي يې اودس تازه کړی دلمانځه نيت يې وکړی او وې ويل: چي د اللهﷻ د مشورې پرته زه کار نه کوم ، ددې ددغه پاک نيت برکت و چي اللهﷻ پخپله دنبيﷺ نکاح دزينب ﷺ سره وکړه او دا آيات نازل سو:

✍□✆⇗❁♑♓✌ ✗⑨⇗③⍓♒ ▤✗✿✗⬩♎ ✍●☺■◨⬩▫

♦♌❑➚▤♦③ ⬩⬩ ⬀❼⬩▯♑♐ ✍⍓♑⬩▤◷□✡⇳♉□❒⍓♒ ✄ॐ❷⬩⬅◆❒

☑❼♈✖ ✗●♦❷⍓❍ ♦✖✓♑☪♑✌⇗⬩🡐☺⬂♐✍✄ ❼■✍♦⇖

✄⬩❶♈❍ ⬀☠♈♑✗✶✎✍◆⓿♑⇖⇗⑩❒🕮 ➦●◷◆❒⬂♒❒🕮

(c) ketabton.com: The Digital Library

[illegible] ([155])

ژباړه: نو کله چي زيد خپله اړتيا له هغې(زينب) څخه پوره کړه (جوړوالی يې ورسره نه راغلی) نو موږ هغه (زينب) ستا په نکاح کښيي درکړه دپاره ددې چي پر مومنانو باندي تنگي را نسي په ښځو کي د زوی نيول سوي (يعني دنيول سوي زوی دښځي سره نکاح روا سي) کله چي هغوی خپل ضرورت پوره کړی وي ، او دالله امر خامخا کېدونکی دی.

کله چي زينب ته ددې آيات د نازلېدو زيری ورکړل سو نو دې زيري کونکي ته هغه کالي ورکړه کوم چي يې اچولي وه او پخپله پرسجده پرېوته او دوې مياشتي روژه يې نذر کړه.

د حضرت زينب دا وياړ په برخه و چي نکاح يې په آسمان کي وسوه او په قرآن کي نازله سوه او دنورو بيبيانو نکاحي د دوی د خپلوانو لخوا سوي وي دا د عائشي مقابلي ته راغله ځکه پر نبي باندي د عائشي ترټولو د محبوبيت ناز و او ددې دآسمان دنکاح ناز وو. ددې سره ـ سره چي کله پر عائشي باندي د تور لگولو قصه پېښه سوه نو نبي د نورو تر څنگ ددې څخه هم پوښتنه وکړه دې په جواب کي ورته وويل چي زه په عائشه کي د نيکۍ پرته بله بدي نه وينم دا ريښتني ديندار ده . (دادې مبارکي دبني په وړاندي دريزوو)کنه نو همدغه پر بن باندي د تور لگولو وخت و او ددې وخت و چي دمېړه د نظر څخه يې وغورځوي او نازبينه هم وه (ځکه د بني خو هغه بن بيخي نه خوښيږي چي پر مېړه گرانه وي) ددې سره يې د زړه له کومې د عائشي صفايي وکړه.

حضرت زينب ډېره بزرگه وه ډېري روژې يې نيولي او ډېر نفلونه يې هم کول پخپلو لاسو به يې زيار ايستی څه چي به په لاس ورغلل خيراتول به يې ، د رسول الله د وفات په

([155]) سورة الاحزاب الاية (٣٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې بيبيانو پوښتنه وکړه چې ستاسو سره به لومړی کومه بي بي ملاقات کوي رسول اللهﷺ وفرمايل : د چا چې لاسونه اوږده وي دوی مبارکانو لرګي راواخيستل د لاسو اندازه کول يې شروع کړل وروسته معلومه سوه چې د لاسو د اوږدوالي څخه مقصد ډېر خيرات او ورکړه ده ځکه تر ټولو مخکې زينب■ وفات سوه .

حضرت عمر ᴬᴬ چې کله د نبيﷺ بيبيانو ته تنخوا مقرره کړه او دې ته يې ددې برخه دوولس زره درهمه ور ولېږل دې فکر وکړی چې دا د ټولو بيبيانو دي نو وې ويل چې د وېش لپاره نوري بيبياني ور دي قاصد ورته وويل: داپيسې يوازي ستا دي او دټول کال لپاره دي دې په حيرانتيا سره وويل: سبحان الله دستې يې پر مخ يوه زړه ټوټه ټوکر واچوی ددې لپاره چې دا مال نه ووينې بيا يې وويل چې د خونې په کونج کې يې واچوه او يو ټوکر يې پرې واچوی بيا يې برزه ᴬᴬ ته وويل: (د قصې نکل کوونکې دئ) ددې مال څخه يو موټ فلاني ته ورکړه او يو موټ فلاني ته ورکړه لنډه دا چې په قريبانو او مسکينانو يې يو ـ يو موټ ووېشی آخر لږ پيسې پاته سوې نو برزه ᴬᴬ يې هم غوښتنه وکړه دې مبارکې ورته وويل: کومې پيسې چې تر ټوکر لاندې پاته سوې دي هغه ته واخله برزه ᴬᴬ وايي: ما پاته پيسې واخيستې او حساب مې کړې څلور اتيا درهمه وي ددې څخه وروسته يې دعا وکړه چې اې الله■ ! راتلونکی کال ماته داسې پيسې مه راکوې ځکه په راتلو کې يې فتنه ده ، ددې دعا قبوله سوه د راتلونکي کال مخکې دا وفات سوه کله چې حضرت عمر ᴬᴬ ته خبر ورغلی چې دې مبارکې هغه ټولې پيسې خيرات کړې نو دوولس زره نوري يې وروا ستولې دې هغه هم خيرات کړې. سره ددې چې مسلمانانو ډېرې فتوحاتې کړې وې او ډېرې لاسته راوړنې يې درلودې خو ددې څخه د وفات په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کي هيڅ مال نسو پاته يوازي هغه کور ورته پاته سو چي دا پکښي اوسېده ددې دډېري صدقي له امله ددې لقب ماءوى المساکين و يعني د مسکينانو تم ځاى.(156)

يوه ښځه وايي چي زه د حضرت زينب په کور کي وم موږ د کالو په رنګولو اخته وو نبي ﷺ تشريف راوړى موږ چي يې وليدو ببرته ولاړى د زينب دا فکر سو چي نبي ﷺ ته جامې رنګول خوښ نه سوه نو دستي يې هغه رنګ سوي جامې بېرته پرېولې رنګ يې ځني بوتيدو هم ځل نبي ﷺ تشريف راوړى هغه د رنګ اثر نه و نو خوني ته يې تشريف يووړى.(157)

١١- د حضرت خنساء د خپلو څلورو زامنو سره په جنګ کي ګډون

حضرت خنسآء يوه مشهوره شاعره وه د خپل قوم د څو کسانو سره يو ځاى مديني ته راغله مسلمانه سوه. ابن اثير وايي: د علماؤ پر دې اتفاق دئ چي په ښځو کي تر دې ښه شعر ونه ندي ويلي نه مخکي اونه وروسته. د حضرت عمر په خلافت کي په سـنه ١٢ هـ کښي د قادسيې جنګ وسو په دغه جنګ کي دا د خپلو څلورو زامنو سره شريکه سوه د جنګ يوه ورځ مخکي يې خپلو زامنو ته نصيحت وکړى د جهاد جذبه يې پکښي پيدا کړه او ورته وې ويل: اې زما زامنو! تاسو پخپله خوښه مسلمانان سوى ياست پخپله خوښه مو هجرت کړى دئ په هغه ذات دي مي قسم وي چي دده څخه ماسوا بل څوک د عبادت نسته لکه څرنګه چي تاسو د مور د يوه نس څخه پيدا سوى ياست په همدغه ډول د يوه پلار څخه پيدا سوي ياست ما ستاسو د پلار سره خيانت ندئ کړى نه مي ستاسو ماماګان شرمولي دي او نه مي ستاسو پر عزت څه خال پيدا کړى دى. تاسو ته معلومه ده چي د کافرانو سره جهاد کول څومره ثواب لري

(156) طبقات
(157) ابوداؤد

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهﷻ زيات ثوابونه پکښې ايښې دي دا هم ياد ساتى چې په آخرت کې تل ژوند کول د دنيا تر ژوند ډېر بهتر دئ ځکه اللهﷻ فرمايي :

☎✁❒⇱✡◆✌✁◆⇗ ⌘▫⇦☊♎⅄✎♏✁ ♏⍓♑⑩③❒♗✵♘◆③
☎✁❒⇱❷☊✉♏✽⌚◆❒ ☎✁❒⇦❸☞♏⇳⌚♏✁
⅄✎♏✁ ☎✁❒→◑☐✍♏✁◆❒ ☎✁❒⇗➲☊✉✁◆❻◆❒
♏◆→⍓◘✦▤⇗☠⇗✍→▦⇘◘☊⬩←❒♍⌘⇳☞☞✂♓ [158]

ژباړه: اې هغه کسانو ! چې ايمان يې راوړى دئ صبر وکړئ پر تکليفونو باندې صبر وکړئ (د کافرانو سره پر جنګ باندې) (د کافرانو وجنګ ته) تيار و اوسئ د اللهﷻ څخه وويريږئ ښايي چې تاسو خلاص سئ.[159]

نو په همدې وجه کله چې تاسو سهار په سلامتيا سره را کښېناستاست نو په ډېر فکر سره د کافرانو دمقابلې په جنګ کې شريک سئ د کافرانو په مقابله کې د اللهﷻ څخه مرسته وغواړئ په جنګ کې مخکې ځئ کله چې تاسو ووينئ چې جنګ تېز سو لمبې يې پورته سوې نو تاسو هغه تيزو لمبو ته ورننوځئ د کافرانو د سردار سره مقابله وکړئ انشاء الله په جنت کې به په عزت سره کامياب واوسيږئ. هم داسې وسوه کله چې سبا جنګ په تېزى سره شروع سو نو ځلور زامن يې نوبت پرنوبت مخکې کېده او دمور نصيحت يې په شعرو کې وايه چې دخلګو شوق اوجذبه په زياته سي آخر به شهيد کېدئ بيا به بل مخکې سو شهيد به سو لنډه داچې ځلور زامن يې ټوله شهيد سوه کله چې يې مور ته خبر ورغلى چې ځلور زامن دي ټوله شهيدان

(158) سورة آل عمران الاية (٢٠٠)
(159) بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوه دې وويل: الله ﷻ لره دي شکر وي چې د دوی په شهادت سره يې ماته عزت راکړی د الله ﷻ شخه هيله لرم چې زه هم په هغه سايه کي واوسم چې د الله ﷻ د رحمت سايه پر دوی خلورو ده.(160)

فايده:داسي ميندي هم وي چي خپلو ځوانانو زامنو ته يې په تيز جنګ کي د ورننوتلو هڅونه ورکول او کله چي شهيدان سوه نو د الله ﷻ شکر يې ادا کړی.

۱۲- د حضرت صفيې ؓ په يواځي سر ديهودي وژل

حضرت صفية ؓ د نبي ﷺ عمه وه او د حمزة ؓ خور وه د احد په غزا کي يې ګډون کړی و په دغه غزا کي چي مسلمانانو شکست وخوړی نو کله چي به يو مسلمان تښتېدی دې به پر مخ په نيزه وهی او بيرته به يې د جنګ لوري ته استوی ، د خندق په غزا کي رسول الله ﷺ ټولي ښځي په يوه کلا کي بندي کړې حسان بن ثابت ؓ يې باندي محافظ کړی و يهوديانو دا موقع ګټه وبلل او يوې ډلي يې پر ښځو د حملې اراده وکړه ځکه دوی اصلي دښمنان وه نو يو يهودي د حال معلومولو لپاره راغلی صفيې ؓ دليري څخه وليدئ حضرت حسان ؓ ته يې وويل چي د کلا څخه دباندي ور ووزه هغه يهودي مړ کړه احسان ؓ کمزوري سپين ږيری و دلاوري يې ونه کړه نو دې خپله د يوې خيمې موړی را واخيستی دباندي ور ووته هغه يهودي يې په يوازي سر مړ کړی دا چي هغه يهودی نامحرم و نو ديهودي سامان يې نه را واخيستی د سر او پښو څخه ئي شيان نه وايستل راغله وحضرت حسان ؓ ته يې وويل چي هغه يهودي ما مړ کړی ته ورسه سامان يې راوړه او سر يې هم ورپرې کړه ده بيا د کمزورۍ له وجهي دلاوري ونه کړه دا په خپله ور ووته سامان يې ځني راوړی او سر يې ځني پرې کړی رايې وړی پر ديوال باندي يې د

---

(160) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

یهودیانو پر یوې ټولي باندي وروغورزوی یهودیانو چي سر ولیدی وې ویل چي محمدﷺ خپلي ښځي یوازي نه پرېږدي خامخا محافظین ور پرېږدي او په کلا کي دننه موجود دي.[161]

فایده: حضرت صفیة رضي الله عنها د هجرت په شلم کال د دروا ویا کلو په عمر وفات سوې ده او دخندق غزا د هجرت په پنځم کال کي سوې ده نو په دغه وخت کي ددې عمر (۵۸) کاله کیږي په اوس وخت کي زموږ ښځو ته په دومره عمر کي د کور کار لا ورته ګران وي پر یوازي سر سړی قتلول خو لا ایسته پرېږده په داسي حال کي چي یوې خواته ښځي وې او بلي خواته د یهودیانو نارینوو ډله وه .

۱۳- د حضرت اسماء رضي الله عنها د ښځو د ثواب په هکله پوښتنه

حضرت اسمآء بنت یزید رضي الله عنها یوه صحابیه وه د نبيﷺ وحضور ته ورغلل او ورته وې ویل: اي د الله ﷻ رسوله ! زما مور او پلار دي تر تا قربان سي زه د مسلمانانو ښځود استازي په توګه راغلي یم تاسو الله ﷻ د نارینوو او ښځو دواړو لپاره پیغمبر لېږلی یې موږ ښځي پر الله ﷻ او پر تاسو ایمان لرو موږ په کورو کي ګیریو نارینوو موږ په کورو کي ښځي کړي یو د نارینوو خواهشات زموږ څخه پوره کیږي د دوی اولادونه موږ په نس وړو ددې ټولو خبرو سره ــ سره نارینه تر موږ په دیني کارو کي مخکي دي ، د جمعې لمونځ کوي ، لمونځ په جماعت کوي ، دناروغانو پوښتنه کوي ، په جنازو کي ګډون کوي ، دحج پسې بل حج کوي او تردې ټولو زیات جهاد کوي ، کله چي دوی حج ، عمري او جهاد ته ځي نو موږ ښځي د دوی دمالو حفاظت کوو ، جامې ور جوړوو او اولادونه یې ور پالو ایا موږ د دوی سره په ثواب کي شریکي نه یو؟

---

[161] اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبيﷺ چي ددې خبري واورېدې اصحابو ته متوجه سو ورته وې ويل: آيا تاسو د دين په اړه تر دې ښځي ښه سوال کوونکی ليدليدئ؟ اصحابو ورته وويل: اې د اللهﷻ رسوله ◄! موږ هم فکر نه کاوه چي ښځي دي هم داسي سوال کولای سي رسول اللهﷺ د اسمآء ؓ و لوري ته متوجه سو او ورته وې ويل: اې اسماء! ښه يې واوره او ځان په پوه کړه او هغه ښځو ته يې وښيه چي ته يې رالېږلې يې چي دښځي د خپل مېړه سره ښه سلوک، د مېړه خوښي لاسته راوړل او په امر يې عمل کول دهغه دټولو ثوابونو سره برابر دئ اسماء ؓ چي دا خبره واورېدل ډېره خوشحاله سوه او بېرته ولاړل.([162])

فايده: دښځو د خپلو مړو سره ښه سلوک کول او د دوی اطاعت کول ډېر قيمتي شی دئ خو ښځي په ناخبره دي. اصحابانو يوه ورځ رسولﷺ ته وويل: عجم خلګو خپلو پاچهانو او سردارانو ته سجده کوي ته تر دوی ډېر حقدار يې موږ به تاته سجده کوو نبيﷺ منع وکړه او ورته وې ويل: که چيري د اللهﷻ پرته بل چاته سجده روا وای نو ښځو ته به يې امر کړی وای چي خپلو مړو ته سجده وکړي بيا نبيﷺ وفرمايل: په هغه ذات دې مې قسم وي چي زما روح يې په قدرت کي دئ چي ښځه به تر هغه وخته د خپل خدای حق ادا نه کړي تر څو د مېړه حق يې نه وي ادا کړي، په يو حديث کي راغلي دي چي که يوه ښځه په داسي حال کي مړه سوه چي مېړه يې ځني راضي و جنت ته به ځي، په يوه حديث کي راغلي دي چي که چيري يوه ښځه د خپل مېړه څخه نا راضه سي او ولاړه سي جلا شپه تېره کړي ملائکي لعنت باندي وايي، په يوه حديث کي راغلي دي چي د دوو کسانو لمونځ چي تر سر پورته سي د قبوليت لپاره آسمان ته نه ځي يو غلام چي د بادار څخه تښتېدليوي دوهمه ښځه چي مېړه ځني ناراضه وي.

([162]) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴- د حضرت ام عمارؓ اسلام او په جنګ کې ګډون

حضرت ام عمارؓ یوه انصاري صحابیه ده چې د اسلام په پیل کې مسلمانه سوې ده او په بیعةالعقبة کې یې ګډون کړی دی دعقبة معنې دَرَه ده نبيﷺ په اول کې خلګ په پټه مسلمانانول ځکه کافرانو دغه مسلمانانو ته بیا ډیر تکلیفونه ورکول دمدینې ځخه خلګ د حج په زمانه کې راتلل د منې په غره کې یوه دره وه په دغه دره کې به پټه مسلمانانېدل . د هجرت وروسته چې کله د جنګونو سلسله پیل سوه نو دا په زیاتو جنګونو کې شریکه سوې ده خصوصاً د احد ،حدیبة ، خیبر ، عمرةالقضاء ، حنین او دیمامة په جنګونو کې یې ګډون کړی دئ د احد په غزا کې دا خپله قصه کوي چې د احد په غزا کې ما لوښې د اوبو ډک کړي وه احد ته روانه سوم ددې لپاره چې ورسم مسلمانان د نژدې ځخه ووینم چې څه حال یې دئ که تږي وه اوبه به ورکړم او که ځوک زخمي و دوا به ورکړم په دغه وخت کې ددې عمر دروځلویښت کاله وو اوددې دوه زامن او مېړه هم په دغه غزا کې وه دا وایي په اول کې مسلمانانو فتحه تر لاسه کړه وروسته د کافرانو برلاسی ښکاره سوه ما رسول اللهﷺ ته نژدې ځان ورسوی کوم کافر چې به درسول اللهﷺ و خواته تلی هغه به مې منع کوی په اول کې ددې سره ډال نه وو ورسره وروسته بیا ورکړل سوچې د کافرانو حملې به یې په منعه کولې یو تورکړ یې تر ملا تړلې و د رښکیو (زړوتوکرانو) ځخه ډک و کله چې به ځوک زخمي سو نو دستې به یې یو توکر راوا خیستی وبه یې سوځی او هغه زخم به یې په ډک کړی خپله هم زخمي سوه دوولس یا دیارلس ځایه زخمي سوه په دغه زخمو کې یو زخم ډیرزیات و . ام سعیدؓ وایي : ما ددې پر اوږو یو ژور زخم ولیدئ ما پوښتنه ځنې وکړه چې دازخم ځنګه جوړ سوی دئ؟ دې راته وویل: د احد په غزا کې کله چې خلګ لالهانده یوې او بلې خواته ګرځېدل نو ابن قیمة را مخکې سو او وې ویل : محمدﷺ چیري دئ؟ماته یې یو ځوک راوښیاست که نن ژوندی ولاړی نو بیا زما خلاصون نسته. مصعب بن عمیر AA او ځو کسان یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومخته ورغلل په هغو کسانو کې زه هم وم ابن قیمة زما پر اوږه ګذار وکړی ما هم څو ګذارونه پر وکړه خو هغه دوې زغرې اغوستې وې هیڅ تاثیر یې پر ونه کړی. دغه زخم داسې سخت زخم و چې په ټوکرانو سره مې علاج وکړې خو علاج یې نه و سو . کله چې رسول اللهﷺ د حمراء الاسد د جنګ اعلان وکړی ام عمار ﷞ هم ملا وتړله خو لکه څرنګه چې زخم یې ډېر تازه و په دغه وجه یې شرکت نه وکړی ، رسول اللهﷺ چې کله دغزا څخه راغلی نو لومړی یې ددې حال معلوم کړی کله چې خبر سو چې دا ښه ده نو ډېر خوشاله سو ددې څخه علاوه نور زخمونه هم ددې پر بدن داحد په غزا کې جوړ سوي وه ، ام عمار ﷞ فرمايي چې په اصل کې دوی سپاره وه موږ پلي (پياده) وو که چیري دوی یعني کافران هم پیاده وای نو اصلي مقابله به معلومه سوې وای ، کله چې به پر آس یو څوک سپور راغلی نو دهغه حملې به ما په ډال منعه کولې خو کله چې به هغه بلې خواته روان سو نو ما به دهغه دآس پښه پرېکړه آس به غوزار سو سپور به هم راپرېوتی کله چې به هغه راپرېوتی نونبيﷺ به زما زوی ته ناره وکړه زوی به مې راغلی زما مرسته به یې وکړه په دواړو به مو مړ کړی ددې زوی عبدالله بن زید ﷞ فرمايي : زما چپه مټ زخمي سو وینه یې نه درېدل نبيﷺ وفرمایل چې پردغه مټ پټی وتړه زما مور راغله دملا څخه یې رښکی را وایستل او پټی یې را وتړل بیا یې راته وویل : ځه ولاړسه دکافرانو سره مقابله وکړه نبيﷺ داښېښه ولیدل او وې فرمایل: اې ام عمار ! دا ستا په ډول څوک همت لري؟(یعني هیڅوک دومره همت نه لري چې خپل زخمي زوی دي جنګ ته استوي). نبيﷺ په دغه حالت کې دې او ددې کورنۍ ته څو ـ څو واره دعاوې وکړې او ستاینه یې وکړه ام عمار ﷞ فرمايي یو وار یو کافر راغلی نبيﷺ وفرمایل : اې ام عمار ! دا هغه سړی دئ چې ستا زوي یې زخمي کړی دئ دا وايي ما حمله پرې وکړه پر پنډۍ مې وواهه هغه زخمي سو دستي کښېناستی بیا زموږ څو خلګ ورمخته سوه هغه مو مړ کړی نبيﷺ مسکی سو او راته وې ویل : د خپل زوی بدله دې واخیستل. دا وايي: کله چې نبيﷺ موږ ته دعاوې کولې ما ورته وویل: اې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله ﷻ رسوله ◄ ! مورِ ته دعا وکړه چې الله ﷻ مو ستا سره په جنت کې یو ځای کړي کله چې نبي ﷺ دغه دعا ورته وکړل دې ورته وویل: چې اوس نو زه هیڅ پروانه کوم هر څومره تکلیفونه چې په دنیا کې پر ما تېر سي.د احد د غزا څخه علاوه دا په نورو غزاوو کې هم شریکه سوې ده کارنامې یې معلومې سوې دي.د نبي کریم ﷺ د وفات وروسته دا سلام څخه اوښتل زیات سوه او په یمامة کې سخت جنګ وسو دا په دغه سخت جنګ کې هم شریکه سوه په دغه غزا کې ددې یو لاس پرې سوی دئ او یوولس زخمونه یې پر بدن باندې جوړ سوي دي ددغه زخمو په حالت کې مدینې منورې ته ورسېده.([163])

فایده: دا د یوې ښځې د کارنامو حال دئ چې د احد په غزا کې یې عمر دروڅلوښت کاله و او د یمامة په غزا کې یې عمر دوپنځوس کاله وبیا یې هم دا سې په جنګو کې ګډون کاوه دي ته نو کرامت ویل کیږي.

۱۵ - د حضرت ام حکیم رضی الله عنها اسلام او په جنګ کې ګډون

ام حکیم بنت حارث دعکرمة بن ابي جهل بي بي وه او د احد په غزا کې یې د کافرانو د لوري څخه ګډون کړی وکله چې مکة مکرمه فتحه سوه نو مسلمانه سوه دخپل خاوند سره یې زیاته مینه وه خوهغه دخپل پلار ابو جهل د اثر له وجهې نه و مسلمان سوی کله چې مکة فتحه سوه نو خاوند یې یمن ته وتښتېدئ دې درسول الله ﷺ څخه د خپل مېړه دپاره امن وغوښتی بیا خپله یمن ته ولاړه او مېړه یې په ډېر تکلیف راضي کړی چې ستا لپاره مې د نبي ﷺ

([163]) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لمن کې امن غوښتی دئ ته د رسول الله ﷺ د توري څخه پناه پيدا کولای سې نو هغه مدينې منورې ته ورسره راغلی مسلمان سو دوا ړو په خوشحاليژوند تېراوه.

وروسته د حضرت ابو بکر ﷢ په خلافت کې د روم جنګ وسو عکرمة ﷢ ګډون پکښې وکړی دغه ښځه هم ورسره وه ، عکرمة ﷢ په دغه غزا کې شهيد سو ، بيا دغه بي بي سره حضرت خالد بن سعيد ﷢ نکاح وکړه ده مبارک په دې سفر کې په مرج الصفر نومي ځای کې د يوځای کېدو غوښتنه وکړه دې ورته وويل: اوس لاهم د دښمن وېره ده يو څه صبر وکړه ده ورته وويل: زه په دغه جګړه کې خپل شهادت په سترګو وينم نو په يوه خيمه کې يوځای والی وکړی سهار د وليمې انتظام کېدئ چې د روميانو فوځيان راپورته سوه سخت جنګ شروع سو حضرت خالد بن سعيد ﷢ شهيد سو ام حکيم ﷢ هغه خيمه راوا خيستله چې شپه يې پکښې تېره کړې وه خپل ټول سامان يې پکښې وپيچی خپله يې د کافرانو مقابله شروع کړه اووه کسان يې په يوازې سر ووژل.(164)

فايده: زموږ ښځې وګوره د يوې خوا خو په داسې حالت کې نکاح ته نه تيارېږي که تياري هم سي نو په داسې ناځاپه مرګ سره تر ډېرو ورځو پورې ژاړي جهاد کول خو لا څه کوي دې مبارکې د ژړا پر ځای جهاد شروع کړی او اوه کسان يې په ښځينه لاس ووژل.

۱۲- د حضرت سمية ام عمار ﷢ شـــهادت

سمية بنت خياط ﷢ د حضرت عمار ﷢ مور وه چې قصه يې د اول باب په اوومه شمېره کې تېره سوې ده دې هم د خپل خاوند او زوی په خبر د اسلام لپاره ډول ، ډول تکليفونه تېر

(164) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

كړې دي خو د اسلام مينې چې ددې په زړه کې کوم کور جوړ کړی و له وجهې يې ددې په زړه کې يوه ذره فرق هم نه راتلی دا به يې د ګرمۍ په سخت وخت پر ډېرو پرې ايستل د او سپنې تودې زغرې به يې په واغوستلې بيا به يې ودرول ددوبې په ګرمي کې چې او سپنه ډېره تودېږي دا به په ډېر سخت تکليف کې وه نبيﷺ چې به کله د دوی وخوا ته تېرېدئ نو د صبر نصيحت به يې ورته کاوه او د جنت وعده به يې ورکول يوځلې بي بي سميةﷺ ولاړه وه ابوجهل په ډېر درد او غصه سره دا مبارکه په نېزه په شرمګاه کې ووهل او دهغه زخم څخه وفات سوه. د اسلام په خاطر دا تر ټولو لومړۍ شهيده ده.(165)

فايده: د ښځو دومره صبر زغم او همت د غبتې ورډئ يعني (دا چې کاشکې زه هم داسې وای) خو اصلي خبره داده چې د چا په زړه کې چې کوم شی کور جوړ کړي بيا د هيڅ شي پروا نه کوي او هر څه ورته اسانه کيږي ، اوس هم داسې په لس ګونو قصې راځي چې خلک خپل ځانونه قربانوي مګر که ځان قربانول د اللهﷻ په لاره کې وي ، ددين لپاره وي او دهغه ژوند لپاره وي چې ترمرګ وروسته راځي نو د کاميابی سبب ګرځي او که دنيوي مقصد پکښې وي نو دنيا خو يې ولاړه آخرت يې هم برباد سو.

١٧- د حضرت اسماء بنت ابوبکرﷺ ژوند او تنګ لاسي

حضرت اسماءﷺ د ابوبکر AA لوروه ، د حضرت عبدالله بن زبير AA موروه او د حضرت عائشېﷺ ميرېزې خوروه او مشهوره صحابيه بي بي ده د اسلام په پيل کې مسلمانه سوې ده ويل سوي دي چې د ا دلسو نارينوو څخه وروسته مسلمانه سوې ده او د هجرت څخه اوويشت

(165) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاله مخکې پيدا سوې ده کله چې حضرت محمدﷺ او حضرت ابوبکر AA و مدينې منورې ته هجرت وکړی نو زيد AA او داسې نورېې ولېږل ددې لپاره چې د دوی اهل او عيال راولي دهغې خوا د دوی سره حضرت اسماء هم راغله کله چې قباء ته راورسېده نو عبدالله بن زبير AA پيدا سو د هجرت وروسته دا لومړی پيدا اينبت دئ. ددغه زمانې فقر ، مسکنت مشهور و خو ننګ ، همت زړه ور تيا او جفا کشي يې هم بې ساري وه ، په بخاري شريف کې د اسماء بنت ابي بکر د ژوند حالات په خپله ددې څخه نقل سوي دي چې داوايي: کله چې زما نکاح د زبير AA سره وسوه ، دده سره نه مال وو ، نه جايداد وواو نه غلام و يو اوښ يې درلودئ چې اوبه به يې پرې راوړلې او يو آس يې درلودی ، ما به هم داوښ لپاره وابښه راوړل ، خرما خستکي به مې ورته راوړلې ميدولي به مې د دانو په ډول به مې په خوړلي .ما به پخپله اوبه راوړلي د اوبو ځلواغه چې به وشکېده په خپله به مې ګنډله او هم به مې د آس خدمت په خپله کوی، وابښه او دانې به مې ورکولې او دکور ټول کار او خدمت به مې کاوه مګر ډوډۍ پخول مې ښه نه وه زده نو اوړه به مې واغښل د همسايه انصارو کور ته به مې وروړل د همسايه د کور ډېره ريشتني مخلصه ښځه وه زما ډوډۍ به يې را پخه کړه. رسول اللهﷺ په مدينه کې وزبير AA ته يوه ټوټه ځمکه ورکړه چې نژدې دوه ميله ليري وه ما به دهغه ځای څخه پر خپل سر د خرماوو هډوکي راوړل زه يوه ورځ په دغه ډول چې بار مې پر سر و نبيﷺ په مخه راغلی چې پر اوښ را روان و او يوه ډله انصار هم ورسره وه نبيﷺ چې زه وليدم نوآس يې ودراوه او اوښ ته يې د چوکېدو اشاره وکړه ددې لپاره چې زه پر سپره سم زه د خلګو په مخکې پر اوښ باندې په سپرېدو شرمېدمه او دامې هم په فکر کې وه چې زبير AA ډېر غيرتمن دئ کېدای سي دده پر طبيعت ګرانه پرېوزې ، نبيﷺ ته زما حال معلوم سو چې دا شرمېږي نو بيرته کورته روان سو او زه چې خپل کورته چې ورسېدم و زبير AA ته مې قصه وکړه چې زه شرمېدم هم او ستا دغيرت فکر مې هم کاوه ،زبير AA وويل: قسم په الله چې ستا پر سر د هډوکو راوړل ماته تر دغه هم ګران دي (

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر مجبوري وه مسلمانان زيات وخت په جهاد او نورو د دين په کارو اخته وه نو له دې امله زيات د کور کارونه ښځو کول) دا مبارکه وايي ددې څخه وروسته زما پلار ابوبکر ﷜ يو غلام راواستوی چې نبيﷺ ده ته ورکړی و هغه غلام د آس خدمت کاوه زه د آس د خدمت څخه ډېره سترې وم غلام چې راغلي زه داسې سوم لکه د لوی بند څخه چې خلاصه سوم.[166]

فايده: د عربو دا رواج و او اوس يې هم دا رواج دئ چې د خرما وو هډوکي ميده کړي بيا يې ميچن کړي وروسته يې په حيواناتو د دانې په ډول خوري .

١٨- د حضرت ابوبکر ﷜ د هجرت په وخت کي د اسماء ﷞ خپل نيکه ته تسلي ورکول

حضرت ابوبکر ﷜ چې کله د هجرت اراده وکړه نو فکر يې کاوه چې ښايي پر لاري د ډېرو تکليفونو سره مخ سو او نبيﷺ هم ورسره و نو څه پيسې چې ورسره وې ټولي يې د ځان سره واخيستې (چې نژدې پنځه يا شپږ زره درهمه کېدې)ددې څخه وروسته د حضرت ابوبکر ﷜ پلار ابو قحافه چې په سترګو ړوند و او تر دغه وخته پوري لا مسلمان سوی هم نه و خپلې لمسۍ ته د تسلي لپاره راغلی او ورته وې ويل افسوس چې ابوبکر ﷜ په خپل تګ سره تاسو ته تکليف ورساوی او ښايي خپل ټول مال يې هم وړي وي دا بيا بل تکليف دئ، اسماء ﷞ وايي چې ما ورته وويل : يا ، نيکه ! زما پلار ډېر مال پرې اېښی دئ دا خبره مي ورته وکړه د ستي مي کوچنۍ، کوچنۍ ډبري را ټولي کړي او په يوه ټوکره کې مي غوټه کړي او په هغه تاخچه کې مي کښېښودې چې پيسې به اېښودل کېدې نيکه چې لاس پر وګرځاوه ورته معلومه سوه چې تاخچه د پيسو ډکه ده نو وې ويل دا يې ښه کړي دي ستاسو به ګوزاره په وسي اسماء ﷞ وايي

(166) بخاري -فتح

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسم په خدای ﷻ زما پلار يوه پيسه هم نه وه پرې ايښي خو ما دخپل نيکه دتسلي لپاره او ددې لپاره چې غمجن نسي دغه چم مي ورته وکړی.([167])

فايده:داد همت او صبر خبره ده که نه نو تر نيکه به دغه نجونو زيات غم کاوه او هرڅو مره شکايتونه چې يې نيکه ته په دغه وخت کي کړي وای صحيح و ځکه ظاهري اسره يې په دغه نيکه وه په دغه وخت کي چې نيکه ودې ته متوجه کړې چې د يوې خوا د پلار جلا والی دئ او دبلې خوا د مال نيستي ده ددې سره ،سره دمکې او سيدونکي د دوی سره چندانې اړيکي هم نه لرلې او اکثره يې دښمنان وه ځکه دوی مسلمانان وه خو الله ﷻ دغه مبارکو انسانانو هر يوه ته جلا جلا نارينه و که ښځينه وو يوه ـ يوه ځانګړتيا ورکړې وه چې د انسان غبته پرې کېږي يعني دا چې کاشکي ما هم داسې ځانګړتيا درلوداي ، حضرت ابوبکر ﷺ په اول کي زيات مالدار و او لوی تاجرو خو اسلام ته د راتلو وروسته يې د الله ﷻ په لاره کي دومره پيسې خرڅي کړي چې دتبوک په غزا کي يې ټوله مال راوړی او ورېې کړي لکه د شپږم باب په ځلورمه قصه کي يې چې بيان په تفصيل سره وسو په همدا وجه رسول الله ﷺ فرمايي: ماته دهيچا مال دومره فايده نه ده رسولې لکه دابوبکر ﷺ مال چې فايده را رسولې ده ما دهر چا د احسانونو بدله ورکړې ده خو دابوبکر ﷺ د احسانونو بدله به الله ﷻ ورکوي.

۱۹- د حضرت اسماء ﷺ سخاوت

حضرت اسماء ﷺ ډېره سخي وه په اول کي به يې صدقه په ټاکلي اندازه ورکول يعني په تول او ترازو يا په پيمانه به يې خيرات کاوه خو کله چې رسول الله ﷺ ورته وويل: پيسو ته

([167]) مسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوټه مه ورکوه ، تړل مکوه او حساب مه کوه څومره چي دي توان وي صدقه ورکوه بیا یې زیات خیراتونه کول خپلو لونړو او دکور ښځو ته به یې داسي نصیحت کاوه: کله چي د الله ﷻ په لاره کي صدقه کول غواړی نو ددې انتظار مه کوئ چې پیسې به زیاتي سي بیا به صدقه ورکړم که مو دا انتظار کاوه هیڅکله پیسې نه زیاتیږي ځکه اړتیاوي هم ور سره ډیریږي او که مو بېله انتظاره پیسې مصرفولې نو ستاسو په پیسو کې به هیڅ کمی رانسي.(168)

فایده: ددې مبارکو انسانانو لاسونه چي په پیسو کې څومري تنګ وه په هغه پیمانه د دوی لاسونه په صدقه ورکولو کې پراخ او لوی وه.(عجیبه داده چي د رسول الله ﷺ په زمانه کي هیچا د مسکنت شکایت نه کاوه) او اوس ټول خلک د مسکنت څخه شکایت کوي سره ددې چي هیڅ به اوس داسي ډله پیدا نه کړی چي په نسو پوري یې ډبري تړلي وي یا یې څو ورځي په نهاره تېري کړي وي .

۲۰- د نبي ﷺ د لور حضرت زینب رضي الله عنها هجرت او وفات

د دواړو جهانو د سردار حضرت محمد ﷺ لور زینب رضي الله عنها د نبوت لس کاله مخکي پیدا سوې ده یعني هغه وخت چي نبي کریم ﷺ د پرش کلن و او د خپلې خاله د زوی ابو العاص بن ربیع سره یې نکاح وسوه کله چي نبي ﷺ هجرت کاوه نو دا نه ور سره ولاړه ددې خاوند د کافرانو له لوري د بدر په غزا کي راغلی و بیا ونیول سو د مکې خلګو چي کله د خپلو بندیانو لپاره فدیې راواستولې نو دې مبارکي هم د خپل خاوند لپاره فدیه راواستول په هغه فدیه کي امیل و چي خدیجې رضي الله عنها و دې ته د واده په وخت کي ورکړی و نبي ﷺ چي امیل ولیدی نو بي بي خدیجة رضي الله عنها ور

(168) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ياد سوه او دسترګو څخه يې اوښكې راغلې ، د اصحابو په مشوره دا پرېكړه وسوه چې ابوالعاص دې د فديې پرته آزاد سي په دې شرط چې دى مكې ته ولاړ سي نو زينب دې مدينې ته راولېږي ، دوه كسان د زينبې د راوستلو لپاره ورسره كړل سوه يعني هلته چې ورسيږي نو دغه دوه مسلمانان به د مكې دباندي تم سي ، ابوالعاص به دوى ته دامباركه په لاس وركړي زينب خپل ليور كنانة پر اوښ سپره او روانه سوه. د مكې كافران چې په دې پېښه خبر سوه نو اور پر بل سو دستي يې يوه ډله دمقابلې لپاره ولېږل چې په هغو كې يو بن اسود و چې دخديجې د تربره زوى وو په همدې لحاظ د زينبې د وروړ په درجه كې و او يوبل نفر ورسره و. پرحضرت زينب باندي يې د نېزې وارى وكړى دا مباركه د اوښ څخه راولوېده ، څرنګه چې ماشوم يې په نس و نو هغه ماشوم يې هم ضايع سو اكثره وايي چې دغه حمله كونكى جبار و كنانة د دوى سره د غشو مقابله شروع كړه ابو سفيان ورته وويل د محمد ﷺ لور چې په دومره ښكاره ډول مدينې ته ځي دا خو موږ نه سو زغملاى نو داسي وكړه چې اوس بېرته ولاړ سئ بل واري په پټه ولاړ سئ كنانة ورسره خوښه كړه د زينبې دغه زخم تر څو كاله پوري و او ددغه زخم څخه ناجوړه سوه او په اتم كال د هجرت وفات سوه

(رضي الله عنها و ارضاها)

نبي ﷺ فرمايي: زينب زما تر ټولو ښه لور وه ځكه زما په مينه كې يې ډېر تكليفونه وزغمل دښځېدو په وخت كي نبي ﷺ خپله ددې وقبرته كښته سو داېې ښخه كړه نبي ﷺ چې كله وقبر ته كښته سو نو ډېر غمجن و كله چې راپورته سو نو مخ يې ډېر روښانه (خوشاله) و اصحابانو پوښتنه ځني وكړه (چې يا رسول الله ◄ !ولي دي مخ مبارك خوشاله دئ؟)ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارک ورته وويل: چې زه د زينبې ﷺ د ناتوانۍ په فکر کې وم نو دعا مې وکړه چې الله ﷻ د دې څخه تکليف او د قبر تنګوالی ليرې کړي الله ﷻ دعا قبوله کړه.(169)

فايده: د نبي ﷺ لور د دين په خاطر دومره تکليفونه تېر کړل چې آخر يې ساه پکښې ورکړل بيا هم د قبر د پراخوالي لپاره د نبي ﷺ د دعا اړتيا ورته پيدا سوه نو زموږ به څه حال وي؟ په همدې وجه د قبر د پراخوالي لپاره زياتي دعاوي پکار دي ځکه نبي ﷺ به زيات وختونه دتعليم په منځ کي د قبر د عذاب څخه پناه غوښتله.

اللهم احفظنا بمنک و کرمک و فضلک.

۲۱ – د حضرت ربيع بنت معوذ ﷺ ديني غيرت

ربيع بنت معوذ ﷺ يوه انصاري صحابية وه په زياتو غزا وو کي د نبي ﷺ سره ملګرې وه دزخميانو درملنه به يې کول او د وژل سوو شهيدانو جسدونه به يې را پورته کول د نبي ﷺ د هجرت مخکي مسلمانه سوې وه او د هجرت وروسته واده سوه ددې د واده په ورځ نبي ﷺ ددې وکور ته تشريف يووړی هلته نجونو هغه شعرونه ويل چې د اسلامي کارنامو او اسلامي مشرانو بيان پکښې سوي و چې د بدر په غزا کې شهيدان سوي وه په دوی کي يوه نجلۍ دا مصرع ويل: وَفِينَا نَبِيٌ يَعلَمُ مَا فِي غَدٍ . يعني په موږ کې يو نبي دئ چې د سبا په حال خبر دئ. نبي ﷺ د دغه شعر څخه منع کړه چې د سبا په حال خو يوازي الله ﷻ خبر دئ د ربيع ﷺ پلار معوذ په هغو کسانو کي و چې ابو جهل يې وواژه يوه ورځ يوه ښځه چې اسماء نومېده ديو څو ښځو سره يو ځای د ربيع کور ته ورغلل دې عطر خرخول نو د ربيع څخه يې د معرفي کېدو غوښتنه وکړه

(169) خميس ، اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه د ښځو چې همداسې دود دئ ربيع خپل ځان ورته معرفي کړی يعنې خپل او د پلار نوم يې وروښودل هغې ښځې چې د معوذ نوم واورېدئ نو ورته وې ويل : د خپل سردار د قاتل معوذلور يې؟(ځرنګه چې ابو جهل د عربو سردار ګڼل کېدی نو له همدې وجهې دغې ښځې ورته وويل چې دخپل سردار د قاتل لور يې) ربيع چې دې سوال واورېدئ ډېر درد(غصه) ورغله او ورته وې ويل زه د خپل غلام د قاتل لور يم (دربيع زړه نه منله چې ابو جهل دې ددې دپلار سردار ونومول سي.) اسماء چې ددې خبره واورېده چې ابو جهل ته يې د غلام نسبت وکړی درد(غصه) ورغله ورته وې ويل زما عطر خرڅول پر تا باندې حرام دي ربيع ورته وويل پر ما باندې هم حرام دئ چې ستا څخه عطر واخلم ما په هيڅ عطرو کې دومره بد بويي نه وه ليدلې لکه ستا په عطروکښې چې سته.([170])

فايده: ربيع فرمايي: چې د بدبويي لفظ مې ددې د سوځولو لپاره ووايه دا ددې مبارکې غيرت نه منل چې د دين ددښمن په اړه دې د سردار لفظ واوري. په نن زمانه کښې د دين د لويو دښمنانو لپاره د سردار تر لفظ لوړ الفاظ استعمالېږي که يې څوک منعه کړي نو خلک تنګ نظره ورته وايي او حال دا چې نبيﷺ فرمايي: تاسو منافق ته سردار مه وايا ست که چيرې هغه ستاسو سردار سو نو تاسو خپل رب ناراضه کړئ ([171]).

معلومات

دنبي اکرمﷺ بيبياني او اولادونه

([170]) اسد الغابة
([171]) ابوداود

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخپل آقا او د دواړو جهانو سردار نبي اکرمﷺ د بیبیانو او اولادو حالات معلومول یو لوی شوق دئ او هر مسلمان ته په کار دئ چي د دوی په اړه یو لنډ معلومات پـه لاس راوړي او په لنډ دول یې ولیکي ځکه تفصیلي حالات لیکل یې لوی لوی کتابونه غواړي دنبي اکرمﷺ د نکاحو شمېر چي د محدیثنو او مؤرخینو پرې اتفاق دئ د یوولسو بیبییانو سره دئ تر دغه شمېر په زیاتو بیبییانو کښې اختلاف سته او پر دې خبره هم اتفاق دئ چي د نبيﷺ لومړی نکاح د بي بي خدیجېؓ سره سوې ده خدیجةؓ کونډه وه کله چي نبي ؐ نکاح ورسره کول دده مبارک عمر (۲۵) کالـه و او ددې مبارکې عمر (۴۰) کالـه و د نبيﷺ اولادونه دابراهیم څخه پرته نور ټول ددې څخه پیدا سوي دي چي بیان به یې وروسته راسي .

۱- د حضرت خدیجېؓ حالات

د حضرت خدیجېؓ لومړی نکاح د ورقة بن نوفلؓ سره پـه پـلان کښـې وه خـود نکاح نصیب نه و سوی وروسته بیا د دوو نورو کسانو سره ددې نکاح سوې ده دا چي پـه دې دوو کسانو کښې به یې اول دچا سره نکاح کړې وي پدې کي اختلاف دئ زیات تـاریخ پوهـان پـه دې آند دي چي اول یې دعتیق بن عائذ سره نکاح سوې وه چي دده څخه یې یوه لـور پیـدا سوې وه چي نوم یې هنده وه کله چي غټه سول نو مسلمانه سوه او د اولادو خاونده سول. ځینـو لیکلي دي چي د عتیق څخه یې یو زوی پیدا سو چي نوم یې عبدالله یا عبد المناف و د عتیـق څخه وروسته یې بیا نکاح د ابو هالة سره سوې ده د ابو هالة څخه یې دوه اولادونه سوي دي چي یو یې هند نومېده اوبل یې هالة نومېده ځینو ویلي دي چي هند هلک و او هالـة نجلۍ وه ځینـو بیـا ویلي دي چي دواړه هلکان وه خو هنـد د حضرت علي کـرم الله وجهـه تـر خلافـت پـوري ژوندی و کله چي ابو هالة وفات سو بیـا یې د حضرت رسول اکرمﷺ سره نکاح وکړه پدغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنبي ددې عمر (۴۰) کاله و د نبيﷺ سره په نکاح کنبي (۲۵) کاله پاته سوه دنبوت پر لسم کال د روژې په میاشت کي د (۲۵) کالو په عمر وفات سوه د نبيﷺ ددې سره زیاته مینه وه ددې په ژوند یې د هیڅ بلي ښځي سره نکاح ونکړه تر اسلام مخکي ددې لقب طاهره وپه همدې وجه ددې اولادونه د نور ځښتنان دي او بنو طاهره ورته ویل کیږي ددې مبارکي فضائل (مناقب)د حدیثو په کتابو کنبي زیات راغلي دي ددې دوفات څخه وروسته نبيﷺ پخپله ددې و قبر ته ورکښته سو او په خپلو مبارکو لاسونو یې ښخه کړه تر دغه وخته پوري دجنازې د لمانځه حکم نه و راغلی وروسته بیانبيﷺ د حضرت عائشې او سودې سره نکاحي کړي دي پدې خبره کنبي هم اختلاف دئ چي لومړی یې د چا سره نکاح وکړه ځینو تاریخ پوهانو لیکلي دي چي اول یې د عائشې سره نکاح وکړه ځینو ویلي دي چي لومړی یې د سودې سره نکاح وکړه او وروسته یې دعائشې سره نکاح وکړه.

۲- د حضرت سودې حالات

حضرت سوده هم کونډه وه ددې دپلار نوم زمعه بن قیص و ددې اوله نکاح د خپل داکا د زوی سکران بن عمرو سره سوې ده دواړه مسلمانان سول او حبشې ته یې هجرت وکړی سکران په حبشه کنبي وفات سو ځینو لیکلي دي چي مکې ته راغلی بیا وفات سو دده دوفات وروسته د نبوت په لسم کال چي کله خدیجة وفات سوه څو ورځي وروسته دنبي اکرمﷺ ددې سره نکاح وسوه ددې سره واده د حضرت عائشې تر واده د ټولو په آند مخکي سوی دئ دنبيﷺ مبارک عادت دا و چي په زیات وخت به په لمانځه کي مشغول و یو ځلي نبيﷺ ته دې وویل چي ماښام تا دومره اوږده رکوع وکړه چي زه پر دې وبېربدلم چي د پزې څخه به مي ویني ولاړې سي (دې به د نبيﷺ وروسته په نبيﷺ پسي لمونځ کاوه خرنګه چي دا دبدن څخه درنه وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو له امله به يې تکلیف ور پېښ سوی وي) يو ځلي نبيﷺ ددې د طلاق اراده وکړه دې مبارکي ورته وویل چي اې د اللهﷻ رسوله! زه د مېړه خواهش نلرم خو دا مي خوښه ده چي په جنت کې ستا په بيبيانو کښي داخله يم نو تاسي وماته طلاق مه راکوی زه د خپلي شپې نوبت و حضرت عائشيؓ ته ورکوم په همدې وجه به ددې د شپې واری د حضرت عائشيؓ په برخه کښي راتلی په (۵۴) يا (۵۵) هجري کال کښي وفات سوې ده ځينو ليکلي دي چي د حضرت عمر ۸۸ په خلافت کښي وفات سوه ددې څخه علاوه يوه بله ښځه د سودې په نامه هم سته چي د قريشو د قوم څخه ده دهغې سره هم نبيﷺ د نکاح کولو اراده وکړه دې ورته وويله چي زما تر ټوله دنيا ته خوښ يي خو زما پنځه يا شپږ اولادونه دي ماته دا خبره ګرانه ده چي هغه ستا سرته ولاړ وي ژاړي او چيغي وهي نبيﷺ ددې خبره خوښه کړل او ددې ستاينه يې وکړل او دنکاح اراده يې پرېښوده.

۳- د حضرت عائشيؓ حالات

دحضرت عائشيؓ سره په مکة مکرمة کښي دنبوت پر لسم کال د کوچني اختر په مياشت کښي رسول اللهﷺ نکاح وکړه پدغه وخت کي ددې عمر شپږ کاله و د نبيﷺ په بيبيانو کي يواځي دا پيغله وه نوري ټولي کونډياني وي چي نکاح يې ورسره وکړل د نبوت څلور کاله وروسته دا پيدا سوې ده د هجرت په وخت کښي ددې عمر نهه (۹) کاله و د (۱۸) کالو په عمر يې د حضرت محمدﷺ سره مخه ښه وکړه يعني نبيﷺ ځيني وفات سو په (۵۷) هجري کال کښي دروژې پر اوولسمه دسې شنبې په شپه د (۶۶) کالو په عمر وفات سوه دې مبارکي وصيت وکړی چي ما په عمومي هديره کښي د نورو بيبيانو سره ښخه کړی داغسي هم وسوه په بقيع(نومي هديره) کښي دفن سوه، په عربو کښي دا خبره زياته مشهوره وه چي د کوچني اختر په مياشت کښي نکاح بې برکته وي حضرت عائشةؓ فرمايي: زما نکاح دنبيﷺ سره هم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنۍ اختر په میاشت کښې وسوه او واده مې هم د نبيﷺ سره د کوچني اختر پـه میاشت کښې وسو دنبيﷺ په بيبيانو کښې چې تر ما زیاته برخمنه وه بي بي خدیجة﷞وه. دخدیجې تروفات وروسته خولة﷞ دحکیم لور دنبيﷺ حضور ته ورغله او ورتـه وې ویـل چې اې د اللهﷻ رسوله ! تاسو نکاح نکوئ؟ نبيﷺ وفرمایل دچا سره ؟دې ورتـه وویـل پیغلـه هم سته او کونډه هم سته نبيﷺ ورته وویل چې څوک دي؟دې ورته وویل چې پیغله ستاسو دډېر دوست حضرت ابوبکر صدیق﷛لور عائشـه ده اوکونډه سوده بنت زمعـه ده،نبيﷺ وویـل ښـه خبره ده وې کړئ داددې ځایه څخه د ابوبکرصدیق﷛ کورتـه ولاړه او دحضرت عائشـې﷞ مور ام رومـان﷞ تـه یې وویـل چې زه د یو لوی خیر او برکت سره راغلې یم هغې پوښـتنه وکړه چې څنګه برکت دئ؟ دې ورتـه وویل چې نبيﷺ زه د عائشې سره د نکاح کولو لپاره رالیږلې یـم ، ام رومـان﷞ورتـه وویـل چې عائشـه﷞ خو دنبيﷺ وريره ده د هغـه سره څنګه نکـاح کیـدلای سي خو بیـا هم ښـه دئ چې ابوبکر﷛ راسي حضرت ابوبکر﷛ پدغه وخت کښې په کور کې نه و تر راتګ وروسـته دې دغه بیان ورته وکړی هغه هم دغه جواب ورکړی چې دا خو دنبيﷺ وريره ده دنبيﷺ سره نکاح څنګه کېدای سي خولة﷞ ولاړه نبيﷺ تـه یې قصـه وکـړل نبيﷺ ورتـه وویـل چې ابوبکر﷛ خو زما د اسلام ورور دئ دهغه دلور سره زما نکاح جائز ده خولة﷞ راغله و ابوبکر﷛ ته یې د نبيﷺ وینا واورول دڅه وخت وروسـته ابوبکرصدیق﷛وویـل: نبيﷺ را وغـواړه نبيﷺ دابـوبکر صدیق﷛ کور ته تشریف یووړی نکاح وسوه هجرت چې وسو څو میاشـتې وروسـته ابـوبکر﷛ و نبيﷺ تـه وویل چې تاسو خپله بي بي یعنې عائشة﷞ ولې نه و دوئ؟ نبيﷺ د سامان د نه برابرېدو عـذر ورته وکړی حضرت ابوبکر صدیق﷛ د نذرانې یوڅه پیسې وړاندې کړې چې په دغـه پیسـو سره د واده تیارې وسوه د هجرت وروسته دکوچنۍ اختر دمیاشتې په لومړی یا دوهمه ورځ د څاښت په وخت کې د ابوبکر﷛ په کور کې واده وسو دغـه درې نکـاحې د نبيﷺ دهجرت مخکې سوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ددې ځخه وروسته ځومره نکاحې چې سوې دي تر هجرت وروسته سوې دي د حضرت عائشې ځخه وروسته د حضرت عمر AA د لور حفصې سره نکاح وسوه.

۴- د حضرت حفصې حالات

حضرت حفصة پنځه کاله مخکي تر نبوت په مکة کې پيدا سوې ده لومړی نکاح يې په مکة کې د خنيس بن حذافة AA سره سوې ده دی هم زوړ مسلمان و لومړی يې حبشې ته هجرت وکړی بيا يې مديني منورې ته هجرت وکړی دبدر په غزا کي يې ګډون کړی دی پدغه غزا يا داحد په غزا کي زخمي سو چي ددغه زخمه ځخه جوړ نسو په دوهم يا دريم کال د هجرت وفات سو .حضرت حفصې هم دخپل خاوند سره حبشې هجرت کړی و بيا مديني ته راغلې وه کله چي کونډه سوه نو حضرت عمر AA لومړی د حضرت ابوبکر AA ځخه غوښتنه وکړه ددې لپاره چې دده دلور حفصې سره نکاح وکړي حضرت ابوبکر AA چوپ سو کله چي دحضرت عثمان AA بي بي حضرت رقية وفات سوه نو حضرت عمر AA و حضرت عثمان AA ته دخپلي لور حفصې دنکاح يادونه وکړه عثمان AA په جواب کي ورته وويل: زه فی الحال دنکاح اراده نه لرم. حضرت عمر AA و نبيﷺ ته شکايت وکړی چي دوی زما د لور سره نکاح نه کوي، نبيﷺ وفرمايل: زه د حفصې لپاره تر عثمان بهترسړی درښيم او دعثمان لپاره تر حفصې بهتره ميرمن ښيم وروسته نبيﷺ په دوهم يا دريم کال د هجرت پخپله د حفصې سره نکاح وکړه او عثمان AA ته يې خپله لور ام کلثوم په نکاح ورکړه.

د حفصې په لومړی خاوند کي د تاريخ پوهانو اختلاف دئ ځيني وايي چي د بدر په غزا کي زخمي سو او دهغه زخم ځخه شهيد سو او ځيني وايي چې د احد په غزا کي زخمي سو دبدر غزا په دوهم کال د هجرت وه او داحد غزا په دريم کال د هجرت وه په همدې وجه ددې مبارکي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نکاح په نېټه کې هم اختلاف سته حضرت ابوبکر ؓ فرمايي:ماته چې کله عمر ؓ د حفصې ؓ دنکاح وويل نو زه له دې وجهې چوپ سوم چې نبيﷺ ددې د نکاح بيان ماته کړی و ، قبلولای مې ځکه نسوه چې نبيﷺ يې د نکاح اراده درلوده او انکار مې ځکه نسو کولای چې د نبيﷺ راز مې نسو ښکاره کولای(ځکه که مې انکار کړی وای عمر ؓ دليل راخخه غوښتی درواغ مې نسوای ورته ويلای خامخا به مې رشتيا ورته ويلای) که چېري نبيﷺ د حفصې ؓ د نکاح اراده نه درلودای نو خامخا به ما نکاح ور سره کړې وای. حضرت عمر ؓ وايي ما ته د عثمان ؓ تر انکار دابوبکر ؓ انکار ډېر غموونکی و. حضرت حفصة ؓ ډېره عابده وه زيات وخت به د شپې وينېه وه عبادت به يې کاوه او زيات وخت به يې روژې نيولې ، نبيﷺ يو وخت په يو څه وجه دې ته طلاق ورکړی او پر دغه خبره باندې د عمر ؓ خوابدتيا پکاروه نو حضرت جبرئيل ؑ تشريف راوړی او وې ويل: چې الله ﷻ فرمايي چې حفصې ؓ ته بېرته رجوع وکړه دا به د شپې زيات وخت بيداره وه (عبادت به يې کوی) او زيات وخت به يې د ورځې روژې وې . د عمر ؓ لحاظ هم پکښې منظور و په همدغه وجه نبيﷺ بېرته رجوع ورته وکړه ، په پنځه څلوېښتم هجري کال د جمادي الاولي (ددريمي خور) په مياشت کې د دروشپېتو کالو په عمر وفات سوه ځينو ليکلي دي چې په يو څلوېښتم هجري کال د شپېتو کالو په عمر وفات سوه. ددې د نکاح وروسته نبيﷺ د زينب ؓ سره نکاح وکړه.

۵- د حضرت زينب بنت خزيمة ؓ حالات

حضرت زينب ؓ د خزيمة لوروه ددې مبارکې په لومړۍ نکاح کې اختلاف دئ ځينو ليکلي دي چې لومړۍ نکاح يې د عبدالله بن جحش سره سوې ده چې د احد په غزا کې شهيد سو قصه يې په اووم باب اوله شمېره کې تېره سوه وروسته يې دنبيﷺ سره نکاح وسوه ځينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکلي دي چې لومړى نکاح يې د طفيل بن حارث سره وسوه بيا ده طلاق ورکړى د طلاق وروسته دده ورور عبيده بن حارث په نکاح کړه عبيده بن حارث ﷜ د بدر په غزا کې شهيد سو وروسته نبيﷺ نکاح د هجرت يو دېرش مياشتي وروسته په دريم هجري کال د روژې په مياشت کې ور سره وکړه، اته مياشتي د نبيﷺ په نکاح کې وه وروسته په څلورم هجري کال د دوهمي خور په مياشت کې وفات سوه . د نبيﷺ په بيبيانو کې حضرت زينب او حضرت خديجه﵄ د نبيﷺ په ژوند کې وفات سوي دي نوري ټولي نهه سره دده مبارک تر وفات وروسته وفات سوي دي حضرت زينب﵂ ډېره سخي وه په همدغه وجه د اسلام مخکي ددې نوم ام المساکين و يعني د مسکينانو مور، بيا نبيﷺ ددې نوم ام سلمة کښېښود. ددې د نکاح وروسته د نبيﷺ نکاح د حضرت ام سلمة﵂ سره وسوه.

۲- د حضرت ام سلمې﵂ حالات

حضرت ام سلمة﵂ د ابو اميه لور وه ددې مبارکې لومړى نکاح خپل د اکا د زوى ابو سلمة ﵜ سره سوي ده چې اصلي نوم يې عبد الله بن عبد الاسد و، ام سلمة﵂ او خپل خاوند په اول کې مسلمانان سوي دي وروسته د کافرانو دلاسه تنګ سوه حبشې ته يې هجرت وکړى د حبشې څخه بيا مديني ته راغلل په حبشه کې يې يو زوى وسو چې سلمة نوميدئ چې قصه يې ددغه باب په پنځمه شمېره کې په تفصيل سره تېره سوه په مدينه کې چې او سېدل يو هلک د عمر په نامه يې پيدا سو ا دوې لوڼې يې د دره او زينب په نامه پيدا سوې ابو سلمة ﵜ د لسو نارينوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه وروسته مسلمان سوی دئ د احد او بدر په غزاوو کي يې ګډون کړی دئ د احد په غزا کي زخمي سو ددغه زخم ځکه يې ډېر تکليفونه پرځان تېر کړل وروسته د صفري په مياشت کي د څلورم کال دهجرت و يوې سريې ته ولاړی (سريه معنی د کافرانو سره کوچنی جنګ چي رسول الله ◄ پکښي ګډون نه وي کړی) دهغې خوا د راتګ پر وخت يې زخم تازه سو ددغه زخم ځکه په څلورم کال دهجرت د څلورمي خور (جمادي الثاني) په مياشت کي شهيد سو . حضرت ام سلمة[redacted] په دغه وخت کي حامله وه يعني عيال داره وه زينب يې په نس وه.کله چي پيدا سوه نو عده يې پوره سوه ، حضرت ابوبکر صديق ‎AA‎ و دې ته د نکاح خواهش وکړی دې عذر ورته ووايه وروسته رسول الله ﷺ د نکاح غوښتنه ځني وکړه دې مبارکي ورته وويل: يو خو زما سره زوی سته او بل زما په طبيعت کي غيرت سته زما هيڅوک قريب نسته (يعني دا چي زما غيرت نه قبلوي چي د قريبانو پرته پر خپل سر نکاح وکړم) رسول الله ﷺ ورته وويل: ستا د زوی خو الله ﷻ ساتونکی دئ او غيرت به ولاړ سي ستا د قريبانو ځکه به هيڅوک دا نسب نا خوښه نه کړي چي تا نکاح ور سره کړې ده دې مبارکي خپل زوی سلمة ته وويل چي زما نکاح د نبي ﷺ سره را وتړه ، په څلورم کال دهجرت د کوچني اختر د مياشتي په آخره ددې نکاح د نبي ﷺ سره وسوه ځينو دوهم او ځينو دريم کال ليکلي دئ. ام سلمة[redacted] فرمايي:ما د نبي ﷺ ځخه اورېدلي دي چي چاته مصيبت ورسيږي اولاندي دعا ووايي الله ﷻ به دهغه سوي تاوان غوره بدله ورکړي: اللهم اجرني في مصيبتي واخلفني خيرا منها . ژباړه: اې الله ﷻ !ماته د غم مزدوري راکړې اودغم په بدل کي غوره بدله راکړې.ام سلمة[redacted] وايي:کله چي ابو سلمة ‎AA‎ وفات سو نوما دغه دعا ويل او فکر به مي کاوه چي تر ابو سلمة ‎AA‎ به نو بهتر څوک وي الله ﷻ زما نکاح د رسول الله ﷺ سره راوکړه . ددې د ښايست ډېر نوم تللی وو عائشة[redacted] وايي ما ددې ډېر تعريف اورېدلی و نو کله چي ددې نکاح وسوه نوزه په يوه بهانه په پټه ، پټه ولاړم ورته ومي کتل کله چي مي وليدل نوتر هغه ډېره ښائسته وه چي ما يې تعريف اورېدلی و بيا ما حفصي[redacted] ته ددې بيان وکړ يحفصي[redacted]

(c) ketabton.com: The Digital Library

راته وويل: يا دومره نه ده ښائسته لکه نوم چې يې تللي دئ د رسولﷺ په بيبيانو کې تر ټولو وروسته په (۵۹) هجري کال او يا په (۲۲) هجري کې وفات سوه په دغه وخت کې يې عمر ثلور اتيا کاله و چې په دغه لحاظ نهه (۹) کاله مخکې تر نبوت پيدا سوې ده ثرنګه چې ددې نکاح تر زينب بنت خزيمة تر وفات وروسته وسوه نو ځکه دا د زينب بن خزيمة په خونه کې اوسېده ، دا چې هلته ورغلل په خونه کې په يوه ټوکره کې لږ اوربشي غوټه دي يوه ميچن پرته ده دې مبارکې هغه اوربشي ميده کړې پخې يې کړې غوړي يې ور واچول د ماليدې په ثير يې يو شی ځني جوړ کړی په اوله ورځ يې نبيﷺ ته د خوراک لپاره کښېښودئ ددې د نکاح وروسته نبيﷺ د زينب بنت جحش سره نکاح وکړه.

۷- د حضرت زينب بنت جحش حالات

داد نبيﷺ د عمة لور وه لومړی نکاح يې د زيد بن حارث سره سوې وه چې نبيﷺ په زوی والي سره نيولی و وروسته ده طلاقه کړه بيا الله ﷻ پخپله ددې نکاح د رسول اللهﷺ سره وکړه چې قصه يې په سورة احزاب کې بيان سوې ده دغه وخت ددې عمر پنځه د برش کاله و ،د مشهوري وينا مطابق ددې نکاح د ميانی په مياشت کې سوې ده ځينو يې کال د هجرت دريم کال ښودليدئ خو صحيح خبره داده چې پنځم هجري کال و پدغه حساب نو داد نبوت اولس کاله مخکې پيدا سوې ده دې په دې وجه فخر کاوه چې د ټولو بيبيانو نکاحې د هغو خپلوانو کړې دي او زما نکاح اللهﷻ کړې ده ،کله چې حضرت زيد دې ته طلاق ورکړی نبيﷺ دې ته د نکاح پيغام ولېږی، دې په جواب کې ورته وويل زه تر هغه پوري فيصله نکوم تر څو زه د خپل خدای ﷻ سره مشوره ونکړم ، دا يې وويل او دس يې تازه کړی دوه رکعته نفل يې وکړ بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې داسې دعا وکړه: اې الله که ته زما نکاح ستا دپيغمبر سره کول غواړې او زه دهغه قابله يم نو زما نکاح د رسول اللهﷺ سره وکړې دې چې دا خبره وکړه الله ﷻ دا آيات نازل کړې:

✍❏♐⬀❁♉♓✌ ♉⑨⬃③⍓♒ ▤♉✿♉⬩♎ ✍❍☺■⍐⬩▫

◆♌❑⬈▤◆③ ⬩⬩ ⬀❼⬩⍞♉♐ ✍⍓♑⬩▤⏲❑✡⇧♉❐❒⍓♒ ✃ॐ❷⬩⬖◆❒

☑❼♈🗴 ♉●◆❷⍓❍ ◆🗴✓♉⬖♉✌⬃⬩⭠☺⬂♐✍✃ ❼■✍◆⬉

✃⬩❶♈◗ ⬀☠♈♑♉★✎✍◆⓿♉⬉⬃⑩❒📖 ⮳●⏲◆❒⬂♒❒📖

⚘♍♎⌧✍◆❒ ▤ ✃ॐ❷⬩⬖◆❒ ❍♊⬋♐⬃❁♉✌ ☎✃⬀❑⬩♉⬩♎
(172) ⮰⌘♉⮳ ☪⬩❑⬉➔⬂▦◆✌★✎✍✃⬉❷⬂✌❒📖

ژباړه: نو کله چې زيد خپله اړتيا له هغې(زينب[redacted]) څخه پوره کړه (جوړوالی يې ورسره نه راغلی) نو موږ هغه (زينب[redacted]) ستا په نکاح کښې درکړه دپاره ددې چې پر مومنانو باندې تنګي را نسې په ښځو کې د زوی نيول سوي (يعنې دنيول سوي زوی دښځې سره نکاح روا سي) کله چې هغوی خپل ضرورت پوره کړی وي ، او د الله ﷻ امر خامخا کېدونکی دی.

دغه آيات چې نازل سو نبيﷺ دې ته زېری ور واستوی، دا چې خبره سوه د خوشحالۍ څخه پر سجده پرېوته ، نبيﷺ ددې د نکاح وليمه(د واده ډوډۍ) په لوړ شان وکړه يوه بزه يې حلاله کړه د غوښو او ډوډۍ ميلمستيا يې وکړه ټولو خلګو ته يې په ماړه نس ډوډۍ ورکړه يوه ډله چې به فارغه سوه نو بلې ډلې ته به يې بلنه ورکړه ، زينب[redacted] ډېره سخي وه او پخپله به يې خواري کښله چې يو شی به څنې زيات سو هغه به يې خيراتوی، ددې په باره کې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: چې زما سره به تر وفات وروسته لومړی بې بې هغه څوک وي چې لاسونه يې اوږده وي ، بيبيانو يوه لښته راوخيستله ظاهري اوږدوالی يې مراد کړی خپل لاسونه يې اندازه کړه په ټولو

(172) سورة الاحزاب الاية (٣٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د سودې لاسونه اوږده وه د نبيﷺ تر وفات وروسته چې دستې دا وفات سوه نو معلومه سوه چي دلاسو داوږدوالي څخه ظاهري اوږدوالی نه دئ مراد بلکي سخا تري مراد ده دي مبارکي ډيري روژې هم نيولې د هجرت په شلم کال د پنځوسو کالو په عمر وفات سوه د جنازې لمونځ حضرت عمر ﷺ وکړی.ددي قصه په هم دغه باب کي په لسمه شمبره کي تېره سوه. ددې څخه وروسته نبيﷺ د جويريې بنت الحارث بن ابي ضرار سره نکاح وسوه.

۸- د حضرت جويرية بنت الحارث حالات

داد مريسيع په غزا کي په بنديانو کي راغلي وه د غنيمت د مال د وېش پر مهال و حضرت ثابت بن قيس ﷺ ته په برخه ورغلل دبندي کېدو مخکي د مسافع بن صفوان په نکاح کښي وه حضرت ثابت ﷺ دا په نهه اوقيو سرو زرو په بدله کې مکاتبة کړه ، مکاتبة دې ته ويل کېږي چې بادار وخپل غلام ته ووايي چې ته ماته دومره پېسې راوګټه يا يې راپيدا کړه زه به تا آزاد کړم. يوه اوقيه څلوېښت درهمه ده او يو درهم درې نيمې انې کيږي([173]) په اوسنی حساب د نو (۹) اوقيو قيمت اته اويا درهمه او دولس آني کيږي ، که چيري درهم څلور انې سي نو نوي(۹۰) درهمه کيږي.

دا مبارکه د نبيﷺ حضور ته ورغله او ورته وې ويل: اې د اللهﷻ رسوله ! زه د خپل قوم د سردار حارث لور يم ماته چي کوم مشکل پېښ دی و تاسي ته معلوم دئ اوس زه په دومري پېسو باندي مکاتبه سوې يم دغه پيسې زما د توان څخه وتلي دي اوس ستاسي په اميد راغلې

([173]) په حقيقت کي درهم د يوې زړې سکي نوم دی چې درې ماشي سپين زر کيږي د شيخ په زمانه کي نو درهم درې نيمي آني کېدی ، آنه يو پاکستانی اوهندی واحد دی چي هره آنه (۱۵) پېسې کيږي او سل پېسي يوه پاکستانۍ يا هندۍ روپي کيږي . دشيخ (رحمة الله عليه په زمانه کي يودرهم درې نيمي آنې کيده اوس يوه اوقية زياتي پيسې کيږي .) .ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

يم نبيﷺ ورته وويل زه به تاته ډېره ښه لاره دروښيم هغه دا چې پيسې به درکړم آزاده به دې کړم او نکاح به در سره وکړم ، رښتيا هم تر دې ښه لاره نه وه دې هم په خوشحالۍ سره قبوله کړه د مشهوري وينا له مخې په پنځم هجري کال يې نکاح وسوه ځينو شپږم هجري کال ښودلی دئ اصحابو کرامو چې کله واورېدل چې په بنو المصطلق د نبيﷺ خسرګنۍ سوه نو دوی هم ددې خپلوۍ په درنښت خپل خپل غلامان آزاد کړل ويل سوي دي چې د يوې حضرت جويريې له وجهې سل کورنۍ آزادي سوې چې نژدې اووه سوه نارينه پکښې شامل وه دنبيﷺ په ټولو نکاحو کښې دا ډول مصلحتونه موجود وه.

حضرت جويرية ډېره ښايسته وه په مخ کښې يې ملاحت ((نمکي والي)) موجود و ويل سوي دي چې چا به ورته وکتل نو نه به ترې ولاړېدئ، حضرت جويريې ددې جنګ څخه مخکي يو خوب ليدلی و چې د يثرب څخه يوه سپوږمۍ را روانه وه او زما په غيږ کښې را ولوېده دا وايي چې زه کله بندي سوم نوماته دخپل خوب د ختلو اميد پيدا سو دغه وخت ددې عمر شل (۲۰) کاله ؤ دمخکني قول مطابق دا مبارکه په پنځوسم (۵۰) هجري کال په لومړي خور کښې د (۲۵) کالو په عمر په مدينه منوره کښې وفات سوه په ځينو رواياتو کښې ددې وفات په (۵۶) هجري کال کښې د (۷۰) کالو په عمر ليکل سوي دئ.

۹- د حضرت اُم حبيبې حالات

دا مبارکه د ابوسفيان لور ده ددې په نامه کي اختلاف دئ ډېرو مرمله ددې نوم ښودلی دئ او ځينو بيا هند ښودلی دئ ددې اوله نکاح په مکة مکرمه کښې د عبدالله بن جحش سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوې ده دا او ددې خاوند په اوله کښې مسلمانان سوي دي دوی دواړه د کافرانو د تکليفونو له امله خپل وطن پرېښودئ حبشې ته يې هجرت وکړی هلته چې ورسېدل مېړه يې پر اسلام پاته نسو بلکه نصراني سو دې هم په دغه شپه کښې خپل خاوند په خوب کښې په ډېر بد شکل وليدئ سهار ورته معلومه سوه چې دی نصراني سوی دئ پردې چې په يوازي والي کښې کوم حالت تېر سوي دئ هغه يواځي و اللهﷻ ته معلوم دئ خو اللهﷻ ودې ته دا بدل ورکړی چې د نبيﷺ په نکاح کښې راغله نبيﷺ د حبشې پاچاه ته پيغام وليږی چې د ام حبيبېؓ نکاح زما سره وکړه نجاشي ابرهه نومي ښځه ودې ته د خبر لپاره ولېږل ، دې په خوشحالۍ کښې خپل دواړه بنګړي چې په لاسو يې وه ، د پښو پازيبونه ، ګوتمۍ ، کړې او داسې نور شيان ورکړل نجاشي ددې نکاح وکړه او دخپل طرفه څخه يې څلور سوه ديناره مهر ادا کړی ډېر شيان يې ورکړل کوم خلګ چې د نکاح په مجلس کښې ناست وه هغوی ته يې دخوراک تر څنګ پيسې هم ورکړې دډېرو تاريخ پوهانو په آند دغه نکاح په اووم هجري کال کښې سوې ده ځينو بيا شپږم کال ښودلی دئ دخميس ليکوال ليکي: چې ددې نکاح په شپږم کال کښې وسوه او واده يې په اووم کال وسوکله چې دا مدينې ته را ورسېده نجاشي پاچا ډېري خوشبوياني ، سامانونه او داسې نور شيان ورکړي وه دنکاح وروسته يې د نبيﷺ حضور ته ولېږل ځينو د تاريخ کتابونو ليکلي دي چې ددې نکاح ددې پلار وتړل مګر دحديثو څخه نه معلوميږي اوبل دا چې دا خبره ځکه صحيح نده چې ددې پلار تر دغه وخته پوري مسلمان سوي نه و تر دې قصې وروسته مسلمان سو ددې يوه قصه هم ددې باب په (۹) شمېره کښې تېره سوې ده. ددې په وفات کښې ډېر اختلاف دئ ډيرو خلګو (۴۴) سنه ښودلې ده او ددې څخه علاوه (۴۲) هجري سنه ، (۵۰) هجري سنه ، (۵۵) هجري سنه او داسې نوري سنې هم ښودل سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د حضرت صفیې ﷺ حالات

حضرت صفیة ﷺ دحیي لور ده دحضرت موسي عليه السلام د وررور حضرت هارون عليه السلام د اولادې څخه ده اول د سلام بن مشکم په نکاح کښې وه وروسته بیا دکنانة بن ابي حقیق په نکاح کښې راغله دده سره یې په داسي وخت کښې نکاح وسوه چي جنګ شروع سوی واو ددې خاوند وژل سوی و ،دخیبر د جنګ څخه وروسته د حیه کلبي ﷺ نومي صحابي د نبي ﷺ څخه یوه مینځه وغوښته نبي ﷺ صفیة ورکړه. څرنګه چي په مدینه منوره کي دوې لوی قبیلې یعني بنو قریظه او بنونضیر مخ په وده وې دا دیو سردار لور وه په دغه وجه ډېرو خلګو وویل چې ددې مینځیتوب ډېرو خلګو ته ناخوښه دئ که نبي ﷺ دا په نکاح واخلي نو د ډېرو خلګود زړه تسلي به وسي ، په دغه وجه نبي ﷺ و دحیة ﷺ ته ډېر شی په بدله کي ورکړی داېې څني واخیسته آزاده یې کړه او په نکاح یې واخیسته او د خیبر څخه د راتګ پر مهال په یو کور کښې ددې واده وسو سهار نبي ﷺ و اصحابو ته وویل: د چا سره چي کوم د خوراک شیان دي هغه راوړی اصحابانو چي جلا جلا د خوراک شیان درلوده لکه خرماوي ، پنیر ،غوړي او داسي نور هغه یې راوړه دخرمني پر یو ستر خوان باندي یې کښېښوده په ګډه یې وخوړل دا ولیمه وه (یعني د واده ډوډۍ وه).په ځینو روایتو کي راغلي دي چي نبي ﷺ ودې ته اختیار ورکړی او ورته وې ویل : که ته په خپل قوم او هیواد کي اوسېدل غواړې نو آزاده یې ولاړه سه او که زما سره په نکاح کي اوسېدل غواړې نو دلته اوسه دې ورته وویل : چي اې د الله ﷻ رسوله ◄ !زه چي د شرک په حال کي وم ما ستا خواهش درلودئ اوس چي مسلمانه سوم څنګه ولاړه سم ، ددې څخه مراد غالباً هغه خوب و چي دې د مسلمانېدو څخه مخکي لیدلی و دې مبارکي خپل خوب وخپل مېړه کنانة

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ویلی و چي دیثرب ښځه دسپوږمۍ یوه ټوټه زما په غیږ کې ولوېده مېږه یې یوه ټینګه چپلاخه داسي په زور ووهل چي په سترګو کي یې ننبي معلومي سوې او ورته وې ویل چي ته د یثرب د پاچا سره نکاح کول غواړې؟. یو وار یې لمر په خوب لیدلی و چي ددې په سینه کي راغلی و دغه خوب یې هم خپل خاوند ته بیان کړي و هغه ورته ویلي وه چي ته غواړې د یثرب د پاچا په نکاح کې راسي ؟ چا ویلي دي چي دې خوب لیدلی و چي د سپوږمۍ یوه ټوټه یې په سینه کي راغلې وه دغه خوب یې خپل پلار ته بیان کړی و پلار یې هم یوه ټینګه چپلاخه پر مخ وهلې وه او ورته ویلي یې وه چي ته غواړې چي دیثرب پاچا ته ولاړه سې (دغه دوه درې ډوله روایتونه راغلي دي دا چي کوم یو به صحیح وي)ممکنه ده چي دغه خوب یې مېړه او پلار دواړو ته ویلي وي او یا یې سپوږمۍ دوه واره لیدلې وي. د صحیح قول مطابق دا مبارکه د روژې په میاشت په سنه (۵۰) هجري کال د شپېتو کالو په عمر وفات سوه. دا وایي چي زه کله د نبيﷺ په نکاح کښېي راغلم نو زما عمر اولس کاله لا نه و.

۱۱- د حضرت میمونيؓ حالات

حضرت میمونةؓ د حارث بن حزن لور وه او اصلي نوم یې بره وو نبيﷺ ددې نوم بدل کړی میمونه نوم یې باندي کښېښودئ لومړی د ابو رحم بن عبدالعزي په نکاح کښېي وه د ډېر تاریخ پوهانو هم دا وینا ده چي نوموړی کس ددې لومړی خاوند و ځینو بیا لیکلي دي چي دې د نبيﷺ مخکي د دوو کسانو سره نکاح کړې ده . نبيﷺ چي کله په اووم هجري کال و عمرې ته تللی نو ددې سره یې د میانۍ په میاشت کي په سرف نومي ځای کي نکاح وکړه د نبيﷺ اراده وه چي د مکي ښځه تر ببرته ستنېدو وروسته ددې سره واده وکړي خو ځرنګه چي د مکي خلګو نبيﷺ ته په مکة کي د اوسېدو اجازه ورنکړه نو ځکه تر بیرته راتګ وروسته یې په سرف کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

واده وسو په سرف کي هم خاص په هغه ځای کي چي د واده خيمه وه. د صحيح قول مطابق دا مبارکه په سنه (۵۱) هجري کال کې وفات سوه ځينو ددې دوفات تاريخ سنه (۲۱) هجري ښودلې ده په دغه وخت کي ددې عمر يواتيا کاله و او هم هلته يې قبر جوړ سو. دا هم د عبرت ځای دئ او تاريخي پېښه ده چي په يوه سفر کي نکاح وسي په دوهم سفر کي واده وسي او څه وخت وروسته يې هلته قبر جوړ سي.

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايي: ميمونة رضي الله عنها په مونږ ټولو کي زياته پرهېزګاره او وسيله کونکي وه، يزيد بن اصم رحمه الله وايي: چي ددې بوختيا لمونځ او يا د کور کار و که چېري د دوارو څخه به فارغه سوه نو مسواک به يې واهه. د بيبيانو په نکاحو کي د ميمونې رضي الله عنها نکاح تر ټولو آخره وه په دغه خبره کي د ټولو محدثينو او مؤرخينو اتفاق دئ البته د بيبيانو د نکاحو په ترتيب کي اختلاف سته چي په وجه يې د دوی د نکاح په تاريخو کي اختلاف پيدا سوی دئ چي په مختصر ډول معلومه سوه، د نبي ﷺ دوې بيبياني يعني خديجة او زينب بنت خزيمة رضي الله عنهما د نبي ﷺ په ژوند کي وفات سوي دي نوري ټولي دنبي ﷺ په وفات کي موجودي وې. ددغه بيبيانو څخه علاوه ځينو محدثينو او مؤرخينو دنبي ﷺ نوري نکاحي هم ښودلي دي چي په کېدو کي يې اختلاف و نو ځکه ما دهغه بيبيانو حالات ليکلي دي چي دمحدثينو پرې اتفاق دئ او دنورو حالات مي نه دي ليکلي کوم چي پکښي اختلاف دئ.

معلومات

دنبي ﷺ اولادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمحدثینو او مؤرخینو پر دې خبره اتفاق دئ چي د نبيﷺ څلور لوڼي وي او دډیري څیړني وروسته معلومیږي چي تر ټولو مشره حضرت زینب ؓ ده دوهمه حضرت رقیة ؓ ده دریمه حضرت ام کلثوم ؓ ده څلورمه سیدتنا حضرت فاطمة ؓ ده ، او پـه زامنو کي یې ډېر اختلاف دئ ځکه چي دوی مبارکان ټوله په کوچنیوالي وفات سوي دي. په دغه وخت کي د عربو د تاریخ چنداني پروا نه وه او سرتیري اصحابان هم په دغه وخت کي زیات نه وه چي هره خبره یې په پوره ډول ساتلې وای دزیاتو علماؤ څېړنـه داده چي د نبيﷺ درې زامـن حضرت قاسم ، حضرت عبـدالله، او حضرت ابراهیم(علیهم السلام) سوي دي ځینـو ویلـي دي چـي دنبيﷺ نارینـه اولادونه پنځه وو څلورم یې حضرت طاهر او پنځم یې حضرت طیب دي ، ځینو ویلي دي چي طیب او طاهر داوړه دنبيﷺ دیوه زوی نومان دي که داسي وي نو دنبيﷺ نارینه اولادونه څلور کیږي ،ځینو ویلي دي چي طیب او طاهر دواړه د عبدالله نومونه وه که داسي سي نو د نبيﷺ نارینه اولادونه درې کیږي ، ځینو ویلي دي چي د نبيﷺ دوه زامن نور وه چي مطیب او مطهر دي دوی لیکلي دي چي طیب او مطیب یو ځای پیدا سوه او طاهر او مطهر یو ځای پیدا سوه په دغه ډول نود نبيﷺ د نارینه اولادو شمېر اوو تـه رسیږي ، خو د زیاتو علماؤ څېړنه داده چي دنبيﷺ نارینه اولادونه درې دي. همدا ډول د نبيﷺ ټول اولادونه د ابراهیمؑ څخه پرته د خدیجې ؓ څخه پیدا سوي دي.

١- د حضرت قاسمؑ حالات

حضرت قاسمؑ تر ټولو مخکي پیدا سوی دئ خو په دې کي اختلاف دئ چي حضرت زینب ؓ تر ده مشره وه او که کشره وه حضرت قاسمؑ په کوچنیوالي کي وفات سو چي عمر یې دوه کاله و ځینو تر دې کم او زیات عمر لیکلي دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د حضرت عبدالله ؓ حالات

د نبيﷺ دوهم زوی حضرت عبدالله ؓ دئ د نبوت څخه وروسته پيدا سوی دئ په هم دغه وجه دده مبارک ته طيب او طاهر ويل کيږي دئ هم په کوچنيوالي وفات سوی دئ دده مبارک په وفات باندي کافران ډېر خوشاله سوه ځينو ليکلي دي چي د حضرت قاسم په وفات باندي کافران ډېر خوشاله سوه ددې لپاره چي د نبيﷺ نسل ختم سي او دا به يې ويل چې د نسل د ورکېدو څو ورځي وروسته به دده نوم هم ورک سي د دوی ددغه وينا په جواب کي الله ﷻ سورة کوثر نازل کړی چي دده مبارک نوم به ورک نسي هم داسي وسوه چي نن څوارلس پيړۍ وروسته هم دده مبارک نوم د سلهاوو زرو انسانانو په زړو کي سته.

۳- د حضرت ابراهيم ؑ حالات

دنبيﷺ دريم زوی حضرت ابراهيم ؓ دئ چي د ټولو په اتفاق تر هجرت وروسته د لوی اختر په مياشت کي په اتم هجري کال کي پيدا سو د نبيﷺ دغه مبارک زوی دنبيﷺ د مينځي حضرت ماريې ؓ څخه پيدا سو او دنبيﷺ تر ټولو وروستی نارينه اولاد دئ نبيﷺ دده په اوومه ورځ دده عقيقة وکړه دوه پسونه يې حلال کړه (يعني دشکرانې په ډول يې اومه ورځ ولمانځل) نبيﷺ دده دسر د ويښتانو په اندازه سپين زر خيرات کړل. ابو هند بياضي ؓ دده مبارک سر وروخرايه او د سر وېښتان يې ښخ کړه ، نبيﷺ وفرمايل: ما د خپل پلار ابراهيم ؑ نوم پر ده باندي کښېښودئ. دی مبارک د شپاړسو مياشتو په عمر د لومړۍ خور په لسمه نېټه په سنه (۱۰) هجري کي وفات سو. ځينو بيا دده عمر مبارک اتلس مياشتي ښودلی دئ. نبيﷺ فرمايلي دي: چي ابراهيم ؓ لپاره په جنت کي شيدي ورکونکي مقرره سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د حضرت زينب حالات

حضرت زينب د نبيﷺ تر ټولو مشره لوروه ځينو مؤرخينو ددې مبارکي نوم بل ډول ليکلی دئ خوصحيح نه دئ دا مبارکه د نبيﷺ د نکاح پنځه کاله وروسته پيدا سوه په دغه وخت کي دنبيﷺ عمر ديرش کاله و ، د خپل مور او پلار په غيږ کي لو سوه ، مسلمانه سوه ، دخپل خاله د زوی سره يې نکاح وکړه چي ابوالعاص بن ربيع AA نومېده د بدر دغزاء څخه يې وروسته هجرت وکړی په دغه هجرت کښي د کافرانو د ناپاکو حرکتونو په لړ کښي زخمي سوه چي قصه يې ددې باب په (۲۰) شمېره کښي تېره سوه دهمدغه زخم له امله د ژوند تر پايه پوري ناروغه وه اود (۸) هجري کال په شروع کښي وفات سوه ددې خاوند هم په (۲ ، يا ۷) هجري کال کښي مسلمان سو کله چي يې خاوند مدينې منورې ته ورسېدئ نو دا مبارکه هم دده په نکاح کښي پاته سوه د بي بي زينبي AA دخپل خاوند څخه دوه اولادونه پيدا سوي دي چې يو هلک او بله نجلۍ وه د هلک نوم يې علي و چي د خپلي مور د وفات وروسته د بلوغ څخه لږ څه مخکي د نبيﷺ په ژوند کښي وفات سو همدغه علي د نبيﷺ سره دمکې د فتحې په سفر کښي پر اوښه باندي سپورو.د نجلۍ نوم يې حضرت امامةوه دا هغه نازولې وه چي دحديثو په کتابو کښي يې ډېري قصې راځي چي کله به نبيﷺ لمونځ کاوه سجدې ته به ولاړی دا به يې پر ملا سپره سوه دا دنبيﷺ تر وفات وروسته ژوندۍ وه.

حضرت فاطمةچي ددې خاله وه کله چي وفات سوه ددې نکاح د حضرت علي AA سره وسوه دحضرت علي AA تر وفات وروسته يې بيا د مغيره بن نوفل سره نکاح وکړه د حضرت علي AA ددې څخه هيڅ اولاد نه دی سوی مګر د مغيره څخه ځينو ديحيې په نوم يو زوی ليکليدئ ځينو بيا دا خبره رد کړې ده.ويل سوي دي چي حضرت فاطمةکله وفات کېده نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصيت يې کړی و چي زما ښځه وروسته دي حضرت علي زما د خورزې سره نکاح وکړي حضرت امامة په سنه (۵۰) هجري کښي وفات سوه.

۵- د حضرت رقيې حالات

دنبي ﷺ دوهمه لور حضرت رقية وه دا مبارکه تر خپلي خور حضرت زينب دري کاله وروسته پيدا سوې ده په دغه وخت کښي دنبي ﷺ مبارک عمر (۳۳) کاله و ځينو رقية تر زينب مشره ښودلې ده خو صحيح خبره داده چي دا کشره وه د نبي ﷺ د اکا ابو لهب دزوی عتبه سره يې نکاح سوې ده کله چي د ابو لهب په شان کښي د الله ﷻ د لوري ښځه سورة(لهب) نازل سو نو ابولهب خپلو دوو زامنو عتبه او عتيبه ته وويل: که چېري تاسو د محمد ﷺ لوړنو ته طلاق ورنکړی نو زما ملاقات ستاسو سره حرام دئ عتيبه ته نبي ﷺ دريمه لور ام کلثوم ورکړې وه په همدا وجه دوی دواړو د نبي ﷺ لوڼې طلاقي کړې د دوی نکاح په کوچنيوالي کښي سوې وه په دغه وخت کښي لا د دوی واده نه و سوی کله چي مکة مکرمة فتحه سول نو د رقيې خاوند عتبه مسلمان سوی و خو بې بې ته يې لا پخوا طلاق ورکړی و او نکاح يې د حضرت عثمان سره ډېر وخت مخکي سوې وه حضرت عثمان او حضرت رقية په دواړو وارو کښي وحبشې ته هجرت کړی و چي بيان يې د اول باب په لسمه شمېره قصه کښي تير سو تر دغه هجرتو وروسته نبي ﷺ و فرمايل ماته هم دهجرت امر کېدونکی دئ او زما د هجرت ځای به مدينه منوره وي د نبي ﷺ ددې خبري سره اصحابانو مديني ته سفر شروع کړی په دغه سلسله کښي د نبي ﷺ تر هجرت مخکي دوی دواړه مبارکان مديني ته ورسېدل د نبي ﷺ تر هجرت وروسته چي يې کله د بدر وغزا ته تشريف وړی پدغه وخت کښي رقية ناروغه وه نبي ﷺ ددې د ناروغۍ په وجه حضرت عثمان ورته پرېښودی د بدر دغزا د فتحي زيری چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصحابانو ته را رسېدئ په دغه وخت کې دوی د رقیې د ښخېدو مراسم بشپړ کړي وه په همدغه وجه رسول اللهﷺ ددې په ښخیدو کې هم شریک نسو ددې داول خاوند سره واده نه و سوی نو دهغه مېړه څخه یې اولاد هم ندی سوی مګر د حضرت عثمان AA څخه یې یو زوی د عبدالله په نامه په حبشه کښې پیدا سوی دئ د خپل مور تر وفات وروسته هم ژوندی و او په سنه (۴) هجري کښې دشپږو کالو په عمر وفات سو ځینو بیا لیکلي دي چې تر خپلې مور تر مرګ یو کال مخکې وفات سو ددغه زوی پرته د رقیې بل هیڅ نارینه اولاد ندئ سوی.

۲- دحضرت ام کلثوم حالات

دنبيﷺ دریمه لور ام کلثوم ده په دې کښې هم اختلاف دئ چې ځیني وایي فاطمة مشره وه او ځیني وایي چې ام کلثوم مشره وه خو دزیاتو په آند ام کلثوم مشره ده ددې نکاح هم لومړی د عتیبه سره سوې وه واده یې لا نه و سوی چې د سورة(لهب) په نازلېدو سره عتیبه د پلار ابولهب په امر طلاق ورکړی لکه چې د رقیې په قصه کې تیر سو خو دهغې خاوند وروسته مسلمان سو او ددې خاوند عتیبه چې طلاق ورکوی نو د نبيﷺ حضور ته راغلی او په ډېره ګوستاخه ، بې ادبه او نامناسبه الفاظ یې د خولې څخه را وایستل نبيﷺ ښراوي ورته وکړې او وې ویل چې اې اللهﷻ ! د خپلو سپو څخه یو سپی پر ده مقرر کړې ابوطالب لا په دغه وخت کې ژوندی وکه څه هم مسلمان سوی نه و خو دنبي ◄ د ښراوو څخه ببرېدئ او ده ته یې وویل چې ددغو ښراوو څخه ستا خلاصېدل نسته او همدغسې وسول یوه ورځ عتیبه وشام ته سفر کاوه پلار ابو لهب یې دنبيﷺ د ډېرې دښمنۍ سره ـ سره وده ته وویل چې زما سره دنبيﷺ د ښراوو فکر سته د قافلې وتولو خلکو ته یې وویل چې زما پر زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندي بهزیات پام او فکر کوئ دوی یوځای تهورسېدل پههغهځای کښې ډیر زمریان موجود وه دقافلې خلګو دقافلې ټولهشیان سره یو ځای کړل او یوه لویه غونډی یې ځنې جوړه کړل دشپې یې عتیبه سربېره پر دغه غونډۍ بیده کړی دوی خپله دځلورو طرفو نو څخه شاوخواپرې را وګرځېدل کله چې دوی بیده سول یو زمری راغلی دټولو خولې یې بوی کړې آخر د کالو غونډۍ ته پورته سو پر سر باندي یې عتیبه پیدا کړی سر یې د بدن څخهور جلا کړی یوه ناره یې وکړه خلګ چې راپورته سول کار یې تر کار تېر سوي و یعني مړ سوی و ،ځینو مؤرخینو لیکلي دي چې داپېښهو عتبه ته پېښه سوې ده او عتیبه مسلمان سوی و خو په هرصورت د ام کلثوم او حضرت رقیېﷺ په خاوندانو کښې یو تن مسلمان سوی دئ او بل تن ته یې دغه دعبرت قصهور پېښه سوې ده په همدې وجه خلګ د اللهﷻ د دوستانو د دښمنۍ څخه بېرېږي اللهﷻ په حدیث قدسي کښې فرمایي:(من عادی لي ولیا فقد اذنته با لحرب) ژباړه: څوک چې زما د دوست سره دښمني کوي هغه ته زما د جنګ اعلان دئ.د حضرت رقیېﷺ تر وفات وروسته په سنه (۳) هجري کي د ام کلثومﷺ نکاح د حضرت عثمانﷺ سره وسوه د نبيﷺ ارشاد دئ چې ما د ام کلثومﷺ نکاح د عثمانﷺ سره دآسماني وحیو په امر وکړل ، ځینو ویلي دي چې نبيﷺ دغه وینا د ام کلثوم او رقیېﷺ دواړو په اړه وه د ام کلثومﷺ د لومړی مېړه سره واده نه و سوی نو اولاد خو یې بیخي دهغه مېړه څخه ندئ سوی او د حضرت عثمانﷺ څخه یې هم اولاد ندئ سوی دامبارکه په سنه (۹) هجري د برات په میاشت کښې وفات سوه ، نبيﷺ ددې د وفات څخه وروسته وفرمایل: که چیري زما سل لوڼي وای په همدغه ډول وفات کېدلای نو ما به یو په بل پسې و حضرت عثمانﷺ ته په نکاح ورکولای.

۷- دحضرت فاطمېﷺ حالات

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبيﷺ څلورمه لور د جنتیانو ښځو سرداره حضرت فاطمهؓ ده چې په عمر کې د زیاتو تاریخ پوهانو په آند کشره وه دنبوت څخه یو کال وروسته پیدا سوه پدغه وخت کې د نبيﷺ عمر مبارک (۴۱) کاله و ځینو لیکلي دي چې د نبوت پنځه کاله مخکې پیدا سوې ده چې دنبيﷺ عمر (۳۵) کاله و وایي چې ددې نوم دالهام یا د وحیو په ذریعه ایښودل سوی دئ د فطم څخه اخیستل سوی دئ په معنې د منع کولو دئ دا مبارکه هم د دوزخ له اوره څخه محفوظه ده په سنه(۲) هجري د حسن حسین، صفري ، خدای تعالي او یا د روژې په میاشت کښې یې نکاح د حضرت علي AA سره وسوه اوه میاشتې او پنځلس ورځې وروسته یې واده وسو دا نکاح هم د اللهﷻ په حکم وسوه پدغه وخت کښې ددې عمر پنځلس کاله او پنځه میاشتې و ، ددغه خبرې څخه هغه وینا تائیدېږي چې دا مبارکه د نبوت څخه یو کال وروسته پیدا سوې ده پدغه وخت کښې د حضرت علي AA عمر یوویشت کاله پنځه میاشتې او یا څلرویشت کاله یوه نیمه میاشت و دنبيﷺ په ټولو لونو کښې ددې سره زیاته مینه وه نبيﷺ چې به کله یو ځای په سفر تلی نو تر ټولو وروسته به یې ددې څخه رخصت اخیستیاو کله چې به یې د سفر څخه تشریف راوړی نو لومړی به یې ددې کور ته تشریف وړی. حضرت علي کرم الله وجهه د ابوجهل دلور سره د دوهمې نکاح کولو اراده وکړه دا غمجنه سوه او نبيﷺ ته یې شکایت وکړی ، نبيﷺ وفرمایل: فاطمهؓ زما د بدن ټوټه ده که چادې ته تکلیف ورسوی ماته یې تکلیف ورسوی په همدې وجه حضرت علي AA ددې په ژوند کښې بله نکاح نه وکړه ددې تر وفات وروسته یې ددې مبارکې دخورزې حضرت امامهؓ سره نکاح وکړه چې بیان یې د زینبؓ په حالاتو کښې تیر سو ، دنبي ◄ دوفات څخه شپږ میاشتې وروسته حضرت فاطمهؓ ناروغه سوه یوه ورځ یې خدمتګارې ته وویل: زه غسل کوم اوبه راته تیارې کړه (اوبه یې تیارې سوې)غسل یې وکړی پاکې جامې یې واغوستې بیا یې وویل چې زما بستره دکور په منځ کښې کړئ (بستره چې کښېښودل سوه) دې مبارکې تشریف ورووړی مخ یې وقبلې ته کړی خپل راسته لاس یې تر مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندي كښېښودى اووې ويل: زه اوس مړه كېږم دايې وويل وفات سوه. د نبيﷺ د اولادو سلسله ددې څخه را روانه ده او تر قيامته پوري به چليږي ددې مباركي شپږ اولاده وسوه درې يې زامن وه او درې يې لوڼې وي لومړى يې د نكاح په دوهم كال حضرت حسن AA زوى پيدا سو .د نكاح په دريم كال يعني سنه (۴) هجري كښې يې حضرت حسين AA پيدا سو بيا حضرت محسن AA پيدا سو او د كوچني والي په وخت كښې وفات سو په لوڼو كي يې حضرت رقية په كوچني والي كي وفات سوې ده په همدې وجه ځينو مؤرخينو نده ليكلې ، دوهمه لور يې حضرت ام كلثوم وه چي لومړى نكاح يې د اميرالمؤمنين حضرت عمر AA سره وسوه دده څخه يې يو زوى د زيد په نامه او يوه لور د رقيې په نامه پيدا سوه د حضرت عمر AA د وفات څخه وروسته د ام كلثوم نكاح د حضرت عون بن جعفر AA سره وسوه دده څخه يې هيڅ اولادونه سو دده دوفات وروسته يې نكاح دده د ورور محمد بن جعفر AA سره وسوه دده څخه يې هم هيڅ اولاد ونه سو ، دده د وفات وروسته يې د عبدالله بن جعفر سره نكاح وسوه او هم دده په نكاح كښې ام كلثوم وفات سوه ددې د وفات په ورځ ددې مباركي زوى زيد هم وفات سو دواړې جنازې په يو واري پورته سوې او ددې مباركي د اولادو هيڅ سلسله ونه چليدل دا درې مباركان حضرت عبدالله ، عون او محمد هغه ورونه دي چي په شپږم باب يوولسمه شميره كي يې قصه تېره سوه د حضرت علي AA وريرونه دي او د حضرت جعفر طيار AA زامن دي. د حضرت فاطمې دريمه لور حضرت زينب ده چي د عبدالله بن جعفر سره يې نكاح وسوه او دوه زامن يې عبدالله او عدن پيدا سول او هم دده په نكاح كښې وفات سول ددې د وفات وروسته حضرت عبدالله بن جعفر ددې د خور حضرت ام كلثوم سره نكاح وكړه. دا هم د حضرت فاطمې اولادونه دي ، ددې مباركي تر وفات وروسته چي علي AA د كومو بيبيانو سره نكاحي كړي دي د هغوى څخه يې هم اولادونه سته چي تاريخ پوهانو دوديرش ليكلي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په هغې کښې شپاړس زامن او شپاړس لوڼې دي. د حضرت امام حسن ﷺ پنځلس زامن او اته لوڼې دي او د حضرت حسين ﷺ شپږ زامن او درې لوڼې دي.

رضي الله تعالي عنهم وارضا هم اجمعين وجعلنا بهديهم متبعين والله اعلم و علمه اتم.([174])

يوولسم باب

دکوچنيانو ديني جذبــه

د اصحابو ﷺ کوچنيانو اولادونو چې کومه ديني جذبه درلوده داپه حقيقت کې د دوی دمشرانو د ښې تربيې نتيجه وه. که چېرې مور او پلار او نور دوستان دخپل اولاد د مينې د ضايع کيدلو پر ځای د دوی د ديني حالت پوښتنه کوي او ورته نصيحت کوي نو د دين کارونه به د دوی د اولادو په زړو کښې ځای ونيسي کله چې لوی سي دغه کارونه به د دوی عادت وګرځي بدبختانه چې مورږ د اولادو پر بدو کارو نو سترګې پټوو او که مو زيات د مينې جوش راسي نو په خوشاليږو که چيري د دين په کارو کښې سستوالی کوي نو مورږ خپل زړه ته تسلي ورکوو او وايو چې لوی سي په خپله به سم سي او حال داچې کوم عادتونه چې په کوچنيوالي کښې تخم کرلي وي هغه عادتونه پاخه سوي دي بيا نه ايستـه کيږي. تاسو غواړی چې د زوزو تخم وکرئ او بيا په حاصل کي غنم لاسته راوړئ دا خبره مشکله ده که تاسو غواړئ چې په اولادو کښې مو ښه عادتونه پيداسي او د دين په ټولو کارو کښې دي پوره پاملرنه وکړي نو

([174]) ملخص من الخميس والزرقاني علي المواهب والتلقيح والاصابة واسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې پخپلو اولادو کښې د کوچني والي څخه د دين د اهتمام عادت جوړ کړئ، اصحابو چې به د کوچني والي څخه د خپلو اولادو نګراني کوله او ديني کارونه به يې په پابندۍ سره په ادا کول ، د حضرت عمر په خلافت کې يو سړی نيول سوی راوستل سو چې د روژې په مياشت کې يې شراب چيښلي وه او روژه يې نه وه نيولې حضرت عمر ورته وفرمايل: چې تبا او برباد سې زموږ کوچنيان لا روژې نيسي او ته روژه خورې.([175])

١- د کوچنيانو روژه نيول

ربيع بنت معوذ چې قصه يې د لسم باب په آخر کښې تېره سوه فرمايي: نبي يو ځلې اعلان وکړی چې نن د عاشورا ورځ ده ټوله روژه ونيسئ موږ به ددې څخه وروسته ټولو روژې نيولې په کوچنييانو به مو هم روژې نيولې کله چې به هغوي د لوږې څخه ژړل نو موږ به د پنبوو څخه د لوبو يوشی ورجوړ کړی او په هغه به مو د روژه مات تر وخته پوري مشغول ساتل.([176])

فايـده: په ځينو حديثو کښې دا هم راغلي دي چې ښځو به و شيدو رودونکو ماشومانو ته شيدې نه ورکولې که څه هم د هغه وخت بدنونه ډېرتوانا وه او د اوس خلګ ډېرناتوانه دي نو ځکه د هغه وخت خلګو او کوچنييانو تحمل درلود ای سوا و دې ته هم کتل پکاردي چې د اوس خلګ څومره تحمل لري او هغو څومره تحمل درلود ېځکه تحمل ته کتل ضروري دي د تحمل په درلودلو کښې کمزوري کول يقيناًنامناسبه کار دئ.

(175) بخاري
(176) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - د حضرت عائشې ﵂ حدیثونه او د آیت نازلېدل

حضرت عائشة ﵂ د شپږو کالو په عمر د نبي ﷺ په نکاح کښې راغله او د (۹) کالو په عمر په مدینه منوره کښې واده سوه دا مبارکه د (۱۸) کالو وه چې نبي ﷺ دې نړۍ څخه تشریف یووړی (۱۸) کاله عمر نو څه شي دئ دې په دومره لږ وخت کې د نبي ﷺ څخه دومره زیات حدیثونه ، دیني علمونه او دیني مسئلې رانقل کړیدي چې اندازه یې نسته .

مسروق ﵀ فرمایي: ما لوی ـ لوی اصحابان ولیدل چې د حضرت عائشې ﵂ څخه به یې د مسئلو پوښتنه کوله .

عطاء ﵀ فرمایي: دا مبارکه تر ټولو په مسئلو باندې زیاته باخبره او عالمه وه.

ابو موسی ﵁ فرمایي: موږ ته چې به کوم علمي مشکل پیښ سو نو حل به یې د حضرت عائشې ﵂ د لوري څخه را رسېدی.([177])

ددې مبارکې دوه زره دوه سوه لس (۲۲۱۰) حدیثونه د حدیثو په کتابو کښې موجود دي.([178])

دا مبارکه پخپله فرمایي: چې ما په مکة مکرمة کې په کوچنیوالي کښې لوبې کولې چې پر نبي ﷺ باندې د سورت قمر لاندیني آیت نازل سو :

⬀☠➔♎🡐⑨➰⬉⬀❑♦👌 ➔❑♦⬉👓❍❍☎👓✂ ⮵✍♦📫

⮰✗➰⮵ ❾❷♦👌❒🕮♦❒ 🗐❻⮹♎⬃⑩❒🕮 ➔❑♦⬉👓❍❍☎👓✂♦❒

([179])

([177]) اصابة

([178]) تلقیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارکه تر اتو کالو پوري په مکة مکرمة کي پاته وه په دومره کم عمر کي يې دا د آيت په نازلېدو خبره وه او بيا يې يادول دا ددين سره په خاص محبت کيږي که نه نو اته کاله عمر نو څه شي دئ؟

۳- د حضرت عمير ﷺ په جهاد کښي د ګډون شوق

حضرت عمير ﷺ د ابي اللحم غلام و، کوچنی هلک وو پدغه وخت کي د جهاد شوق په لوی او کوچنی کښي و. حضرت عمير ﷺ د خيبر په جنګ کښي د ګډون غوښتنه وکړه دده سردارانو هم د نبيﷺ په حضور کښي دده سپارښت وکړی چي وده ته په جنګ کښي د ګډون اجازه ورکړي نبيﷺ هم اجازه ورکړه او يوه توره يې ورپه غاړه کړه خو توره لو وه او دده قد کوچنی و توره پر مځکه ورسره ښکېدل پدغه وخت کښي ده د خيبر په جنګ کښي ګډون وکړی مګر څرنګه چي دی کوچنی هم واو غلام هم و نو په مال د غنيمت کښي پوره ونډه ورنکړل سوه خو بيا هم د انعام په ډول يو څه سامان يې ورکړی.(180)

دده په څېر مبارکانو ته دا معلومه وه چي په مال د غنيمت کښي زموږ پوره ونډه نسته خو ددې سره ـ سره به يې د نورو په واسطه و نبيﷺ ته سپارښت کاوه چي په جهاد کښي د ګډون اجازه ورکړي په همدې وجه داد ديني جذبې او د الله تعالىﷻ او دهغه دريښتني رسولﷺ پر وعدو باندي دتسلي پرته بل شی نسي کېدای.

۴- د حضرت عمير ﷺ د بدر په غزا کي په پټه د شرکت کوشش

---

(179) سورة القمر الاية (٤٦) بخاري
(180) ابوداود

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت عمیربن ابي وقاص AA یو کم عمره صحابي و د اسلام په شروع کي یې اسلام راوړی و د مشهور اصحابي سعد بن ابي وقاص ورور و سعد AA فرمايي: چې ما خپل ورور عمیر AA ولیدئ چي د بدر دغزا دلښکر د روانېدو پر وخت پټ پټ یوې خوا او بلي خوا ته کېدی چي څوک مي ونه ویني ما چي دا حال ولیدی نو ورته حیران سوم او پوښتنه مي ځني وکړه چي ولي پټ-پټ ګرځې؟ ده راته وویل: چې په دې وجه پوټېږم چي نبيﷺ مي ونه ویني او د کوچنی خیال را باندي ونکړي او د جنګ څخه مي منع نکړي ، که یې ولیدم بیا به زه نسم تلای او زه دا غوارم چي خامخا په دې جنګ کي ګډون وکړم. کېدلای سي چي اللهﷻ ماته په دې جنګ کي په یو ډول شهادت را نصیب کړي ، آخر چي کله لښکر را وړاندي سو نو ده ته چي کومه خطره وه هغه پېښه سوه او نبيﷺ دی مبارک د کم عمر په وجه وجنګ ته د تللو څخه منع کړی خو د شوق غلبه وه ددې تحمل یې نسوای کولای نو په ژړا سو نبيﷺ ته چي دده د شوق او دژړا حال معلوم سو نو اجازه یې ورکړه هیله یې پوره سوه او دوهمه ارزو یې هم پوره سوه په دغه غزا کي شهید سو ، دده ورور سعد AA فرمايي: دده کوچنیوالي او دتورې د لوی والي له وجهي ما دده د توري و تسمې ته غوټې ورکولې چي پورته سي.(181)

۵- د وه انصاري هلکان او دابوجهل قتل

حضرت عبدالرحمن بن عوف AA د مشهورو او لویو اصحابانو څخه دئ ،دی مبارک فرمايي: چي زه د بدر په میدان کي د جنګ کوونکو په قطار کي ولاړ وم ما ولیدل چي راسته او

(181) اصابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

چپه طرف ته مي دوه انصاري هلکان ولاړ دي ما فکر وکړی چي کاشکي زه د توانا خلګو په منځ کي ولاړ وای نو ښه به وای چي د اړتيا په وخت کي مو يو د بل سره مرسته کولای په دغه وخت کي يوه ترلاس ونيوم او راته وويل: کاکاجانه ! ته ابو جهل پيژني ؟ ما ورته وويل: هو څه يې کوي؟ ده راته وويل چي زه خبر سوی يم چي ده رسول اللهﷺ ته ښکنځل کړي دي نو زما دي په هغه ذات قسم وي چي زما روح يې په قبضه کي دئ که زما سترګي پرده ومښتلي تر هغه به زه ځني جلا نسم چي زه دی وژنم او يا دی ما وژني. زه ددې هلک په سوال او جواب کي حيران وم چي هغه دوهم هلک پوښتنه راڅخه وکړه پداسي ډول لکه اول هلک چي راڅخه کړې وه ، نا ببره په دغه وخت کي ابو جهل راښکاره سو زما چي سترګي پرې ولګېدې نو دوی ته مي وويل: کوم څوک چي ستاسو پکار و هغه دی روان دئ دوی چي وليدئ نو په ځغاسته ورغلل توري چلول يې پر شروع کړه تر داسي وخته پوري چي هغه يې را غوزار کړی.([182])

فايـــده: دغه دواړه هلکوان معاذ بن عمرو بن جموح او معاذ بن عفرا رضي الله عنهما وه. معاذ بن عمرو رضي الله عنه فرمايي: ما د خلګو څخه اوربدلي وه چي ابو جهل هيڅوک نسي وژلای هغه په ډېر حفاظت کي اوسيږي دهغه وخت څخه زما دا خيال و چي دی به وژنم ، دغه دوه هلکوان پياده وه او ابوجهل سپور و ، عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه فرمايي: کله چي دغه دوه هلکان په ځغاسته ورورسېدل نو پر آس سپور باندي حمله کرانه وه په همدې وجه يوه پر آس حمله وکړه او بل د ابو جهل پر پښه حمله وکړه چي په دغه حمله سره آس هم غوزار سو او ابوجهل هم غوزار سو پورته کېدای نسو په هغه ځای کي پروت و تاو تاو کېدی د معاذ بن عفراء ورور معوذ بن عفراء نور هم زخمي کړي چي ولاړ نسي خو مړ نسو ددې څخه وروسته عبدالله بن مسعود رضي الله عنه يې سر د بدن څخه ور جلا کړی.معاذ بن عمرو وايي ماچي کله د ابوجهل پر پښه حمله وکړه دده سره خپل

([182]) بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوی عکرمة ورسره و. زوی يې زما پر اوږه حمله وکړه زما لاس بيخي پرې سو خو يوازي په ځرمن پيوندو.([183])

دی مبارک وايي: ما خپل په ځرمن پيوند لاس تر شا واړوی او ټوله ورځ په دا بل لاس وجنګېدم کله چي زه د لاس څخه په تکليف سوم. نو هغه ځړېدلي لاس مي تر پښه لاندي کړی او راکش مي کړی لاس پري سو ومي غورځوی.([184])

۲- د حضرت رافع او حضرت ابن جندب رضي الله عنهما مقابله

دنبي ﷺ مبارک عادت داوو چي کله به لښکر دمديني څخه ووتی نو دستي به يې لښکر معاينه کاوه د لښکر حال به يې ځان ته معلوماوه او اړتيا وي به يې ځانته معلومولې د لښکر اصلاح به يې کول کم عمره هلکان يې بېرته استول زيات هلکوان به په خپل شوق سره د غزا لپاره ووتل نبي ﷺ چي کله د احد غزا ته تشريف وړی نو د معاينې لپاره يې يو ځای لښکر ودراوه او کم عمره هلکان يې د کوچني والي په وجه بېرته استول چي پدغه هلکانو کښې دغه لاندي مبارکان وه. عبد الله بن عمر زيد بن ثابت، اسامه بن زيد، زيد بن ارقم، براء بن عازب، عمرو بن حزم، اسيد بن ظهير، عرابه بن اوس، ابوسعيد خدري، سمرة بن جندب او رافع بن خديج رضي الله عنهم ددوی عمرونه نژدې (۱۳) او (۱۴) کاله وو کله چي دوی ته د بېرته تللو امر وسو نو حضرت خديج رضي الله عنه و نبي ﷺ ته د خپل زوی رافع سپارښت وکړی او ورته وي ويل چي اې د الله ﷻ رسوله! زما دزوی غشي ويشتل ډېر ښه زده دي رافع چي د پلار دا خبره واورېدل دا جازي په شوق جګ جګ سو چي قدم يې اوږد معلوم سي نبي ﷺ اجازه ورکړه. سمرة بن جندب رضي الله عنه خپل

(183) اسد الغابة
(184) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلندر مره بن سنان ته وويل چې نبي ﷺ رافع ته اجازه ورکړه او و ماته يې اجازه رانکړه حال دا چې زه پر رافع باندې غښتلې يم که چيرې زما او د هغه مقابله وسي نو زه به هغه راچپه کړم نبي ﷺ ددوی دواړو مقابله وکړه ريښتيا هم سمرة رافع راچپه کړی پدې وجه نبي ﷺ سمرة ته هم اجازه ورکړه ددې څخه وروسته نورو کوچنيانو هم د اجازې هڅې وکړې په هغو کښې هم ځينو ته اجازه ورکړل سوه پدغه بهير کښې شپه سول نبي ﷺ د ټول لښکر د حفاظت انتظام وکړل سو او پنځوس کسه يې د ټول لښکر د حفاظت لپاره مقرر کړل بيا يې وفرمايل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ يو ملګری ولاړ سو او وې ويل چې يا رسول الله !زه و دې کارته تيار يم نبي ﷺ ورته وويل چې ستانوم څه شي دی؟ ده مبارک وويل ذکوان دئ نبي ﷺ وفرمايل: ښه دئ ته کښېنه بيا يې و فرمايل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ يو ملګری ولاړ سو وې ويل: يا رسول الله ﷺ زه و دې کارته تيار يم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځني وکړه ده ورته وويل چې زما نوم ابو سبع (دسبع پلار) دئ نبي ﷺ ورته وفرمايل چې ښه دئ ته کښېنه ، نبي ﷺ دريم ځلي بيا پوښتنه وکړه چې زمونږ حفاظت به څوک کوي؟ بيا يو ملګری ولاړ سو چې يا رسول الله ﷺ زه و دې کارته تيار يم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځني وکړه ده ورته وويل چې زما نوم ابن عبد القيس دئ نبي ﷺ ورته وفرمايل چې ښه دئ ته کښېنه لږ وخت وروسته نبي ﷺ و فرمايل هغه درې سره کسان دې راسي يو ملګری د نبي ﷺ حضور ته راغلی نبي ﷺ ورته وفرمايل چې ستا هغه نور دوه ملګري څه سول؟ ده ورته وويل: اې د الله ﷻ رسوله ! درې سره واره زه ولاړ سوی وم نبي ﷺ دعا ورته وکړه او د حفاظت امر يې ورته وکړی ده هم ټوله شپه د نبي ﷺ د خيمې حفاظت وکړی.([185])

فايـــده: داد مبارکو اصحابانو شوق او جذبې وي ،کوچنيان وه که لويان وه داسي مست وه چې ځان قربان ول يې خپل هدف و همدا وجه وه چې تل به بريالیتوب ددوی قدمونه ښکلول

[185] خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

رافع بن خديج ﷺ د بدر په غذا کښې هم ځان وړاندې کړی وخو په هغه وخت کښې اجازه ورنکړل سول بيا يې د احد په غزاء کښې ځان وړاندې کړی چې قصه يې اوس تېره سول ددې څخه وروسته په هره غزاء کښې يې ګډون کاوه داحد په غزاء کښې يو غشی دده پر سينه باندې ولګېدئ کله چې يې راکښې ټوله راوختې مګر يوه ځوکه يې دننه په بدن کښې پاته سول هغه پاته سوی ټوټې يې ديو زخم شکل اختيار کړی په آخر عمر کښې چې سپين ږيرو والي ته نژدې و دغه زخم تازه سو او د مرګ سبب يې و ګرځېدئ. (186)

۷- د حضرت زيد ﷺ د قرآن په وجه وړاندې والی

حضرت زيد بن ثابت ﷺ د هجرت په وخت کښې د يوولسو کالو وو او د شپږو کالو په عمر يتيم سوي دئ د بدر په غزاء کښې يې ځان راوړاندې کړی خو اجازورنه کړل سول بيا داچې د احد په غزاء کښې ووتی خو بيرته راواستول سو لکه اوس چې يې قصه تېره سوه ځينو ويلي دي: څرنګه رافع بن خديج ﷺ او سمرة بن جندب ﷺ ته اجازه ورکړل سول په همدغه وجه دده ته هم اجازه ورکړل سول ددې څخه وروسته به په هره غزاء کښې شريک کېدئ دتبوک په جنګ کښې د بنو مالک قوم بيرغ د حضرت عمار ﷺ پلاس کښې و ، نبي ﷺ د عمار ﷺ څخه واخيست او حضرت زيد ﷺ ته يې ورکړی عمار ﷺ فکر وکړی چې ښايي زما څخه يو څه غلطي سوې وي او يا په يو څه وجه نبي ﷺ زما څخه خوابدی سوی وي نو پوښتنه يې وکړه چې اې د الله ﷻ رسوله ! زما د څه شي شکايت تاسو ته دررسېدلی دئ؟ نبي ﷺ وفرمايل دا خبره نه ده بلکې زيد ﷺ ترتا قرآن ډېر ويلی دئ قرآن ددې بيرغ په پورته کولو کښې مخکې کړی. (187)

(186) اسد الغابه
(187) اسد الغابة

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: دنبي ﷺ عمومي عادت و چي په ديني ځانګړتيا وو کښبي به يې هغه چاته ترجيح ورکول چي ددين په اعمالو کي به تر نورو زيات و دلته که څه هم د جنګ موقع وه د قرآن د زيات ويلو مداخله نه وه پکښې مګر بيا هم نبي ﷺ د بيرغ پورته کول و هغه چاته ورکړی چي قران يې زيات ويلي و په داسي ډيرو کارو کښبي نبي ﷺ ددين لحاظ کړی دئ آن تردې چي که به چيري اړتيا پېښه سوه چي څو مړي به په يوه قبر کي ښخ سي نولو موړی به يې هغه څوک مخکي کاوه چي قرآن به يې ډېر لوستلی و لکه داحد په غزا کښبي چي داسي سوه.

۸-د حضرت ابو سعيد خدري ﷺ په کوچنيوالي کښبي د پلار وفات

ابو سعيد خدري ﷺ فرمايي: زه ددیارلسو کالو وم داحد په غزا کي رامخکي سوم خو نبي ﷺ اجازه را نه کړه بيا مي پلار سپارښت وکړی ونبي ﷺ ته يې وويل چي دی په قوت کي ښه دئ او هډونه يې هم غټ دي نبي ﷺ به وماته پورته وکتل بيا به يې کښته وکتل لنډه داچي ماته د کم عمری په وجه اجازه نه راکړل سوه زما پلار په دغه غزاء کښبي شريک سو او شهيد سو زما د پلار مال او داسي نور سامانونه هيڅ نه سوه پاته زه د نبي ﷺ حضور ته د سوال کولو په نيت ورغلم نبي ﷺ چي ماته وکتل راته وې ويل: څوک چي د الله ﷻ څخه صبر غواړي الله ﷻ و هغه ته صبر ورکوي، څوک چي د الله ﷻ څخه عفت او پاکوالی غواړي الله ﷻ و هغه ته پاک لمنی او عفت ورکوي ، څوک چي د الله ﷻ څخه شتمني غواړي الله ﷻ شتمني ورکوي. ما چي د نبي ﷺ داخبري واورېدې بيا مي هيڅ ونه غوښتل په چوپه خوله بېرته راغلم. ددې څخه وروسته الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

وده تـه دومـره لويـه مرتبـه ورکـړه چي دده پـه خبـر کـم عمـره اصـحابان بـه بيـا پـه مشـکله پيـدا کيږي.[188]

فايده: دا څومره لوي همت دئ چي د پلار د شهادت د غم تر څنگ ډېر زيات محتاجه هم وخو دنبي ﷺ په يو عام نصيحت په چوپه خوله راولاړ سو ښېرته ولاړی د خپل غم څرګندونه يې هيچاته نه وکړه. په اوس وخت کي لوی کسان دومره صبر کولای سي؟ رشتيا هم الله ﷻ د خپل رسول ﷺ د ملګرتيا لپاره داسي کسان غوره کړي وه چي رسول الله ﷺ د ملګرتيا اهل وه پـه همدې وجه نبي ﷺ فرمايي: الله ﷻ د ټولو انسانانو څخه زما اصحاب انتخاب کړي دي. دغه حديث به ددې کتاب په آخر کي راسي.

۹- د حضرت سلمة بن اکوع رضي الله عنه په غابه کي ځغاسته

غابه د مدينې منورې څخه څلور پنځه ميله د باندې يوه ابادي وه پـه دغـه ځـای کـي دنبي ﷺ يو څه اوښان څريدل عبد الرحمان فزاري د کـافرانو يـوې ډلـې سره مـل دغـه اوښـان لـوټ کـړل او څرونکی(شپانه) يې وواژه دغه کسـان پـه سـلاوو سـمبال او پـر آسـونو سـپاره وه روان سـوه نـاببره حضرت سلمة بـن اکـوع رضي الله عنه د ځـان سره غشـې او لينده اخسـتې دي دغابـة پـر لـور پيـاده روان دئ نابېره يې پر دوی سترګي ومښتې هلک وخو ډېر تيز و دده د ځغاستې تېزوالې ډېر مشـهور و تـر داسې اندازې چي ده بـه عربـې آس لاندې کـولای سـو او نيـولای بـه يـې سـو خـو آس دی نسـوای نيولای او نه يې لاندې کولای سوای هم دا ډول دی مبارک په غشي ويشتلو کي هم ډېر مشـهور و دستي د مدينې پر يو غره باندې وخاتی او د لـوټ اعـلان يې وکړی پـه خپلـه يې پـه غلـو پسـي و

---

(188) اصابـه - استيعـاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځغستل کله چي ورورسېدئ نو پر هغوئ يې داسي د غشو باران شروع کړی چي د هغو دا فکر سو چي دا يوه ډله ده خودی يوائې و او پياده و نو چي کله به يو چا آس پسي راګرځوی دی به د يوې درختي شاته پټ سو کله چي به هغه تير سو نو ده به د شاد خوا څخه د غشي واری پر وکړی آس به يې زخمي سو سپور به فکر وکړی که ونه ګرځم آس به مي د حرکته ولويږي زه به ونيول سم نود مقامت پرته به بيرته ولاړی. حضرت سلمة ﷺ فرمايي چي پرد غه ترتيب دوی ځغاسته ما پسي ځغستل تر داسي اندازې پوري چي دوی هغه ټول اوښان پرېښودل چي دوی لوټ کړي وه ددې څخه علاوه د ېرش نيزې او د ېرش پټوان هم ځني پاته سوه په دغه وخت کي عيينة بن حصن د يوې ډلي سره د غلو مرستي ته راورسېدئ او دوی ته هم دا معلومه وه چي زه يوازې يم نو ددوی ډله پياوړي سوه نو څو کسان يو ځای په ما پسي راروان سوه زه پر يوه غره وختلم دوی مي هم راوغوښتل کله چي دوی رانژدې سوه نو په لوړ اواز مي ورته وويل چي يو اوري ودريږئ زما يوه خبره واورئ هغه دا چي تاسو ما پېژنئ چي زه څوک يم؟ هغو راته وويل: چي ته ځان راوښيه چي ته څوک يې؟ ده ورته وويل زه ابن الا کوع يم زما دي په هغه ذات قسم وي چي محمد ﷺ ته يې عزت ورکړی دئ که په تاسو کي يو څوک غواړي چي ما ونيسي نو نه مي سي نيولای او که زه په تاسو کي يو څوک نيول و غواړم نو نيولای يې سم دا چي دی په ځغاسته کي ډېر نوموتي و نو دا څه عجيبه خبره نه وه چي ده و هغو ته ويل ځکه اعرابي آس دده مقابله نسوای کولای. سلمة ﷺ فرمايي زما هدف دا و چي دوی ته خومرسته راورسېده ګوندي ماته هم مرسته راورسيږي په همدې وجه مي دوی په خبرو اخته کول او ماهم دراتګ په وخت کي پر غره باندي اعلان کړی و لنډه دا چي زه په دغه خبرو اخته وم چي دمدينې و خواته مي ددرختو په منځ کي په غور سره وکتل و مي ليدل چي زما دمرستي لپاره يو ډله راروانه ده په مخ کي يې اخرم اسدي ﷺ و دراتلو سره سم يې پر عبد الرحمان فزاري باندي حمله وکړه عبدالرحمان هم ده ته متوجه سو پر ده يې حمله وکړه ده مبارک دعبد الرحمان د آس پر پښو حمله وکړه پښې يې پرې سوې دی راغوزار سو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده بیا پر خرم اسدي ﷺ باندې حمله وکړه چې په دغه حمله سره اخرم اسد ﷺ شهید سو عبد الرحمان فزاري دستي دده پر آس سپور سو ابو قتاده ﷺ دستي پر عبد الرحمن فزاري حمله شروع کړه عبدالرحمن د ابو قتاده ﷺ دآس پر پښو باندې حمله وکړه ابو قتاده ﷺ غوزار سو دستي يې پر عبدالرحمن حمله وکړه پدغه حمله سره عبد الرحمن ووژل سو ابو قتاده ﷺ دستي پر هغه آس سپور سو چې عبد الرحمن د اخرم اسدي ﷺ څخه اخيستي و.(189)

فايده: ځينو د تاريخ کتابونو ليکلي دي چې حضرت سلمة ﷺ اخرم اسدي ﷺ د حملې کولو څخه منع کړی او ورته وې وويل چې يو لږ ساعت ودرېږه چې دمسلمانانو نور کسان هم راسي ده ورته وويل چې ماپرېږده چې شهيد سم وايي چې په مسلمانانو کښې يو اځي دی شهيد سو او په کافرانو کښې ډېر کسان مړه سول ددې څخه وروسته دمسلمانانو يو لويه ډله راورسېدل او کافران وتښتېدل حضرت سلمة ﷺ نبي ﷺ ته خواست وکړی چې زما سره سل کسان راسره کړه چې په دوی پسې ولاړ سم نبي ﷺ ورته وفرمايل: چې هغه اوس خپلو ډلو (ځايونو) ته ورسېدل. د تاريخ د زياتو کتابونو څخه معلومېږي چې پدغه وخت کښې د حضرت سلمة ﷺ عمر دولس يا ديارلس کاله و، نو ددولسو يا د ديارلسو کالو هلک چې پراسونو سپاره يوه لويه ډله ځغلوي او هغه داسې وار خطا کوي چې غلا کړی شيان پرېږدي او خپل سامانونه هم ځني پاتېږي دادهغه داخلاص برکت و چې الله ﷻ د اصحابانو ﷺ ډلي ته ورپه برخه کړی و.

١٠- د بدر مقابله او د حضرت براء ﷺ شوق

(189) ابو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدر غزاء تر ټولو غزاوو بهترینه ده ځکه په دغه غزاء کښې مقابله ډېره سخته وه او مسلمانان ډېر لږ وه ټوله مسلمانان (۳۱۰) تنه وه یواځې درې آسان، شپږ یا نهه زغرې، اته توري او (۷۰) اوښان ورسره وه پر یوه اوښ به څو څو کسان په وار سره سپرېدل ، کافران (۱۰۰۰) تنه وه (۱۰۰) آسان (۷۰۰) اوښان او د جنګ پوره سامان ورسره وو په همدې وجه کافران په ډېر ارامتیا د باجو او سندورو ویونکو ښځو سره میدان ته راغلل پدې خوا کښې نبي ﷺ ډېر فکر من و ، ځکه مسلمانان ډېر په کمزوري حالت کښې وه نبي ﷺ چې ددواړو خواوو اندازه و لګول نو داسې دعاېې وغوښتل: اې الله ﷻ دا مسلمانان پیاده دي ته سپرلۍ ورکونکی یې ، دوی په بدن لوڅ دي ته جامه ورکونکی یې ، دوی اوږي دي ته مړه ونکی یې ، دوی نادار ه دي ته غني کوونکی یې دنبي ﷺ دعا قبوله سوه سره ددې ټولو خبرو حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما او حضرت براء بن عازب رضي الله عنه دواړه په جنګ کښې د ګډون په شوق د کور څخه راروان سول نبي ﷺ دوی دواړه د کوچني والي له امله بېرته کورونو ته واستول.[190]

دغه دواړه مبارکان داحد په غزاء کښې هم بېرته واستول سوه لکه په لومړۍ قصه کښې چې ددوی بیان تیر سو داحد غزا د بدر تر غزا یو کال وروسته وه نو د احد په غزا کې چې دوی په کوچنیانو کښې شمارل کېدل نو د بدر په غزاء کښې خو بیخي کوچنیان وه دا ددوی مبارکانو شوق و چې د کوچني والي څخه یې په زړو کښې شوق او جذبې حرکت کاوه او په هر جنګ کښې یې د ګډون او اجازې اخیستلو کوشش کاوه.

۱۱- د حضرت عبدالله رضي الله عنه بن عبد الله بن ابي د خپل پلار سره معامله

(190) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پنځم هجري کال کښې د بنو المصطلق مشهوره جګړه وسوه پدې کښې د یو انصاري اود یو مهاجر په خپل منځ کښې جنګ وسو دا ساده خبره وه خو آخر لویه سوه هر یوه د خپل قوم ځخه کومک و غوښتی ددواړو لورو ځخه یوه ـ یوه ډله پیدا سوه نژدې و چې د جنګ میدان ګرم سوی وای خو ځینې خلګ راغلل او صلحه یې وکړل عبدالله بن ابي د منافقانو سردار و او مشهور منافق اود مسلمانانو سخت دښمن وخو لکه څرنګه چې یې ځان په ښکاره مسلمان ښودئ په همدې وجهه یې د مسلمانانو سره په ښکاره مخالفت نه سوای کولای دا هم په دغه وخت کښې د منافقانو سره عامه معامله وه کله چې ده ته ددغه قصې خبر ورسېدئ نو ده دنبي ﷺ په اړه ډېرې بې ادبي خبري وکړې او خپلو دوستانو ته یې وویل چې دا هر څه ستاسو دخپله لاسه دي تاسو دې خلګو ته په خپلو ښارو کي ځای ورکړی خپل مالونه مو ددوی سره په سم نمایي وویشل اوس هم که چیري تاسو ددې خلګو مرسته پرېږدئ نو دوی به ددې ځایه ځخه تولـه ولاړ سي. دغه منافق زیاته کړه چې په الله ﷻ دې مې قسم وي که چیري مونږ مدینې ته ورسېدو نو مونږ عزتمن به سره راټول سو او دا ذلیل خلګ به وباسو (مراد یې مهاجر مسلمانان) وه حضرت زید بن ارقم ﷺ دنوي عمر هلک وددغه منافق خبري چې یې واورېدې نو د زغم پیاله یې ډکه سوه منافق ته یې وویل زما دې په الله ﷻ قسم وي چې ته ذلیل یې ځکه تاته خپل قوم هم په سپکه سترګه ګوري او ته هیڅوک مرستیال نلرې حضرت محمد ﷺ عزتمن دئ الله ﷻ د هر لوري ځخه عزت ورکړی دئ او په خپل قوم کښې هم عزتمن و عبد الله بن ابي ورته وویل چې ښه دئ چوپ سه ما خوهسې ټوکي کولې حضرت زید بن ارقم ﷺ ولاړی و نبي ﷺ ته یې قصه وکړه حضرت عمر ﷺ وویل چې یا رسول الله ﷺ !ددې منافق سر دې ور پرې سي خو نبي ﷺ اجازه ورنه کړه عبدالله بن ابي چې خبر سو چې نبي ﷺ په قصه خبر سوی دئ نود رسول الله ﷺ و حضور ته ورغلی او ددرواغو قسمونه یې ورته اخیستل چې ما ددې خبرو ځخه یوه خبره هم نه ده کړې. زید بن ارقم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ درواغ ویلي دي په دغه مجلس کي د انصارو هم یو څه کسان موجود وه هغو هم دده سپارښت وکړی او وې ویل چي عبد الله بن ابي د قوم سردار دئ لوی سړی شمېرل کیږي د یو کوچني هلک خبري دده په مقابل کښي د قبلېدو وړ ندي ممکنه ده چي په اورېدو کي څه غلطي ځني سوې وي او یا کوچنی سم نه وي پوه سوی نبي ﷺ دده عذر قبول کړی حضرت زید ﷺ چي کله خبر سو چي عبد الله بن ابي ددرواغو په قسمونو سره ځان رېښتني ثابت کړی دئ او زه یې درواغجن ثابت کړی یم نو زید ﷺ د شرمه څخه د باندي وتل پرېښودل او د شرمه څخه د نبي ﷺ و حضور ته نه راتلی تر داسي وخته پوري چي سورة منافقون نازل سو د منافقانو احوال پکښې وه د زید ﷺ رېښتینوالی پکښې ثابت سو اود عبد الله بن ابي ددرواغو قسمونه پکښې ښکاره سوه د حضرت زید ﷺ عزت دمخالفو او منافقو خلګو په وړاندي زیات سو او د عبد الله بن ابي قصه هم و ټولو ته ښکاره سوه کله چي مدینې ته نژدې راغله نو د عبد الله بن ابي یو زوی و درېدئ او پلار ته یې وویل تر هغه وخته پوري دي د مدینې منورې و ښار ته نه پرېږدم تر څو چي ددې اقرار ونکړې چي زه ذلیل یم او محمد ﷺ عزتمن دئ پلار یې ډېر حیران سو چي دغه زوی خو به ټول عمر زما عزت او درنښت کاوه او نیک ژوند به یې راسره کاوه خو د نبي ﷺ په مقابله کښې درېدای نه سوای مجبوره سو اقرار یې وکړئ او وې ویل چي قسم مي دي په الله ﷻ وي چي زه ذلیل یم او محمد ﷺ عزتمن دئ تر دې اقرار وروسته و مدینې ته داخل سو.([191])

۱۲- د حضرت جابر ﷺ په حمراء الاسد کښې ګډون

([191]) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانان چې کله د احد د غزا څخه فارغه سوه او مدينې ته ورسېدل نو د جنګ او سفر له و جهې څخه ډېر ستړي او ستومانه وه خو مدينې ته درسېدو سره سم د ابوسفيان له لوري څخه خبر راورسېدی چې ابو سفيان په حمراء الاسد نومي ځای کښې د بيا جګړې لپاره تياري نيولې ده ابو سفيان دخپلو ملګرو سره مشوره کړې وه او ورته ويلي يې وه چې مسلمانان په احد کښې ماته و خوړه بايد موږ دا غنيمت و ګڼو بيا معلومه نده چې داسې موقع په لاس راسي او که يا؟ په همدې وجه دنبي ﷺ د قتلولو ورو سته (نعوذ باالله) بيرته تلل پکار دي نو دوی د مشورې وروسته بېرته راوګرځېدل وجنګ ته تيار سول نبي ﷺ اعلان وکړی چې هغه کسان دي ودې جنګ ته زما سره ولاړ سي چې د احد په غزاء کښې زمونږ سره راسره وه ددوهمې حملې لپاره تلل پکار دي. که څه هم داحد په غزاء کښې ګډون کوونکي مسلمانان ډېر ستړي وه بياهم ټوله مسلمانان ددوهمې حملې لپاره تيار سوه. لکه څرنګه چې نبي ﷺ امر کړی و چې يوازې دې هغه کسان راسره ولاړ سي چې د احد په غزاء کښې يې ګډون کړی و په همدې وجه نور خلګ پاته سوه او د احد شريکان تيارسوه يوازې حضرت جابر رضی الله عنه و حضرت محمد ﷺ ته خواست وکړی چې يا رسول الله ◄ ! زه د احد په غزا کښې شريکېدم خو پلار مې اجازه رانکړه او راته وې ويل چې ستا اووه خوندې دي بل نارينه په کور کې نسته نو په ما او تا کې ديوه پاته کيدل ضروري دي نو پلار مې پخپله دتلو اراده وکړه او زه پاته سوم هغه داحد په غزا کښې شهيدسو اوس ماته اجازه راکړه چې ستا سو سره ولاړ سم نبي ﷺ اجازه ورکړه د حضرت جابر رضی الله عنه پرته بل هيڅوک د هغو کسانو څخه په دغه سفر کې موجود نه و چې د احد په غزاء کې يې ګډون نه وکړي.([192])

فايده: د حضرت جابر رضی الله عنه دغه مينه او محبت د جهاد سره څومره دهمت او غيرت قابل دئ چې پلار يې اوس شهيد سوی دئ ډېر قرضونه يې پر ذمه پاته دي هغه هم د يهوديانو وه او

[192]) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

يهوديانو د خلګو سره ډېره سخته معامله کول دده سره يې بيا بيخي سخته معامله کول ددې ځخه علاوه دده اووه خوندي وي دهغوی د ګوزارې فکر و او پلار يې ددوی په وجهه داحد اجازه هم نه وه ورکړې خو دده شوق پردې تولو ستونزو باندي برلاسی سو او د جهاد اجازه يې ترلاسه کړه.

۱۳- د حضرت ابن زبير ﷺ دروم په جنګ کښي بهادري

په سنه ۲۲ هـ کښي د حضرت عثمانAA په خپل خلافت کښي چي کله دمصر د حاکم عمر بن عاصAA پر ځای عبد الله بن ابي سرحAA و ټاکی نو دی مبارک دروم د جنګ لپاره د شل زره کسيزه لښکر سره راووتی د روميانو لښکر دوه سوه زرو ته نژدې و ډېر سخت جنګ و سو د روميانو امير جرجير اعلان وکړی چي هر څوک چي عبد الله بن ابي سرح ووژني زه به و هغه ته خپله لور په نکاح ورکوم او سل زره اشرفۍ به انعام ورکوم په دې اعلان سره ځيني مسلمانان فکر من سول عبد الله بن زبير ﷺ چي خبرسو نو وې ويل داد فکر او تشويش خبره نده مونږ به هم اعلان وکړو چي څوک جر جير ووژني دهغه لور به ده ته په نکاح ورکوو ، يو لک اشرفۍ به انعام ورکړو او ددې سره سره به يې د هغه ښار امير هم جوړ کړو لنډه داچي تر ډېره وخته پوري جګړه وسوه حضرت عبد الله بن زبير ﷺ جرجير وليدئ چي د ټوله لښکر وروسته روان دئ او لښکر ځني مخته سوی دئ پر ده باندي دوممينځيانو د طاؤوس په وزرو سايه کول عبد الله بن زبير ﷺ په پټه د خپل لښکر ځخه جلا سو او پر هغه يې حمله وکړه دده دراتګ پر وخت هغه دا فکر کاوه چي کېدلای سي هغه د يوروغي او جوړې پيغام د ځان سره راوړی وي خو دی برابر ور ورسېدی حمله يې پرې وکړه سر يې ځني پرې کړی بيا يې په نيزه پيودلی راوړی او ټول خلګ ورته حيران سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فایده: حضرت عبدالله بن زبیر ﷺ تنکی ځوان و تر هجرت وروسته په مهاجرینو کې لومړي کوچنی دی وو چې پیدا سو دده په پیدائش سره مسلمانان ډېر خوشحاله سوه ځکه تر یوه کاله پوري د هیڅ مهاجر په کور کې کوچنی نه و پیدا سوی او یهودیانو به دا ویل چې مونږ په دغه مهاجرو باندې جادو کړی دئ چې ددوی په کور کښې هلک نه سي پیدا د نبي ﷺ د کوچنیانو سره بیعت کول عادت نه و خو د عبد الله بن زبیر ﷺ سره یې داوو کالو په عمر بیعت وکړی ددغه جنګ په وخت کښې دده عمر څلوریشت یا پنځه ویشت کاله و خو په دوه لکه فوځ ورننوتل او د پاچا سر وړېږي کول دا څه اسانه خبره نه ده.

۱۴– د حضرت عمرو بن سلمه ﷺ د کفر په حالت کښې د قرانکریم یادول

عمرو بن سلمه ﷺ فرمایي چې مونږ د مدینې په لاره کښې یو ځای اوسېدو چې تلونکي او راتلونکي به زمونږ د ټاټوبي څخه تېرېدل کوم خلک چې به د مدینې څخه راتلل مونږ به د هغو څخه د حال او احوال پوښتنه کول او دا به مو ورته ویل چې هغه صاحب څنګه دئ چې د نبوت دعوه یې کړېده هغو به راته ویل چې هغه وایي پر ما باندې د الله ﷻ وحي نازلېږي چې دغه ـ دغه ایاتونه دي دی وایي زه کم عمره هلک وم دوی چې به کوم ایاتونه ماته بیانول ما به یادول زما تر مسلمانېدو مخکې ډېر قرانکریم یادو. د عربو ټولو خلګو د مسلمانېدو لپاره د مکې و خلګو ته انتظار کاوه کله چې مکه فتحه سوه نو هره ډله د مسلمانېدو لپاره حاضره سوه زما پلار هم د یو څو سړو سره د خپل قوم په استازیتوب د نبي ﷺ و حضور ته ورغلی نبي ﷺ زما و پلار ته د شریعت احکام و ښودل لمونځ یې ور زده کړی او په جماعت سره یې دلمانځه کولو طریقه وروښوده او ورته وې فرمایل چې د کوم چا چې په تاسو کښې ډېر قرآن شریف په یادوي هغه کس د جماعت ورکولو لپاره بهتر دئ څرنګه چې ما د اسلام مخکې ډېر ایاتونه یاد کړي وه نو زه تر ټولو زیات د قرآن شریف حافظ وم نو ټولو خلګو زما لټه وکړه او زه یې امام جوړ کړم په دغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې زما عمر شپږ يا اووه کاله و کله چې به څه ګنه ياد جنازې موقع راغله نو زه به يې امام جوړ کړم.[193]

فايده: دا ددين و لوري ته د طبعي ميلان او رغبت اغيز و چې په دومره لږ عمر کې د مسلمانېدو پرته يې د قران شريف ډېره برخه يادوه پاته داخبره سوه چې په کوچنی پسې لمونځ کېدلای سي که يا؟ ددې په جواب کې بايد ووايو چې د کوچنی په امامت کې اختلاف سته ځيني يې جائز بولي هيڅ شک نه پکښې کوي ، او ځيني يې جائز نه بولي هغوی ددې سوال په جواب کې وايي چې نبي ﷺ دوی ته امر کړی و چې په تاسو کې دې د قران زيات حافظ امام سي درسول الله ﷺ مطلب کوچنی نه و(دا ددوی پر خپل سر کار و چې کوچنی يې امام و ټاکی).

۱۵ د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما د خپل غلام په ښو کښې ښېړی اچول

د حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنهما غلام عکرمة رحمه الله د مشهورو علماؤ څخه دئ ، دی وايي چې زما آقا عبد الله بن عباس رضي الله عنهما به و ماته قرانکريم، احاديث او شرعي احکام لوسته نو زما په پښو کښې به يې زولنې اچولي وې چې زه يوې خوا او بلي خواته ولاړ نسم ده مبارک و ماته قران شريف او احاديث ښوده.[194]

فايده: که څه هم د تګ او راتګ په وخت کښې خو هم زده کړه کېده خوکوم ثوک چې د زده کړې په وخت کښې سيل او د بازار ميلې کوي د غه کس بېکاره خپل عمر ضايع کوي يعني علم لاسته نه سي راوړلای هم د دغه شی اغېزه وه چې د غلام عکرمة څخه حضرت عکرمة رحمه الله جوړ سو

(193) بخاري و ابو داود
(194) بخاري ، ابن سعد

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بحرالامة ، حبر الامة په القابو سره یاد سویدئ قتادﷺ وایي چي په ټولو تابعینو کښي څلور لوی عالمان دي چي په هغو کښي یو عکرمة‌ دی.

۱۲- د حضرت ابن عباس په کوچنیوالي کښي قران شریف یادول

پخپله حضرت ابن عباس فرمایي چي زما څخه د تفسیر پوښتنه کوئ ما په کوچنیوالي کښي قران شریف یاد کړی دئ په بل حدیث کښي راغلي دي چي ما دلسو کالو په عمر اخري منزل ویلی و.([195])

فایده: د هغه زماني یادول داسي نه و لکه داوس زماني چي د پردیو ژبو د ښتنانو یادول دي بلکي هغو چي به څه یاداوه په پوره تفسیر سره به یې یادوی پدې وجه حضرت عبد الله بن عباس د تفسیر لوی امام دئ د کوچنیوالي یادول ډېر محفوظ وي. د تفسیر حدیثونه چي څومره دعبد الله بن عباس څخه نقل سوي دي د بل چا څخه نه دي نقل سوی عبد الله بن مسعود ﷺ فرمایي: د قران شریف بهترین مفسر عبد الله بن عباس دی ابو عبدالرحمن ﷺ فرمایي: کوم اصحابانو چي به مونږ ته قران شریف رابنودئ هغوی فرمایي چي اصحابو به د نبي ﷺ څخه لس آیاتونه زده کړل ورپسي به یې تر هغه پوري نور ایاتونه نه زده کول تر څو چي ددغه لسو ایاتونو برابر علم او عمل په لاس نه وای ورغلی.([196])

([195]) بخاري ، فتح
([196]) منتخب کنز

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: عبد الله بن عباس ﷺ د ديارلس کالو و چې نبي ﷺ وفات سو پـه دومره لږ عمر کښې دی مبارک د تفسير او حديث هغه درجې تـه ورسېدئ چې د تفسير امـام سـو او لـوی ، لـوی اصحابانو به دده څخه د تفسير پوښتنه کول دا ښکاره کرامت دئ او د عبرت خبره ده دا دنبي ﷺ ددعا برکت و ځکه نبي ﷺ يو وخت استنجا ته تشريف يووړی عبد الله بن عباس ﷺ داوبو لوښـی ورډک کـړی نبـي ﷺ دغـه خـدمت خـوښ سـو او دعـايې ورتـه وکـړه چې الله ﷻ دي تاتـه فهـم او هوښياري په دين کي درکړي او په قرانکريم کي دي الله ● تاته پوهه درکړي ددې څخه وروسته يو وخت نبي ﷺ نفل کول ده هم نيت وکړی پـه نبي ﷺ پسې ودرېدئ نبي ﷺ راکش کـړی او خپـل څنګ ته يې ودراوی ځکه که مقتدي يو سړی وي نو د امام و څنګ ته برابر درېدل پکار دي نبي ﷺ چې پر لمانځه ودرېدئ دی بېرتـه لږ شاته سو کله چې نبي ﷺ د لمانځه څخه فارغـه سـو نـو پوښتنه يې ځني وکړه چې ولي شاته سوې ده ورتـه وويـل چې تـه د الله ﷻ رسول يې زه څنګه ستا سره برابر ودرېږم نبي ﷺ ده ته د علم د زياتوالي دعا وکړه.(197)

۱۷- د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ﷺ په کوچني والي کي د احاديثو يادول

حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص ﷺ د هغو زاهدانو اصحابانو څخه دئ چې پـه يـوه ورځ يې قران شريف ختماوی او ټوله شپه به پـه عبادت مشغول و او دورځي بـه يې ټول عمر روژه وه نبي ﷺ به ددومره زيات تکليفونو ايستلو څخه منع کـاوی او ورتـه فرمايل بـه يې چې پـه داسي حالت کي به دي بدن ډېر کمزوری سي ټوله شپه ويښ يې سترګي به دي خرابي سي د بدن هم پـر تـا حق دئ، د اولادو هم پر تا حق دئ او د ميلمنو هم پـر تـا حق دئ ،دی مبارک وايي چې مابـه هـره ورځ قرانکريم ختماوی نبي ﷺ راته وويل چې په ټوله مياشت کښـي يو قرانکريم ختموه ماورتـه

---

(197) اصابـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل اې د الله رسوله ! ماته اجازه راکړه چې د خپلې ځوانۍ څخه ګټه واخلم نبي ﷺ ورته وویل ښه دئ په شلو ورځو کې یې ختموه ماورته وویل یا رسول الله ﷺ !داډېر کم تلاوت دئ ماته اجازه راکړه چې د ځوانۍ څخه ګټه واخلم اخر داچې په درو ورځو کښې یې د یو ختم اجازه راکړه دده مبارک عادت داو چې د نبي ﷺ ارشادات یې لیکل چې په یاد یې پاته سي دده سره د نبي ﷺ د حدیثونو یو مجموعه لیکل سوې پرته وه چې د الصادقه نوم یې پر ایښی و دی وایي ماچې به هرحدیث د نبي ﷺ څخه اورېدئ هغه به مې لیکی خلګو زه منعه کړم چې نبي ﷺ خو انسان دئ کله په غصه کې وي، کله د خوابدتیا په وخت کې وي یو څه فرمایي او کله د خوشحالۍ په وخت کې چاته بل څه فرمایي ته په هر حالت کې هر څه لیکې نو ما لیکل پرېښوده یو ځلې مې نبي ﷺ ته ددغې خبرې بیان وکړی نبي ﷺ راته وویل چې لیکه یې زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح دده په قدرت کې دئ دده د خولې څخه چې کوم شی وزي ددرد په حالت کې وي که د خوشحالۍ په حالت کې وي د حق نه پرته نه وزي.([198])

فایده: حضرت عبد الله بن عمرو ﷺ سره ددې چې په عبادت او صفوف کښې بې ساري شمېرل کېږي بیا هم ابوهریرة ﷺ فرمایي چې په اصحابو کښې تر ما زیات د حدیثو روایت کوونکی نسته ماسوا د عبد الله بن عمرو ﷺ څخه چې هغه به لیکل او ما نه لیکل ددې څخه معلومېږي چې د عبد الله بن عمرو ﷺ روایتونه تر ابوهریرة ﷺ ډېر دي که څه هم زمونږ په زمانه کښې د ابو هریرة ﷺ روایتونه دده تر روایتو زیات په لاس راغلی دي چې یو شمېر لاملونه لري خو په هغه وخت کې دده ددومره زیات عبادت ترڅنګ دده حدیثونه زیات موجود دي.

۱۸- د حضرت زید بن ثابت ﷺ قران شریف یادول

[198] مسند احمد و ابن سعد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت زيد بن ثابت ﷺ په جليل القدر اصحابانو ﷺ کښي دئ چي په خپل وخت کښي لوی عالم او لوی مفتي ګڼل کېږي په ځانګړي ډول د ميراث په علم کښي زيات ماهر و و يل کيږي چي په مدينه منوره کښي دی مبارک په فتوا ، قضا ، ميراث او قرائت کښي په لوړو کسانو کښي ګڼل کېدئ کله چي نبي ﷺ هجرت وکړی مدينې منورې ته يې تشريف راوړی پدغه وخت کښي دی کم عمره هلک وچي عمر يې يوولس کاله و په همدې وجه ده ته په لومړنيو جګړو کښي لکه د بدر او داسي نورو کي د ګډون اجازه ورنکړه سول د هجرت پنځه کاله مخکي د شپږو کالو په عمر يتيم سو نبي ﷺ چي تر هجرت وروسته مدينې منورې ته ورسېدئ خلګ د نبي ﷺ حضور ته ورتلل او خپل هلکان يې د برکت حاصلولو لپاره د ځان سره راوستل. زيد ﷺ حضورته وروړاندي سو يو چاورته وويل چي داد انصارو د کور يو هلک دئ ستاسو تر راتګ يې مخکي اوولس سورتونه پياد کړی دي. نبي ﷺ د امتحان لپاره ماته د ويلو امر وکړی ماسورت ق ورته وواېه نبي ﷺ زما لوستل خوښ کړل. نبي ﷺ چي به يهوديانو ته کوم خطونه لېږل هغه به يې په يهوديانو ليکل يو ځلي نبي ﷺ وماته امر وکړی چي زه د يهوديانو په ليکلو باور نلرم داسي نه چي غلط يې وليکي ته د يهوديانو ژبه زده کړه (ما هم داسي وکړه) ددې ځخه وروسته چي به هغوی ته کوم خط تلی ما به ليکی او ديهوديانو له خوا څخه به چي کوم خط راتلی ما به وايه په يو بل حديث کښي راغلي دي چي نبي ﷺ ارشاد و فرمايه چي ماته ځينو خلګو په سرياني ژبه خطونه ليکلي دي پدې وجه يې ماته د سرياني ژبي دزده کولو امر وکړی ما په اوولسو ورځو کښي سرياني ژبه زده کړه.(199)

(199) فتح ـــ اصابة

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹- د حضرت حسن ﷺ په کوچني والي کښې علمي بوختيا

د سيد السادات حضرت حسن ﷺ پيدا ئېښت دزياتو علماؤ دوينا سره سم په سنه ۳ هـ کال کي دروژې په مياشت کښې سوی دئ په همدې اعتبار دده عمر دنبي ﷺ دد وفات پـه وخت کښـې اووه کاله او څو مياشتي و. اووه کاله به څه عمر وي؟ چي پدې کم عمر کښـي يې علمـي کمـال حاصل کړی خو ددې سره دده مبارک څخه څو حديثونه نقل سوي دي ابو الحوراء د حضرت حسن ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي تاته د نبي ﷺ څه خبره ياد ده ، ده ورته وويل: هوه زه د نبي ﷺ سره پـر لاره روان وم پر لاري دخيرات د خرما وو يوه کوټه پرته وه ما ددغو خرماوو څخه يو خرما پورته کړه او په خوله کښې مي واچول نبي ﷺ ماته وفرمايل: کخ، کخ (توکه توکه) او زما د خولې څخه يې راوايستل او راته وې ويل چي مونږ د خيرات مال نه خورو. دی مبارک زيـاتوي چي ما پنځه واړه لمونځونه د رسول الله ﷺ څخه زده کړي دي.(200)

حضرت حسن ﷺ فرمايي: نبي ﷺ ماته د وترو لپاره دا دعا ښودلې ده:

اللهم اهدني فيمن هديت و عـافني فيمن عافيت و تـولني فـيمن توليت و بـارک لـي فيما اعطيت و قني شر ما قضيت فانک تقضي ولا يقضي عليک انه لايذل من واليت تبارکت ربنا و تعاليت.

ژباړه اې الله ﷻ ! ماته د هغه چاڅخه هدايت وکړې چي تـا هدايت ورتـه کړی دئ او صـحت راکړې ماته په هغه خلکو کي چي صحت دي ورکړی دئ ته زما سرپرست (متـولي) جوړ سې لکـه څرنګه چي د نورو سرپرست يې، کوم څه چي تاماته راکړي دي پـه هغـو کـي برکـت واچوې او څه چي دي زما په تقدير کي ليکلي دي د هغو د بدی څخه مي وساتې څه فيصلې چي تـه وکـړې هغـه

(200) مسند احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي او ستا په خلاف څوک فیصله نسي کولای د کوم چا چي ته مرسته وکړې هغه هیڅوک نسي ذلیله کولای ستا ذات برکت والادئ.

حضرت حسن AA فرمایي: ما د رسول الله ﷺ څخه اوریدلي دي چي څوک د سهار لمونځ وکړي پر هغه ځای باندي ترلمر ختلو پوري کښیني الله ﷻ به یې د دوزخ د اور څخه خلاص کړي.

حضرت حسن AA څو حجونه پر پښو باندي کړي دي او فرمایل یې چي ما ته پردې خبره شرم راځي چي زه مړ سم د الله ﷻ سره یو ځای سم او زه دي د هغه وکور ته پر پښو باندي نه یم ورغلی. دی مبارک ډیر صبرناک و په مسند احمد کي دده ذکر په زیات شمېر روایتو کي سوی دئ. د تلقیح لیکوال هم دئ په هغه اصحابانو ﷺ کي ذکر کړی دئ چي د یارلس حدیثونه ځني نقل سوی دي.

اوه کاله به څه عمر وي دده مبارک په دومره لږ عمر کي دومره علم لاسته راوړی دئ دا د حافظې کمال دئ او د شوق نهایي نقطه ده. افسوس چي زموږ خلګ تر اوو کالو پوري خپل زوی ته د دین معمولي خبره هم نه ښیي.

۲۰ـ د حضرت حسین AA په کوچني والي کي علمي بوختیا

سید السادات حضرت حسین AA ترخپل وروړ حضرت حسن AA یو کال کشر و په همدې وجه دده مبارک عمر د رسول الله ﷺ د وفات په وخت کي نور هم کم و یعني شپږ کاله او څو میاشتي و د شپږو کالو کوچنی به څه د دین خبري وساتي ؟ خو دده دومره کوچني والي سره بیا هم دده روایتونه د حدیثو په کتابو کي رانقل سوي دي او محدیثینو په هغه اصحابانو کي شمېرلی دي چي اته حدیثونه ځني رانقل سوي وي. حضرت حسین AA فرمایي: ما د رسول الله ﷺ څخه اوریدلي دي کوم مسلمان نارینه او یا ښځي ته چي کوم غم ورسیږي ډیر وخت وروسته ورپه یاد سي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووايي: انا لله وانا اليه راجعون.(يعني دغم په وخت خو يې ويلې وي ډير وخت وروسته چې ورپه يادسي بيا يې هم ووايي) دغه کس ته الله ﷻ دومره ثواب ورکوي لکه دغم په وخت کې چې يې ورکوي.داهم دنبيﷺ څخه روايت دئ چې فرمايي: زماامت چې په کښتۍ کې سپرېږي داآيت دې ووايي : ❍♑❒✍☼⇔✂ ☆✍ ✪☒♑⬂❷🗀🗀♑☐✍

☐◆❷↖✌❷⬀☐♑☐✍ 🗐 ♌♑☐ ❻◆🗀■♑❼ ♠•⇔♦▦→❑❻☒

❻▪❍♑⬈☹⋖ الله ﷻ به يې دغرقېدو څخه وساتي .حضرت حسين ﷜ پنځويشت حجونه پرپښو کړي دي . لمونځونه به يې هم زيات کول اوروژې به يې هم زياتي نيولې .په خيرات اوددين په هرکار کې يې زياته هڅه کول .ربيعة ﷜ فرمايي : مادحسين ﷛ څخه پوښتنه وکړه چې دنبيﷺ بله کومه خبره ستا ياد ده ؟ده مبارک راته وويل: هو زه يوه ورځ پر يو کلکين باندې وختم هلته خرماوي پرتې وې مايوه دانه راوا خيسته په خوله مې کړه نبيﷺ راته وفرمايل: وې غورځوه موږ دخيرات خوړلو څخه منعه يو . حضرت حسين ﷜ درسول اللهﷺ څخه روايت کوي چې نبيﷺ فرمايي: دسړي داسلام ښه والى دادئ چې بې کاره کارونه پرېږدي.([201])

ددې څخه پرته نور روايتونه هم دده مبارک څخه سوي دي.

فايده: ددې ډول څخه داصحابانو ﷡ څخه ډيري واقعاتې رانقل سوى دي چې دوى مبارکانو په کوچني والي کې درسول اللهﷺ څخه نقل کړي وي محمودبن الربيع ﷜ يوصحابي دئ چې دنبيﷺ په وفات کې دده عمر پنځه کاله و دى مبارک فرمايي: زه به ټول عمر داخبره هېره نه کړم چې نبيﷺ زموږ کورته راغلی زموږ په کور کې يو څاه و ددې څاه د اوبو څخه يې يوه لپه اوبه زما پر مخ واچولې.([202])

([201]) اسد الغابة ، استيعاب .
([202]) اصابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ خپل کوچني اولادونه په بې ځايه خبرو کې اخته کړي دي دد درواغو قصې ورته کوو (چې ځني خلګ ورته نکلونه وايي)اوپه بې ځايه شيانو مو ماغزه ور خراب کړي دي که چيرې موږ د سپېڅلو انسانانو قصې پيدا کړو او خپلو ماشومانو ته يې وکړو اويا ددې پر ځای چې ماشومانو ته د پيريانو ، دېبانو او داسې نورو شيانو قصې کوو او زړونه يې وروېروو بايد زړونه يې د الله ﷻ په عذاب سره ور وربېردو دوی ته به په دنيا کښې په کار ورسې او په اخرت کې به خامخا ګټه ورته وکړي د کوچني والي په وخت کې حافظه ډېره زوروره وي او د کوچني والي د وخت شی هيڅکله نه هيرېږي په داسې وخت کښې که چيرې قرانکريم حفظ کړي نونه به څه تکليف ورته وي او نه به يې وخت لګيږي ماد خپل پلار صاحب څخه (الله ﷻ دې يې پر قبر باندې نور واوروي) ډېر واري او رېدلي دي اودخپل کور د سپين سرو ښځو څخه مې هم اورېدلي دي چې زما پلار صاحب چې کله د تې څخه پرې سو نو يوربع يې (د سپارې څلورمه برخه) يې په يادوه او د اوو کالو په عمر کښې يې ټول قرآن په ياد سو او زما پلار زما د نيکه په پټه د فارسي ډيرې برخې لکه بوستان ، سکندر نامه او داسې نور شيان ويلې وه زما پلار ويل چې ماته به پلار د قرانکريم دختمېدو وروسته ويل چې اوس نو دورځې يو قران ختموه او نور ټوله ورځ رخصتي کوه نو زه به دده د امر مطابق دسهار تر لمانځه وروسته د کور پر بام باندې کښېناستم په شپږو يااوو ساعتو کې به مې ټوله قرانکريم ختم کړی د غرمې ډوډۍ به مې وخوړه وروسته به مې د خپلې خوښې سره سم فارسي ويل تر شپږو مياشتو پورې مې پرله پسې دا عادت و هره ورځ به مې يو قرآنکريم ختماوی وروسته به مې نور سبقان ويل داهم د اوو کالو په عمر څه معمولي خبره نه ده . ددغه زيات تلاوت فايده داوه چې دده څخه قرآنکريم نه هېرېدئ او نه ځني ګډوډ ېدئ څرنګه چې ددوی ظاهري ګوزاره دکتابونو په تجارت وه اود کُتب خانې ډېر کارونه يې په خپل لاس سره کول نو هيڅکله داسې نه ده پېښه سوې چې دوي دي په لاس کار کاوه او په خپله خوله دي يې تلاوت نه وي کړي .کله کله به دوی ته د مدرسې څخه جلا درس ويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدئ دا درې کارونه به یې په یوه وخت سرته رسول د تعلیم ډول داسې نه و کوم ډول چې په عمومي توګه په مدرسو کښې دئ چې زیات پشار پر استاز وي بلکې د خاصو طالبانو سره طریقه داسې وه چې شاګرد به عبارت وایې ترجمه به یې کول مطلب به یې بیانوی که به چیرې هغه مطلب صحیح و نو استاذ د مخکې تللو امر ورته کاوی که به یې غلطې پکښې وکړه نو که به د غه غلطۍ ته د تهدید اړتیا وه شاګرد به یې تهدید کړی او که به د ښودلو وه وروه به یې ښودله داد پخوا قصه نه ده بلکې د همدې پیړۍ واقعه ده په همدې وجه دا خبره د منلو وړ نه ده چې د اصحابانو ﷺ په ډول طاقتونه اوس نسته.

دولسم باب

دنبي ﷺ سره د محبت قصې

که څه هم کومې قصې چې مې تر اوسه پورې رانقل کړی دي هغه ټول دنبي ﷺ سره د محبت قصې دي چې د دوی مبارکانو د عاشقانه ژوند سبب و د ځان، مال، ژوند ، مرګ، هیڅ پروا به یې نه کول د دې څخه علاوه د محبت قصې هیڅ شی نه دي داد هغو حالتونو څخه یو حالت دئ چې تر الفاظو او عبارتونو پورته دئ محبت یو داسې شی دئ چې په زړه کې ځای ونیسي نو محبوب لره پر هر شی غلبه ورکوي نه بیا د ننګ او ناموس پرو الري او نه د عزت او شرافت پروا لري. الله ﷻ دې پخپله مهربانۍ او د خپل محبوب په برکت سره خپل او د خپل رسول محبت را نصیب کې (که داسې وسي) نو په هر عبادت کښې خوند دئ او ددین په هر تکلیف کښې هوسایي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١- د حضرت ابوبکر صديق ﷺ د اسلام اعلان او تکليف

د اسلام په پيل کښي چي به څوک مسلمان سو نو تر خپله وسه به يې اسلام پټ ساتی نبي ﷺ به هم نوموړي کس د اسلام و پټولو ته هڅاوی چي د کافرانو دخوا کوم تکليف ور ونه رسيږي کله چي د مسلمانانو شمېر (٣٩) نفرو ته ورسېدئ نو ابو بکر ﷺ د اسلام د ښکاره کولو لپاره خواست وکړی چي په ښکاره ډول تبليغ وکړل سي نبي ﷺ اول ځل انکار وکړی خود ابو بکر صديق ﷺ په ډېر ټينګار يې دده غوښتنه قبوله کړه د اسلام د ښکاره کولو اجازه يې ورکړه دوی ټول مبارکان د کعبې مسجد ته ولاړه حضرت ابو بکر صديق ﷺ د تبليغ خطبه ورته شورع کړه دا په اسلام کښي تر ټولو لومړی خطبه وه چي ده مبارک وويل په دغه ورځ سيد الشهداء حضرت حمزه ﷺ د نبي ﷺ اکا هم اسلام راوړی او تر دغه ورځي دري ورځي وروسته حضرت عمر ﷺ په اسلام مشرف سو خطبه چي شروع سول د څلورو طرفونو څخه کافرانو او مشرکانو پر مسلمانانو چپاو راوړی حضرت ابو بکر صديق ﷺ سره ددې چي په مکة مکرمه کښي دده عزت او درنښت منل سوی و خو کافرانو دومره وواهه چي مخ مبارک يې د وينو ډک سو پزه او غوږونه يې ټوله په وينو رنګ سول اونه پېژندل کېده په سوکانو او لغتو يې وواهه او سرېېره پکښي وغورځېده څه چي يې نسوای کولای هغه يې ورسره وکړل ابوبکر صديق ﷺ بې هوښه سو دده مبارک خپل قوم بنو تميم خبر سول او ددغه ځای څخه يې پورته کړی را يې وړی او ټولو خلګو ته دا يقيني وه چي ابوبکر صديق ﷺ ددې حيواني حملې څخه ژوندی نسي پاتېدلای بنو تميم مسجد ته راغلل او اعلان يې وکړی چي کچيري ابوبکر ﷺ ددې ووهلو څخه مړ سو نو موږ به يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بدله کښې عتبة بن ربيعة ووژنو عتبة د حضرت ابوبکر صديق ﷺ په وهلو کښې زيات دبدبختيو اظهار کړې و تر ماښام پورې ابوبکر صديق ﷺ بې هوښه و دوی چې به هر څه ورته ووېل هغه به خبرې نه کولې ماښام دوی ډير ږغونه ورته وکړه ددې لپاره چې خبرې وکړې ده مبارک هم خبره وکړه خو خبره يې داوه چې د محمد ﷺ څه حال دئ هغو ورته ووېل چې دهغه د لاسه دومره غم درته پيښ سو ټوله ورځ د مرګ په خوله کښې وې ته يې لاپوښتنه کوې ټوله ورځ دې دمرګ او ژوند درک نه و معلوم اخر چې څه ساه در پکښې پاته ده هغه دې هم د نبي ﷺ خبرې وکړې خلګ ولاړ سوه ده مور ام خير ته يې وويل چې ده ته د خوړلو او څيښلو لپاره يو شی برابر کړه موريې هم يو شی برابر کړی راېې وړی اوده ته يې په خوړلو ټينګار وکړی خو دده مبارک هغه يوه خبره وه چې د نبي ﷺ څه حال دئ پر هغه څه تېر سول؟ دده مبارک مور ورته ووېل زه خو په هغه نه يم خبره ده ورته ووېل چې دحضرت عمر ﷺ خور ام جميل ﷺ ته ورسه او دده مبارک پوښتنه څني وکړه هغې غريبې د خپل زوی د مظلومانه او پريشانه حالت د غوښتني د پوره کولو لپاره و ام جميل ﷺ ته ورغله. او د نبي ﷺ دحال پوښتنه يې څني وکړه هغې هم د عامو مسلمانانو په څېر خپل اسلام پټ ساتلی و ودې ته يې ووېل چې زه هيڅ څوک نه پېژنم او محمد ﷺ څوک دئ؟ ستا د زوی ابوبکر ﷺ په حال خبره سوم ډېره خوا بدې سوم کچيرې ته وايې ستاسره به ولاړه سمه او ستاد زوی حال به ووينم د ام خير ورسره خوښه سوه دواړې يو ځای راغلې او د ابوبکر ﷺ حال يې وليدئ ام جميل ﷺ چې ورته وکتل د توان څخه يې ووتل بې اختياره په ژړا سوه چې دې بدعملو پر څه حال باندې کړی دئ الله ﷻ دې دوی ته خپله سزا ورکړې حضرت ابوبکر صديق ﷺ ددې څخه پوښتنه وکړه چې نبي ﷺ پرڅه حال دئ؟ ام جميل ﷺ دابو بکر د مور و طرف ته اشاره وکړه چې داېې اورې ابوبکر ﷺ ورته ووېل ددې څخه مه وېرېږه ام جميل ﷺ ورته ووېل چې رسول الله ﷺ بيخي جوړ او روغ دئ ابوبکر صديق ﷺ پوښتنه څني وکړه چې اوس چيرې دئ ام جميل ﷺ ورته ووېل چې دارقم په کور کښې دئ ابوبکر ﷺ و فرمايل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي زما دي په الله ﷻ قسم وي چي تر هغه وخته پوري به هيڅ خوړل او څيښل ونه کړم ترڅو رسول ﷺ ونه وينم . دده مبارک مور بيا پدې وجه ناارامه وه چي دی يو څه خوراک او څيښاک وکړي ترڅو يو څه توانايي يې په بدن کي پيدا سي ځکه کافرانو ټوک ، ټوک کړی و.دبلي خوا دده مبارک قسم کوی چي زه به تر هغه وخته پوري خوراک ونه کړم چي نبي ﷺ ونه وينم په همدې وجه موربې انتظار وکړی چي دخلګو تلل او راتلل بند سي بيابې د رسول اللهﷺ د ليدلو لپاره بوزي پدې وجه چي ځوک يې ونه ويني او تکليف ورونه رسوي کله چي دشپې ډېره برخه تېره سوه نو ابوبکر ﷺ يې دارقم کور ته بوتی کله چي ابوبکر ؓ وروروسېدئ درسول ﷺ په غاړه کي يې لاس ور واچوی او رسو ل الله ﷺ دده په غاړه کي لاس واچوی دواړه په ژړا سول ټول مسلمانان هم په ژړا سول ځکه چي د حضرت ابوبکر صديق ؓ حال د ليدلو نه و ددې څخه وروسته ابوبکر صديق ؓ خواست وکړی چي دا زما مور ده تاسو ددې لپاره د هدايت دعاء وکړی او دې ته د اسلام بلنه ورکړی نبي ﷺ اول دعاء ورته وکړه او وروسته يې اسلام ته و هڅول دا مبارکه په دغه وخت کي مسلمانه سول.([203])

فايده: د عيش او عشرت او د خوشحالي په وخت د ميني او محبت دعوه کوونکي ډېر دي خو عشق او محبت هغه دی چي د تکليف او غم په وخت کښي هم پاته وي.

٢-د حضرت عمر ؓ دنبي ﷺ پر وفات باندي غم

حضرت عمر ؓ د بې ساري زړورتيا او قوت سره ـ سره چي نن څلوارلس پيړۍ وروسته يې هم زړورتيا مشهوره ده او ددې سره چي د اسلام ښکاره کېدل هم دده د اسلام راوړلو سره

([203]) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسو د مسلمانېدو وروسته يې خپل اسلام په پټه ساتل نه خوښوی دده مبارک د نبي ﷺ سره دمحبت يو کوچنۍ نومونه داده چې کله نبي ﷺ وفات سو نو دده د زغم څخه خبره ووته حیرانۍ واخیستی ، توره یې په لاس کي واخیستل ودرېدئ او وې ویل: که هر چا وویل چي نبي ﷺ وفات سوی دئ زه به دهغه سر ورپرې کړم نبي ﷺ د خپل رب و لوري ته تشریف وړی دئ لکه موسي ▲ چي طور غره ته تشریف وړی و د بېرته به راسي او د هغه خلګو لاسونه او پښي به پرې کړم چي دنبي ﷺ د وفات غلطي اوازې خپروي حضرت عثمان ﷺ تر دوهمي ورځي پوري ګونګی و هیڅ يې دخولې نه راوتل ګرځېدئ را ګرځېدئ خبري يې نه سوای کولای حضرت علي ﷺ چوپ ناست و بدن يې حرکت نه کاوه یوازې ابوبکر ﷺ و چي د غره په څېر ولاړو او تول غمونه يې وزغمل چي درسول الله ﷺ سره يې اوس د محبت قصه تېره سوه پدغه وخت کي يې په ډېره آرامتيا سره تشریف راړوی اول يې دنبي ﷺ تندی مچ کړی وروسته د باندي راووتی حضرت عمر ﷺ ته يې وویل کښېنه وروسته يې خطبه وویل چي مطلب يې داسي و: کوم چاچي د نبي ﷺ عبادت کاوه هغه دي پوه سي چي نبي ﷺ وفات سو څوک چي دالله ﷻ عبادت کوي هغه دي پوه سي چي الله ﷻ ژوندی دئ او تل به وي وروسته يې د قرانکریم دغه مبارک آیات تر پایه پوري وواېه: ([204])

⇳💣■🖫⌂⌘ ⇳⑨⬩🔔 ➢✌❑←♒◆❻ ⬝⬩♏➒ ➘⑨⬤☺◻⬧➔👍 ♓⬧👌◆❒

✖🕯⇦♏🖂⬩▫❒🕮 🗐 ⬉✍←♒❾❷♌🕿♓✂ ♎🕮♏✂⬀🖮⬩🔔 ♊♎👌

✂❼■✍⬧⬉ ⬃☹⬈⬇⬀⌛■🖫⬩✆☼♓✂ •✍♎☞➔🔔 ⬃❒❒🕮 ❁☠♓❑👌

🗐❼■✍⬧⬉ ⬄🖫♏🖫⬩✆☪⬧③ ♊⬧👌◆❒ 🗐 ⬀☠⬈🗏♏⌛🕓⬩✆⇳⬉❒🕮

🗏 ♓🕉★⬂⓿⌧⅄ ⅄✏♓✂ ▪❸⮌➢⬧③ ♊■🖫⬩▫ ♎❍⬂⓿⬧⌛⬁✆⬧⬉

([204]) خمیس

LARAWBAR

(c) ketabton.com: The Digital Library

❒◆♎⍓⓿◆⤤⇳❽⌘❽ ✄☞✎✦ ✄☞◎♑⌖⊙⏲⌛⇖❷⌘⇦×♦
⇗⊘⊘⇨⇦ (205)

ژباړه: محمد ﷺ صرف پیغمبر دئ.(خدای خو نه دئ چي مرګ او فنا نه پرې راځي).
کچیري محمد ﷺ وفات یا شهید سي نو تاسو بېرته له دینه څخه اوړئ؟ او که څوک له دین څخه واوړي هغه ته هيڅ تاوان نسي رسولای (بواځي خپل ځان ته تاون رسوي) او الله ﷻ به شکرګذاره خلګو ته ژر بدله ورکړي.(206)

فایده: څرنګه چي الله ﷻ د حضرت ابوبکر ﷺ څخه د خلافت مهم کار اخیستی او دده شان هم پدغه وخت کي مناسب و په همدې وجه دده سره پدغه وخت کي دومره زغم موجود و چي د بل چاسره موجود نه و او دده مبارک ته چي د ښځېدلو او میراث څومره مسئلي معلومي وي بل چا ته نوې معلومي د نبي ﷺ د ښخېدو په ځای کي اختلاف سو ځینو وویل چي په مکه کي یې ښخوو ځینو وویل چي په مدینه منوره کي یې ښخوو او ځینو ویل چي په بیت المقدس کښي یې ښخو خو حضرت ابوبکر صدیق ﷺ وویل چي ماد نبي ﷺ څخه اورېدلي دي: پر کوم ځای چي پیغمبر وفات سي پر هغه ځای به یې قبر وي پر کوم ځای چي د نبي ﷺ وفات سوی دئ پر هغه ځای دي قبر وکښل سي بیا یې و فرمایل چي ما د نبي ﷺ څخه اورېدلي دي چي د نبي ﷺ وارث هیڅوک نسي جوړېدلای کوم مال چي ځیني پاته سي هغه به خیراتیږي بیا یې وفرمایل: ما د نبي ﷺ څخه اورېدلي دي چي څوک د مسلمانانو د حکومت سرپست سي او بیا په بې پروایی سره بل څوک امیر جوړ کړي پرده دي لعنت وي بل خبره داده چي نبي ﷺ فرمایلي دي چي قریش د امرا و سلطنت مسئول او سرپرست دي. او داسي......

---

(205) سورة آل عمران الاية (١٤٤)
(206) بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

3- د يوې ښځې د نبي ﷺ د خبر په وجه بې ارامه کېدل

د احد په غزا کې چې مسلمانانو ته تکليفونه ورسېدل او ډېر مسلمانان شهيدان سوه د غه دردونکې خبر چې مدينې منورې ته ورسېدئ نو يوه ښځه لا لهانده د حالاتو د معلومولو لپاره د کوره څخه راووتل راغله د خلګو يوه ډله ولاړه وه دې په بې قرارۍ سره پوښتنه څني وکړه چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ هغو په جواب کې ورته وويل: چې ستا پلار شهيد سوی دئ دې انا لله وويل بيا يې په بې قرارۍ سره پوښتنه وکړه چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ هغو ورته وويل چې ستا خاوند شهيد سو بل چا د زوی د شهادت ورته وويل بل چا بيا د ورور د شهادت خبر ورکړی چې دا ټول شهيدان سوی دي خو دې د نبي ﷺ پوښتنه کول چې رسول الله ﷺ څنګه دئ؟ خلګو ورته وويل چې په خير او خيريت کور ته راغلی ددې زړه ډاډ نه کاوی او وې ويل چې چيري دئ؟ خلګو ورته وويل چې په هغه ډله کې دئ دا په خپله ولاړه د رسول الله ﷺ په ليدلو يې خپلې سترګې يخې کړې د رسول الله ﷺ په ليدو يې وويل اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ستا د ليدو وروسته ماته هر غم کمزوری او پر هيڅ دئ په يوه روايت کې راغلي دئ چې دې نبي ﷺ تر جامو ونيوئ او ورته وې ويل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! چې تاسو ژوندی او سلامت ياست نو ماته د هيڅ مرګ پروا نسته.(207)

فايده: ددې ډول څخه ډېرې قصې راغلې دي په همدې وجه د مؤرخينو د نو مورې ښځې په نومونو کښې اختلاف دئ خو صحيح خبره داده چې قصې د څو ښځو څخه پيښې سوی دي.

۴- په حديبيه کې د ابو بکر صديق ؓ او مغيرة ؓ کار او د عامو اصحابو ؓ طريقه

(207) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیبې مشهور جنګ په سنه ۲ هـ کې د میانۍ په میاشت کې سوی دئ. کله چې نبي ﷺ د اصحابانو د یوې لوې ډلې سره د عمرې اراده وکړه د مکې کافران چې خبر سوه نو په خپل منځ کې یې مشوره وکړه چې مسلمانان دې د مکې څخه منعه سي د دغه لپاره یې لویه تیاري وکړه او د خپلې مرستې لپاره یې د دباندي څخه هم خلګ راوغوښتل او یو لوی جماعت یې د مقابلې لپاره تیار کړی نبي ﷺ یو صحابي و ذوالحلیفة نومي ځای ته د حال معلومولو لپاره واستوی (هغه صحابي چې بېرته راغلی) د نبي ﷺ سره یې په عسفان کې ولیدل او نبي ﷺ ته یې وویل چې د مکې خلګو د مقابلې لپاره لویه تیاري نیولې ده او زیات شمېر خلګ یې د دباندي څخه هم راغوښتي دي نبي ﷺ د خپلو اصحابانو سره مشوره وکړه چې اوس څه کول پکار دي؟ یوه لویه لاره داده چې کوم خلګ چې دوی د دباندي څخه راغوښتي دي د هغو پر لورو حمله وسي هغه چې خبر سي نو بېرته به خپلو کورونو ته ولاړسي بله لار داده چې برابر پر ورسو . حضرت ابوبکر صدیق ﷺ وویل: اې د الله ﷻ رسوله ! موږ خو د بیت الله شریف د زیارت په اراده روان سوی یو د جنګ خو مو هیڅ اراده نه وه موږ به ځو که چیري دوی مخته راغلل موږ یې منعه کړو مقابله به وکړو که نه نو ځو به نبي ﷺ دا خبره خوښه کړه او مخکې روان سو کله چې حدیبې ته ورسېدل نو بدیل بن ورقا خزاعي د یوې ډلې سره نبي ﷺ ته راغلی دا خبره یې ورته وکړه چې کافران تاسو هیڅکله د مکې داخلېدو ته نه پرېږدي د جنګ لپاره یې لویه تیاري نیولې ده نبي ﷺ ورته وویل چې موږ خو بیخي د جنګ په اراده نه یو راغلي زموږ مقصد عمره کول دي قریشو ته خو هره ورځ جنګونو ډېر تاوانونه رسولي دي ځانونه یې بیخي هلاک کړي دي که ددوی خوښه وي چې روغه جوړه وکړي زه روغي جوړي ته تیار یم زما او ددوی تر منځ به ژمنه وي چې زه ددوی سره جنګ نه کوم او که دوی زما سره جنګ نه کوي مادي نوروته پرېږدي او که دوی په هیڅ شی نه راضي کېږي نو زما دي په هغه ذات قسم وي چې زما روح یې په قبضه کې دئ چې تر هغه وخته به ورسره جنګېږم چې اسلام غالب سي او یا زما سرپرې سي. بدیل ورته وویل: ډېر ښه دئ زه به ستا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغام هغو ته ورسوم ، دی ولاړی هغو ته يې پيغام ورساوه خوهغه راضي نه سوه. په همدې ترتيب ددواړو لورو څخه دتګ او راتګ لړۍ جاري وه چې يو وار پکښې عروة بن مسعودثقفي د کافرانو له لوري څخه راغلی چې په دغه وخت کې لا مسلمان سوی نه و وروسته بيا مسلمان سو ده هم د بديل په څېر د نبيﷺ سره خبرې وکړې او ورته وې ويل: اې محمد ﷺ ! که ته ټول عرب له منځه وړل غواړې دا خوشوني نه ده ځکه تر اوسه ستا مخکې داسې يو څوک نه دی پيدا سوی چې دغه کار يې کړی وي يعني ټول عرب دې يې لمنځه وړي وي او که چيرې دوهم حالت سي يعني عرب پر تاسو برلاسي سي نوکوم کسان چې ستا سره دي هغه زه د شريفو خلګو ډله نه وينم ټول به درڅخه ولاړ سي تابه يوازې پرېږدي ابوبکر رضي الله عنه پدغه ځای کې ولاړ و دا خبره يې وانه زغمل دستي يې ورته وويل: دخپل خدای (لات) د بولو ځای و څټې ايا موږ به وتښتو؟ او نبيﷺ به يوازې پرېږدو؟ عروة پوښتنه وکړه چې دا څوک دئ؟ نبي ◄ ورته وويل: دا ابوبکر AA دئ عروة ورته وويل: ستا يو زوړ احسان پر ما پروت دئ هغه احسان ادا سو او که دې هغه احسان نه وای نو خامخا به مې ددې ښکنځلو جواب درکړی وای ددې خبرو د کولو څخه وروسته بيا د نبيﷺ سره په خبرو کولو مشغول سو ده د عربو ددود سره سم د نبيﷺ وږيرې مبارکې ته لاس وروړی ځکه دغه کار دوی د خواهش کولو پرمهال کاوه اصحابو رضي الله عنهم دغه کار نسو زغملای نو د عروة وراره مغيرة بن شعبة AA په دغه ځای کې ولاړ و خود يې پر سر وه د توري په مټ يې خپل اکا (عروة) وواهه چې لاس دې ليرې ساته (يعني دنبيﷺ وږيرې مبارکې ته لاس مه وروړه) عروة پوښتنه وکړه چې دا څوک دئ؟ نبيﷺ ورته وويل: دا مغيرة AA دئ عروة ورته وويل: اې غداره! ستا غدارې تر اوسه پورې زغمم ستا زما سره دا وفا ده ؟(مغيرة دا سلام مخکې څو کافران وژلي وه عروة يې ديت ورکړی و په دغه ځای کې يې و هغه کار ته اشاره وه) لنډه دا چې عروة د نبيﷺ سره خبرې کولې او پټ ـ پټ به يې د سترګو تر بيخو د اصحابانو رضي الله عنهم حال هم معلوماوه کله چې بېرته و کافرانو ته ولاړی هغو ته يې وويل: اې قريشو ! زه د ډېرو پاچهانو دربارو ته تللی يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقیصر، نجاشي او د کسری دربارونه مي لیدلي دي او د هغوی اداب مي لیدلي دي قسم پـه الله ﷻ که ماد یو پاچا سره د خپلو ملګرو دومره محبت لیدلی دئ لکه د محمد ﷺ د ملګرو محبت چي دده سره دئ کله چي دی لاني توکي دوی يې چابک په لاس را واخلي پر مخ او بدن يې موږي کوم امر چي دی وکړي د پوره کولو لپاره يې ټوله و ځغلي کله چي هغه اودس کوي نو د اوداسه د اوبو لپاره لاسونه ورته نیسي یو ځاځکی اوبه مځکي ته نه پرېږدي کوم یوه ته که ځاځکی ور ونه رسیږي نو دهغه بل یوه لوند لاس راکش کړي پر خپل مخ يې وموږي که د محمد ◄ پـه مځکي دوی خبري کوي نو پـه لوړ اوازيې نه کوي دادب لـه وجهي ده تـه لوړ نه ګوري کـه د هغـه د سر یادږیري ویښته ولویږي نودبرکت لپاره يې پورته کوي مځکي تـه يې نه پریږدي لنډه داچي ما دهیچا دومره محبت دخپل مشر سره نه دئ لیدلی لکه د محمد ﷺ د ملګرو محبت چي دده سره دئ. وروسته نبي ﷺ عثمان ﷛ د قاصد په ډول مکې ته واستوی ځکه یو خو دی مسلمان و او بل دده په مکة کي ډیر عزت و پـه همدې وجه دده پـه وړاندي ډیره ویره نه وه چي خلګ دي تـاوان وروررسـوي. نـو ځکـه يـې دی د قاصـد لپـاره غـوره و بلـل سـو. ده مبـارک تشـریف یـووړی. مسلمانانو ارمان وکړی چي دی خو لاښه سو مکې ته ولاړی ښه په خوند به طوافونه وکړي نبي ﷺ وفرمایل: زما امید نسته چي هغه دي زما پرته طواف وکړي. کله چي عثمان ﷛ مکې ته داخل سو نو ابان بن سعید پـه خپله پناه کي واخیستی اورتـه وې ویـل: چي ولاړ سـه هر چیري چي ځې هیڅوک ستا منعه نسـي کولای عثمان ﷛ هم شاوخوا وګرځېدئ د ابو سفیان او د قریشـو د سردارانو سره يې و لیدل د نبي ﷺ پیغام يې ورو رساوه کله چي بېرته راتلی نو دمکې خلګو ورتـه وویل: چي اوس راغلي يې ونیسه طواف وکړه ده مبارک په جواب کي ورته وویـل عجیبـه ده چي رسول الله ﷺ به منعه کړل سوی وي او زه به طواف کوم دا هیڅکله نه سي کېدلای کافران دده پر دې خبره په غصه سوه دی يې بندي کړی او مسلمانانو ته يې حال وروا ستوی چي عثمان شهید

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو نبي ﷺ چي دا خبر واورېدئ دا صحابانو ﷺ ښخه يې تر آخري سلګۍ پورې د جنګېدو ژمنه واخيسته کافران چي د مسلمانانو پدې بيعت (ژمنه) خبر سوه دستي يې عثمان ﷺ ايله کړی.(208)

فايده: په دې قصه کې د ابوبکر ﷺ وينا او دمغيرة ﷺ وهل، د اصحابانو ﷺ عامه تګ لاره چي عروة په ډېر ځير وليده هم دا ډول د عثمان ﷺ د طواف ښخه انکار، هره قصه داسي ده چي د نبي ﷺ سره د بې اندازې مينې خبر ورکوي. دغه بيعت (ژمني) ته بيعت الشجر وايي په قرانکريم هم ددې بيعت بيان راغلی دئ چي الله ﷻ په سورة فتح کې فرمايي:

⬗♊♦⇱ ✦✎🙤✁ 🙜♉⬁⮹♦❻ ⇳⑨⧫☽⍋♐ 🖂
🙜①♦☼❑⇱➔⍉③🙤♦🖮⇱③ ⬂❶⍉☽ 🙜▫✓⍜☪⍜✌⬃⧫←☺⬂♐🙤✁
❼⍉× 🙤♦✌ ⌘☠⍉🖬⮹➔⧫▫ ⍧❑♦❷⮹✗⊙⌖♐🙤✁ ✽💣⬂♦❒✌
⧫◘◆☪⑩⬁▤○○♐🙤✁ ♦✌♦❽☼❒🕯⧫▫ ⬀☠⍧🙵⍧▯❑➔🖬➔🕭
🙤✡⌛③⮹❷⧫🕭 🙤☯⧫⬃✍⧫▫ ⬀☠←♑♦⌛🕔❒🏱❒🕮◆❒ ⬀☠⍧🙵⬀❸■🖬♦⇱
(209) ⬗⮱⍜⬀

پورتنۍ آيات به د ترجمې سره ژر په خاتمه کې راسي انشا الله.

۵- د حضرت ابن زبير ﷺ وينه چيښل

نبي ﷺ يو ځلي ښکرونه ولګول او کومه وينه چي راووتل ابن زبير ﷺ ته يې ورکړل چي دا يو سه يو ځای يې ښخه کړه ده مبارک هغه وينه را واخيستل خپله يې و چيښل او راغلی نبي ﷺ ته يې وويل چي وينه مي ښخه کړه نبي ﷺ ورته وويل: چيرې دې ښخه کړه؟ ده مبارک ورته وويل چي

(208) خميس
(209) سورة الفتح الاية (١٨)

(c) ketabton.com: The Digital Library

و مي چيښل. نبي ﷺ ورته وويل: کوم بدن ته چي زما وينه ورسيږي هغه بدن او ر د دوزخ نسي مسحه کولای خو د خلکو څخه تا ته هلاکت دئ ستا څخه و خلکو ته هلاکت دئ.(210)

فايده: د نبي ﷺ لوي او کوچني او دس مات ټول پاک دئ په دي کي هيڅ مشکل نسته دنبي ﷺ د دي ارشاد څخه مطلب دادی چي د خلکو څخه تا ته هلاکت دی ستا څخه و خلکو ته هلاکت دئ علماؤ ليکلي دي چي و امارت او سلطنت ته اشاره ده خو (ځيني بيا اختلاف کوي) کله چي عبد الله بن زبير ﷺ پيدا سو هغه وخت هم نبي ﷺ ودې طرفته اشاره کړې وه او ورته ويلي يې وه چي ستا يو پسه د چرمونبانو په منځ کي دئ دا سي چرمونبان دي چي کالي به يې اغوستي وي وروسته د يزيد او عبدالملک مشهور جنګ د ابن زبير AA سره وسو او په هغه کي هم شهيد سو.

٦- د حضرت مالک بن سنان AA وينه چيښل

داحد په غزاء کي چي د نبي ﷺ په مخ اويا سر مبارک د خود دوې کړی ننوتې نو د يوې خوا حضرت ابو بکر ﷺ وروځغستل او د بلي خوا ابو عبيده ﷺ وروځغستل او په غاښو يې د کړيو را ايستل شروع کړه لومړی ابو عبيده يوه کړی په غاښ راوايستل دوهم غاښ يې مات سو. ددې دوو کړيو په راوتو سره د نبي ﷺ د پاک بدن څخه وينه راووته د حضرت ابو سعيد خدري ﷺ پلار مالک بن سنان AA دغه وينه په خپلو شونډانو و څښښل او وې رودل وينه يې تېره کړه. نبي ﷺ و فرمايل: د کوم بدن سره چي زما وينه يو ځای سي هغه بدن د دوزخ اور نه سي مسحه کولای.(211)

٧- د حضرت زيد بن حارثة AA و خپل پلار ته انکار

(210) خميس
(211) قرة العيون

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت زید بن حارثﷺ د کفر په وخت کې د خپلې مور سره د اناو کورته تلی چې قافله يې بنو قيس و شکول او وې لوټل چې زيدﷺ هم پکښې و دی يې غلام کړي د مکې په بازار کې يې خرڅ کړی. حکيم بن حزام د خپلې عمة خديجې لپاره رانيوی د خديجې چې کله د نبيﷺ سره نکاح وسوه نو خديجې زيد د نبيﷺ په خدمت کې وړاندې کړی. د زيد پلار د خپل زوی په بيلتون ډېر غمګين و. ځکه طبعي خبره ده چې پلار د اولاد سره مينه لري. د زيد پلار به د خپل زوی په جلاوالي کې ژړل او اشعار به يې ويل يوې خوا او بلې خواته به ګرځېدئ چې د شعرونو لنډه ترجمه يې داده: زه د زيد په ياد کې ژاړم نه يم خبر چې هغه ژوندی دئ چې اميد يې وکړم او که مرګی ختم کړی دئ په الله ﷻ قسم کوم چې دا هم نه ده راته معلومه چې اې زيده! ته پستې مځکې هلاک کړي يې او که د غره مځکې هلاک کړي يې. ارمان چې ماته معلومه وای چې ته بيرته راځې که يا زما په ټول عمر کې لوی ارمان دادئ چې ته بېرته راسې اې زيده! چې لمر راخيږي هم ته را ياديږې او چې باران کيږي نو هم ستا ياد ما ځوروي او کله چې بادونه چليږي نو هم ستا ياد تازه کوي. های افسوسه زما غم او فکر څومره اوږد سو زه به دده په لټه او تلاش کې په ټوله دنيا د ګرځېدو لپاره د اوښ چابکي په کار واچوم پر ټوله دنيا د ګرځېدو څخه به نه سم ستړی اوښ که ستړی سي خو زه نه ستړی کېږم خپل ټول ژوند به په دې کښې تېروم که ماته مرګ راسي نو ډېر به ښه وي ځکه مرګ هر شی فنا کوي که څه هم هر څوک هر څومره اميدونه لري خو زه به د خپلوانو څخه فلانکي فلانکي، آل اولاد ته وصيت وکړم چې په دغه ډول په زيد پسې تلاش وکړي. لنډه دا چې ده به په ژړا ژړا کې دا اشعارو ويل او تلاش به يې کاوه ناڅاپه دده د قوم څو کسان حج ته ولاړل[212] هلته يې زيد و پېژندئ او خپل د پلار حالت يې ورته بيان کړی

(212) تر اسلام مخکي کافرانو هم دحج يوډول دود درلودی چي لوځ به يې پر مکه مکرمة باندي طواف کاوه او چك چکي به

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلار شعرونه يې ورته وويل او د هغه د بيلتون قصه يې ورته وکړه. حضرت زيد ﷺ وهغو ته درې شعرونه په لاس ورکړل چې مطلب يې داسي و. زه په خير او خيرت کي يم زه د ډېرو سخيانو خلګو په غلامي کي يم زما لخوا هيڅ فکر مه کوئ. هغه کسان چي ولاړل د زيد و پلار ته يې د زيد د خيريت خبر ورکړی او هغه اشعاريې ورته وويل چي زيد ورته ويلي وه او د زيد ادرس يې ورونبودئ. د زيد پلار او اکا روان سوه د غلامی د خلاصېدو په نيت يې د ځان سره فديه واخيسته د نبي ﷺ حضور ته ورغلل او ورته وې ويل: اې د هاشم اولاده ! او د خپل قوم سرداره ! تاسوخو د الله ﷻ د کور همسايګان ياست تاسو خو د حرم اوسېدونکي ياست تاسو خو خپل بنديان ازاده وی. وږو خلګو ته خوراک ورکوی موږ د خپل زوی د خلاصون لپاره راغلي يو پر موږ احسان او کرم وکړه زموږ فديه قبوله کړه. زما زوی ازاد کړه بلکي څومره چي فديه ده تر هغه زياتي پيسې واخله نبي ﷺ ورته وويل: څه خبره ده؟ دوی ورته وويل چي موږ د زيد په طلب راغلي يو نبي ﷺ ورته وويل. بس دومري خبره ده؟ دوی ورته وويل. هو ، نبي ﷺ ورته وويل: هغه راوغواړئ او پوښتنه ځني وکړئ که چيري په خپله خوښه تلی نو بېله فديې يې بوزئ او که نه تلی نو زه پر داسي چا باندي زور نسم اچولای چي په خپله خوښه نه ځي دوی ورته وويل: تاسو تر حق هم زيات احسان وکړی دا خبره مو بيخي خوښه ده.زيد ﷺ راوغوښتل سو نبي ﷺ پوښتنه ځني وکړه چي ته دوی پېژنې؟ زيد ﷺ ورته وويل: هو ، دا زما پلار دئ او دغه بل مي اکا دئ نبي ﷺ ورته وويل: زما حال هم تاته معلوم دئ که په خپله خوښه زما سره اوسېدل غواړې خو زما سره اوسه او که ددوی سره ځې نو درته اجازه ده حضرت زيد ﷺ ورته وويل يارسول الله ◄ ! زه ستاسي په مقابله کي هيڅوک نسم خوښولای ته زما د پلار پر ځای يې او د اکا پر ځای مي هم يې پلار او اکا دواړو ورته وويل: زيده ! د ازادۍ په مقابل کښي غلامي خوښوې؟ د پلار، اکا، کور

يې کولې . داسي نه ده چي دزيد خپلوان په دغه وخت کي مسلمانان وه فرضي حج يې اداکوی.ژباړن .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نور قریبانو په مقابل کښي غلام او سېدل غواړې؟ زید ﷺ ورته د نبي ﷺ و لوري ته اشاره وکړه اووې ویل: ماپه ده کي داسي شیان لیدلي دي چي په مقابله کي یې هیڅ شی نسم خوښولای نبي ﷺ چي دده خبري واورېدې نو دی یې په غیږ کي ونیوی او وې ویل چي دی ما په زوی والي نیولی دئ. پلار او اکا چي یې دا حال ولیدئ ډېر خوشاله سوه او په خوشحالۍ سره یې پرېښود ئ ولاړل.(213)

فایده: حضرت زید ﷺ په دغه وخت کي کوچنی هلک و چي پر خپل کور، پلار او نورو باندي یې د غلامۍ ژوند غوره کاوه داد هغه محبت ښودنه کوي چي ډېر ښکاره دئ.

۸- داحد په جنګ کي د حضرت انس بن نضر ﷺ عمل

د احد په غزاء کي چي مسلمانانو ماته وخوړل نو یو چا دا خبره مشهوره کړه چي نبي ﷺ شهید سو ددې دردونکي خبري چي کومي اغیزې پر اصحابانو ﷺ باندي ښکاره وې هغه ډېره ښکاره خبره ده. مسلمانانو ددې ویره ونکي خبر په اورېدو سره هغه پاته همت هم دلاسه ورکړی حضرت انس ﷺ راروان و چي د مهاجرو او انصارو په یوه ډله کي یې حضرت عمر ﷺ او حضرت طلحة ﷺ ولیدل چي ټوله د خوابدتیا په حالت کي دي انس ﷺ پوښتنه وکړه چي دا څه پېښه ده چي مسلمانان خوابدي ښکاري؟ دوی ورته وویل چي نبي ﷺ شهید سو حضرت انس ﷺ ورته وویل چي دنبي ﷺ وروسته چي تاسو ژوندی پاته سئ نو څه به کوئ توري په لاسو کي واخلئ ځانونه قربان کړئ. حضرت انس ﷺ توره په لاس کي واخیستل د کافرانو په یوه ډله ورننوتی تر هغه پوري وجنګېدئ ترڅو چي شهید سو.(214)

(213) خمیس
(214) خمیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: دده مبارک مطلب دا و چې د کوم چالپاره چې ژوند و هغه نسو پاته نو بيا ژوند پاته کېدل د څه لپاره دئ هم داسي وسوه، چې خپل ځان يې قربان کړی.

۹- په احد کښې د سعد بن ربيع ﷺ پيغام

نبي ﷺ د احد په غزا کي پوښتنه وکړه چې د سعد بن ربيع ﷜ حال معلوم نه سو چې څه بـه پر تېر سوي وي يو صحابي ﷜ يې دده د تلاش لپاره ولېږی دغه صحابي د شهيدانو په ډله کي لټون وکړی چي ګوندي ژوندی وي بيا يې په لوړ اواز وويـل: زه نبي ﷺ رالېږلي يم چې د سعد ﷜ خبر راوړه. د يو ځای څخه يو کمزوری اواز راووتی دغـه صحابي و هغـه طرفتـه ورغلـی کـه يې وکتـل سعد ﷜ د شهيدانو په منځ کي پروت دئ لږ ساه پکښې ده کله چې نژدې ورغلـی سـعد ﷺ ورتـه وويل: چې نبي ﷺ ته زما سلام وايه چې زما د خوا دي الله ﷻ تاسو ته غوره بدل درکړي. کومـه بدلـه چې يوه نبي ته د امتي لخوا ورکړل سوې ده ترهغـه غوره بدلـه، او مسـلمانانو تـه زمـا دا پيغـام ورسوه. که ونبي ﷺ ته کافران ورسېدل او په تاسو کي يـو سـترګي لغړونکـی و يعنـي ژونـدی و نـو دالله ﷻ په وړاندي يې بيا هيڅ عذر نه قبلېږي. دا يې وويل وفات سو.[215]

فايده: فجزاه الله عنا افضل ماجزاي صحابياً عن امة نبيه.

---

(215) خميس

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حقيقت کې دغه مبارکو تر سرتيرو اصحابانو د خپلې سر تيرۍ ثبوت ورکړی دئ (الله ﷻ دې يې قبرونه د نور څخه ورډک کړي) په زخمو باندې زخمونه قبلوي ساه يې وزي مګر ددې فکر نسته چې شکايت، وېره او يا دې غم وکړي بلکې ددوی سره په دغه حال کې هم د نبي ﷺ د حفاظت او پر نبي ﷺ باندې د ځان قربانولو شوق او جذبه سته. ارمان! په ماغوندې نااهله کې هم ددوی په څېر يوه لړه برخه مينه وای.

۱۰- د نبي ﷺ په قبر ليدو سره د يوې ښځې مرګ

د حضرت عائشې رضي الله عنها حضور ته يوه ښځه راغله او ورته وې ويل چې ماته د نبي ﷺ قبر مبارک راوښيه عائشې رضي الله عنها هغه مبارکه او د نوره ډکه کوټه ورخلاصه کړه چې د نبي ﷺ قبر مبارک پکښې و هغې ښځې چې قبر مبارک وليدئ په ژړا سوه په ژړا ژړا کې وفات سوه. رضي الله عنها و ارضاها.([216])

فايده: ايا تاسو ددې عشق نمونه يو ځای ليدلې ده چې د قبر د زيارت توان هم ونه لري او هلته يې ساه و خيږي؟.

۱۱- د اصحابانو رضي الله عنهم د محبت متفرقې قصې

د حضرت علي کرم الله وجهه څخه يو چا پوښتنه وکړه چې د نبي ﷺ سره ځو مره مينه لرې؟ ده مبارک ورته وويل زمادې په الله ﷻ قسم وي چې نبي ﷺ موږ ته تر خپلو مالو، مور او پلار، تر خپلو ځانو او د سختې تندې په وخت کې تريخو اوبو زيات محبوب دئ.([217])

(216) خميس
(217) شفـاء

(c) ketabton.com: The Digital Library

فايده: ده مبارک ريشتيا وويل: د اصحابانو مبارکانو هم داسې حالت و څکه دوی د کامل ايمان څښتنان وه. الله ﷻ فرمايي:

⬀☠⬈✍⬈♦✎✍♦✍✂◆⬈ ♦♌🔔☒✍ ♌♐◑ ⬀✍➔🔔

⬀☠⬈▤🡐☼◷◆❑⬃⌘♐◑◆❒ ⬀☠➔🗎⬈♦✎✍□✡⬀✍❒🕮◆❒

⬄🏳⬈▤➔✍◆❸❷♎⌖♦⬉◆❒ ⬀✍⬈▤⬉♉◷◆❒⬂♋❒🕮◆❒

✍⍓♎❑🡐☺🡐✌⬂▫◆❸♦✋⬂🔔✍✂ ➘✌◷◆❑⬂✌❒🕮◆❒

✍⍓♎⍓⑩✍❁○☒✍ ♦♌⬀❑♦⌖⬂③❒✌ ⮜❑♦❷◷◘♑♎✌◆❒

○◨⍓○❒🕮 ✎✍⍓♑♦☼⬀❑❁➫⬀❷⬩✍ 🡐♊⬀▤◷❁○♦✌◆❒

◷♎🕮♐✎❑🡐♋◆❻◆❒ ★✎✍✂ ♓⬀♎♓✌ ☠➔⌛⬂⓿⬩♏♐◑

◷♎🕮♐✂⓿♐🖮⍓♋ ❼♐× 🖮⑩✍⍓♑⬁♉◆❒

✦✎✍✂ ♓⑥♐✌▫🕯♦③ 🗐✍✹☹⍓○ ☎✂❑⍝◷✸✍◆❸♦✋⬩▫

❽♎⑨⬀✍◆⑨ ⬩⬩ ✦✎✍✂◆❒ ▤ ◷✍■✍❺⬀✍❒🕯♐✍

(218) ⬁♓✍⬀♓▫✓⮳◑⬁○◷☒▦⬂♏✍✂ ♦⚐⬀❑⬩◑⬂♏✍✂

ژباړه: دوی ته وواېه: که چېرې ستاسو پلرونه، ستاسو زامن، ستاسو ورونه، ستاسو بيبياني، ستاسو قوم او هغه مال چې تاسو ګټلی دئ او هغه تجارت چې ستاسو سره د هغه وتلو وېره ده او هغه کورونه چې تاسو يې خوښوی (که چېرې دا ټول شيان) تاسو ته تر الله ﷻ او د هغه تر رسول ﷺ او د الله ﷻ په لاره کښې تر جهاد ستاسو خوښ وي نو تاسو صبر وکړئ تر هغه وخته پورې چې د الله ﷻ حکم راځي (او د الله ﷻ حکم نه منونکي خپل مقصود ته يعني عذاب ته رسوي)، الله ﷻ فاسقانو ته هدايت نه کوي.(219)

(218) سورة التوبة الاية (٢٤)
(219) بيان القران

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې آیت کې د الله ﷻ د هغه کسانو سره د عذاب وعده ده چې د نورو شیانو سره تر الله ﷻ او تر رسول الله ﷺ زیاته مینه کوي. د حضرت انس ؓ څخه روایت دئ چې نبي ﷺ فرمایي: تر هغه به یو ستاسو څخه کامل مؤمن نسي تر څو زما سره تر خپل پلار، اولاد او ټولو خلګو زیات محبت ونه کړي. د حضرت ابو هریرة ؓ څخه هم داسې مضمون لیکل سوی دئ. علماؤ ویلي دي: چې ددې محبت څخه اختیاری محبت مراد دئ غیر اختیاري یعني اضطراري محبت نه دی مراد. که چیري ددې محبت څخه طبعي محبت مراد سي نو هم کېدای سي خو بیا د ایمان څخه د کاملي درجې ایمان مراد دئ لکه د اصحابانو ؓ ایمان چې و. حضرت انس ؓ فرمایي: چې نبي ﷺ ورته وفرمایل: درې شیان دي که په چا کښې موجود سوه نو د ایمان خوږوالی به ورپه برخه سي لومړي د الله ﷻ او د رسول الله ﷺ سره محبت دئ چې تر هر شی زیات او خوندور دئ دوهم دا چې د یو چا سره محبت کوي دالله ﷻ د رضا لپاره وي. دریم دا چې د کفر ولوري ته تلل یعني کافر کېدل دومره ورته ګران سي لکه په اور کې پر بوتل.

یوه ورځ حضرت عمر ؓ وفرمایل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! ته ما ته تر خپل ځان پرته تر ټولو شیانو محبوب یې رسول الله ﷺ وفرمایل: چې څوک تر هغه وخته پوري کامل مؤمن نسي جوړېدلای تر څوزه تر خپل ځان ورته محبوب نه سم. عمر ؓ وویل: اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! اوس ته ما ته تر خپل ځان هم محبوب یې رسول الله ﷺ ورته وویل: (الآن) یا عمر ! یعني اوس اې عمره ! دا چې د نبي ﷺ ددې جواب مطلب به څه وي علماؤیې دوه مطلبه ښودلي دي. لومړی دا چې اوس ستا ایمان پوره سو. دوهم دا چې دا خبرداری و چې اې عمره ! اوس دا خبره پیدا سوه پکار خو داوه چې د پخوا څخه وای. سهیل تستري ؒ فرمایي: څوک چې په هر حال کښې نبي ﷺ په خپل والي یعني آقا ونه ګڼي هغه د سنتو خوند نسي څکلای. یو صحابي نبي ﷺ ته راغلی او ورته وې ویل چې د قیامت ورځ به کله راځي؟ نبي ﷺ ورته وویل چې د قیامت لپاره دې څه تیاري نیولې ده چې پوښتنه یې کوې صحابي ورته وویل ما ډېري روژې، خیراتونه او لمونځونه ندي کړي مګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په زړه کښې مې دالله ﷻ او د رسول الله ﷺ سره محبت دئ نبي ﷺ ورته وويل چې د قيامت په ورځ به ته د هغه چاسره ملګرې يې چې ته مينه ورسره لرې دغه حديث ډيرو اصحابانو نقل کړې دئ چې په دوی کښې عبد الله بن مسعود ، ابو موسي اشعري، صفوان، ابوذر رضي الله عنهم او داسې نور مبارکان هم دي. حضرت انس رضي الله عنه فرمايې چې اصحابانو رضي الله عنهم ته چې پدې حديث سره مسلمانانو ته ځومره خوشحالي حاصله سوه په هيڅ شی دومره خوشحالي نه وه ورته حاصله سوې.دابښکاره خبره ده چې اصحابانو رضي الله عنهم ته خوشحالي په کار وه ځکه د نبي ﷺ محبت ددوی په رګ او رېښه کښې موجود وو نو بيا به ولې نه خوشحالېدل.د حضرت فاطمې رضي الله عنها کور د نبي ﷺ د کور ځخه لرې ليري و نبي ﷺ وفرمايل: چې زما زړه غواړي ستا کور زما و کور ته نژدې سي حضرت فاطمې رضي الله عنها وويل: چې د حارثة رضي الله عنه کور تاته نژدې دئ و هغه ته وواياست چې زما سره کور بدل کړي رسول الله ﷺ ورته وويل د حارثة رضي الله عنه سره مخکې هم يو ځلي بدلون سوی دئ اوس ماته حياء راځي. حارثه رضي الله عنه په دې خبر سو دستي د نبي ﷺ و حضو ته ورغلی او ورته وې ويل چې زه خبر سوی يم چې تاسو د فاطمې رضي الله عنها کورو خپل ځان ته نژدې غواړئ دغه زما کورونه دي او تر دغه وتاسو ته هيڅ کور نژدې نسته هر يو چې موخوښ وي دهغه سره يې بدل کړئ اې د الله ﷻ رسوله ﷺ ! زه اوزما مال دالله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ دي اې دالله ﷻ رسوله ! زما دې په خپل خدای ﷻ سره قسم وي کوم مال چې تاسو زما ځخه واخلی هغه زما ډېر خوښ دئ تر هغه مال چې زما ځخه پاته سي نبي ﷺ ورته وفرمايل چې رښتيا وايې او د برکت دعا يې ورته وکړه او کور يې ورسره بدل کړئ.([220])

يو صحابي د نبي ﷺ حضور ته ورغلی او ورته وې ويل چې ستاسو سره زما تر ځان، مال، اهل او عيال محبت زيات دئ زه په خپل کورکښې ناست يم چې تاسو راپياد سی نو صبر مې نه

([220]) طبقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي تر هغه وخته چې راسم او ستاسو زيارت ونه کړم او ماته په فکر کښې راځي چې ما او تاسو ته مرګ خامخا راتلونکی دئ خو ددې وروسته به ته لوړو د انبياو درجو ته ولاړ سې زما سره دا وېره ده چې بيا به زه تاسو نه وينم نبي ﷺ دده په جواب کښې چوپتيا اختيار کړه تر هغه وخته چې جبرائيل ؑ راغلی او دا آيت يې نازل کړی:

❒◆✌❑←ᴓ▪❷♑♎♏✁◆❒ ⅄✐♏✁ ⇗➚♎⮌⇖③ ♊◆✍◆❒

⌘☠⍓➔⬀☼❒🕮 ◆×⇦♎🔔⅄✐♏✁ ⍓➚◆✍ ⍓🖮✎⯑✵🕐⬩♑🕯❒🡅🕯⬩▫

⌘♊🕘✎♒⑩♎▭☐✡♑♏✁ ⌘♊♎♓✍ ☠✎✆⬀❸■🖬◆⇖ ✦✐♏✁

♎➚✐✁⍓⑨◘✆❼☆♑♏✁◆❒ ◆×✓⮱◗③♎♎⑨⮵♉🕐♑♏✁◆❒

⌘♊⮉○⍓◗◆❒ 🗐 ◆×✓⮴⬩♎🖬🕐○🕐♑♏✁◆❒

❒🕮🡅🕯♑⬩🕐⯑✵🖮⍓❻◆▫♎⑩◗☪♏ ⮶✎♎⭾ ([221])

ژباړه: څوک چې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ اطاعت وکړي نو بېشکه دغه کس د هغه کسانو سره دئ چې الله ﷻ نعمت پرې کړی دئ(چې عبارت دي) د انبياؤ،صادقانو،شهيدانو او صالحانو څخه (او دغه کسان) ښه دي د ملګرتيا لپاره.

دغه آيت رسول الله ﷺ ده ته په جواب کښې ووايه. داسې ډېرې پېښې اصحابانو رضي الله عنهم ته پېښې سوې دي او خامخا ورته پېښېدلې (عشق است و هزار بدګمانی-يعني مينه ده او زر بد ګمانۍ) همدا ډول يو صحابي نبي ﷺ ته راغلی او ورته وې ويل: چې زما ستا سره دومره محبت دئ هر وخت چې په خيال کې راسې که په هغه وخت کې زه رانسم او ستا زيارت ونه کړم نو زما غالب ګمان راسي چې زما ساه به ووزي خو زما سره دا فکر دئ چې که چيرې زه جنت ته ولاړ سم نو زما درجه به تر تا کښته وي او ماته به په جنت کې اوسېدل ستا د زيارت پرته هم لوی تکليف

([221]) سورة النسآء الاية (٦٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي نبي ﷺ دغه آيات ورته ووايه . پـه يو بل حديث کښـي راغلي دي چي يو صـحابي د نبي ﷺ حضور ته ورغلی او ډېر غمجن و نبي ﷺ پوښتنه ځني وکړه چي ولي غمجن يې؟ ده مبارک ورته وويل چي زه په يوه فکر کي يم نبي ﷺ ورته وويل: په کوم فکر کښـي يې؟ ده مبارک ورته وويـل موږ سهار او ماښام ستاسو حضور ته راځو ستاسو پـه زيارت زړونه خوشـحاله کوو ستاسو پـه خدمت کښي کښېنو سبا چي تاسو د انبياء(عليهم السلام)ودرجې ته ورسېږی نـو مـوږ خو هلتـه نه سو رسېدلای (ستاسو د زيارت څخه به بې برخي يو) نبي ﷺ چوپ سو کله چي هغه پـورتنی آيت نازل سو نبي ﷺ هغه انصاري صحابي راوغوښتی اوزيري يې پر وکړی. پـه يوه حديث کښـي راغلي دي چي ډېرو اصحابانو پـورتنی شکايت وکړی نبيﷺ پـورتنی آيت ورتـه ووايـه. پـه يـو حديث کښي راغلي دي چي اصحابانو ﷺ وويل: اې دالله ﷻ رسوله ◄ ! داخو ښکاره خبره ده چي نبي ﷺ پر امتي باندي فضيلت لري اود نبي ﷺ درجې به لوړي وي نو بيا به ددوی د يو ځای کېدو لپاره کومه لاره وي نبيﷺ ورته وفرمايل: چي د لوړو درجو خاوندان به راځي د کښتو درجو والا سره به کښېني او خبري اتري به ورسره کوي.(222)

نبي ﷺ فرمايي چي زما څخه وروسته به ځني خلګ زما سره محبت کوونکي پيدا سي او دا هيله به لري چي کاشکي دوی دخپل مال، اهل او عيـال پـه بدل کښـي زه ليدلی وای د خالد ﷺ لور عبده وايي چي زما پلار به کله د بدېدو لپاره ستوني ستخ پرېوتی سترګي بـه يې نـه سره ورتللې دنبي ﷺ په ياد او مينه به اخته و. د مهاجرينو او انصارو نومونه به يې اخيستل او ويـادول به يې چي دا زما اصول او فروغ دي يعني دوی کوچني او لوي ددين ښاخونه دي زمـا زړه ددوی و لوري ته کش سوی دئ. اې الله ◄ ! ماته ژر مرګ راولې چي ددوی سره يو ځاي سم دا به يې ويل بيده به سو.

(222) درمنشور

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ابو بکر صدیق ﷺ یو ځلي وویل اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! زه د خپل پلار د مسلمانېدو پر ځای ستاد اکا د ابو طالب د مسلمانېدو زیاته ارزو لرم ځکه چي پدې سره به تاسي خوشحاله سی یو ځلي حضرت عمر ﷺ د نبي ﷺ اکا حضرت عباس ﷺ ته وویل زه د خپل پلار تر مسلمانېدو ستا په اسلام راوړلو زیات خوشحاله سوم ځکه ستاسو اسلام راوړل نبي ﷺ ته ډېر زیات خوښ و. یوه شپه حضرت عمر ﷺ د حفاظت ګښت کاوه چي د یوه کور څخه د څراغ رڼا راوتله او دیوې سپین سري آواز یې په غوږ سو چي وړی یې وربشلي اشعار یې ویل چي ترجمه یې په دې ډول ده: محمد ﷺ ته دي د نیکانو خلګو درود ورسیږي د پاکو او سپېڅلو خلګو له لوري څخه هغه خلک چي الله ﷻ ته خوښ دي ددوی درود دي وروسیږي ښېشکه اې د الله ﷻ رسوله ◄ ! تاسو د شپې عبادت کوونکی واست او په آخره شپه کښي ژړا کوونکی واست کاشکي ماته معلوم وای چي زه او خپل محبوب سره یو ځای کیږو که یا ؟ ځکه چي مرګ په مختلفو حالاتو کي راځي نه ده معلومه چي ماته به مرګ په کوم حالت کي راسي اود نبي ﷺ سره به تر مرګ وروسته یو ځای سم که یا ؟ حضرت عمر ﷺ دغه اشعار واورېدل دی هم په ژړا سو. د حضرت بلال ﷺ قصه ډېره مشهوره ده چي دی کله وفات کېدئ نو بي بي یې په جلا والي غمجنه سوه اووې ویل چي های افسوس ! ده مبارک وویل: څومره د خوند خبره ده چي صباته به د محمد ﷺ زیارت کوم او د هغه د اصحابانو ﷺ سره به ملاقات کوم. د حضرت زید ﷺ قصه په پنځم باب نهمه شمبره کي تېره سوه چي کله دارته پورته خیږول کېدئ ابو سفیان پوښتنه ځني وکړه چي ایا ستا داخوښه ده چي (خدای مکړه) د محمد ﷺ سره دا معامله وکړو او تا پرېږدو؟ ده مبارک ورته وویل چي په الله ﷻ دي مي قسم وي چي زه داهم نسم زغملای چي نبي ﷺ په خپل کور کي وي او هلته دي په ده مبارک یو ځوزجګ سي اوزه دي په خپل کور کي په ارامی سره واوسم.ابو سفیان وویل: چي تر اوسه پوري ما دومري محبت کوونکي نه دي لیدلي لکه د محمد ﷺ ملګري چي دده محبت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبر داري

علماؤ دنبيﷺ سره د محبت مختلفي نښي ليکلي دي. حضرت عياض ليکلي دي: کوم ثوک چي يو شی خو ښوي هغه ته به پر نورو باندي تر جيح (لوړوالی) ورکوي هم دا معني د محبت ده که داسي نه وي نو محبت نه ديبلکي يو ازي د محبت دعوه ده دنبيﷺ سره د محبت لويه اوضروري نښه داده چي په ده مبارک پسي اقتدا وکړي او طريقي يې اختيار کړي او دده مبارک داقوالو اوواقعاتو تابعداري وکړي په کومو شيانو چي يې امر کړی وي هغه پر ځای کړي او د کومو شيانو څخه چي يې منعه کړي وي د هغو څخه پرهيز وکړي په خوشحالۍ، غم، ناداری او پراخۍ کي دده مبارک پر طريقو روان يې الله ﷻ فرمايي:

⅄✎‍🙵✁ ♦♌❑♓⌨⬀⬩➔✍ ⬄⚐🡐☞☪⬈✍ ♌⍼⍝ ⬀✍➔🕭

✦✎‍🙵✁ ⬉☠⬈▤⬀⌨⍼⌛⬄⬩⬉③ ❻♎☼❑⬉➔⍼⌨❑✍‍🙵‍🙵⬩▫

▤ ⬀🖃⬈▤♦🖃❑🡐☼➔❶ ⬀🖃⬈▤⬩♑ ⬀❷♎▦⬂⬄♦③◆❒

(223) ⮈✖⮊⬀ ♋⚐⓿♎❍▪❻ ⌧❻❑→▦⌧➘✦✎‍🙵✁◆❒

ژباړه: دوی ته وو ايه که تاسو د الله ﷻ سره محبت کوی نو زما تابعداري وکړئ الله ﷻ به ستاسو سره محبت وکړي ستاسو ګناهونه به معاف کړي الله ﷻ بخښونکي او زيات رحم لرونکي دئ.

خاتمه

(223) سورة آل عمران الاية (٣١)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اصحابو کرامو ﷺ سره معامله او ددوی لنډ فضليتونه

د اصحابو ﷺ څو قصې د نمونې په ډول وليکل سوې که نه نو ددوی قصې لوی او غټ کتابونه هم نسي ليکلای په اردو ژبه ددوی په اړه زيات کتابونه او رسالې هم پيدا کېدلای سي څو مياشتې وسوې چې دغه رساله مې شروع کړې وه. بيا د مدرسې د بوختيا او د وخت د تنګوالي له امله وځنډېده اوس يې پر دغه پاڼو ختموم کوم څه چې پکښې ليکل سوی دي هيله لرم چې د فايدې اخيستولو وړ سي په آخر کښې پر يوه خبره باندې خبرداری زيات اړين دئ هغه دا چې د يوې خوا پدې آزاده زمانه کښې زموږ د مسلمانانو ددين په کارو کښې کمزوري ده او د ازادی رنګ دئ د بلې خوا د اصحابانو ﷺ په پېژندلو دهغوی د آدابو او احتراماتو په هکله زياته کمزوري ده داخو لاڅه کوي ځني خلګ خو داسې هم سته چې د دين څخه دبې پروايی له امله ددوی په اړه ګوستاخي کوي حال دا چې اصحابان مبارکان ددين بنسټونه دي ددين لومړي خېرونکي دي مونږ ددوی حقونه تر مرګه پوري نه سو پوره کولای الله ﷻ په خپل فضل ددوی پر پاکو نفسونو سلګونو زره رحمتونه نازل کړي دي چې دوی د نبي ﷺ څخه دين لاسته راوړی او مونږ ته يې راورساوه ځکه نو پدې خاتمه کښې د قاضي عياض ﷺ دشفآء نومي کتاب څخه د يو فصل لنډه ترجمه چې ددې موضوع سره وړ ده ليکم اور ساله باندې ختموم دی مبارک فرمايي: چې د نبي ﷺ په اعزاز او اکرام کښې داخبره شامله ده چې دنبي ﷺ د اصحابانو ﷺ به اعزاز کوئ ددوی حق به پېژنئ، ددوی تابع داري به کوئ، ددوی ستاينه به کوئ، دوی ته به د مغفرت دوعا کوئ، ددوی په خپل منځي اختلافاتو باندې به چوپ پاتېږئ د مؤرخينو ، شيعه ګانو ، بدعتيان او ناپوهو راويانو د روايتو څخه به مخ اړوئ. هغه روايتونه چې ددوی په شان کښې تاوان پيدا کوي ددې ډول څخه که څه روايت واورېدل سي نو دهغه به په ښه ډول تاويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوئ او پر ښه لار به يې حملوئ ځکه دوی ددې حق دار دي. د امبارکان په بدی مه یادوئ ددوی نیکی، ښه صفتونه اوددوی فضائل بیانوئ او د عیب د خبرو څخه یې چوپ واوسئ لکه نبي ﷺ چې فرمايي: کله چې زما د اصحابانو رضي الله عنهم بد بیان کېږي نو چوپتيا غوره کړئ د اصحابانو رضي الله عنهم فضائل په قران کريم او احاديثو کښې زيات راغلي دي الله ﷻ فرمايي:

[illegible]

(c) ketabton.com: The Digital Library

☪︎□◆❷⧠▦⍂⬄□✌☠↙&⬃☸⧠✌⧠💣☼⏲⍓⬥⬂▪⏲○⏲♍︎🙵✂
(224) ⯇⧓⌀⬀ 🙵☺☺⓿⧠→◆⬉✂⏲❷⇳♉︎❐📖◆❐

ژباړه: محمد ﷺ د الله ﷻ رسول دئ کوم کسان چې ده سره ور سره دي سخت دي پر کافرانو او په خپل منځ کې رحم لرونکي دي ته به وينې چې رکوع او سجده کوونکي دي د الله ﷻ فضل او رضا لټونکي دي د دوی نښې د دوی په مو خانو کې د سجدې اثر دئ هم دا ډول ددې مثال په تورات او انجيل کښې هم سته لکه يو تخم (چې لومړی را شين سي) نازکه پونګه راوباسي بيا زوروره سي نو بنه په قوت کې سي بيا پر خپله تنه باندې برابر سي (همدا ډول اصحابان ﷺ هم وه چې اول کمزوري وه وروسته الله ﷻ ورځ تر بلې قوت وروبخښئ او دا قوت الله ﷻ ځکه ورکړی) چې پدې قوت سره کافران د حسد له امله وسوځي. الله ﷻ د هغو کسانو سره وعده کړې ده چې ايمان يې راوړی دئ، نيک کارونه يې تر سره کړي دي چې الله ﷻ به مغفرة ورته کوي او لوی اجر به ورکوي.

دا ترجمه په دې ډول ده چې د تورات پر لفظ باندې آيات پوره سي ځکه د آيات په فرق سره ترجمه فرق کوي لکه د تفسيرونو څخه چې معلوميږي. په همدغه سورة کې الله ﷻ فرمـــــــــــــــــــايي: ♍︎⅄◗⬧⑨⇳ ❻◆⧓⬁♉︎🙴✂🙵✐✦⬉◆♊︎⯇

🙴①◆☼❐⬉➔⍓③🙵◆🖮⬉③ ⍂❶⍓◗ 🙴▫✓⧠☪︎⧠✌⬃⬥🡐☺⍂♍︎🙵✂
❼⍓× 🙵◆✌⌘☠⍓▪⍓➔⬥▫⌀□◆❷⍓⬈⦿⯐♍︎🙵✂ ✽💣☼⍂◆❐✌
⬥□◆☪︎⑩⬁▤○○♍︎🙵✂ ◆✌◆❽☼❐🕯⬥▫⬀☠⌀&⌀▯❑➔▪➔🕭
🙵✡⌛③⧓❷⬥🕭 🙵☯⬥⬃✍⬥▫⬀☠🡐♑︎◆⌛⏲❐⚐❐📖◆❐ ⬀☠⌀&⬀❸■▪◆⬉
☪︎□◆❸❷⧠✞☒✍ ⌘⚐⧠☼🙵◆⬄◆✌◆❐ ⯇⬂⧠⬀

(224) سورة فتح - رکوع (٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

[illegible]
[illegible]

ژباړه: بېشکه الله ﷻ راضي سو دهغه کسانو څخه چې ستاسره پـه سفر کي وه او ستا سره يې تر درختي لاندئ بيعت وکړی. بيا الله ﷻ پـه هغـه (اخلاص او صداقت) عـالم و چي ددوی پـه زړو کي و نو الله ﷻ پر دوی باندي ارامتيا راواستول او دوی تـه يې نژدې فتحه ور نصيب کړه (چي مراد څني د خيبر فتحه ده) او الله ﷻ ډير غنيمتونه ورنصيب کړه چي دوی اخيستل او الله ﷻ غالب دئ او زيات د حکمت څښتن دئ.

په بل ځاي کي الله ﷻ د اصحابانو ﷺ په اړه فرمايي:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (225)

ژباړه: په دې مؤمنانو کي داسي کسان سته چي د الله ﷻ سره يې کومه ژمنه کړې وه پـه هغـه کي ريښتني وختل داسي دي چي خپل نذر يې پوره کړی (يعني شهيدان سول) او څني د پـوره کولو په موخه انتظار کوي او ددوی د ارادو پـه بدلولو کي هيڅ بدلون نسي راتلای پـه بدلولو سره.

په بل ځای کي الله ﷻ فرمايي:

[illegible]
[illegible]

---

[225] سورة احزاب - رکوع ١٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

[illegible] [226]

ژباړه: کوم مهاجر او انصار (چې په ايمان راوړلو کې تر نورو) مخکې دي او خومره خلک چې په اخلاص سره ددوی تابعداري کوي الله ﷻ ددې ټولو څخه راضي دئ او دوی د الله ﷻ څخه راضي دي الله ﷻ ددوی لپاره جنتونه برابر کړي دي چې تر درختو (تر ښاخو) لاندې به يې (ځلور ويالې) بهيږي او هميشه به په جنت کې وي دغه هم لويه کاميابي ده.

په دغه آياتو کې الله ﷻ د اصحابانو څخه خپله خوښي ښکاره کړې ده همدا ډول په ډيرو حديثونو کې ددوی زيات فضائل راغلي دي نبي ﷺ فرمايي: چې زما څخه وروسته په ابو بکر او عمر پسې اقتدا کوئ. په يوه حديث کې راغلي دي چې نبي ﷺ فرمايي: زما اصحاب د ستورو په شان دي په هر يوه پسې چې اقتدا وکړی سمه لاره به پيدا کړی. ډيرو محدثينو په دغه حديث کې خبرې کړې دي په همدې وجه پرقاضي عياض باندې اعتراض دئ چې دغه حديث يې نقل کړې دئ خو ملا علي قاري ليکلي دي چې ممکنه ده چې دده په آند به د بيلو طريقو له امله داعتبار وړ وي يا په دې وجه چې داد فضائلو ځای دئ د فضليت په ځای کې کمزوری حديث نقل کول هم جائز دي حضرت انس فرمايي چې نبي ﷺ فرمايلي دي چې زما اصحاب داسې مثال لري لکه په خوراک کې مالګه چې دغه خوراک بې له مالګې

(226) سورة التوبة الاية (١٠٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه کېداي نسي. نبي ﷺ فرمايي: زما د اصحابو ﷡ په اړه د الله ﷻ څخه وويرېږئ دوی د ملامتيا نښه مه جوړوئ څوک چي ددوی سره محبت کوي هغه زما سره محبت کوي او څوک چي ددوی سره کينه لري هغه زما سره کينه لري چاچي دوی ته تکليف ورکړی هغه ماته تکليف راکړی چاچي ماته تکليف راکړی هغه الله ﷻ ته تکليف ورکړی او څوک چي الله ﷻ ته تکليف ورکړي د الله ﷻ په راکشولو کي به راسي.

نبي ﷺ فرمايي: زما اصحابو ﷡ ته ښکنځل مه کوئ په تاسو کي که څوک د احد د غره سره برابر سره زر خيرات کړي نود اصحابو ﷡ د يوه يا نيم مد ثواب نسي لاسته راوړلای. نبي ﷺ فرمايي: څوک چي اصحابو ته ښکنځل کوي پر دغه کس د الله ﷻ، ملائکو او ټولو انسانانو لعنت دئ او ددغه سړي نه فرض قبلېږي او نه نفل. نبي ﷺ فرمايي: چي الله ﷻ ټوله انسانان راچڼ کړل د انبياؤ (عليهم السلام) څخه پرته په دوی ټولو کي يې دغه څلور کسان غوره کړه: حضرت ابوبکر ؓ، حضرت عمر ؓ، حضرت عثمان ؓ او حضرت علي ؓ او دوی يې زما پر ټولو اصحابانو ﷡ باندي بهتر و ګرځول ابو سختيياني ﷫ فرمايي: کوم چاچي د ابوبکر ؓ سره محبت وکړی هغه خپل دين سيده کړی. چاچي د عمر ؓ سره محبت وکړی نو ددين روښانه لاره يې پيدا کړه. چاکه دعثمان ؓ سره محبت وکړی د الله ﷻ په رڼا سره روښانه سو او چاچي د علي ؓ سره محبت وکړی دغه کس نو ددين رسۍ ونيول. څوک چي د اصحابانو ﷡ ستاينه کوي دغه کس د نفاق څخه پاک دئ، څوک چي د اصحابانو ﷡ بي ادبي کوي منافق، بد عتي او د سنتو مخالف دئ زما سره دابيره ده چي هيڅ عمل به قبول نسي تر څو د اصحابانو ﷡ سره محبت پيدا نسي او ددوی په اړه يې زړه پاک نسي. په يو حديث کي راغلي دي چي نبي ﷺ فرمايي: اې خلګو ! زه د ابوبکر ؓ څخه خوشاله يم تاسو دده مرتبه وپېژنئ زه دعمر AA ، عثمان AA ،علي AA ، طلحة ؓ، زبير ؓ، سعد ؓ، سعيد ؓ، عبد الرحمن بن عوف ؓ او عبيده بن جراح ؓ څخه خوشاله يم تاسو ددوی مرتبه وپېژنئ. اې خلګو کوم څوک چي د بدر او احد په غزا کي شريک سوي دئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ وهغو ته بخښنه کړي ده تاسو زما د اصحابو ﷺ په اړه زما لحاظ کوئ او د هغه خلګو په باره کښي زما لحاظ کوئ چې د دوی لوڼي زما په نکاح کښي دي او یا زما لوڼي د دوی په نکاح کښي دي داسي نه چې د غه خلګ د قیامت په ورځ ستاسو څخه د یو څه ظلم مطالبه وکړي او هغه به بیا نه بخښل کېږي په یوه حدیث کي راغلي دي چې نبي ﷺ فرمايي: زما د اصحابانو، زومانو او نورو اصحابانو په اړه زما لحاظ کوئ څوک چې د دوی په اړه زما لحاظ وکړي الله ﷻ به د دغه کس په دنیا او آخرت کي حفاظت وکړي او څوک چې زما لحاظ ونه کړي الله ﷻ د هغه کس څخه بېزاره دئ او د چا څخه چې الله ﷻ بېزاره سي کېدای سي چې پر یو څه باندي ونیول سي د نبي ﷺ دا ارشاد هم دئ چې نبي ﷺ فرمايي څوک چې زما د اصحابو ﷺ په اړه زما لحاظ وکړي د قیامت په ورځ به زه دده محافظ یم. په یوه بل حدیث کي راغلي دي چې نبي ﷺ فرمايي څوک چې زما د اصحابو ﷺ په اړه زما لحاظ ونه کړي حوض کوثر ته به را نه وستل سي ما به یوازي د لیري څخه وویني. سهل بن عبد الله ﷺ فرمايي څوک چې د نبي ﷺ د اصحابانو ﷺ تعظیم او درنښت نه کوي هغه پر نبي ﷺ ایمان نه دئ راوړی.

الله ﷻ دي په خپل فضل او مهرباني سره د خپل نیولو او د خپل د رسول ﷺ د قهر او خوابدتیا څخه ما ته، زما دوستانو ته، زما خواخوږو ته، زما د ناستي ولاړي خلګو ته، زما مشائخو ته. زما شاګردانو او ټولو مؤمنانو ته خلاصون راکړي او د دغه مبارکو اصحابانو ﷺ په مینه دي زموږ زړونه ډک کړي.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام الاتمان الاكملان علي سيد المرسلين وعلى آله واصحابه الطيبين الطاهرين وعلى اتباعه واتباعهم حملة الدين المتين. ﷺ

مؤلف: مولانا محمد زکریا کاندهلوي نور الله مرقده مقیم مدرسه مظاهر العلوم سهارن پور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نېټه: **۱۷**ـ شوال المکرم ـ **۱۳۵۷**ـ هـ ق. يعني د کوچني اختر او ولسمه د دوشنبې ورځ

ژباړونکی: مولوي عبدالهادي (حماد) کندهاري عفی الله وعافاه. مدرس ومدير جامعه اسلامية اشرفيه اوله ناحية کندهار افغانستان.

نېټه: **۲۱ ــ ۹ ــ ۱۴۲۸** هـ ق. چې د **۱۱ ــ ۷ ــ ۱۳۸۲** هـ ش سره سمون خوري د چهارشنبې ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library